

**TC. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BİR ÜTOPYA HAREKETİ OLARAK EKO-KÖYLER:
TÜRKİYE'DEKİ ÖRNEKLER ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve GÜLERYÜZ

1009311001

Anabilim Dalı: Mimarlık Anabilim Dalı

Programı: Mimar Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU

HAZİRAN 2013

ÖNSÖZ

Öncelikle yüksek lisans öğrenimim sürecinde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kötü anlarımda anlayışıyla beni motive eden, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Neslihan Dostoğlu'na,

Tez çalışması kapsamında Türkiye'nin farklı bölgelerinde bulunan eko-köylere yapılan ziyaretlerde bana eşlik eden; hem maddi, hem manevi yönden tez çalışmam boyunca sabırla benden desteklerini eksik etmeyen canım babam ve patronum, Mustafa Gülerüz'e,

Hayatım boyunca beni seven ve yoluma engel çıkmaması için her türlü yardımı yapan çok sevgili annem, Zehra Gülerüz 'e,

Her zaman yanımda olan çok değerli ağabeyim, Murat Ertuğ Yılmaz'a ve yol arkadaşım Bora Ertan'a ve canım kardeşim Mina Müge Gülerüz sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Mayıs 2013

Merve GÜLERYÜZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	i
ŞEKİLLER DİZİNİ	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1- GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı	4
1.3. Çalışmanın Yöntemi	7
2. TANIMLAR	9
2.1. Ekoloji Kavramı	9
2.1.1. Derin Ekoloji.....	10
2.1.2. Toplumsal Ekoloji.....	11
2.1.3. Ekolojik Ekonomi Kavramı.....	13
2.1.4. Ekosistem.....	13
2.1.5. Çevre Kavramı	15
2.1.6. Ekolojik Ayak İzi	16
2.2. Ekolojik Mimarlık	17
2.3. Ekolojik Planlama	17
2.3.1. Eko-Kent Kavramı.....	18
2.4. Eko-köy Kavramı	22
2.4.1. Kırsal Eko-köy ve Kentsel Eko-köy Kavramı	27
2.4.2. Eko-turizm Kavramı	28
2.5. Sürdürülebilirlik Kavramı	29
2.5.1. Sürdürülebilir Mimarlık.....	31

2.5.2. Permakültür Kavramı.....	37
3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLULUK ÜTOPYASI	43
3.1. Topluluk Kavramı	43
3.2. Sürdürülebilir Topluluklar.....	45
3.3. Ütopik Topluluklar ve Yerleşimler.....	50
3.3.1. Uygulanmamış Çeşitli Ütopik Yerleşim Modelleri.....	52
3.3.1.1. Utopia, Thomas More, 1516.....	52
3.3.1.2. Citta del Sole, Campanella, 1643.....	53
3.3.1.3. New Atlantis, Francis Bacon, 1627	54
3.3.1.4. Broadacre, Frank Lloyd Wright, 1923	55
3.3.1.5. Ecumenopolis, Constantinos Doxiadis, 1967.....	56
3.3.1.6. Ecotopia, Ernest Callenbach, 1975	59
3.3.2. Uygulanmış Çeşitli Ütopik Yerleşim Modelleri	58
3.3.2.1. New Harmony, Robert Owen, 1800.....	59
3.3.2.2. Phalange Modeli, Charles Fourier, 1842	61
3.3.2.3. Bahçe Şehir Modeli, Ebenezer Howard, 1898.....	64
3.4. Örnek Ütopik Yerleşim Tasarıları ile Güncel Eko-Köy Yerleşim Tasarıları Arasındaki Benzerlikler	67
4. EKO-KÖYLER	71
4.1. Eko-köyler Üzerine Yapılmış Araştırmalar.....	72
4.1.1. Hugh Barton.....	72
4.1.2. Diana Christian.....	75
4.1.3. Robert Gilman	78
4.2. Dünyada GEN'e Bağlı Eko-köylerden Çeşitli Örnekler	80
4.2.1. Findhorn Eko-köyü, İskoçya.....	83
4.2.2. Ithaca Eko-köyü, ABD.....	96
4.2.3. Auroville Eko-köyü, Hindistan	104
4.2.4. Oekodorf Sieben Linden Eko-köyü, Almanya.....	112
5. TÜRKİYE'DEKİ EKO-KÖYLER.....	120
5.1. Türkiye'de Eko-köy Yerleşimleri ve Eko-köyler ile İlgili Ulusal Kuruluşlar	121

5.2. Türkiye'deki Eko-köy Yerleşimlerinin	
İnceleme Kriterleri Bağlamında Analizi	130
5.2.1. Marmariç Eko-yerleşkesi	131
5.2.2. Eko-Foça Eko-köyü	145
5.2.3. Dutlar Kolektifi ve İmece Evi	156
5.2.4. Çamtepe Ekolojik Yaşam Kültürü Merkezi	165
5.2.5. Dedetepe Eko-Çiftliği	175
6. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE ÖNERİLER	184
6.1. Türkiye'deki Eko-köy Yerleşimlerinin Değerlendirilmesi	184
6.1.1. Genel Özelliklere İlişkin Bulguların	
Değerlendirilmesi ve Öneriler	184
6.1.2. Çevresel Faktörlere İlişkin Bulguların	
Değerlendirilmesi ve Öneriler	188
6.1.3. Ekonomik Faktörlere İlişkin Bulguların	
Değerlendirilmesi ve Öneriler	192
6.1.4. Sosyal Faktörlere İlişkin Bulguların	
Değerlendirilmesi ve Öneriler	195
KAYNAKLAR	200
EKLER	211
ÖZGEÇMİŞ	219

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1:	Türkiye’de GEN’e ve EKOYER’e Üye Olan Eko- köyler	6
Şekil 2.1:	Enerji Tasarruflu Lamba Eco-bulb	10
Şekil 2.2:	Eco-Clean Ekolojik Yöntemler ile yapılan Kuru Temizleme.....	10
Şekil 2.3:	Kentsel Ekoloji-Kentsel Çevre Bileşenleri	17
Şekil 2.4:	Arcosanti yerleşiminden genel bir görünüm	19
Şekil 2.5:	Arcosanti’nin 1/5000 ölçekli yerleşim planı.....	19
Şekil 2.6:	Güneş-termal-elektrik jeneratörü	20
Şekil 2.7:	Eko-köy kavramının Hava, Su, Ateş, Toprak elementleri ile tanımlanma diyagramı	24
Şekil 2.8:	Sürdürülebilir Kalkınma Modeli	29
Şekil 2.9:	Permakültür ağacı ve tasarım öğeleri	40
Şekil2.10:	Mıntıka Planlaması Örneği	41
Şekil 3.1:	Sürdürülebilir topluluk ve yerleşimleri etkileyen boyutlar	46
Şekil 3.2:	Beddington Sıfır Enerji Yerleşkesi (BedZED).....	48
Şekil 3.3:	Ithaca Eko-köyü ortak konutlardan oluşturulmuş FROG Mahallesi	50
Şekil 3.4:	”Utopia” Adası, Thomas More.....	52
Şekil 3.5:	Güneş Ülkesi, Campanella	53
Şekil 3.6:	“New Atlantis” Ütopyası, Francis Bacon“New Atlantis” Ütopyası, Francis Bacon	54
Şekil 3.7:	Frank Llyod Wright, Broadacre Görünüş.....	56
Şekil 3.8:	Ecumenopolis Kenti’nin genişleme şeması	57
Şekil 3.9:	Ekotopya Kitabının Kapağı	59
Şekil 3.10:	New Harmony Tasarısının Robert Owen Tarafından Çizilen Hayali Görünüşü.....	60
Şekil 3.11:	New Lanark Yerleşimi, İskoçya.....	62
Şekil 3.12:	Charles Fourier, Phalanstere yerleşimi	63
Şekil 3.13:	Familistere yerleşiminden bir görüntü 1895, Godin’in heykeli, tiyatro ve okul binaları.....	63
Şekil 3.14:	Familistere, cam çatı örtüsü.....	64
Şekil 3.15:	Familistere yerleşiminin modellemesi	64

Şekil 3.16:	Ebenezer Howard, “Garden City” Teorisi	65
Şekil 3.17:	Bahçe şehir teorisi, üç mknatis diyagramı.....	65
Şekil 3.18:	Letchworth Kent Haritası	66
Şekil 4.1:	Küresel Ekoköy Ağı'na (GEN) kayıtlı eko-köyler.....	82
Şekil 4.2:	Findhorn eko-köyünün doğduğu karavan parkından görünüşler ..	83
Şekil 4.3:	Findorn Eko-köyü Yerleşim Görünüşü	84
Şekil 4.4:	Viski varili konutlar.....	86
Şekil 4.5:	Viski varilinden yapılan konutun iç mekân görüntüsü.....	90
Şekil 4.6:	Rüzgar tribünleri üzerine yapılan boyama uygulaması, Findhorn Wind Park.....	91
Şekil 4.7:	Findhorn Eko-köyü su arıtma serası	91
Şekil 4.8:	Findhorn Eko-köyü haritası.....	92
Şekil 4.9:	Phoneix Yerleşim Mağazaları, Findhorn Eko-köyü.....	93
Şekil 4.10:	Findhorn Eko para birimi.....	94
Şekil 4.11:	Findhorn Eko-köyü ortak mutfak alanın fotoğrafları.....	95
Şekil 4.12:	“Yaşanabilir bir Dünya için Yürüş” (“Global Walk for a Liveable World”) sırasında çekilmiş bir fotoğraf, 1991	96
Şekil 4.13:	Ithaca Eko-köyü Üstten görünüş.....	97
Şekil 4.14:	FROG mahallesi görünüşleri.....	98
Şekil 4.15:	Ithaca Eko-köyünde, Fotovoltaik panel kullanan bir evler.....	99
Şekil 4.16:	ECO-BLOCK Tuğla Kesiti.....	99
Şekil 4.17:	Kompost Kuru Tuvalet Kesiti,.....	100
Şekil 4.18:	TREE mahalesinin 3 boyutlu görselli	100
Şekil 4.19:	Ithaca Eko-köyü'nün yerleşim krokisi	101
Şekil 4.20:	Ithaca eko-köyünde bulunan gölet	101
Şekil 4.21:	Ithaca Eko-köyünde organik tarım yapılan Westhaven Çiftliği.....	102
Şekil 4.22:	Ithaca Eko-köyünde organik tarım yapılan sera, Westhaven Çiftliği	102
Şekil 4.23:	FROG mahallesinde bulunan “Ortak Ev” (Common House).....	102
Şekil 4.24:	“Ortak Ev” “Common House”da beraber yapılan akşam yemeği srasında çekilmiş bir fotoğraf	104
Şekil 4.25:	Auroville'nin konumu	105
Şekil 4.26:	Mirra Alfassa, Yerleşimin taslak çizimi, 1965	105
Şekil 4.27:	Auroville yerleşimi, Galaxy Plan Modeli	105
Şekil 4.28:	Auroville master planın yıllara göre değişimi.....	106
Şekil 4.29:	Auroville Yerleşimi Fonksiyonlara göre Ayrılmış Bölümler	107

Şekil 4.30:	Auroville merkezinde bulunan ortak alan, [Barış Alanı (Peace Zone)].....	107
Şekil 4.31:	Solar Mutfak, Auroville.....	108
Şekil 4.32:	Solar Mutfağın üzerinde bulunan çanak şeklinde solar sistem	108
Şekil 4.33:	Auroville Yerleşiminde kullanılan elektrikler çalışan bir bisiklet	109
Şekil 4.34:	Geleneksel mimari tarzda ve geleneksel yapı malzemeleri ile inşa edilmiş bir bina, Auroville Yerleşimi	109
Şekil 4.35:	Teknolojik ve modern mimari tarzda ve çağdaş yapı malzemeleri ile inşa edilmiş bir bina, Auroville Yerleşimi	109
Şekil 4.36:	“Hareket Edebilen Ev” (“Movable House”), Auroville Yerleşimi	110
Şekil 4.37:	Sieben Linden Yerleşimi, Üstten Görünüş.	113
Şekil 4.38:	El yapımı, güneş panelleri, Sieben Linden.....	114
Şekil 4.39:	Yakacak Odun Deposu, Sieben Linden	114
Şekil 4.40:	Organik tarım yapılan bir bahçe, Sieben Linden Yerleşimi.....	115
Şekil 4.41:	Villa StrohPolis adlı saman balyasıyla yapılmış çoklu aile konutu, normal kat planı	116
Şekil 4.42:	Villa StrohPolis, Saman Balyası Bina.....	116
Şekil 5.2:	Türkiye’de ekolojik yerleşim girişimlerinin bölgelere göre dağılımı	126
Şekil 5.3:	Güneş Köy’de saman balyasından oluşturulmuş ev ve alanın genel görünümü	127
Şekil 5.4:	Güneş Köy Arazisinin Gelecek projelerini içeren yerleşim planlaması	128
Şekil 5.5:	Pastoral Vadi’de bulunan bazı konut binaları	128
Şekil 5.6:	Oda iç mekan görüntüsü.....	129
Şekil 5.7:	Marmariç Eko-Yerleşkesi.....	132
Şekil 5.8:	Marmariç Eko-yerleşkesinin kurulduğu, terk edilmiş köy alanının hava fotoğrafı, 2010.....	133
Şekil 5.9:	Marmariç Eko-yerleşkesinin kurulduğu, terk edilmiş köyün nazım imar planı, 2010.....	133
Şekil 5.10:	Marmariç Yerleşimine Yapılan Ziyaret Sırasında Tespit edilen Yapıların Durumunu Gösteren Yerleşim Planı	134
Şekil 5.11:	Bina Görüntüleri, Marmariç Yerleşimi	135

Şekil 5.12:	Harap olmuş Bina Görüntüleri, Marmariç Yerleşimi	136
Şekil 5.13:	Kayrak taşlarından elde edilmiş konut yapısı (A3)	136
Şekil 5.14:	Kuzey Cephesi Toprak Sıvayla Sıvanmış Taş Ev (A3)	136
Şekil 5.15:	Eski Okul Binası, A1	137
Şekil 5.16:	Eski Lojman Binası	137
Şekil 5.17:	Eski Lojman ve Okul Binaları Arasında Yer Alan Avlu	138
Şekil 5.18:	Marmariç Yerleşimi'nin "Meydan"ı	138
Şekil 5.19:	Misafirhane Olarak Düzenlenecek Yapının Kalıntıları	139
Şekil 5.20:	Marmariç'te bir Konut Binası Görüntüleri	139
Şekil 5.21:	Marmariç'te İnşa Edilen Ahşap Bunglovların İnşası Sırasında Çekilmiş bir Fotoğraf.....	140
Şekil 5.22:	Marmariç'te bir Konut Binası Görüntüleri	140
Şekil 5.23:	Marmariç'te İnşa Edilen Ahşap Bungalovların İnşası Sırasında Çekilmiş bir Fotoğraf.....	139
Şekil 5.24:	Marmariç'te İnşa Edilen Ahşap Bunglovların İnşası Sırasında Çekilmiş bir Fotoğraf.....	140
Şekil 5.25:	Betonarme Pabuç Üzeri Ahşap Dikmelerin Yerleştirme İşlemi	140
Şekil 5.26:	Bungalov Çatı Uygulamaları	140
Şekil 5.27:	Su Isıtıcı Güneş Paneli Kullanan bir Konut Binası, Marmariç Yerleşimi	141
Şekil 5.28:	Prity Marka Şömine Isıtma Sistemi İşleyiş Şeması	141
Şekil 5.29:	Marmariç yerleşiminin tarımsal alanlar (Marmariç Permakültür El Kitabı).....	142
Şekil 5.30:	Tarımsal faaliyet alanlarından görünüşler 1	142
Şekil 5.31:	Tarımsal faaliyet alanlarından görünüşler 2	143
Şekil 5.32:	Gölet, Marmariç Yerleşimi	143
Şekil 5.33:	İmece Evi Arazisi ve Dutlar Köyünün konumu, Hava Fotoğrafı, 2010	146
Şekil 5.34:	İmece Evi ve Dutlar Köyü yerleşimlerinin Nazım İmar Planı durumu	147
Şekil 5.35:	İmece Evi arazisine giriş	147
Şekil 5.36:	Taş Ev, İmece Evi.....	148
Şekil 5.37:	Taş Ev'e ait bir görünüş	148
Şekil 5.38:	Taş Ev'in iç mekân görüntüsü.....	148
Şekil 5.39:	Güneş panelleri, İmece Evi	149
Şekil 5.40:	Elektrik enerjisi üretmek için kullanılan bisikletli sistem	149

Şekil 5.41:	Alanın genel görünümü.....	149
Şekil 5.42:	Alanın Raster Hâlihazır Haritası.....	150
Şekil 5.43:	Taş duvar kalıntıları, Dutlar Köyü.....	150
Şekil 5.44:	Dutlar Köyü'nde binalara yapılan yeni eklemeler	151
Şekil 5.45:	Kerpiç çatılı evler, Dutlar Köyü.....	151
Şekil 5.46:	Çeşme ve Kuzine, Dutlar Köyü	152
Şekil 5.47:	Taş fırın, Dutlar Köyü.....	152
Şekil 5.48:	Okul binası, Dutlar Köyü	153
Şekil 5.49:	Cami, Dutlar Köyü	153
Şekil 5.50:	İmece Evi'nde zeytin kırma işlemi.....	154
Şekil 5.51:	İmece Evi'nde zeytinyağı ve kül suyu ile yapılan sabun	154
Şekil 5.52:	Yiyecek kurutma işlemi	154
Şekil 5.53:	Ziyaret sırasın İmece Evi'nde bulunan kişiler	155
Şekil 5.54:	Taş Ev'de bulunan girişim kurucuları tarafından yazılan yazı.....	156
Şekil 5.55:	Eko-Foça Yerleşimi.	156
Şekil 5.56:	Eko-Foça yerleşimi, 2010	157
Şekil 5.57:	Eko-Foça yerleşiminin yakınında tespit edilen endüstriyel yapılar, 2010.....	157
Şekil 5.58:	Eko-Foça Arazisi, Nazım İmar Planı	159
Şekil 5.59:	Eko-Foça Genel Görünüm.....	159
Şekil 5.60:	Eko-Foça Hava Fotoğrafı, 2010.....	160
Şekil 5.61:	Blokta bulunan Toplantı Salonu ve Konutlar B1	160
Şekil 5.62:	Ortak kullanımlı toplantı salonu, Eko-Foça Yerleşimi	161
Şekil 5.63:	Ortak kullanımlı toplantı salonu iç mekân, Eko-Foça Yerleşimi	161
Şekil 5.64:	Evlerin giriş katlarında bulunan mutfak, banyo alanları	162
Şekil 5.65:	Taşlıktan çıkılan merdivenler	162
Şekil 5.66:	Güneş Panelleri, Eko-Foça Yerleşimi	162
Şekil 5.67:	Güneş Panellerindeki enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren motor	163
Şekil 5.68:	B2 Konut Binası.....	163
Şekil 5.69:	B2 Konut binası iç mekân görüntüsü	164
Şekil 5.70:	B3 Konut Binası	164
Şekil 5.71:	B3 Konut Binası Ek Bina.....	166
Şekil 5.72:	Çamtepe binasının bulunduğu alanın hava fotoğrafı, 2010	166
Şekil 5.73:	Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi	167
Şekil 5.74:	Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi Ön Cephe	167

Şekil 5.75:	Geren Dam, detay kesiti	168
Şekil 5.76:	Dam'ın dış görünüşü, Çamtepe Binası	168
Şekil 5.77:	Tavan görüntüsü, Çamtepe Binası	168
Şekil 5.78:	Çamtepe Binası'nın toprağın altında kalan kısmı	169
Şekil 5.79:	Dış Mutfak	169
Şekil 5.80:	Mutfak Mekânı, Çamtepe Binası	169
Şekil 5.81:	Çamtepe Binası Dış Kapı	170
Şekil 5.82:	Pencere ve Kepenkler	170
Şekil 5.83:	Kapı kolu ve menteşe detayları.....	171
Şekil 5.84:	Duvar nişleri	171
Şekil 5.85:	Kamıştan elde edilmiş kapaklar, Çamtepe Binası	171
Şekil 5.86:	Güneş Kolektörleri, Çamtepe Binası	172
Şekil 5.87:	Dedetepe Yerleşimi, Hava Görüntüsü, 2010.....	173
Şekil 5.88:	Dedetepe Çiftliği Yerleşim krokisi, 2011	174
Şekil 5.89:	Toplanma Alanları, Dedetepe Çiftliği 1.....	175
Şekil 5.90:	Toplanma Alanları, Dedetepe Çiftliği 2.....	176
Şekil 5.91:	Toprak Fırın	176
Şekil 5.92:	Mutfak bölümünde oluşturulmuş güneş paneli	176
Şekil 5.93:	Geri dönüşüm varilleri.....	176
Şekil 5.94:	Hayvan besinlerinin depolandığı bölüm	177
Şekil 5.95:	Mutfakta yer alan kompostlama bölümü	177
Şekil 5.96:	Geri dönüştürülebilir Atıklarının, Geri Dönüşüm Firmasına Teslimi	177
Şekil 5.97:	Hamam, Dedetepe Yerleşimi	178
Şekil 5.98:	Hamam'ın yanında bulunan güneş kolektörleri ve Çamaşırhane bölümü	178
Şekil 5.99:	Hamam iç mekân görüntüsü.....	178
Şekil 5.100:	Okul Binası, Dedetepe Yerleşimi	179
Şekil 5.101:	Okul iç mekân görüntüsü	179
Şekil 5.102:	Ortak Olarak Kullanılan Kuru Tuvalet.....	180
Şekil 5.103:	Yörük Çadırı, Dedetepe Yerleşimi	180
Şekil 5.104:	Alemdar Ailesine ait Konut Yapısı.....	181
Şekil 5.105:	Kütük Evler, Dedetepe Yerleşimi	181
Şekil 5.106:	Kütük Evlerde Kullanılan Kamış Çatı Malzemesi	182
Şekil 5.107:	Rüzgar Tribünü, Dedetepe Yerleşimi	182
Şekil 5.108:	Küçük Boyutta bir Yel Değirmeni, Dedetepe Yerleşimi	182

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1:	Ekonomi ve ekoloji disiplinleri arasındaki farklar	12
Çizelge 2.2:	Eko-köy Döngüsü, . “Eco-village circulum”	25
Çizelge 2.3:	Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları	31
Çizelge 2.4:	Sürdürülebilir tasarım kavramının gelişme süreci	32
Çizelge 2.5:	Sürdürülebilir tasarım ve yapım için geliştirilen kavramsal çerçeve	35
Çizelge 2.6:	Bütüncül bir permakültür düzenlemesinin öğeleri	39
Çizelge 3.1:	Topluluk modellerinin karakterleri tanımlanma diyagramı	45
Çizelge 4.1:	Eko-köylerin sorunları (“Eco-villages Challenges”)	73
Çizelge 4.2:	Findhorn’da inşa edilmiş yığma taş yapı bir konut tipi belgesi	87
Çizelge 4.3:	Findhorn’da inşa edilmiş ahşap karkas bir konut tipi belgesi	88
Çizelge 4.4:	Findhorn’da inşa edilmiş viski varili bir konut tipi belgesi	89
Çizelge 4.5:	Dünya’daki Eko-köy Girişim Örneklerinin Genel Özellikleri	119
Çizelge 4.6:	Dünyadaki Eko-köy Girişim Örneklerinin Çevresel Özellikleri.....	120
Çizelge 4.7:	Dünyadaki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri	121
Çizelge 4.8:	Dünyadaki Eko-köy Girişim Örneklerinin Yönetimsel Özellikleri	121
Çizelge 6.1:	Türkiye’deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Genel Özellikleri	192
Çizelge 6.2:	Türkiye’deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Çevresel Özellikleri	192
Çizelge 6.3:	Türkiye’deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri	192
Çizelge 6.4:	Türkiye’deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Yönetimsel Özellikleri	

Çizelge 6.1:	Türkiye'deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri	197
Çizelge 6.2:	Türkiye'deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri	192
Çizelge 6.3:	Türkiye'deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri	192
Çizelge 6.4:	Türkiye'deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Yönetimsel Özellikleri	197

BİR ÜTOPYA HAREKETİ OLARAK EKO-KÖYLER: TÜRKİYE'DEKİ ÖRNEKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZET

Kaynakların hızla tükendiği, iklim değişikliğinin yaşandığı, küresel ölçekte toplumsal eşitsizliğin arttığı, doğadan kopuşun çoğaldığı ve sosyal birlikteliklerin giderek zayıfladığı kentsel alanlarda yaşanan çevresel, ekonomik ve toplumsal sorunların, gelecekte insan yerleşimleri için daha büyük sorunlara neden olacağı düşünülmektedir. Bu sorunların çözümü için sürdürülebilir alternatif yaşam çevrelerinin oluşturulması konusunda dünyada çeşitli öneriler geliştirilmektedir. Bu önerilerden biri de eko-köy yerleşimleridir. Eko-köyler, alternatif yaşam çevrelerine örnek olarak verilebilir. Eko-köy hareketi, bir arada yaşamaya dair geleneksel fikirlerle, 1960 ve 70'lerde ortaya çıkan çevreci yaklaşımların birleşiminden doğmuştur. Ortak ve özel bir amaç için bir araya gelmiş bilinçli topluluklar olan eko-köylerin amaçları, günümüzün sorunlarına çözüm üreten sürdürülebilir, doğayla bütünleşmiş, sağlıklı topluluk ve yerleşimler oluşturmak olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir, barışçıl ve doğayla bütünleşmiş toplulukların, 21. yüzyıl kentlerinin içinde bulunduğu sağlıklı koşulları değiştireceği öngörülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki eko-köy girişimleri, fiziksel, ekonomik ve sosyal özellikleri bağlamında değerlendirilmiştir. Tezin giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklandıktan sonra, tezin ikinci bölümünde "ekoloji", "sürdürülebilirlik" ve eko-köyler hakkında tanımlamalar yapılmış, üçüncü bölümde ise, sürdürülebilir topluluk ütopyası olarak ele alınan eko-köy yerleşimlerinin, 19. yüzyıl öncesinden 21. yüzyıla kadar geliştirilmiş diğer ütopyik yerleşim ve topluluk kavramları ile benzerlikleri irdelenmiştir. Bu irdelene sonucunda, eko-köy girişimlerinin bir ütopya hareketi olarak nitelendirilebileceği düşünülmüştür. Dördüncü bölümde, eko-köylerin sürdürülebilirliği konusunda araştırmalar yapmış kişilerin çalışmaları incelenmiş, eko-köylerin karşılaştığı sorunlar ve zorluklar sıralanmıştır. Ardından, literatürde ismi sıkça geçen, başarılı olarak değerlendirilen, GEN'e (Küresel Eko-köyler Ağı) üye eko-köy girişimleri, genel, fiziksel, ekonomik ve sosyal özellikleri bağlamında analiz edilmiştir. Dünyadaki başarılı girişimlerin incelenmek üzere seçilmesinin nedeni, sürdürülebilir eko-köy yerleşimlerinin nasıl oluşturulacağı sorusunun cevabının bulunma isteğidir. Beşinci bölümde, Türkiye'de alternatif yaşam şeklini benimseyen girişimlerin tarihsel süreci, eko-köyler ile ilgili ulusal kuruluşlar ve eko-köy olarak adlandırılan tüm yerleşimler analiz edilmiştir. Bazı yerleşimler, tezde belirlenen seçim kriterleri doğrultusunda seçilmiş, daha sonra, seçilen eko-köy yerleşimleri (Marmariç Eko-yerleşkesi, Dutlar Kolektifi ve İmece Evi, Eko-Foça Eko-köyü, Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi, Dedetepe Eko-çiftliği) yerinde ziyaret edilmiş ve girişimlerin kurucuları ile kişisel görüşmeler yapılmıştır. Bu ziyaret ve görüşmeler sonucunda yerleşimlerin, fiziksel, ekonomik ve sosyal özelliklerine ilişkin bulgular ortaya konmuştur. Araştırma sonuçları ve öneriler bölümünde ise, yapılan inceleme çalışmasıyla birlikte, kişisel görüşmelerin ve yerleşim ziyaretlerinin sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilerek, öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ekoloji, Sürdürülebilirlik, Ütopya, Eko-köy, Sürdürülebilir Topluluk

ECO-VILLAGES AS AN UTOPIAN MOVEMENT: A RESEARCH ON EXAMPLES IN TURKEY

ABSTRACT

Nowadays, the world is faced with the challenge of energy resource depletion, climate change, increase in social inequality, natural break, and social cohesion problems. It is considered that, in future these early ecological, social and economic problems may bring about more harmful issues for human settlements. Various proposals are developed in the world to solve these problems. Creating new alternative models for human settlements is one of these proposals. Eco-villages can be given as an example for alternative models. Eco-village movement was born from combination of the traditional ideas related with living together and environmentalist approaches of the 60's and 70's. Eco-villages which are communities consciously gathered for common and special purpose, is building a sustainable community that can solve the prevalent ecological, economic and social problems. It is expected that sustainable, peaceful, communities which are integrated with nature can change the unhealthy conditions in the 21st century cities.

In this study, eco-village initiatives in Turkey were evaluated in the context of their physical, economic, social characteristics. After explaining the aim, content and method of the study in the introduction part of the thesis, ecology, sustainability and eco-village concepts were examined in a general context by means of literature survey. In third part of the study, eco-villages which were regarded as sustainable community utopias were compare with utopias which were envisioned until the twenty-first century. By means of this comprasion, it was concluded that eco-village initiatives could be seen as a new utopia movement. In the fourth part of the thesis, some studies which are about sustainability of eco-villages were examined and the challenges, problems of eco-villages were listed. After this stage, the eco-villages which are frequently used in literature were investigated according to their physical, economical and social features. The purpose of this investigation to find a reply to the question about the ways of building a sustainable eco-villages. In the fifth part of the study, the historical background of the initiatives which embrace the alternative way of living, local organizations about eco-villages in Turkey were analyzed. All eco-village intiatives in Turkey were summarized. Some intiatives were chosen according to studies selection criteria. Selected eco-villages (Marmariç Eco-settlement, Dutlar Collective ve İmece Evi, Eko-Foça Eco-village, Çamtepe Ecological Center, Dedetepe Eco-farm) were visited and personal interviews were conducted with founders of the eco-villages. By means of these interviews and visits, the findings concerning with physical, socio-cultural, economical features were exposed. . In the conclusion and recommendations part of the thesis, the findings about questionnaires were evaluated and proposals were developed for eco-villages.

Key Words: Ecology, Sustainability, Utopia, Eco-villages, Sustainable Communities

1. GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kavramı, 1970'lerden bu yana tartışılmakta ve tanımı netleştirilmeye çalışılmaktadır. Sürdürülebilir bir yaşamın, mimarlığın veya yerleşimin nasıl elde edilebileceği bu tartışmalarda ve tanımlarda sıkça ele alınmaktadır. Sürdürülebilir mimari konusunda yapılar sınıflandırılırken kullanılan terminolojideki zenginlik, hem konunun genişliğini, hem de bir kavram karmaşıklığının, hatta bir kargaşanın varlığını işaret etmektedir.

Çevresel tasarım, yeşil mimari, ekolojik mimari, çevreye duyarlı mimari, çevre dostu mimari, akıllı mimari, enerji-verimli mimari, enerji-bilinçli mimari, iklimsel mimari gibi farklı terimler, sürdürülebilir mimarinin genişletilmiş anlamı içinde karmaşık, çelişen ve kimi zaman yarışan uygulamaları tanımlamaktadır (Durmuş Arsan, 2007). Bu nedenle, sürdürülebilirlik kaygısıyla tasarlanan yerleşim veya binaları tanımlamakta ve değerlendirmekte bazı güçlükler ortaya çıkmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı bazı durumlarda, amacı dışında veya farklı şekillerde algılanmaktadır. Bu durum, sürdürülebilirliğin ne kadar sürdürülebilir olduğunun tartışılmasına bile neden olmaktadır.

Kentleri terk ederek tamamen doğal bir yaşamın tercih edilmesi ile mi, yoksa kentlerde teknolojik yöntemlerin tercih edilmesi ile mi daha sürdürülebilir bir yaşamın sağlanabileceği soruları güncel sorulardır. Kavram karmaşası ve algılayış farklılıklarının yanında sürdürülebilir bir yerleşim yaratmak için tercih edilmesi gereken tasarım stratejileri konusunda da farklı fikirler mevcuttur. Örneğin bazı kesimler, ileri teknoloji kullanılarak sürdürülebilir ve ekolojik gökdelenler tasarlanabileceğini savunmaktadır, diğer bir kesim ise ekolojik ve sürdürülebilir mimarinin sadece organik yapı malzemeleri kullanılarak geleneksel yöntemler ile sağlanabileceğini düşünmektedir.

Sürdürülebilir bir yerleşim veya mimari oluşturmak için belirli bazı tasarım stratejileri ortaya konmaktadır. Bu tasarım stratejileri ile oluşturulacak yerleşimlerin, o yerleşimlerde yaşayan kişilere, kendi kendine yetebilen sürdürülebilir birer yaşam alternatifi sunacağı öngörülmektedir. Bazı çevrelerce, kentlerdeki kontrolsüz ve sağlıksız büyümenin, kentlerdeki hava kirliliğine, fazla enerji tüketimine neden

olması, doğaya ve ekosisteme zarar vermesi, gelecek kuşakların sürdürülebilirliğini tehdit etmesi nedenleriyle kentlerden kıra doğru kaçışın ve geleneksel metotlara dönüşün daha ekolojik, sürdürülebilir bir yaşam alternatifi oluşturabileceği düşünülmektedir. Genellikle kentte yaşayan kişilerin kıra yerleşerek kurdukları ve sürdürülebilir bir yaşam oluşturmayı amaçladıkları ekolojik köy yerleşimlerinin (eko-köylerin) bu düşüncelerin sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir. Eko-köylerin genel hedefi, hem bireysel gelişim, hem de ortak yaşama değer veren planlı bir toplumun yaşayacağı küçük ölçekli yerleşim birimleri yaratmak olarak tanımlanabilir.

Dünya ülkelerinde yaygın ve çok sayıda başarılı ve köklü eko-köy girişimi mevcuttur. Dünyada, yaşanan çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlara çözüm arayışında olan eko-köy hareketinin ve sürdürülebilir yerleşim kurma girişimlerinin, 1980'den başlayarak, hızla gelişmeye devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye dışındaki eko-köyler üzerine yapılan araştırmalarda, Türkiye'deki örneklerle karşılaştırıldığında, tarihsel olarak daha eski ve köklü örneklere rastlamak mümkündür.

Türkiye'de ilk eko-köy kurma girişimi ise 1990'lı yılların ortalarına dayanmaktadır. Oluşumların arkasında, ekolojik yaşam tarzına odaklı sivil toplum kuruluşları veya gönüllü gruplar bulunmaktadır. Türkiye için "ekoloji", "sürdürülebilirlik", "eko-köy" gibi kavramlar yeni kavramlardır, bu nedenle Türkiye bu kavramları uygulamaya geçirmede bazı problemlerle karşı karşıya kalmaktadır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, günümüzde mimarlık alanında sıkça tartışılan sürdürülebilirlik kavramının çelişkileri ve kavramın farklı anlayışlar üzerine kurgulanması üzerine bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, sürdürülebilir mimarlığın, uygulama alanı olarak görülebilecek eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden faktörler belirlenerek, sürdürülebilir birer topluluk ve yerleşim oluşturmak için kurulan eko-köylerin dünyada ve Türkiye'de bu amaçlarını yerine getirip getiremedikleri incelenerek, sürdürülebilirlik kavramı ile kurgulanan yerleşimlerin ne kadar sürdürülebilir oldukları irdelenecektir.

Ayrıca, sürdürülebilir mimarlık anlayışındaki eksik yönlerin saptanarak, daha iyi yaşam alanları tasarlanması için yardımcı olabilecek bilgilere ulaşılması ve öneriler oluşturulması hedeflenmiştir.

Seçilen kavram, son yıllarda akademik ortamlarda, yapı sektöründe ve diğer sektörlerde pazarlama amacıyla sürekli ele alınması nedeniyle güncel bir nitelik taşımaktadır. Çalışma, Türkiye’de oluşturulmuş ve oluşturulması planlanan eko-köy yerleşim alanlarına ilişkin bir tespit niteliği de taşımaktadır. Çalışmanın konusunun ve alan çalışması yapılan bölgelerin seçilmesinin nedenlerinin anlaşılması için bazı saptamalardan bahsetmek gerekmektedir.

Ekoloji, sürdürülebilirlik gibi kavramlar 1990’lı yıllar ile birlikte tüm dünyada pek çok alanda hızla etken olmaya başlamış; ancak tüketim kültürüne karşı ortaya çıkmalarına rağmen, zaman içinde bu kavramlar birer tüketim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı ile kurgulanan eko-köy yerleşimleri, dünyada önemli girişimler olarak görülmekte ve desteklenmektedir. Bu çalışmada Türkiye’deki eko-köy girişimleri dünyadaki örnekleri ile çeşitli kriterler açısından karşılaştırılarak bir değerlendirme yapılacaktır.

Bu saptamalar doğrultusunda çalışma bağlamında araştırılmak istenen temel hipotezler şu şekilde belirlenmiştir:

- Türkiye için sürdürülebilirlik ve ekoloji gibi kavramlar yeni kavramlardır ve henüz bu kavramların anlaşılmasında yeterli bir bilinç oluşmamıştır.
- Sürdürülebilirlik kavramı başlı başına kendini sürdürebilecek bir kavram değildir. Bu kavram son yıllarda bir pazarlama aracı olarak kullanılması nedeniyle bir tüketim nesnesi haline dönüşmüştür.
- Sürdürülebilirliğin tanımlarında vurgulanan ekonomik, sosyal ve ekolojik boyutların bir arada ele alınması ilkesi bazı uygulamalarda göz ardı edilmektedir. Bu yüzden başarısız ve sürdürülemeyen yerleşimler ve mekânlar tasarlanmaktadır. Türkiye’deki sürdürülebilirlik ile kurgulanmış bina ve yerleşim örneklerinde çoğunlukla sürdürülebilirlik kavramı ekolojik boyutuyla ele alınmaktadır.
- Ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramları teoride ayrıntılı ve farklı şekillerde tanımlanmasına rağmen bu tanımlamalara uymayan fakat sürdürülebilir olduğunu iddia eden uygulamalar yapılmaktadır. Uygulamada bazı çelişkiler ve eksikler bulunmaktadır.
- Eko-köy girişimlerinde, geleneksel köylerdeki yöresel mimarinin bilgi birikiminden faydalanılmaması ve sürdürülebilirliğin bazı boyutlarının göz ardı edilmesi sebebiyle yerleşim ve topluluk oluşturmada bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Eko-köy

girişimleri, sürdürülebilir olmayı amaçlamalarına rağmen bu amaçlarını yerine getirmekte zorlanmakta ve sürdürülemeyen mekânlar oluşturmaktadır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde, tezin kuramsal çerçevesini oluşturmak üzere ilk olarak ekoloji, sürdürülebilirlik ve eko-köy ile ilgili kavramlar açıklanmış, sürdürülebilir mimari ve eko-köy yerleşimleri konusunda yapılmış literatürdeki başlıca araştırmalar incelenmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının tarihsel süreçteki gelişimi, kavramın ortaya çıkmasına neden olan sorunlar bağlamında ele alınmıştır. 1970'lerden günümüze kadar geçen sürede sürdürülebilirlik kavramının farklı şekillerde tanımlanması ve gelişiminden bahsedilerek, bu farklı tanımlamaların yapıldığı kırılma noktası olarak sayılabilecek önemli bazı ulusal veya uluslararası akademik ortamlar, konferanslar ve toplantılar irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, "sürdürülebilir topluluklar" kavramı çeşitli kaynaklar bazında incelenmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının bir ütopya olduğu savından yola çıkarak, ütopya kavramının ve türlerinin tanımlanmasının ardından 19. ve 20.yüzyılda önerilmiş ütopyalarda kurgulanan yerleşimler ile sürdürülebilir yerleşimler olarak önerilen eko-köylerin benzerlikleri tespit edilmiştir.

Dördüncü bölümde dünyada eko-köyler üzerine yapılmış araştırmalar incelenmiş ve önde gelen bazı araştırmacıların (Hugh Barton, Diana Leaf Christian, Robert Gilman) çalışmaları ele alınmıştır. Eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden faktörler ve oluşum süreçleri incelenmiştir.

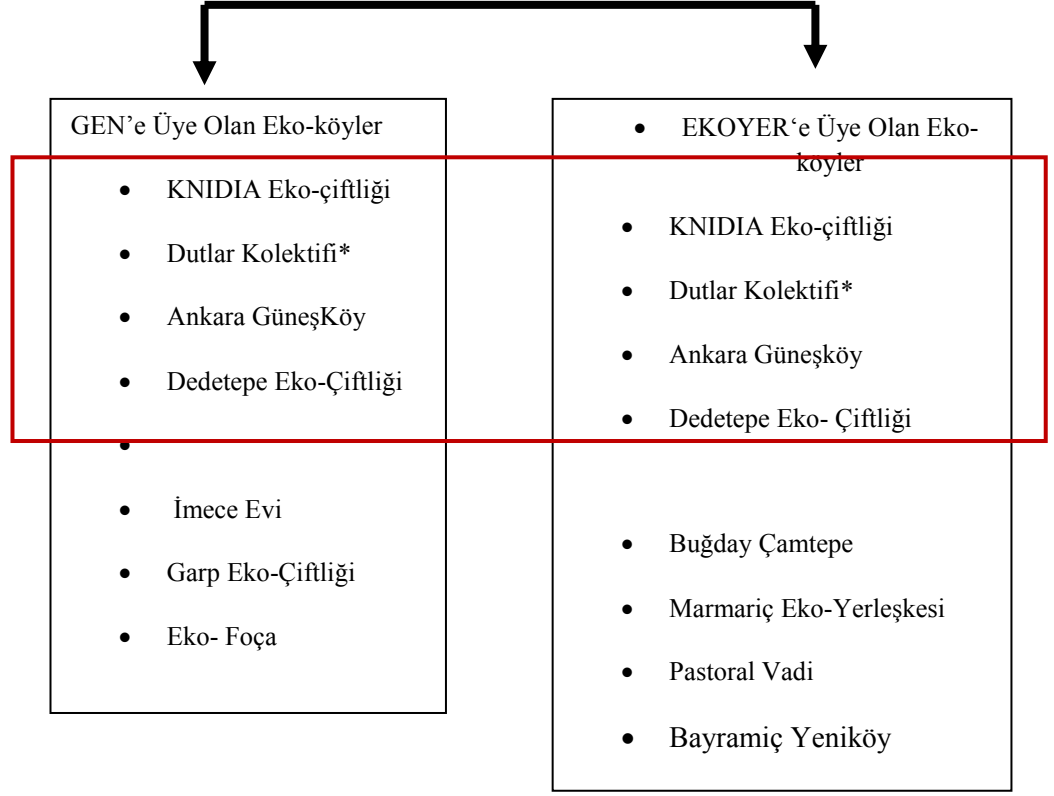
Küresel Eko-köy Ağı (GEN) kuruluşunun yapısı ve eko-köyler ile ilişkisi, eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden faktörler ve gelişim süreçleri incelenmiştir. GEN kuruluşunun yapısı kısaca özetlenmek gerekirse, GEN organizasyonu 1991 yılında Hildur ve Ross Jackson çifti tarafından "Eco-village Information Service" olarak kurulmuş, 1995 yılında ilk uluslararası konferansından sonra "Global Network of Eco-villages" (GEN)'e dönüşmüştür. Organizasyonun amacı, sürdürülebilirlik kaygısıyla oluşturulmuş yerleşimlere destek olmak, ekolojik yerleşimlerin kitleselleşmesine ve gelişmesine yardımcı olmak, bu tip girişimler için cesaretlendirici rol oynamaktır. Üyeleri arasında 2,000 kişilik aktif köylerden, küçük ölçekli kırsal köylere kadar farklı büyüklüklere sahip eko-köyler mevcuttur. Bu bağlamda, dünyada GEN'e üye ve literatürde sıklıkla adı geçen gelişmiş eko-köy örnekleri araştırılmıştır.

Kuramsal arařtırmalar sűrerken bir yandan çalıřmada ayrıntılı olarak incelenecek Tűrkiye'deki ekolojik yerleřim giriřimleri belirlenmiřtir. Beřinci bűlűmde, Tűrkiye'deki eko-kűy giriřimlerinin oluřturulma sűreleri, konuyla ilgili yerel dernek ve kuruluřlar űzetlenmiřtir. Ardından çalıřmanın mekânsal kapsamını oluřturan yerleřimler ayrıntılı bir řekilde ele alınmıřtır. Çalıřmanın mekânsal kapsamını, Tűrkiye'de eko-kűy giriřimleri ve bu giriřimlerin farklı bűlgelerde gűnűműze kadar oluřturduėu fiziksel ve sosyal çevreler oluřturmaktadır. Bazı giriřimler sadece proje ve hayal űrűnű olarak kalmıř, bazıları ise planladıklarının çok az miktarını gerçekleřtirebilmiř durumdadır. Tűrkiye'deki farklı bűlgelerde planlanmıř eko-kűy giriřimlerinin ele alınması ile çalıřmanın amacı bűlűműnde bahsi geçen hipotezler arařtırılmıřtır.

Tűrkiye'den 6 adet kűűk űlekli eko-kűy giriřimi (KNIDIA Eko-kűyű, İmece Evi ve Dutlar Kolektifi, Gűneř Kűyű, Garp Eko-iftliėi, Dedetepe Eko-iftliėi, Eko- Foça) GEN'e űyedir.

GEN kuruluřunun Tűrkiye'deki eko-kűy űrnekleri űzerindeki etkinliėinde yařanan aksaklıklar nedeniyle, Tűrkiye'de konu ile ilgili ve Tűrkiye'deki tűm eko-kűy giriřimlerini bir araya toplamayı amaç edinen ulusal ve yerel bir kuruluř, EKOYER oluřturulmuřtur. Ekolojik Yařamı Destekleme Derneėi űyeleri tarafından kurulan EKOYER (Tűrkiye Ekolojik Yerleřkeler Aėı) organizasyonunun amacı ise, ekolojik yerleřkeleri desteklemek, ekonomilerinin geliřmesine katkıda bulunmak, deneyimlerinin paylařılması için bir aė kurmak, eėitimler ve festivallerle bu aėın gűlenmesini saėlamaktır. EKOYER'e űye toplam 8 ekolojik yerleřim giriřimi (Buėday Çamtepe Ekolojik Yařam Merkezi,, Dedetepe iftliėi, Dutlar Kolektifi, Gűneřkűy, Knidia Eko-iftliėi, Marmariç Eko-Yerleřkesi, Pastoral Vadi, Bayramiç Yenikűy) bulunmaktadır.

Türkiye’de GEN’e ve EKOYER’e Üye Olan Ekolojik Yerleşimler- Eko-köyler

Şekil 1.1. Türkiye’de GEN’e ve EKOYER’e Üye Olan Eko-köyler

Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye’de toplam 10 eko-köy girişimi belirlenmiştir (Şekil 1.1). Bunlar arasında hem GEN’e hem de EKOYER’e bağlı 4 eko-köy girişi bulunmaktadır. Ayrıca, sadece GEN’e bağlı 2, sadece EKOYER’e bağlı 3 eko-köy girişi vardır. Bu 10 eko-köy’ün dışında da böyle organizasyonlara üye olmayan ve bireysel olarak geliştirilmeye çalışılan bazı eko-köy girişimleri mevcuttur. Bu girişimlerin belirlenmesindeki zorluklar nedeniyle tez kapsamında, sadece uluslararası bir kuruluş olan GEN’le ve yerel bir kuruluş olan EKOYER’le ilişkisi bulunan eko-köy girişim örnekleri ele alınmış ve incelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 10 eko-köy girişiminden 2’si ortak olarak hem GEN’e hem de EKOYER’e bağlı olan (Dedetepe Eko-Çiftliği, Dutlar Kolektifi¹) 2’si sadece EKOYER’e bağlı olan

¹ Dutlar Kolektifi, şu an aktif bir girişim değildir. İmece Evi girişi, aktif olmayan Dutlar Kolektifi’nin arazisi üzerinde kurulan bir girişimdir, bu nedenle Dutlar Kolektifi girişiminin devamı olarak görülebilmektedir. Tez kapsamında iki girişim 5. Bölümde birlikte incelenecektir.

(Marmariç, Buğday Çamtepe Yerleşimi),2'si sadece GEN'E bağlı olan (Eko-foça, İmece Evi) toplam 5 adet eko-köy yerleşimi, tezde fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikler bağlamında ayrıntılı olarak incelenmek üzere seçilmiştir. İncelenecek örneklerin bu şekilde seçilmesi, GEN gibi küresel bir organizasyonun veya EKOYER gibi yerel bir organizasyonun eko-köy girişimlerini hangi ölçüde etkilediğinin karşılaştırılmasını olanaklı kılmaktadır.

Tezde, araştırılan eko-köy örneklerinin konumu, planlaması, teknik ve sosyal donatıları, altyapı sistemi, pasif ve aktif enerji kazanımı ile ilgili sistem seçimleri ve eko-köylerde öngörülen binaların fiziksel özelliklerine etki eden genel mimari özelliklerden bahsedilmiştir. Sürdürülebilir mimarlıkta kullanılan yapım teknikleri geleneksel ve endüstriyel olmak üzere iki başlıkta ele alınmış, geleneksel ve endüstriyel yapım tekniklerinin avantajları ve dezavantajları sürdürülebilir mimarlık bağlamında irdelenmiştir.

Araştırma sonuçları ve öneriler bölümünde ise, literatür araştırmasında ortaya çıkan bulgular, alan çalışmasında yapılan gözlemlerde ve kişisel görüşmelerde beliren sonuçlar bağlamında, eko-köy girişimlerine ait fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler değerlendirilmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. İlk olarak çalışmanın konusu belirlenmiş, kaynak taraması, literatür ve arşiv araştırması yapılarak sürdürülebilir yerleşimler, eko-köy yerleşmeleri gibi kavramlar analiz edilmiş, bu kavramların tarihsel süreçte gelişimi incelenmiştir. Tarihsel süreçte, özellikle dünyada ve Türkiye'de bulunan eko-köy yerleşimi örneklerinin incelenmesinde elektronik kaynaklar sıklıkla kullanılmıştır. Bu araştırmalarla birlikte eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden faktörler tespit edilmiş ve bu aşamada araştırmanın temel hipotezleri de oluşturulmaya başlanmıştır.

Alan çalışmaları olarak seçilen 5 eko-köy yerleşim girişiminin ayrıntılı incelenebilmesi için bağlı oldukları belediyelerden ve girişim kurucuları ile yapılan kişisel görüşmeler sayesinde eko-köyler hakkında bilgiler toplanmıştır. Kişisel görüşmeler, özellikle Türkiye'deki kurulmuş eko-köy girişimlerinin kurucularıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni, Türkiye'deki eko-köylerin kurulma hikayeleri, vizyonları, gelişmişlik durumları ve karşılaştıkları sorunlar gibi konular hakkında detaylı bilgi edinme isteğidir. Eko-köy yerleşimlerindeki gözlemler ve birebir

görüşmelere dayalı olarak araştırma bulguları elde edilmiştir. Ayrıca fotoğraflama yöntemi ile gerekli görsel malzeme sağlanmıştır.

Nicel yöntemler kullanılarak çalışmanın amacı olarak belirlenen Türkiye'deki eko-köy girişimlerinde karşılaşılan sorunların ve bu sorunlara etki eden faktörlerin analizinin yapılması kısmına geçilmiştir. Bu amaçla, Türkiye'de Eko-köy girişimcileri ile kişisel görüşmeler yapılmıştır. Tez araştırması çalışması sürecinde, toplam 25 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen toplam 21 kişiden 11'i, Türkiye'de bulunan eko-köy örneklerinin kurucularıdır. Kurulan eko-köy yerleşimlerinde yaşayan 3 kişi, eko-köylerin çevresinde bulunan geleneksel köylerde yaşayan 5 kişi, yurtdışındaki farklı eko-köy örneklerinde kısa bir süre için yaşamış 3 kişi, yurtdışında bulunan eko-köy örneklerinde yaşayan bir kişi ile GEN Türkiye Başkanlığını yapan bir kişi ile, Almanya'da Sieben Linden yerleşimi hakkında tez yazan bir kişi ile yüz yüze, telefon ve mail aracılığıyla görüşme sağlanmıştır. Bu görüşmelerde, iki farklı kişisel görüşme formu kullanılmıştır. Eko-köylerin kurucularıyla yapılan kişisel görüşmelerde kullanılan formda, girişimcilere ait eko-köy projeleri hakkında temel sorular ile, eko-köy yerleşimleri üzerine fiziksel, sosyal ve ekonomik konulara ilişkin sorular yer almaktadır (Ek 1). Diğer 14 kişi ile yapılan görüşmeler, Türkiye'deki ve yurtdışındaki eko-köy örnekleri hakkında genel yüzeysel bir bilgi edinme amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle genel konular ile ilgili sorular içeren farklı bir görüşme formu (Ek 2) oluşturulmuştur.

Araştırmanın sonuç kısmında ise, Türkiye'de bulunan eko-köy yerleşmelerine ilişkin incelemeler ile kişisel görüşmelerin değerlendirilmesi sonucunda tespit edilen bulgular bir arada ortaya konmuştur.

2. TANIMLAR

Bu bölümde ekoloji, sürdürülebilirlik permakültür ve eko-köy gibi kavramların literatürdeki tanımlamaları ve mimari tasarım prensipleriyle ilişkileri incelenmiştir.

2.1. Ekoloji Kavramı

Ekoloji kavramı, ilk kez 1866 yılında Alman biyologu Ernst Haeckel tarafından Yunanca yaşanılan yer, yurt, barınak anlamına gelen “oikos” ile bilim ve söylem anlamlarına gelen “logia” sözcüklerinden türetilmiştir. Ekoloji kavramı, canlılar ile çevrelerindeki dünya arasındaki karşılıklı ilişkileri kapsamakta, yaşama ortamını oluşturan faktörler ile ortamın özelliklerini ve karşılıklı ilişkileri incelemektedir. Ekoloji, yetişme ortamı ve ekosistem bilgisi, toplum ve birey ekolojisi, ekofizyoloji, biyoloji, fizik, kimya ve diğer fen bilimlerinden yararlanan bir bilim dalıdır.

Ekoloji, canlılarla çevreleri arasındaki ilişkileri, etkileşimleri inceler. Çevre sorunlarının ortaya çıkması ve bu sorunların olumsuz sonuçlar doğurması nedeniyle insanlar, bu olumsuzlukların nedenlerini anlama ve kaynağını bulma çabası içine girmişlerdir. “Ekolojik bilinçlenme” (Tönük, 2007) adı verilen bu durum, insanın doğanın bir parçası olduğu ve doğa ile sistemli ilişkiler içinde bulunması gerektiğinin bilinci olarak açıklanabilir. Ekolojik bilinçlenme sonrasında çevre sorunlarının çözülmesi için bazı yollar aranmaya, ekonomik, sosyal ve teknik açıdan alınabilecek önlemlerin neler olabileceği araştırılmaya başlanmıştır.

Ekolojinin bilim mi, yoksa felsefe mi olduğu konusunda tam bir kabul yoktur. 1970’lerden beri tartışılan ekoloji kavramı doğanın dengeli bir sistem olduğu düşüncesine karşı, doğal sistemlerin dengesizliğine vurgu yapmıştır. Günümüzde kaos ve karmaşıklık teorisinde, doğanın tahmin edilemeyen, değişken, gelişen ve kendiliğinden uyum sağlayan sistemlerden oluştuğu kabul edilmektedir (Madge,1997).

Ekoloji kavramı, sürdürülebilirlikten önce tüm çevresel konuları ve düşünceleri içeren bir kavram olarak kullanılmıştır. Kavramın bugünkü anlamı, bilimsel tanımı farklılaşmaya başlamıştır. “Eko” eki, bazı kelimeler ile birleştirilerek yeni kavramlar türetilmiştir. Eko-ön ekli’ sözcükler uzun süre, insanların yöresel ve küresel çevresi arasındaki etkileşimin metaforu olarak kullanılmıştır (Ciravoğlu, 2006; Madge, 1993).

Günümüzde ise, “eko” ön ekli bir sürü sözcük türetilmekte olup, “eko” ekinin hem çevreci olarak sağlıklı, hem ekonomik olarak tasarruflu anlamlarında kullanılan bir pazarlama taktiğine dönüştüğü görülmektedir. “Eko” eki, eko-ev, eko-gökdelen, eko-tatilköyü, eko-ampül (Şekil 2.1), eko-mimari, eko-köy, eko-kent, eko-turizm, eko-yerleşke, eko-kuru temizleme (Şekil 2.2) gibi yaşamın birçok alanında sözcüklerin önüne yerleştirilmektedir.

Şekil 2.1. Enerji Tasarruflu Lamba Eco-bulb
(<http://www.brandsoftheworld.com/critique/ecobulb>).

Şekil 2.2. Eco-Clean Ekolojik Yöntemler ile yapan Kuru Temizleme Firma
(<http://ecoclean.com.tr/>)

2.1.1. Toplumsal Ekoloji

Ekoloji bilimine eklenilen bir diğer ekoloji türü, “toplumsal ekoloji” olmuştur. Toplumsal ekolojinin savunucuları, daha çok politik ve toplumsal meseleler ile ilgilenmekte, modern küresel kuruluşlar başta olmak üzere baskıcı, demokratik olmayan toplumsal kurumlar tarafından şekillenen insan davranışlarının dünya üzerindeki etkisini incelemektedir. Toplumsal ekolojistlere göre, ekonomik kurallar değişmediği sürece, bakir alanlar ve tehlike altında olan ekosistem canlılarını koruma, tüketimi azaltma, atıkları geri dönüştürme ve ekolojik sorumluluğa erişme gayretlerinin boşunadır (Callenbach, 1998). Toplumsal ekolojistler, doğaya zarar veren problemlerin başlıca politik ve ekonomik nedenlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir.

İnsanın doğasını, hareketlerini ve davranışlarını ele alan ve bunları doğayla ilişkilendiren bir diğer olgu “ekofeminizm”dir. Toplumsal ekoloji, derin ekolojiyle birçok konuda aynı fikirleri savunur, doğanın erkek egemen sömürülme biçimiyle

erkeklerin kadınlara hükmetmesi arasındaki benzerliğe vurgu yapar (Callenbach, 1998). Ekofeministler, ataerkil kurumların ve tutumların doğa üzerindeki yıkıcı etkisinin doğanın tahrip edilmesiyle ilişkili olduğunu savunmaktadır.

Beşeri ekoloji, insanların çevresiyle olan ilişkileriyle ilgilenmektedir. Beşeri ekoloji, toplumsal davranış, mekansal organizasyon gibi kavramlarla da ilgilenmektedir.

Sosyal ekoloji ise 1960'lı yıllarda Murray Bookchin tarafından geliştirilmiş bir felsefedir. Bookchin, ekolojik problemlerin nedenini, hiyerarşik politik düzenler gibi sosyal problemlere bağlamaktadır. Bu sorunların çözümü içinde bireysel hareketlerin yeterli olmadığını, radikal demokratik ideallere ulaşmak için insanlar arasında kolektif bilincin gelişmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bookchin'e göre, "Bugünkü ekolojik krizin köklerini bulmak için sadece tekniğe, demografiye, büyümeye ve sağlıksız refaha bakmak yetmez, bakışlarımızı bunların altında yatan ve insan toplumunda -sadece burjuva, feodal ve antik toplumda değil, genel olarak sınıflı toplumda değil, bizzat uygarlığın şafağında hiyerarşi ve tahakkümü üretmiş olan kurumsal, ahlaki ve tinsel değişmelere çevirmeliyiz" (Bookchin, 1996a).

Toplumsal ekoloji kavramı ile, günümüzdeki ekolojik problemlerin çözümü için sadece fiziksel ve biyolojik yaklaşımların yeterli olmadığı, bu çabaların sosyal, ruhsal, politik ve ekonomik konular ile birleştirildiğinde daha etkili sonuçlara neden olabilecekleri savunulmaktadır.

2.1.2. Ekolojik Ekonomi

Bazı düşünürler ekoloji ve ekonomi biliminin birbirinden çok farklı olduğunu savunmaktadır. Ancak, ekoloji ve ekonomi disiplinleri her ne kadar ilgisiz gibi görülse de ortak disiplinler olarak düşünülmesi gerekir. Gerçekten de bazı kaynaklarda ve kullanımlarda (-eko) eki bir ürünün hem ekolojik, hem de ekonomik olduğunu belirtmek için kullanılmaktadır.

Odum ve Barret tarafından yazılan ve ilk olarak 1953 yılında yayımlanan "Fundamentals of Ecology" adlı kitapta ekoloji, fiziki ve biyolojik bilimleri birbirine bağlayan, doğal birimlerle sosyal birimler arasında köprü vazifesi gören bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Kitapta "ekonomi" sözcüğünün, "ekoloji" gibi Yunanca kökenli "oikos" kelimesinden türetilmiş olduğu aktarılmaktadır. Odum ve Barret, ekonomi sözcüğünde bulunan "nomics" ekinin ise "yönetim" anlamına geldiğini belirterek, ekonomi kavramını, "evle ilgili işleri yönetmek" olarak tanımlamaktadır (Odum, 1953). Kitapta, ekoloji ve ekonomi kavramları arasındaki farklar bir tablo aracılığı ile karşılaştırılmıştır (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1. Ekonomi ve ekoloji disiplinleri arasındaki farklar (Odum,1953).

	Ekonomi	Ekoloji
Öğretisi	Cornucopian ²	Yeni-Malthusçuluk ³
Değer	Para	Enerji
Büyüme şekli	J-şekilli	S-şekilli
Seçim baskısı	r-seçilmiş	k-seçilmiş
Teknolojik yaklaşım	İleri teknoloji	Uygun teknoloji
Sistem servisleri	Verilen servisler ekonomik sermaye tarafından sağlanmaktadır.	Verilen servisler doğal sermaye tarafından sağlanmaktadır.
Kaynak kullanımı	"Kullan, at" şeklinde (lineer)	Geri dönüşüm şeklinde(Döngüsel)
Düzenleme sistemi	Katsayı ile genişleme	Kapasiteyi taşıma
Gelecek amacı	Keşif ve genişleme	Kararlı ve sürdürülebilir olmak

Bu tablodan da anlaşıldığı üzere, ekoloji ve ekonomi disiplinleri arasında önemli yaklaşım farklılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle akademik çevrelerde, ekoloji ve ekonomi disiplinleri ayrı disiplinler olarak ele alınmaktadır. Ekoloji ve ekonomi kavramlarının arasındaki farklılıkları azaltmak amacıyla "ekolojik ekonomi" adında yeni bir kavram önerilmiştir. (Costanza, Cumberland, et al. 1997; Barrett and Farina 2000; Brown 2001). Ekolojik ekonomi kavramı ile tabloda bahsedilen farklılıklar ortak bir bakış açısına sahip olacak şekilde düzenlenmektedir.

2.1.3. Ekosistem

Ekosistem kavramı ilk olarak 1935 yılında İngiliz botanikçi Arthur Tansley tarafından, çevrenin biyolojik ve fiziksel (biyofiziksel) niteliklerini tanımlamak için kullanılmıştır. Ekosistem kavramında ana fikir doğal sistemlerin bir denge içinde gelişmesidir (Ndubisi, 2002).

² Cornucopian, fütürist bir düşünce sistemidir. Büyüme ve gelişme odaklıdır. Cornucopian felsefesinde dünyadaki maddelerin ve enerjinin nüfus artışıyla orantılı artacağı düşüncesi vardır.

³ Yeni- malthusçuluk dünyadaki kaynakların tüketilmemesi için nüfus büyümesinin kontrol edilmesi gerektiğini savunan bir düşünce sistemidir.

Ekolojinin mekânı ve konusu “ekosistem” ile ilgilidir. Ekosistem, ekoloji disiplinin çalışmalarını temellendiren çalışma ölçeğini tanımlar. Yeang’e göre, “Bir ekosistem, bilimsel olarak özel bir alanda yaşayan organizmalar ve fiziksel çevreden (biyotik ve abiyotik) oluşan bütünleşmiş bir ekolojik birimi ifade etmektedir” (Yeang, 1995). Ekoloji biliminde ekosistem terimi; mekânsal, strüktürel ve işlevsel bir çalışma alanı veya bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır (Özkeresteci, 2007). Yerleşim kurulacak her alanın kendine özgü bir ekosistem döngüsü olduğu belirtilmekte, genellikle, ekosistem kavramının biyolojik bir kavram olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda kentte veya kırsalda bulunan bir arazinin farklı ölçeklerde bir ekosisteme sahip olduğu söylenebilir.

Bu nedenle tez boyunca ekosistem kavramı farklılıklar içerse de, hem kentlerde hem de kırsalda oluşturulan alanlar için geçerli bir kavram olarak ele alınmıştır.

Ekosistem içindeki mevcut dengeye “ekosistem dengesi” denilmektedir. Doğal denge bozulduğunda, ekosistem dengesi de bozulur. Bu bozulma, ekolojik sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

2.1.4. Çevre Kavramı

Bazı araştırmacılar çevre kavramının gelişerek ekoloji kavramına dönüştüğünü belirtmektedir. İki kavramın birbirinden farklı olduğunu düşünen bazı karşıt fikirler de bulunmaktadır. Eraydın’a göre “Çevre kavramından ekoloji kavramına geçiş bir terminoloji değişmesi değildir. Bir anlayışın değişmesidir. Çevre ile ekoloji kavramları arasında çok önemli içerik ve yaklaşım farkları bulunmaktadır. Çevre, yaşayan organizmaları çevreleyen tüm dışsal faktörleri belirtirken, ekoloji, yaşayan organizmalarla çevre arasındaki ilişkilerin tanımlanmasıdır. Çevre kavramı göreceli olarak durağandır. Buna karşılık ekoloji kavramında, yaşayan canlılarla çevre arasındaki ilişkiler ve etkilenmeler çok yönlü, doğrudan ve dolaylı biçimleri ile yer almaktadır. Ekolojik süreçler dinamik, sürekli karşılıklı ilişkiler doğrultusunda değişen bir ilişkiler dizinini tanımlamaktadır” (Eraydın, 1995). Ekoloji ve çevre arasında en büyük fark ise çevre kavramında doğa ve diğer canlılara karşı insan merkezli bir yaklaşım egemenken, ekolojik bakış açısında diğer tüm canlılarla insanın eşit olduğu düşüncesinin hakim olmasıdır.

2.1.5. Ekolojik Ayak İzi

Ekolojik Ayakizi (Ecological Footprint) kavramı, Wiliam Rees ve Mathis Wackernagel (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ekolojik ayak izi analizleri sayesinde bir yerleşimin ne kadar ekolojik olduğu, çevreye ne kadar zarar verdiği veya kaynak kullanımındaki

tasarrufunun miktarı ölçülebilmektedir. Ekolojik Ayak izi, “Mevcut teknoloji ve kaynak yönetimiyle bir bireyin, topluluğun ya da faaliyetin tükettiği kaynakları üretmek ve yarattığı atığı bertaraf etmek için gereken biyolojik olarak verimli toprak ve su alanı” olarak tanımlanmaktadır (Galli ve diğ.; Ed: Öztok, Tapan, 2012).

Ekolojik ayak izi ölçümünde, belirlenmiş bir insan nüfusunun veya ekonomisinin kullandığı kaynakların ortaya çıkarttığı kaynak atıklarını özümseyebilecek kadar verimli arazi miktarını hesaplayan bir metot uygulanmaktadır. Bu ölçümde dört konu önem kazanmaktadır:

- Bina yapımı için kullanılan malzemelerin üretimine karşılık gelen verimli arazi miktarı,
- Binayı oluşturmak için gereken enerjiyi karşılayacak arazi miktarı,
- Üzerinde inşa edilecek arazi miktarı,
- Binaların ısıtılması ve soğutulması ve işlevlerinin devamı için gereken enerji miktarı. (Rees, Wackernagel, 1996)

Ekolojik ayak izinin ölçüm birimi, “küresel hektar” (kha) ile ifade edilmektedir (Dawson, 2006). Ekolojik ayak izi analizlerinde, bir yerleşimin ekolojik ayak izi durumu, kullanılan kaynak (Ekolojik Ayak İzi) ve kullanılabilir kaynak (Biyolojik Kapasite) miktarı arasındaki ilişkinin karşılaştırılması ile belirlenmektedir. **Biyolojik Kapasite kavramı**, bir coğrafi bölgenin yenilenebilir doğal kaynakları üretme kapasitesinin göstergesidir. Bir yerin biyolojik kapasite ölçümü ile, yerleşim sınırları içinde bulunan tarım arazisi, otlak, balıkçılık sahası ve ormanın, toprağın ya da suyun ne kadar üretken olduğu belirlenebilmektedir. Biyolojik kapasite de Ekolojik Ayak İzi gibi alan cinsinden hesaplanmakta ve “küresel hektar” (kha) ile ifade edilmektedir. Küresel Hektar (kha), ekolojik ayak izi ve biyolojik kapasitenin ölçüm birimi olan küresel hektar, dünyanın ortalama verimliliği üzerinden 1 hektar arazinin üretim kapasitesini tanımlamak için kullanılmaktadır. Örneğin, tarım alanının diğer arazi türlerinden daha üretken olduğu varsayılarak, 1 hektar tarım arazisinin biyolojik kapasitesi 1 küresel hektardan büyük olarak ele alınmaktadır (Galli ve diğ.; Ed: Öztok, Tapan, 2012).

Yerleşimlerin ekolojik prensiplere uygun şekilde planlanması için ekolojik ayak izlerinin düşük olması gerekmektedir. Ekolojik ayak izinin düşük olması yerleşimlerin, kaynak kullanımında, ulaşım sistemlerinde, tarım faaliyetlerinde

atmosfere saldıkları karbon dioksit miktarının düşük olduğunun ve ekolojik prensiplere göre etkin şekilde planlanmış olduğunun göstergesidir.

2.2. Ekolojik Mimarlık

Ekoloji, son yıllarda mimarlık alanında sıkça söz edilen kavramlar arasına girmiştir. Ekolojik mimarlık, ekolojik bina, ekolojik kentler gibi kavramlar ortaya çıkmış ve tanımlanmaya başlanmıştır. Bir yerleşimin veya mimarlık ögesinin “ekolojik” olabilmesi için gerekli unsurlar ve tasarım stratejileri sıralanmaktadır. Bu tasarım stratejileri mimari yapının veya yerleşimin yaşam döngüsü boyunca çevreye olan olumsuz etkilerinin minimumda tutulmasını sağlamaktadır. Bu gibi tasarım stratejilerin uygulandığı projeler “ekolojik bina, “eko-ev” “ekolojik yerleşim”, “eko-kent”, “eko-köy”, gibi kavramlarla adlandırılmaktadır.

Utkuğ ekolojik mimarinin temel hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için yapılması gerekenleri iki maddede özetlemiştir. Bunlar, binayı kullanacak olanlar için dayanıklı, emniyetli, sağlıklı, rahat ve ekonomik mekânlar yaratmak ve binaların ve çevresinin tasarımı, yapımı, işletimi, kullanımı, onarımı, yıkımı ya da işlev kazandırılması aşamalarında, ekolojik sistemlerin korunmasına yönelik olarak enerji, su, malzeme, Yukarıda belirtilen ekolojik mimarinin hedeflerini gerçekleştirmek için bir yapı tasarlarken çeşitli tasarım stratejileri uygulamak gerekir. Tönük, ekoloji tanımlarından yola çıkarak yapmış olduğu analiz sonucunda ekolojik mimarlığın bir stil değil, gelişmiş bir düşünme sistematığı olduğunu, tasarımda ekolojik ilgi, ekolojik bakış ve ekolojik yaklaşım ilkelerini oluşturmanın önemli olduğunu belirtmektedir (Tönük, 2001). Bir bağlamda, ekolojik yapının barındırması gereken tasarım kriterleri iki başlık altında sıralanabilir:

- **Fiziksel konular bağlamında**, binanın inşa edileceği uygun arazi seçimi, yapıların basit plan tipli olması, küçük ölçekli, kompakt, uygun hacim organizasyona sahip olması, yapının en uygun şekilde yönlendirilmesi, ısısal performansı yüksek kabuklu olarak tasarlanması, dayanıklı yapı ürünlerinin kullanılması, yerel malzeme kullanılması,
- **Çevresel konular bağlamında**, Enerji etkin arazi kullanılması, peyzaj tasarımı, enerji etkin malzeme seçimi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, hızla yenilenebilir kaynaklardan elde edilen, geri dönüşümlü malzemelerin tercih edilmesi, suyun etkin olarak kullanılması ve tasarımı, doğal konturların, flora ve faunanın korunması, yapı içi konfor koşullarının sağlanması.

Sıralanan tasarım stratejileri kısaca ele alındığında özellikle odaklanılan beş konu, binanın boyutu ve fonksiyonu, kabuk ve cephe tasarımı, malzeme seçim, arazi ile ilişki, kaynak kullanımı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konularda doğru seçimler yapıldığı zaman daha ekolojik yapıların tasarlanmasının mümkün olabileceği söylenebilir.

Yeni bir değer ve kavram olarak ortaya çıkan mimarlıkta ekolojik yaklaşım aslında insanoğlunun doğa ile ilişkilerini düzenlemeye çalışmasından bu yana var olan bir kavramdır. Ekolojik tasarım stratejileri olarak belirtilen birçok unsuru geleneksel mimari öğelerinde bulmak mümkündür. Geleneksel mimarlık örneklerinde, iklim verilerine, rüzgârın, güneşin konumuna dikkat ederek bu sayede doğal etmenlerden maksimum yarar sağlayarak, doğa ile uyumlu, ekosisteme daha az zararlı mekânlar oluşturulduğu görülmektedir. Günümüzde ise, bir ikilem mevcuttur. Ekolojik binalar ve yerleşimler, geleneksel mimari teknikler ve tasarım prensipleri ile ele alınmakta, ya da gelişen yüksek teknolojiden yararlanılarak oluşturulmaktadır. Bu iki yaklaşım ise birbirinden zıt iki kutubu temsil etmektedir ve mimarlık disiplininde bu konu sıkça tartışılmaktadır.

2.3. Ekolojik Planlama

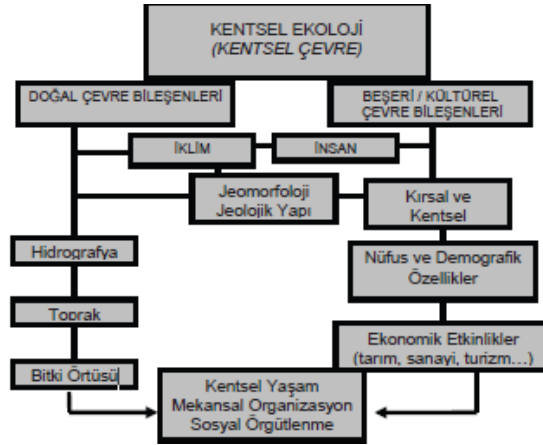
Ekolojik bir yaklaşımla tasarlanan binaların oluşturduğu yapıları çevreler, ekolojik yerleşimler olarak adlandırılmaktadır. Bu yerleşimler, ekolojik planlama yöntemleriyle oluşturulmaktadır. Bir yerleşimin, ekolojik ve sürdürülebilir olarak planlanabilmesi için gerekli unsurları bazı araştırmacılar tarafından fiziksel ve çevresel boyutlarıyla ele alınmaktadır. Örneğin Tönük, ekolojik ve sürdürülebilir bir yerleşme için gerekenleri, yörenin, bio-alanları kullanılarak yiyecek yetiştirmek, organik yiyecek üretimini desteklemek, yerel malzeme kullanılarak yerleşim birimleri oluşturmak, yenilenebilir enerji kullanmak, ekolojik iş prensiplerine sadık kalmak, biyolojik çeşitliliği (bio-diversity) korumak, yaşam döngüsünün farkında olmak, temiz hava, su ve toprak için atık enerji yönetimi uygulamak, doğayı korumak, Ekolojik Ayak izini (Ecological Footprint) kontrol altına almak olarak tanımlamaktadır (Tönük, 2007).

Bazı araştırmacılar için, ekolojik planlama kavramında, çevresel konulara ek olarak sosyo-kültürel ve ekonomik konulara dikkat çekmektedir. Karaman, "Ekolojik planlama, işlevci planlamadan farklı olarak endüstri sonrası toplumun tasarım felsefesinin yönlenmesini, yeni bir tasarım anlayışını, insan ve çevre birliği ve bölünmezliği görüşünü planlama sürecine sunmaktadır. Ekolojik planlama işlevci

planlamanın limitlerini ortaya dökten, insan yapısı çevrenin, peyzajın sadece kişisel, sosyal ve kültürel farklılıklar sonucu değil, aynı zamanda ekosistemin bir ürünü olması gerektiğini vurgulamaktadır.” (Karaman, 1995). Atabay (2002)’a göre ekolojik planlama, sosyal ekonomik gelişme hedeflerinin doğal sistemlere karşı çıkmadığı, uzun süreli ekonomik yararın maksimize edilebileceği bir planlama yöntemidir. Ekolojik planlamada, geleneksel planlama kavramından farklı olarak, planlanan bölgenin sosyal ve kültürel farklılıklarını göz önünde bulundurarak, yeni planlanan yerleşimin ekosistemin bir ürünü olması, bu sayede doğaya saygılı olması amaçlanmaktadır.

Kentsel Ekoloji

Ekolojik planlama kavramının ardından kent ve kentin çevresinde bulunan alanlarda yaşanan sorunlara çözüm oluşturması gerekliliği nedeniyle kentsel ekoloji kavramı ortaya çıkmıştır. Kentsel ekoloji, kent planlamasında ekolojik bir yaklaşımı benimsemektedir. Kentsel ekoloji kavramında, doğal çevre bileşenleri ve beşeri, kültürel, çevre bileşenleri arasındaki ilişkiler bağlamında ortak bir yaklaşım oluşturulmaya çalışılmaktadır. Aşağıdaki tabloda bahsedilen ilişkiler gösterilmektedir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Kentsel Ekoloji-Kentsel Çevre Bileşenleri (Koçman, Karadağ, 2008).

2.3.1. Eko-Kent Kavramı

Eko-kent kavramı ele alındığında Yeni Şehircilik Akımı dikkat çekmektedir. Yeni Şehircilik akımı, 1980’li yılların sonlarında ve 1990’lı yılların başlarında, kentlerdeki ekolojik planlanma kavramını içinde barındıran ve kentlerin daha ekolojik ve sürdürülebilir olmasını sağlayacak çözüm önerileri üreten bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Yeni şehircilik akımı genel anlamda yerleşimlerin daha sürdürülebilir bir planlama tekniğiyle planlanmasını öngörmektedir. Bu gibi sürdürülebilir ve çevreye

daha az zararlı, şehircilik prensipleriyle planlanan ekolojik kentsel yerleşimlere “eko-kent” adı verilmektedir. Günümüzde sürdürülebilir kentsel dönüşüm örneği olarak pek çok “eko-kent” (ekolojik kent) oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Yeni Şehirciler mevcut kentsel merkezlerin ve kasabaların uyumlu bir metropoliten bölge içerisinde yeniden düzenlenmesini desteklemek üzere kamusal politika ve gelişim uygulamalarının yeniden yapılması gerektiğini savunmaktadır. Amaçları yayılma ile oluşmuş alanların gerçek komşuluk birimleri ve çeşitli mahalleler olarak yeniden düzenlenmesi, doğal çevrelerin ve kültürel mirasın korunmasıdır (www.cnu.org). Yeni şehirciliğin amaçları temel olarak, arabalara olan bağımlılığı azaltmak, yürünebilir, yaşanabilir mahalleler ile yoğun şekilde çevrelenmiş iş ve ticaret siteleri meydana getirmek olarak özetlenebilir. Yeni Şehircilik hem bütün kentle, hem de kentin küçük yerleşimleri ve parçalarıyla ilgilenmektedir.

Yeni şehircilik akımı, bir bölgeye iki yolla kentsel tasarım prensiplerini uygulamaktadır. Birincisi, kentsel alan çeşitliliği, yaya ölçeği, kamusal alanları ve birbirine bağlı mahalleler strüktürü tanımlanmakta ve sonrasında mevcut metropoliten alanlara, banliyölere ve yeni kurulan yerleşimlere kentsel tasarım prensipleri uygulanmaktadır. İkinci olarak, tüm bölge veya kent basit kentsel planlama stratejileri ile tasarlanmaktadır.

Yeni şehircilik akımında yerleşimlerin planlama şekillerinin değişmesi, kentin, geleneksel planlamada olduğu gibi fonksiyonlarına göre ayrılmış alanlardan oluşmaması öngörülmektedir (Şekil 2.5). **Ekokent kavramı**, kentlerin sürdürülebilirliğine yönelik arayış ve çabaların sonucunda ortaya çıkmıştır.

Eko-kent kavramı, insan, kent ve çevrenin birbirleri ile ilişki ve etkileşim içerisinde ele alındığı bir kent tasarım ve uygulama yaklaşımıdır. Eko-kent kavramı ilk olarak Richard Register’in 1987’de yayınlanan *Ecocity Berkeley: Building Cities for a Healthy Future* kitabında tanımlanmıştır.

Eko-kent tasarımında, kentin çevre üzerindeki etkisinin azaltılması, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı, en düşük düzeyde atık üretimi, geri dönüşümlü malzeme kullanımı, “ekolojik ayak izi”nin en aza indirgenmesi gibi ilkeler gözetilmektedir. Dünyada birçok eko-kent çalışması ve tasarımı yapılmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biri, 1970 yılında Cosanti Vakfı tarafından, Arizona çölünde inşasına başlanan yeni bir ‘deneysel’ kenttir. Arcosanti ismiyle bilinen bu yerleşimin, ileride gelişerek bir eko-kent’e dönüşeceği belirtilmektedir.

Paolo Soleri, Arcosanti

Arcosanti kenti, Phoenix metropoliten alanının yaklaşık 112 km uzaklığında ve 1200 m yüksekliğinde bir yerde bulunmaktadır. Burada yarı kurak bir çöl iklimi görülmektedir. Halen inşa halinde olan kent tamamlandığında, burada toplam 5000 kişinin yaşaması planlanmaktadır. Yaklaşık 345 hektarlık bir alanı kapsayan kentin sadece 10 hektarı yapılaşacak, diğer kısmı doğal karakteri korunacaktır (arcosanti.org).

Arcosanti “arkoloji” (“arcology”) konseptiyle İtalyan mimar Paolo Soleri tarafından geliştirilmiş bir projedir ve bugün bu kavram bir felsefe, düşünce tarzı olarak literatürde yerini almıştır. Arkoloji terimi, mimarlık (architecture) ve ekoloji (ecology) sözcüklerinden türetilmiştir. Arkoloji prensiplerinde, yapılı çevre ve doğal çevre sistemleri bir arada yer alır. Arcosanti kentinde, aydınlatma, ısıtma ve soğutmada güneş enerjisinden faydalanılmaktadır.

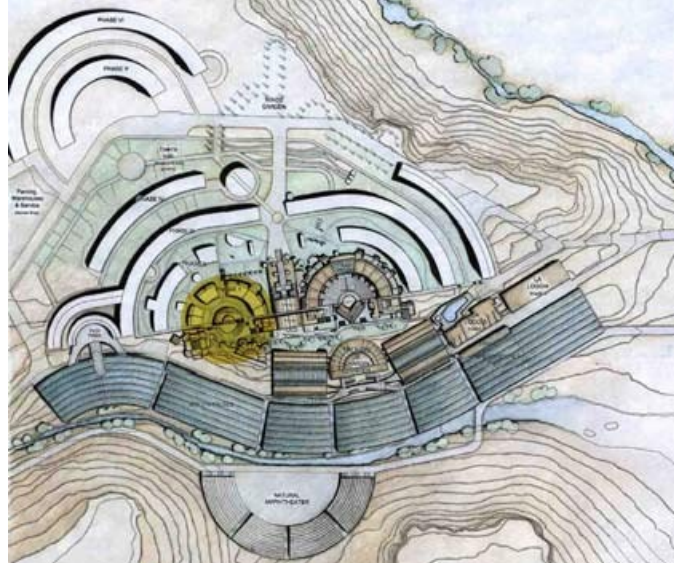

Şekil 2.4. Arcosanti yerleşiminden genel bir görünüm (<http://www.arcosanti.org/>)

Soleri'nin felsefesi radikal ekolojiyi savunanlara büyük katkı sağlamış, yapılı çevre, doğa, sosyal ekoloji ve deneysel kentlerin birlikte düşünülmesi gerektiği anlaşılmıştır (Luke, 1994). Soleri'nin, Phoenix ve Los Angeles metropoliten kentlerinin yakınında ve otomobile bağımlı olarak kentsel yayılma dokularına alternatif olarak geliştirdiği ve 35 yıldır test ettiği Arcosanti, eko-tek kent prototipidir.

Arcosanti tamamen otomobilden bağımsız, yaya öncelikli bir modeldir. Yayaların yürümelerini kolaylaştıracak yürüme bantları, yürüyen merdivenler ve kaldırımlar yapılmıştır. Tüm kent kompakt biçimde tasarlanmıştır ve en uzak mesafe yürüyerek 15-20 dakikadır (Şekil 2.4) (Todd,1993). Bu yaratıcı çevre içinde apartmanlar,

işyerleri, açık alanlar, stüdyolar, eğitim ve kültür tesisleri iç içe yer almaktadır. Seralar ise kışın ısıdan yararlanacak güneş toplayıcıları olarak işlev yapmaktadır.

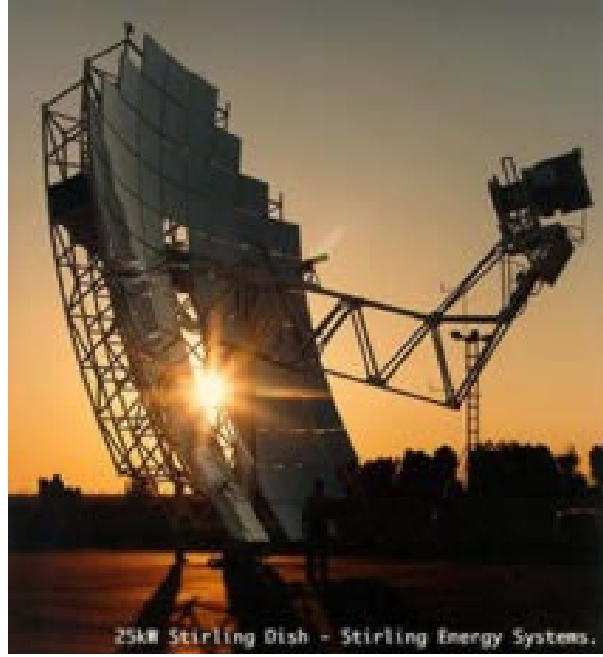
Şekil 2.5. Arcosanti'nin 1/5000 ölçekli yerleşim planı (<http://www.arcosanti.org/>)

Arcosanti sakinlerinin çan imal ederek gelir elde ettiği yerleşimeyi yılda 50000 turist ziyaret etmektedir. Rehberli turlar aracılığıyla ziyaretçilere bu alanın planlaması ve mimari detaylar hakkında bilgi verilmektedir.

Projesi biten tüm konutlarda güneş kolektörleri ile sıcak su sağlanmaktadır. Konutların ortasında medya laboratuvarı yer almakta ve bu yapıların hepsinde trombe duvar sistemi uygulanmaktadır. Atık su sisteminde ise apartmanlardan toplanan pis sular, "Oksidasyon Tesisi"ne iletilip arıtılarak, tekrar bahçelerde kullanılmaktadır (arcosanti.org).

Arcosanti'de bir diğer çevresel eko-teknoloji ürünü ise güneş jeneratörü projesidir. Bu proje sayesinde Arcosanti, enerji konusunda kendi kendine yeterli bir yerleşim haline gelmiştir. 40 adet güneş-termal-elektrik jeneratörü tarlası yerleşimden 800 m uzaklıkta yol kenarına yerleştirilerek güneş enerjisi elektriğe çevrilmiştir. Bu son teknoloji ile her saat 35 kilowatt enerji alınmaktadır (Arcosanti Web Sitesi). Bu jeneratör sayesinde aynı zamanda güneş termal dönüşümü sağlanmaktadır. Jeneratör, elektroliz yöntemiyle hidrojen ve oksijeni birbirinden ayırmakta, bunları depolamaktadır. Güneş olmadığı günlerde ayrışan hidrojen ve oksijen tekrar birleştirilerek gerekli elektrik enerjisi elde edilmektedir. Aynı zamanda biyogaz dönüşüm tesisinde organik maddeler, çöpler ve atıklar hidrojen ve karbona

çevrilerek, çıkan hidrojen de pek çok enerji uygulamasında kullanılmaktadır (Şekil 2.6).

Şekil 2.6. Güneş-thermal-elektrik jeneratörü (<http://www.arcosanti.org/>)

Arcosanti, çevre teknolojilerini ısıtma, soğutma, enerji, atık dönüştürme sistemlerini kullanarak, bilgi ve iletişim teknolojilerini konutlarında ve çalışma mekânlarında işlevlendiren, yüksek teknolojiyi ise çağdaş ve dönüşümlü malzemelerle kentin mimari detaylarında ve konstrüksiyonunda kullanan bir yerleşimdir. Kompakt bir kent oluşumu olan Arcosanti, açık ve kapalı mekânları özel ve benzersiz olarak tasarlanan, ekolojiyi ve yeni teknolojiyi esas alan örneklerden biri olmuştur.

Arcosanti projesi, zorlu çöl koşullarında kurulan ve gelişen, eko-tek planlama ve tasarım unsurlarını içeren, ütopyik bir düşüncenin gerçeğe dönüşmüş önemli örneklerden biri olarak ele alınabilir. Arcosanti yerleşimi, alternatif bir yaşam tarzını benimseyen, kendi kendine yetebilen yerleşim örneklerinin arasından seçilmiş tek bir örnektir. Arcosanti, dışında dünyada oluşturulmakta olan pek çok eko-kent yerleşiminden bahsetmek mümkündür.

2.4. Eko-köy Kavramı

Eko-köy (ekolojik köy) kelimesi ilk olarak 1991 yılında Robert ve Diane Gilman'ın *Ecovillages and Sustainable Communities*, (Eko-köyler ve Sürdürülebilir Toplumlar) adlı makalesinde ele alınmış ve kapsamlı olarak tanımlanmıştır.

Gilman'a göre bir eko-köy şu özellikleri barındırmalıdır:

- insan ölçeğinde olma,
- özellikli bir yerleşim olma,
- üzerinde gerçekleşen insan aktivitelerinin zararsız bir şekilde doğayla bütünleşmesi,
- insan sağlığını destekleyen bir gelişimi içinde barındıran bir yerleşim olma,
- kendini sonsuz gelecek içinde devam ettirebilen bir yerleşim olma (Gilman, 1991a).

Gilman, bu özellikleri "The Ecovillage Challenge" adlı makalesinde ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. İnsan ölçeğinde olma özelliği, bir yerleşimde yaşayan kişilerin birbirlerini tanıyabilmesi ve kişilerin birey olarak topluluğun gidişatına yön verebildiğini hissedebilmesi için gerekli azami büyüklüğü belirtmektedir. Ayrıca bu gibi yerleşimlerde yaşayan nüfusun azami 500 kişiyle sınırlandırılması gerektiğini savunmaktadır (Gilman, 1991b).

"Özellikli yerleşim" sözcüğü ile ise, bir yerleşimde olması gereken ana fonksiyonların bütününden bahsedilmektedir. Bir yerleşimde konut alanları, gıda üretim alanları, eğlence ve sosyal yaşam alanları, ticari alanlar gibi alanların iç içe fakat dengeli bir biçimde planlanması gerekmektedir (Gilman, 1991b). Oysa günümüzde endüstriyel alanlar, alışveriş alanları ve konut alanları birbirinden oldukça uzak şekilde planlanmakta ve bu uzaklıklar yerleşimin, insan ölçeğine göre tasarlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu noktada, özellikli bir yerleşim olmanın, onun sadece kendi kendine yetebilen, ya da diğer yerleşimlerden izole şekilde oluşturulması gerektiği anlamına gelmediği belirtilmelidir.

"Yerleşimdeki insan aktivitelerinin zararsız bir şekilde doğayla bütünleşebilme özelliği" olarak adlandırılan üçüncü özellik, eko-köy kelimesinin içinde bulunan "eko" kavramıyla ve ekolojik olma özelliğiyle bağlantılıdır. Endüstriyel toplumlarda

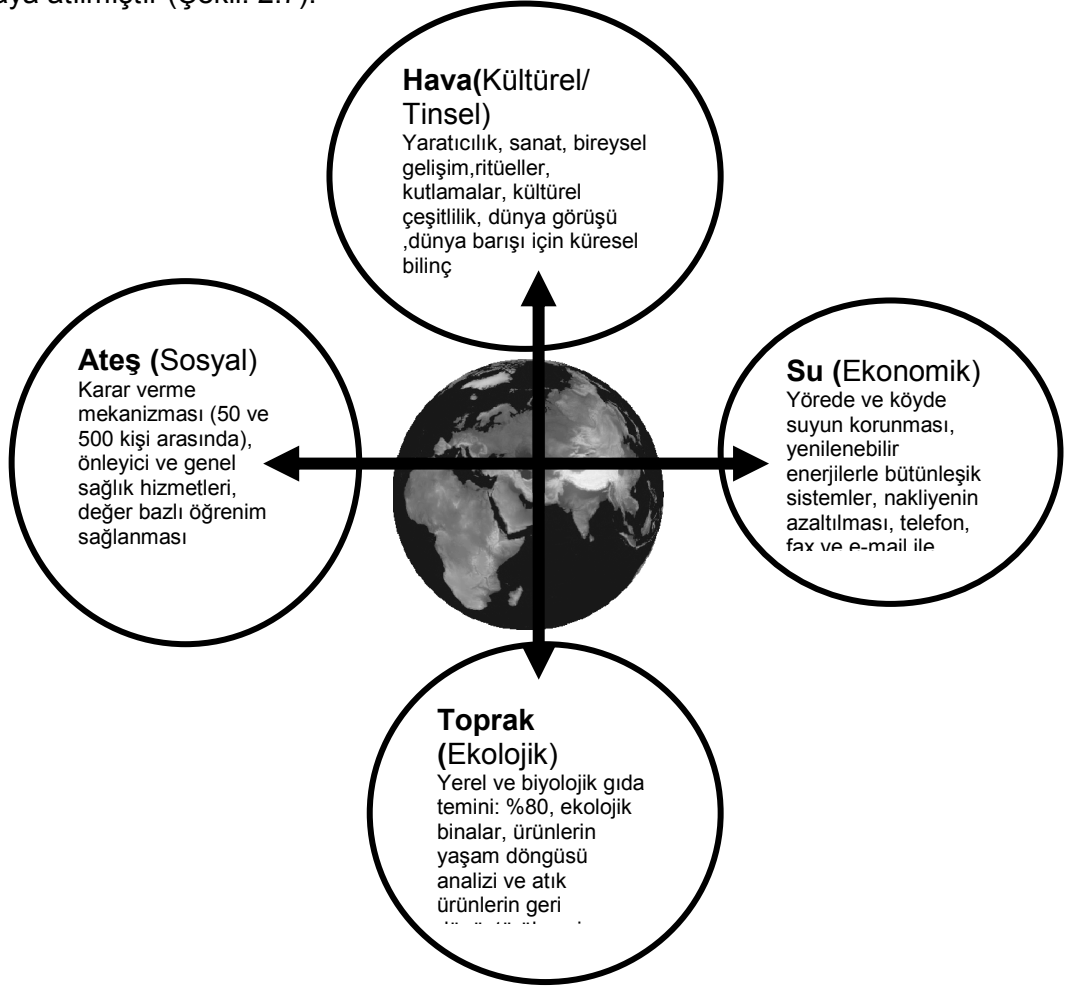
benimsenen malzeme ve kaynak kullanımı şekli, "kullan" ve "sonsuz kadar at" mantığını eleştiren eko-köylerin, fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanması, atık sisteminin yönetilmesi gibi çevreye ve ekosisteme daha az zarar veren yaklaşımlar benimsemesi gerektiği vurgulanmaktadır (Gilman, 1991b).

"İnsan sağlığını destekleyen bir gelişimi içinde barındıran bir yerleşim olma" özelliği ile, eko-köylerin çevrenin sağlığına önem vermesini ve insan sağlığının korunmasını ana prensiplerinden biri haline getirmesi gerektiği anlatılmak istenmektedir. Bu tanımlamada, insan sağlığı, hem maddi, hem de manevi açıdan ele alınmıştır.

"Kendini sonsuz gelecek içinde devam ettirebilen bir yerleşim olma özelliği" olan son özellik ise sürdürülebilirlik prensibiyle ilişkilidir.

Robert ve Diana Gilman'ın araştırmaları oldukça ses getiriyor ve çeşitli uygulamalarda etkili olmuştur. Örneğin, Hildur Jackson ve Ross Jackson çifti, Gilman'ın araştırmalarından etkilenerek ve "Gaia Trust"ı kurmuştur, Gaia Trust girişimi, Danimarka'da Gaia Köyü (Gaia Village) adında bir eko-köy ve Gaia Teknolojiler Merkezi ("Gaia Technologies") adında iki girişimden oluşmaktadır. Jackson çiftinin etkilendiği araştırmacı Gilman, "Ecovillages and Sustainable Communities" adlı raporunda, bazı eko-köy girişimlerinden bahsetmiş, ancak kitlesel ve ideal bir eko-köy'ün henüz mevcut olmadığını belirtmiştir (Gilman, 1991). Bu bilgi, Küresel Eko-Köy-GEN (Global Ecovillage Network) kuruluşunun amacını oluşturmuştur. Geliştirilmiş, kitlesel bir eko-köy oluşturma amacıyla hareket eden organizasyon, 1991 yılında "Eko-köy Bilgi Servisi" ("Eco-village Information Service") olarak kurulmuş, 1995 yılında ilk uluslararası konferanstan sonra "Küresel Eko-Köyler Ağı" ("Global Network of Eco-villages- GEN")'e dönüşmüştür. Bu konferans ile birlikte, ideal bir eko-köy modeli oluşturmak için eko-köy kavramı farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlamalarda, Gilman'ın düşünceleri eleştiriye de uğramıştır. 1995'de Findhorn Eko-köyünde yapılan konferansta, Gilman'ın eko-köy tanımlamasının eksik yönlerinin olduğu belirtilmiş, Gilman'ın tanımlamasının sürdürülebilirliğin sosyal ve ruhsal yönlerini içermediği vurgulanmıştır. Gilman'ın tanımında bulunan "özellikli" kelimesinin de, modern ile geçmiş yerel yaşam stillerini içinde barındıran çok kültürlü bir yerleşim olma özelliğini içermediği ifade edilmiştir (Jackson, 1998). Bu nedenlerle Küresel Eko-köy Hareketine önderlik yapan GEN, eko-köy kavramı için yeni ve daha kapsamlı tanımlamalar oluşturmuştur. Yeni tanımlamalarda, eko-köylerin sürdürülebilirliğin sosyal, tinsel, ekolojik ve ekonomik dört boyutunu da içinde barındırması gerektiği düşüncesinden yola çıkılmıştır. Örneğin, eko-köy, "bir grup insanın birbirleriyle, tüm

canlılar ve doğa ile sürdürülebilir ve tatminkâr bir yaşam stiliyle birlikte yaşadıkları yerleşim” olarak tanımlanmıştır (Jackson, 1998). Findhorn’da yapılan konferansta Eko-köy kavramının dört öğeyle (Hava, Su, Ateş, Toprak) tanımlanabileceği fikri ortaya atılmıştır (Şekil. 2.7).

Şekil 2.7. Eko-köy kavramının Hava, Su, Ateş, Toprak elementleri ile tanımlanma diyagramı (Jackson, 1998).

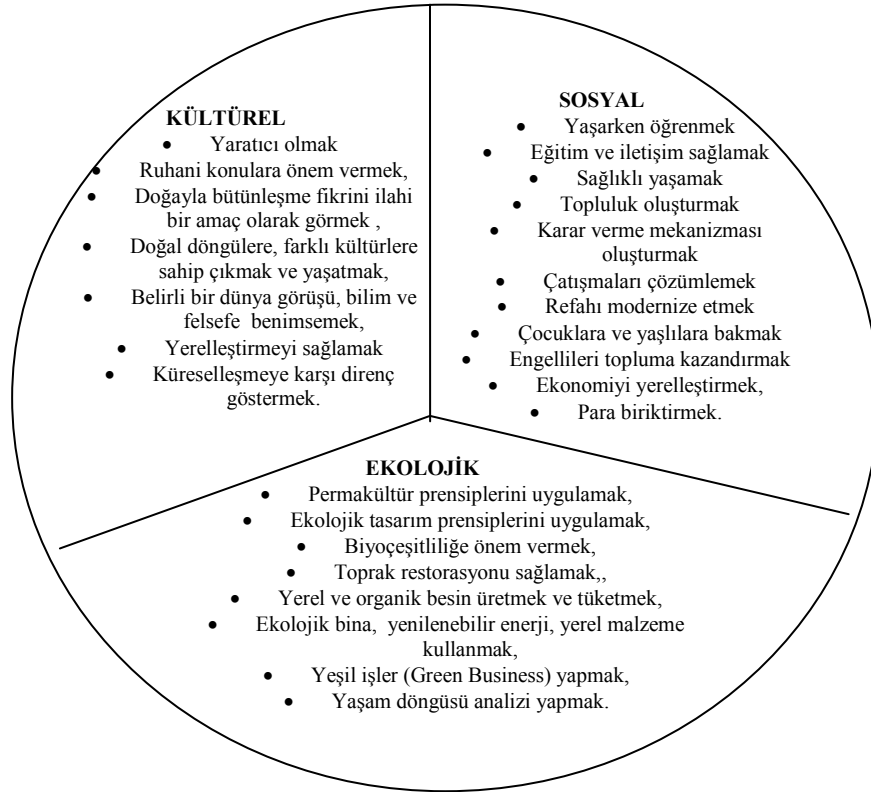
Bu dört öğe ile oluşturulan döngüsel bir diyagramın eko-köylerde standartlaşmayı sağlaması düşünülmüştür. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu için ateş, kültürel ve ruhsal boyutu için hava, ekolojik boyutu için toprak, ekonomik boyutu için de su öğeleri kullanılmıştır.

Diyagramda bulunanlar, ideal bir eko-köyde bulunması gereken özellikler olarak sıralanmıştır. Bu diyagram, eko-köylerin kendi kendilerinin gelişimlerini denetleyebildiklerini göstermektedir. Ancak, konferansa farklı eko-köylerden ve kültürlerden gelen kişiler, genel geçer bir şekilde karar verilen elementlerin her kültür için farklı anlamları bulunduğunu belirterek eko-köylerin dört element ile

tanımlanmasına karşı çıkan görüşler bildirmişlerdir. Konferansta, ayrıca, sağlık hizmetlerinin, meditasyon gibi öğelerin ateş elementinin altında değil, hava elementinin altında yer alması gerektiği gibi bazı farklı görüşler ortaya çıkmıştır (Jackson, 1998).

Farklı kültürel geçmişlere sahip, farklı dinlere mensup kişilerin bu öğelere (Hava, Toprak, Su, Ateş), kavramlara ve doğaya yükledikleri anlamlar değişiklik göstermektedir. Örneğin, Budistler için doğa insandan daha güçlüdür ve hizmet edilmesi gereken ilahi bir güce sahiptir. Hristiyanlık ve İslamiyet gibi dinlerde ise insan doğaya hükmedebilir; bir başka deyişle, doğa insana hizmet için yaratılmıştır. Günümüzde küreselleşme ile birlikte, bazı kavramlar genel geçer bilgilere dayanılarak ve kişilerin kültürel mirasları göz ardı edilerek tanımlanmaktadır. Bu nedenle çoğu tanım kendi içinde çelişki içermektedir. “Ecovillage Living, Restoring the Earth and her People” kitabında Hildur Jackson ve Karen Svenson sürdürülebilirlik döngüsünü, hem sürdürülebilirlik hem de eko-köy kavramını tanımlamak için geliştirmişlerdir. Bu kitapta bir eko-köy oluşturmak için gerekli prensiplerden bahsedilmiştir. Sürdürülebilirlik, ekolojik, sosyal ve ekonomik olarak belirlenen üç boyutu ve alt başlıklar ile ele alınmıştır (Çizelge 2.2)

Çizelge 2.2. Eko-köy Döngüsü, . “Ecovillage circulum” (Jackson, 1998).

Eko-köy kavramı bazı kaynaklarda “intentional communities”(Leafe, 2003) olarak adlandırılmaktadır. “Intentional” kelimesi bir işi bilinçli, niyet ederek, bir amaç uğruna yapmak olarak Türkçeye çevrilebilir. Tez boyunca “intentional communities” kavramı, “niyet komünü” olarak kullanılmıştır. Genel anlamda, eko-köylerin tanımı yapılırken “community” (komün) ve topluluk kavramlarının tanımları da yapılmaktadır. Bunun nedeni, eko-köylerin diğer sürdürülebilir binalar veya yerleşimlerden farklı olarak bir topluluk oluşturma amacıyla ortaya çıkmakta olmalarıdır. “Community” sözcüğü, Türkçeye tam anlamıyla çevrilememektedir. Tez boyunca “community” kavramı “komün” olarak adlandırılmıştır. Komünler bilinçli bir şekilde bir araya gelmiş ve aynı yaşam tarzını benimsemiş bir yerleşim üzerinde yaşayan topluluğu tanımlamak için kullanılmıştır.

Konut veya yerleşim odaklı niyet komünleri, ortak bir yaşam tarzını benimsemiş, aynı amaca hizmet etme gibi sebeplerle birlikte yaşayan topluluklar olarak tanımlanmaktadır. Eko-köylerin dışında kentlerde “cohousing” (ortak kullanımlı evler) de birlikte yaşayan aileler, öğrenci yurtlarında yaşayan öğrenciler, sürdürülebilirliği savunarak kırsala taşınan ve yerleşim kuran gruplar da niyet komünü olarak değerlendirilebilir. (Leafe, 2003). Co-housing kavramı, tez boyunca “ortak kullanılan evler” olarak Türkçeye çevrilmiştir.

Kısacası, eko-köy kavramı hakkında farklı tanımlamalar yapılmaya devam edilmektedir, ancak halen ideal bir eko-köy mevcut değildir. Eko-köy, deneysel bir oluşumdur, zaman içinde tecrübeler ile olgunlaşmaktadır (Jackson 2004; Kasper, 2008).

Şu ana kadar oluşturulmuş eko-köylerin sayısını belirtmek zordur, fakat güncel olarak “Communities Directory” veri tabanına bağlı toplam 461 eko-köy (www.directory.ic.org) ve GEN’in veri tabanına kayıtlı toplam 561 eko-köy bulunmaktadır. Bu eko-köylerden 243 âdeti, Amerika Birleşik Devletleri’nde, 237 adeti Avrupa, Afrika, Orta Doğu’da, 81 adeti ise Asya’da bulunmaktadır (www.gen.ecovillage.org).

Jackson, veri tabanlarına bağlı olmayan eko-köylerin sayıları hakkında yaptığı tahminlerde, bunların, 5,000’e yakın olduğunu belirtmektedir. Albert Bates ise bu sayının yaklaşık olarak 15,000 olduğunu düşünmektedir (Jackson, 2004) Bu eko-köylerin bazıları kentlerde, bazıları ise kırsal alanlarda kurulmuştur. Eko-köyler genel anlamda ekolojik yaşama odaklanmış toplulukların yaşadığı yerleşimlerdir. Her eko-köy ve eko-köy girişimi, birbirinden özellikleri, boyutları, nüfusları, kullandıkları

sürdürülebilirlik yöntemleri ile ayrılmaktadır.

Kentte veya kente yakın bölgelerde kurulan ekolojik köylere, “kentsel eko-köy”, kırdaki kurulan eko-köylere “kırsal eko-köy” adı verilmektedir. Konuyla ilgili araştırmalarda, ekolojik yerleşimlerin, kırsal alanlarda mı, kentlerde mi oluşturulabileceği konusu tartışılmaktadır. Bazı araştırmacılar ise, geleneksel köylerin ve köy yerleşimlerinin zaten kendiliğinden ekolojik ve sürdürülebilir olduğunu ileri sürmektedir.

2.4.1. Kırsal Eko-köy ve Kentsel Eko-köy Kavramı

Ekolojik konularda bilinçli kişilerin kentlerden ayrılarak kırsal alanlarda kurduğu eko-köyler, kırsal eko-köyler olarak adlandırılmaktadır. Bu eko-köyler bir yerleşkenin ekolojik olması için gereken unsurları içinde barındırmak üzere kurulmaktadır. Bir başka deyişle, ekolojik mimariyi, organik tarım ile hayvancılığı ve diğer ekolojik tasarım prensiplerini uygulamayı amaçlamaktadır.

Çoğunlukla eko-köyler, “köy” kavramını içinde barındırdığı için kırsal alanlarda oluşturulmuştur. Bu bağlamda, geleneksel köyler ile birçok alanda benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Bu nedenle eko-köylerin yalnızca kırsal alanlarda veya köy yerleşimlerinde gerçekleştirilebileceği konusunu savunan bazı düşünürler vardır. Fakat geleneksel köyler ile yeni eko-köy oluşumlarının arasındaki bazı farklılıkların altını çizmek gerekmektedir. Eko-köyler ve geleneksel köylerin arasındaki en belirgin farklardan biri eko-köy girişimindeki kişilerin çoğunlukla daha önce kentlerde uzun yıllar yaşamış olmaları ve bilinçli bir şekilde ekolojik bir yaşam kurma isteği ile kırdaki yaşamayı seçmeleridir.

Genellikle kırdaki oluşturulan eko-köylerin, kentle ilişkisini sınırlaması gerektiği konusunda bir fikir birliğine varıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, eko-köy girişimlerinin amaçlarından birinin “kendi kendine yetebilen” bir yerleşim oluşturmak olmasıdır. Fakat kentlerden veya çevresinden ayrılmış kırsal eko-köy yerleşimleri, büyük çapta sorunlar yaşamaktadır.

Kırsal eko-köylerde yaşanan sorunlar ve zorluklar sonucunda eko-köylerin kentten kopmadan da oluşturulabileceği konusu gündeme gelmiştir ve eko-köy kavramına, “kentsel eko-köyler” kavramı eklenerek, kırsal eko-köylerin sorunlarına çözüm bulmak amaçlanmıştır. Kırsal eko-köyler ile kentsel eko-köylerin uyguladığı tasarım prensipleri ve karar mekanizmaları benzerlik göstermektedir. Cordivae’e göre kırsal ve kentsel eko-köy yerleşimleri arasındaki en belirgin fark, alanlarının büyüklüğüdür (Cordivae, 2003). Cordivae’nin varlığını savunduğu bu farklılığın, tez kapsamı

boyunca araştırılan kırsal ve kentsel eko-köy örneklerinde bulunmadığı görülmüştür. Bazı yazılarda kentsel eko-köy kavramının, eko-kent kavramıyla karıştırıldığı fark edilmiştir. Kentsel ve kırsal eko-köyler arasındaki en önemli farkın, sadece konum olarak kente yakın veya uzak bölgelerde oluşturulmuş olmalarıdır.

Eko-köy yaşama girişiminde bulunan kişilerin hayat tarzlarını tümden değiştirerek kırsal veya kentsel eko-köylere taşınmaları sonrasında hem sosyal, hem ekonomik bazı sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu durum, eko-köylerin bazı açılardan sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Eko-köylerin sürdürülebilirliğini tehdit eden başka sorunlar da mevcuttur. Bu konular ilerideki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.4.2. Eko-turizm

Eko-turizm kavramı ilk kez 1983 yılında Hector Ceballas-Lascurian tarafından “Göreceli olarak tahrip edilmemiş ve bozulmamış alanlara yaban hayatını ve bitkilerini, aynı zamanda yörenin kültürel etkinliklerini görme, inceleme, güzelliklerini seyretme ve eğlenme gibi belirli bir amaçla yapılan seyahat” olarak tanımlamıştır (Öztunalı Kayır, 2002). Eko-turizm hakkında birçok tanımlama mevcuttur. Tolunay’a göre eko-turizm kavramı çoğunlukla dört unsuru içinde barındırmaktadır:

- Doğal çevre
- Ekolojik ve kültürel sürdürülebilirlik
- Eğitim
- Yerel düzeyde ekonomik fayda sağlanması (Korkmaz, ve Tolunay, 2002).

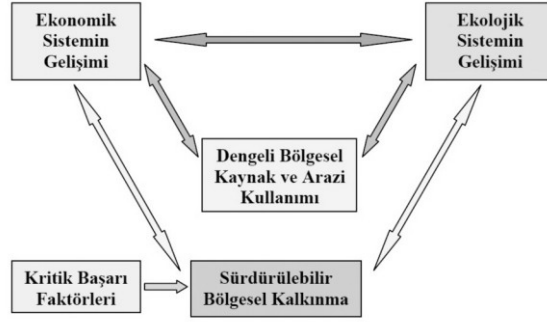
Dünya Turizm Örgütü ise eko-turizmi: “doğal bölgelere yapılan çevreyi korumayı ve yöre halkının refahını amaçlayan, sorumlu bir seyahat olarak” ele almaktadır. Akıllı’ya göre, eko-turizm, doğa merkezli turizm, yumuşak turizm, sürdürülebilir turizm gibi birçok farklı turizm türüyle eş anlamlı olarak düşünülmemelidir. Eko-turizmin, diğer turizm türlerinden farklı olarak doğal, sosyal ve ekonomik değerlere doğrudan katkısı vardır (Akıllı, 2004). Ancak, günümüzde eko-turizm kavramı, doğa odaklı tüm tatil merkezleri için kullanılmaya başlanmıştır. Eko-turizmin hiçbir ilkesini içinde barındırmayan, doğayı korumayan birçok tatil yeri ticari amaçlarla “eko-turizm” kavramını kullanmaktadır.

Dünyadaki mevcut eko-köylerde eko-turizm odaklı olanları mevcuttur. Bu yerleşimler ekolojik ve sürdürülebilir yaşamın, turistler tarafından deneyimlenmesine

olanak sağlamakta, aynı şekilde ekonomik olarak eko-köyün kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Ancak, bazı eko-köy yerleşimleri prensip olarak, eko-turizm kavramına uzak durmakta, turizmin her türünün tüketim kültürüne hizmet ettiğini, sürdürülebilirlik ilkeleriyle çeliştiğini ve çevreyi tahrip ettiğini düşünmektedir.

2.5. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik en basit anlamda bir şeyin kendini devam ettirebilmesi anlamına gelmektedir. Bu kavramı tanımlamak için öncelikle “sürdürülebilir gelişme ve kalkınma” kavramlarını tanımlamak gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, insan ve doğa arasında denge kuran ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde bugünün planlanması anlamını taşımaktadır.

Şekil 2.8. Sürdürülebilir Kalkınma Modeli (Atalık, Baycan, 1995)

Sürdürülebilirlik kavramı gündeme geldiği günden itibaren farklı platformlarda farklı bakış açıları ile ele alınmış, yorumlanmış ve tanımlanmıştır (Şekil 2.8). Sürdürülebilir gelişme ile ilgili tanımlar değişen siyasal, toplumsal, ekonomik, çevresel kültürel yapıya bağlı olarak çeşitlenmektedir. Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin kavrama dönüşmesini sağlamış olan en önemli konferanslar ve çalışmalar şekilde sıralanabilir: Dünya Koruma Stratejileri ve Birleşmiş Devletler Çevre Programı Çalışmaları (Brundtland Raporu, 1987), Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio De Janeiro-1992), Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABİTAT II, İstanbul 1996), Rio+5 Forumu ve Dünya Sürdürülebilir Gelişme Konferansı (Johannesburg, 2002).

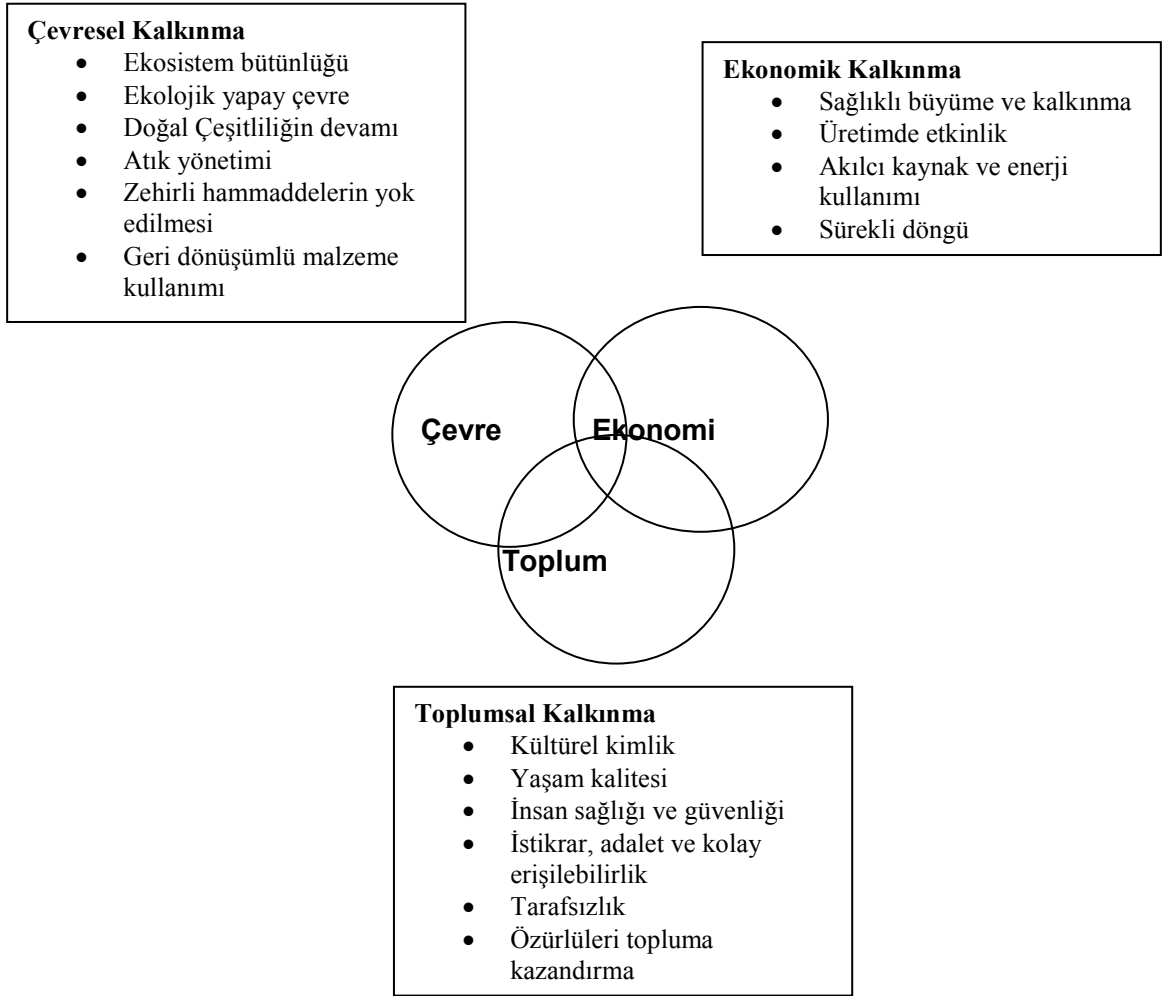
Sürdürülebilir gelişme kavramı ilk olarak, Dünya Koruma Stratejisi'nde kullanılmış, sürdürülebilirliğin ilk adımı olan bu tanım daha çok ekolojik bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu ekolojik yaklaşım, sürdürülebilir gelişme konusunda yapılan tanımlamalarda da görülmektedir.

Sürdürülebilir gelişme konusunda literatürde sıklıkla ele alınan tanımlama WCED (*World Commission on Environment and Development*)'e aittir. Bu tanımlamaya göre, "Sürdürülebilir gelişme: gelecekteki nesillerin gereksinimlerini giderme yeteneğini tehlikeye atmadan bugünün gereksinimlerinin karşılanmasını sağlama yetisidir. Kaynak kullanımında, yatırımların idaresinde, teknolojik gelişmelerin yönlendirilmesinde ve sanayide olacak değişimlerin gelecek ve bugünün gereksinimleri için tutarlı olarak yapılmasıdır" (*World Commission on Environment and Development Report, 1987*). WCED'e ait tanımlamada yapılan "gelecek" vurgusu Brundtland Raporunda'ki tanımlamalarda da bulunmaktadır; Brundtland Raporunda, Sürdürülebilir kalkınma, durağan bir kavram olarak değil, aksine günümüz kadar geleceğin gereksinimleriyle de ilgili olarak ele alınmaktadır. Sürdürülebilir gelişme, teknolojik ve bilimsel gelişmeler doğrultusunda yön değiştirme yetisine sahip bir gelişme süreci olarak tanımlanmıştır (Gro Harlem, Brundtland, 1980). Gelecek konusuna vurgu yapan bir diğer tanımlama ise, 1999 yılında Pekin'de gerçekleştirilen 20. UIA Kongresi'nde Birleşmiş Milletler tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre, sürdürülebilirlik, yerel, bilgilendirilmiş, katılımcı, denge arayan bir süreç olup, adil bir ekolojik bölge içinde, toprakları ötesine ya da geleceğe hiçbir problem bırakmadan çalışmaktır (Levin, et.al., 1999). Dünya Bankası ise, sürdürülebilir gelişmeyi, "olabilecek en iyi gelişme" olarak ifade ederek yapılmış tüm tanımlamaları genellemiştir (*World Development Report, World Bank 1992*).

"Sürdürülebilirlik" ve "sürdürülebilir gelişme" ile ilgili yapılan çalışmalar, yaşam standartlarının mevcut çevresel sorunların üstesinden gelerek yükseltilmesi konusuna odaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilirlik kavramının tek hedefinin, çevresel yani ekolojik sürdürülebilirlikle ilgili olduğu izlenimi yaratılmıştır. Analitik bir bakış açısıyla bakıldığında "sürdürülebilirlik" fikri temel olarak ekolojiye aittir ve bir ekosistemin zamanla hiç değişmeden varlığını sürdürebilmesi anlamına gelmektedir (Reboratti, 1999). Ancak, sürdürülebilirlik, ekolojik boyutundan farklı olarak kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla da ele alınmalıdır.

Farklı bakış açılarıyla yorumlanan sürdürülebilir kalkınma ve gelişme kavramı bazen sadece ekolojik kaygıları, bazen de ekonomik, politik veya sosyal konuları bir arada tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç temel boyutunun olduğu belirtilmektedir (Munasinghe, 1993) (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3. Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları (Sev, 2009).

Sürdürülebilirliğin her bir boyutu, kendi sürükleyici özellikleri olan bir sisteme benzemektedir (Dopfler, 1997). Çevre sorunlarının giderilmesi için çevresel, ekonomik ve toplumsal konular ile ilgili çözümler önerilmektedir.

2.5.1. Sürdürülebilir Mimarlık

Endüstri Devrimi'nden sonra ortaya çıkan sosyo-ekonomik farklılıklar sonucunda artan kırdan kente göç ve fabrikaların kuruluşu, kitlesel seri üretimin başlaması gibi yenilikler sonucunda sanayileşen toplum için kentlerde çok sayıda bina üretilmeye başlanmıştır. Bina talebinin artışı, bina yapımını gelip geçici ve hızlı bir sürece tabi tutmuş, bu süreç içinde sağlıksız, insan konforunu hiçe sayan, yapının doğayla, çevresiyle ilişkilerini ve insanlar arası sosyal ilişkileri sıfırlayan yapı örnekleri oluşmasına neden olmuştur. Bir zaman sonra, yaşanan çevrenin ve mekânların fiziksel ve sosyal kalitesinin düşmesinin, bireylerin üzerinde psikolojik ve fiziksel

rahatsızlıklar oluşturması, daha sağlıklı ve kaliteli mekânlar üretilmesi gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Bu rahatsızlıkların yanı sıra, gereksiz derecede enerji tüketimine neden olan bu mekânlarda ekonomik problemler başlamıştır.

Çevreci yaklaşımlar tarihsel bağlamda incelendiğinde çevre tahribatının Rönesans dönemine denk geldiği belirtilmektedir. Rönesans'ı takip eden endüstrielleşme süreci sonucunda anti-ekolojik dünya görüşü ortaya çıkmış ve çevre tahribatı önemli bir boyuta ulaşmıştır (Madge, 1993). Aşağıdaki tabloda Ciravoğlu tarafından bahsedilen bilimsel Rönesans döneminden, sürdürülebilir tasarım dönemine uzanan değişimler ve gelişimler tablo halinde derlenmiştir (Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4. Sürdürülebilir tasarım kavramının gelişme süreci. (Ciravoğlu, 2006)

Tarih	Dönemler-Kavramlar	Açıklama
15.-16. yy.	Rönesans	Çevresel Tahribatın Başlangıcı
18. yy.	Sanayi Devrimi	Sınırsız Büyüme Kavramının Kabulü
1960'lar	Sosyo Politik Yaklaşımlar	Çevreciliğin Radikal Protest Bir Hareket Olarak Tanımlanması
1970'ler	Enerji Hareketi	Kâr Amaçlı Tasarım Anlayışı
1980'lerin başı	Mekânın Sağıklaştırılması	İnsan İçin Tasarım Anlayışı
1980'ler	Post Endüstriyel Tasarım	Mevcut Endüstriyel Pratiklere Eleştiriler Yapılması
1980'lerin sonu	Yeşil Tasarım	Tasarım ve Çevrenin Teknik/Politik Bakışla Ele Alınması
1990'ların başı	Eko Tasarım	Tasarım Pratiğine Eleştiriler Yapılması
1990'ların sonu	Sürdürülebilir Tasarım	Bir Uzlaşma Platformu Oluşturma Çabaları

* Tablonun oluşturulmasında Madge (1993; 1997) ve Beaufoy (1993)'nin metinlerinden yararlanılmış; ancak A. Ciravoğlu tarafından bir araya getirilmiş, yorumlanmış ve görselleştirilmiştir.

Tabloda görüldüğü üzere çevrecilik kavramı dönemler boyunca değişmiştir. 1960'lı yıllarda çevrecilik, radikal protest bir hareket olarak tanımlanmaya başlamıştır. 1970'lerdeki enerji krizi yapı sektörünü etkisi altına almış, bu dönemde kar amaçlı tasarım anlayışı ortaya çıkmıştır. Isı kaybını önlemek ve minimuma indirmek, yüksek miktarda enerji kaynağı tüketimini azaltmak için yapı sektöründe uygun pencere boyutlandırmaları, duvar ısı geçirgenliğinin denetlenmesi gibi detaylandırmalar gündeme gelmiştir. Fakat bu detaylandırmalar yapı ölçeğinde yetersiz kalmıştır. Enerji krizinin ardından, güneşten yararlanma, çevresel ve iklimsel verilerden faydalanma, mekan organizasyonlarının doğru boyutlandırılması gibi enerjiden optimum fayda sağlayacak eleman ve detayların kullanılması gündeme gelmiştir. Sev'e göre "1970 öncesi ve sonrasında mimarlık alanında, sürdürülebilirlik

kavramından önce güneş enerjisinden ısı enerji üretimine dayalı veya yeşil öğelerin kullanıldığı mimari anlayışlar ve kavramlardan bahsedilmiştir. Sürdürülebilirlik kavramından önce kullanılan 'güneş mimarisi' ya da 'yeşil mimarlık' kavramları sadece doğal kaynakların, fosil yakıt tüketiminin azaltılmasına yönelik tasarım yaklaşımını ifade etmektedir" (Sev, 2009). "Sürdürülebilirlik" kavramı bu zamanlarda kurtarıcı olarak gündeme gelmiştir. Güneş mimarisi ya da yeşil mimarlık gibi kavramlardan farklı olarak, sürdürülebilir mimarlığın amacı coğrafi verilerden yararlanmanın yanı sıra, ekolojik sistemler üzerinde negatif etkilerin azaltılması, enerji, malzeme, su gibi kaynakların etkin kullanılması, atıkların geri kazanılması, insanların fiziksel ve ruhsal sağlıkları ile konforlarının korunması olarak daha kapsamlı bir şekilde açıklanabilir. Bunun yanı sıra, kentsel alan içinde yapıların, konumu, yeterliliği, kullanım seçeneklerinin çeşitliliği ve sürekliliği, alt yapı sistemlerinin sağlıklı oluşu gibi konular da sürdürülebilir mimarlığın ilgilendiği konular içinde yer almaktadır.

1992'deki Rio Zirvesi sürdürülebilir kalkınma ve küresel ortaklık ilkelerinin tüm dünyada kabul görmesini sağlamıştır (Sev, 2009). Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu'nda benimsenen 27 ilkeden birincisi, insan yaşamının sürdürülebilir kalkınmanın ilgi odağı olduğunu, tüm insanların üretken ve sağlıklı bir yaşam yaşamaları gerektiğini belirtmektedir (www.unep.org). Bu zirvede, Gündem 21 (Agenda 21), BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, BM Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi adı altında birçok sözleşmeye imza atılmıştır. Bu anlaşmaların hepsi doğrudan veya dolaylı bir şekilde sürdürülebilir mimarlıkla ilgilidir. Gündem 21 belgesinde sürdürülebilir gelişme kavramının tanımlanmasının yanı sıra sürdürülebilir insan yerleşimi, sürdürülebilir dağ geliştirme, sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınmanın teşvik edilmesi konuları, sürdürülebilir orman gelişimi gibi kavramlar üzerinde durulmuştur (Bozlağan, 2005). Rio Deklarasyonu olarak anılan Gündem 21, i) sosyal ve ekonomik boyutların ele alınması, ii) kalkınma için kaynakların korunması ve yönetilmesi, iii) konu ile ilgili grupların rollerinin güçlendirilmesi, iv) uygulamaların nasıl yapılması ve kaynakların nasıl yönetilmesi gerektiği ile ilgili başlıca dört bölümden oluşmaktadır.

Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma ve Gündem 21 gibi kavramlarla yakından tanışmasına neden olan HABİTAT II konferansları 1996'da İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. HABİTAT gündemindeki 2. Bölüm "Sürdürülebilir Gelişme" olarak oluşturulmuştur ve bu bölümde konu ile ilgili olarak insan yerleşimleri ve sürdürülebilir gelişme sürecinin birbiriyle karşılıklı bağımlılık içinde olması gerektiği

vurgulanmıştır. Sürdürülebilir gelişme kavramı, insan yerleşimlerinin gelişmesinin temelidir. İnsan yerleşimleri planlı, sürdürülebilir gelişmenin sorumluluğunu üstlenecek şekilde geliştirilmeli ve iyileştirilmelidir (Şencan, 1996).

1993'de düzenlenen Uluslararası Mimarlar Birliği Dünya Kongresi'nde yapı tasarımcılarının sürdürülebilirlik konusunda duyarlı olmaları gerektiğine vurgu yapılmıştır. Sürdürülebilirliği benimseyen kongre üyeleri DMB (Dünya Mimarlar Birliği) kongresinde şu kararları almıştır:

“Dünya çapında mimarlık ve tasarım kuruluşlarının üyeleri olarak, kendimizi bireysel ve uzman kuruluşlarımızla birlikte aşağıdakileri yapmakla yükümlü görmekteyiz:

Çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği çalışmalarımızın odağına yerleştirmek,

Sürdürülebilir tasarımın uygulanmasını sağlayacak yöntemler, ürünler, hizmetler ve standartlar geliştirerek, bunların sürekliliğini sağlamak,

Meslektaşlarımızı, yapı endüstrisi üyelerini, mal sahiplerini, işverenleri, öğrencileri ve toplumun her kesimini sürdürülebilirlik ve önemi hakkında eğitmek,

Hükümet düzeyinde politikalar, çeşitli yönetmelikler ve düzenlemeler hazırlayarak, sürdürülebilir tasarımı olağan bir uygulama haline getirmek,

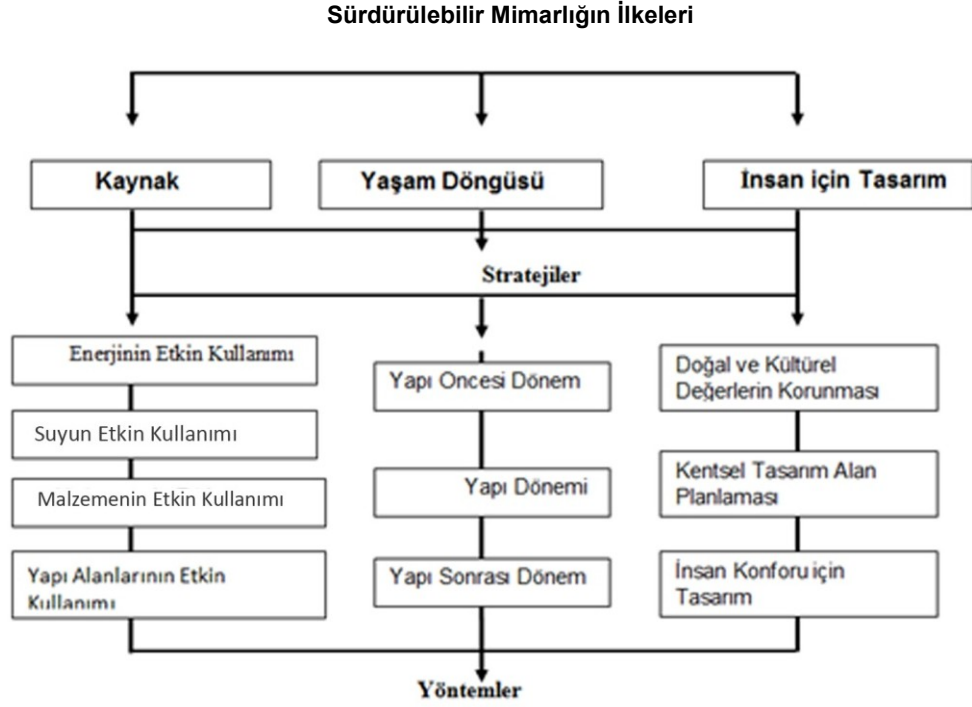
Yapay çevrenin mevcut ve gelecekte var olacak elemanlarını, tasarımları, üretimleri, kullanımları açısından sürdürülebilirlik standartlarına ulaştırmak.” (UIA, 1993; Sev, 2009)

Bu ve buna benzer uluslararası konferanslar ve kongreler sayesinde yapı tasarımcıları için sürdürülebilir tasarımın önemi detaylı olarak ele alınmıştır.

Sürdürülebilir Mimarlığın Boyutları ve İlkeleri

Kohler “sürdürülebilir bina”nın ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik boyutlarıyla tanımlanması gerektiğini, bu boyutların sürdürülebilir bir binanın tasarım ilkelerini oluşturduğu belirtmektedir (Ünlü ve diğ, 2008). Sürdürülebilir mimarlıkta, yaşanabilir çevreler tasarlarken, binalar ile çevre ve binalar ile kullanıcılarının bir arada sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürebilmesi için tüm sürdürülebilirlik boyutlarıyla ilgili, uygun tasarım stratejileri ve yöntemleri kullanılmaktadır (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5. Sürdürülebilir tasarım ve yapım için geliştirilen kavramsal çerçeve (Sev, 2009).

Sürdürülebilir tasarımın üç temel ilkesi bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar, **a) Kaynak yönetimi**: yapıda girdileri oluşturan doğal kaynaklarının etkin kullanılması ve geri dönüştürülmesi esasına dayanmaktadır; **b) Yaşam Döngüsü Tasarımı**: tasarımdan yıkıma kadar yapıyla ilişkili tüm süreçlerin çevre üzerindeki etkilerinin analizi için bir yöntem geliştirmeyi öngörmektedir; **c) İnsan için Tasarım**: insan ve doğal çevre arasında sağlıklı bir etkileşim oluşturma esasına dayanmaktadır (Sev, 2009). Bu üç ilkenin birleşiminden stratejiler ve yöntemler oluşmaktadır.

Mimarlıkta Çevresel Sürdürülebilirlik

Kontrolsüz enerji kullanımı nedeniyle insan sağlığına ve ekosisteme zarar verebilecek boyuta ulaşan hava kirliliği, yapıların iç havalandırma sistemlerinin yetersizliğinden kaynaklanan, iç mekân kalitesinin yetersizliği gibi sorunları ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilir mimarlığın çevre ve yapı arasındaki ilişkileri güçlendiren, kaynak yönetimi, kontrolsüz enerji kullanımını önleyen stratejileri ve yöntemleri ile çevresel kalkınma ve korunumunu sağlamayı amaçlamaktadır. Ekolojik dengelerin, koşulların doğurduğu negatif etkilere karşı savunma gücünün korunması, artırılması ve adaptasyonu gibi konular sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutlarıdır.

Sürdürülebilir çevresel kalkınmayı sağlayan tasarım prensipleri, Sev'e göre,

- “Ürünlerin geri dönüşümlü malzemelerden ve yenilenebilir kaynaklardan üretimini,
- Daha az miktarda atık oluşumunu,
- Atıkların yeniden kullanılmasını, insan sağlığı üzerinde daha az olumsuz etki oluşturmasını ya da bu olumsuz etkilerin tamamen kaldırılmasını,
- Yenilenebilir kaynakların daha yaygın kullanımını,
- Enerjinin korunmasını ve depolanmasını,
- Üretimde toksin madde kullanılmamasını ve çevre kirliliği oluşturulmamasını içermektedir.”(Sev, 2009)

Binalarda enerji kullanımı, çevre ile döngüsel bir ilişkiye sahiptir. Bina, ihtiyacı olan kaynağı almakta kullanmakta, dönüştürmekte ve kendi sistemi dışına atmaktadır. Bu döngü, binanın ihtiyacı olan girdiler, işlevini tamamladıktan sonra dışarı atılan çıktılar şeklinde tarif edilebilir (Sev, 2009). Kaynak yönetimi, yapının kaynak girdilerinin (yapı malzemesi, enerji, su, güneş radyasyonu, rüzgar, yağmur) ve çıktılarının (kullanılmış malzemeler, zehirli gazlar, kirli su, kayıp ısı, kirli hava, zemin suyu) arasındaki oranı dengelemesi ve kontrol etmesi olarak tanımlanabilir.

Mimarlıkta Ekonomik Sürdürülebilirlik

Kaynak kullanımını azaltmanın hem ekonomik hem de çevresel boyutları vardır. Enerji kullanımında azalma, enerji maliyetlerini düşürdüğü gibi, enerji kullanımından sonra açığa çıkan ve zararlı gazların, maddelerin, kirli suların ekosistem üzerindeki negatif etkilerini azaltır.

Yapı sektöründe ciddi miktarda bir enerji kaynağı tüketimi söz konusudur. Kaynaklar, yapı sektöründe, malzeme, enerji gibi formlarda büyük miktarlarda kullanılmaktadır. Bu miktarların fazla oluşu, yapıların ekonomik olarak kendini sürdürebilmesini zorlaştırmaktadır. Sürdürülebilirlik bağlamında, yapıların ekonomik olarak sürdürülebilmesi için akılcı kaynak ve enerji kullanımı ile enerji maliyetlerinin düşürülmesi gerekmektedir. Bu sayede sürdürülebilir yapıların uzun vadede ekonomik yarar sağlamaları amaçlanmaktadır. Enerji etkin bina tasarım prensipleri sayesinde ekonomik kalkınma sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sosyal Sürdürülebilirlik

Ülkelerin toplumsal değerlerine ve kültürel miraslarına sahip çıkarak çevreyi korumasında mimarlık, şehircilik gibi profesyonel disiplinlerin rolü olduğu gibi, çevre içinde yaşayan insanların, yapı kullanıcılarının da önemli bir rolü vardır.

Mimarlıkta toplumsal ve sosyal sürdürülebilirliğin gerekliliği, Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1996 yılında hazırlanan Mimarlık Eğitimi Şartı'nda da belirtilmiştir. Yayımlanan bu şarta göre, gelecekteki yaşam çevrelerini oluşturmak için benimsenmesi gereken hedefler aşağıda sıralanmıştır:

- Yerleşim yerlerindeki bütün insanlar için, insanlığa yaraşır bir yaşam kalitesi;
- İnsanların, sosyal, kültürel ve estetik gereksinimlerine saygılı bir teknik uygulama; yapılı çevrenin ekolojiye duyarlı ve sürdürülebilir gelişimi;
- Herkesin kendi malı ve sorumluluğu olarak görüp, değer verdiği bir mimarlık (Özmehmet, 2007).

Sürdürülebilirlik ilkeleri bireylerin ve mekânların sosyal yönünü ve yaşam kalitesini arttırmayı, bireyleri topluma kazandırmayı, insanların konfor, güvenlik ve sağlığını mümkün kılmayı, bireyler ve gruplar arası iletişimi arttırmayı, sağlıklı kamusal mekânlar oluşturmayı amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirliğin her üç boyutu da, sürdürülebilirlik ilkeleri ile birlikte ekosistem bütünlüğünün ve kültürel kimliğin korunması, yaşam kalitesinin artırılması, insan sağlığı ve güvenliğini, nesiller arası eşitliği ve dengeyi sağlayarak, gelecek nesillerin varlıklarını refah ve huzur içinde sürdürebilmeleri için gereken araç ve kaynakları miras bırakmayı amaçlamaktadır.

2.5.2. Permakültür Kavramı

Permakültür kavramı, sürdürülebilir insan yerleşimleri yaratma amaçlı bir tasarım sistemi olarak tanımlanmaktadır. "Kalıcı tarım"(permanent agriculture) ve kalıcı kültür"(permanent culture) kelimelerinden türetilmiştir. Permakültür tasarım sisteminin amacı, kendi ihtiyaçlarını karşılarken, çevresini sömürmeyen veya kirliletmeyen sürdürülebilir, ekolojik olarak sağlıklı uygulanabilir sistemler yaratmaktır (Mollison, 1991).

Permakültür tasarımları hem kırsal alanlarda, hem de kentsel alanlarda uygulanabilmektedir. Tekil binalar için kullanıldığı gibi büyük çiftliklerde ve köylerde kullanılabilir. Permakültürü tanımlamak için bazen “ekolojik mühendislik”, “entegre tarım” (“integrated farming” and “ecological engineering”) gibi terimler de literatüre girmiştir.

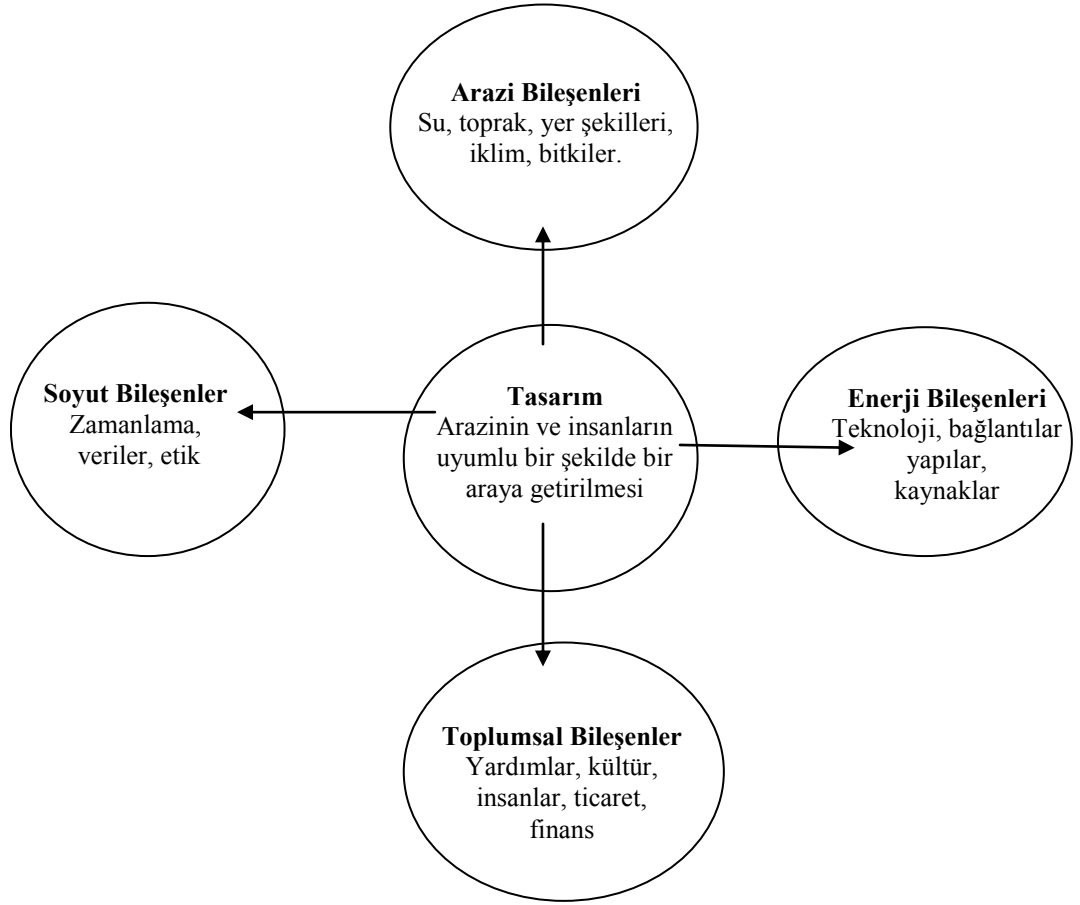
Permakültür, doğaya saygılı, sürdürülebilir yerleşimler oluşturmak için doğanın gözlemini ve geleneksel tarım sistemlerinin içerdiği tecrübeyi, modern ve bilimsel teknolojik bilgiyi esas almaktadır. Permakültür tasarımı için iki temel adımdan bahsedilmektedir. Birincisi, tüm iklimsel ve kültürel durumlara uyarlanabilecek kurallar ve ilkeler, ikincisi de iklim ve kültürlere göre değişen teknik ve ilkelerdir. Bu ilkeler kısaca şu şekilde sıralanabilir:

“Bağlantılı yerleştirme: Her öge (ev, gölet, yol, vs.) birbirine hizmet edecek bir ilişki içerisinde yerleştirilir.

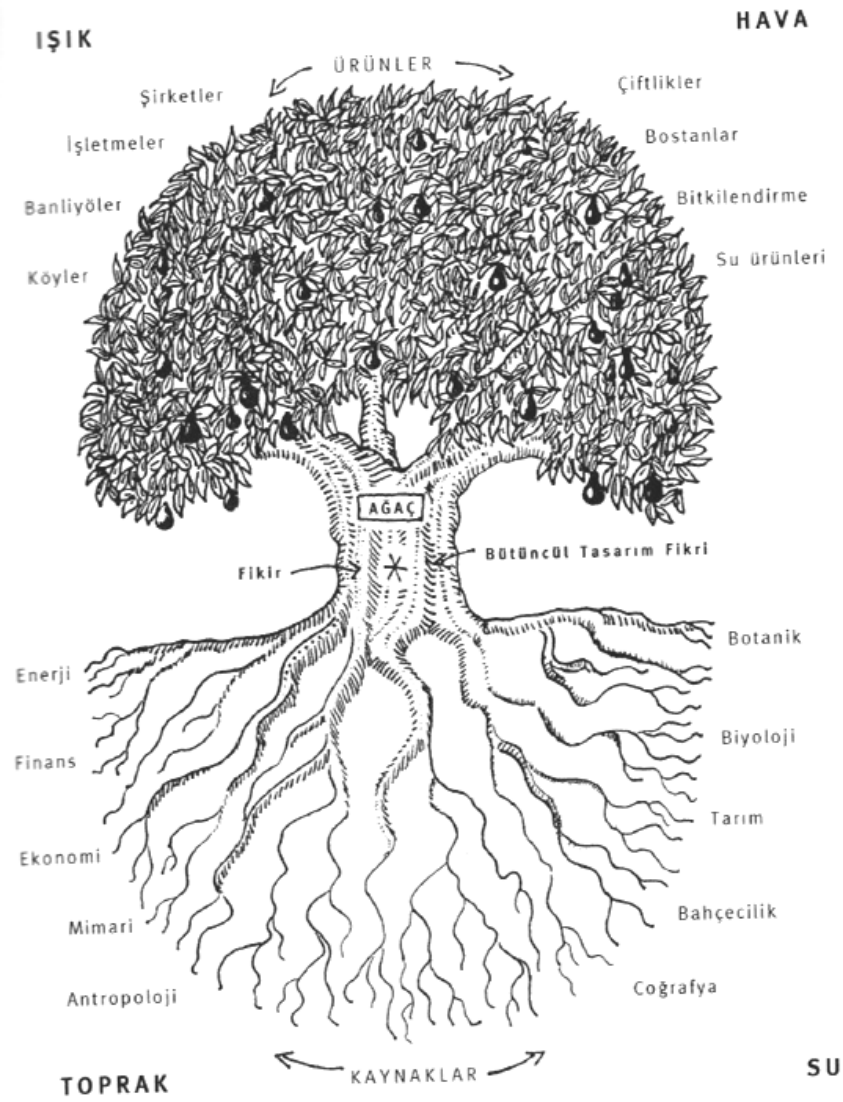
- Her ögenin birçok işlevi vardır.
- Her önemli işlev diğer öğeler tarafından desteklenir.
- Ev ve yerleşim (mıntıkalar ve dilimler) için etkin enerji planlaması yapılır.
- Fosil yakıt kaynakları yerine biyolojik kaynakların kullanılmasının önemi vurgulanır.
- Arazideki enerji (yakıt ve insan enerjisi) geri dönüştürülür.
- Elverişli araziler ve topraklar elde etmek için doğal bitki ardıllığı kullanılır ve hızlandırılır.
- Verimli ve interaktif bir sistem için faydalı türlerin polikültüreliliği ve çeşitliliği sağlanır.
- En iyi etki için girintili ya da doğal şekiller kullanılır.” (Mollison, 1991; çev: Özkan, 2011).

Mollison tarafından permakültürün tasarım ilkeleri ve öğeleri ağaç şeklinde bir diyagram ile açıklanmıştır. Permakültür düzenlemelerinde bütüncül bir tasarım yaklaşımı uygulanmaktadır. Bütüncül permakültür düzenlemesinin öğeleri, arazi bileşenler, enerji birleşenler, soyut bileşenler, toplumsal bileşenler olmak üzere ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile ele alınmaktadır (Çizelge 2.6).

Çizelge 2.6. Bütüncül bir permakültür düzenlemesinin öğeleri (Mollison, 1991).

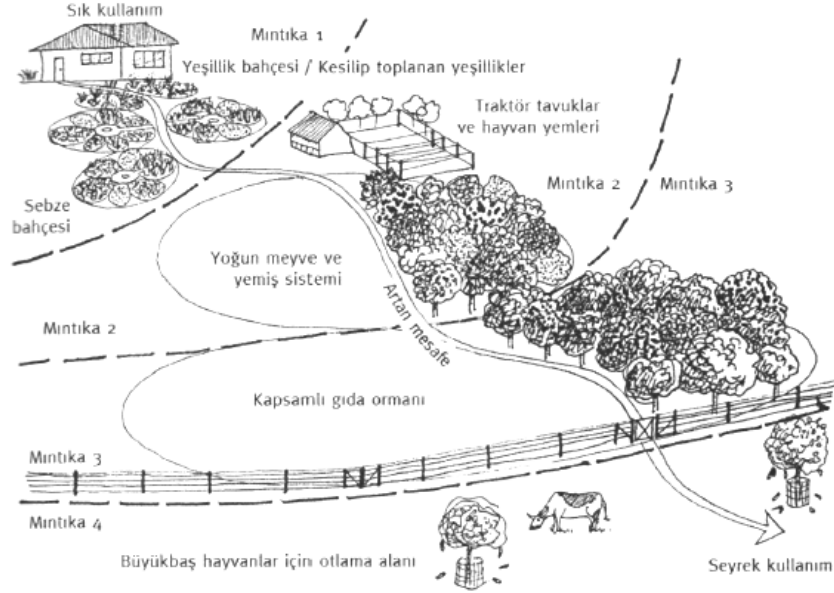
Permakültür, antropoloji, ekonomi, mimari, coğrafya, tarım, biyoloji, botanik gibi sosyal, ekonomik ve çevresel bilimleri kapsamaktadır. Permakültür tasarım prensipleri bir ağaca benzetilmektedir. Permakültür ağacının kökleri pek çok bilim dalından ve disiplinden beslenmektedir (Şekil 2.9).

Şekil 2.9. Permakültür ağacı ve tasarım öğeleri (Mollison, 1991; çev: Özkan, 2011).

Genel olarak, permakültür tasarım sistemi, organik tarım kavramıyla karıştırılmaktadır. Oysa, organik tarım sadece bitkiler, ve doğal çevre etkenleriyle ilgilidir. Permakültür disiplini ise, sürdürülebilir tarım ve bitki yetiştiriciliğinin yanında mimari yerleşimler ve yapılar, ev ile bahçe arasındaki ilişki gibi tasarım stratejileri ile de ilgilenmektedir. "Mıntıka planlaması" diye adlandırılan bu tasarım stratejisi, öğelerin ne sıklıkla kullanıldığına bağlı kalınarak yapılan yerleştirmedir. Her gün ilgilenilmesi gereken alanlar evin yakınında, daha az sıklıkta ilgilenilen alanlar ise evin uzağına yerleştirilmektedir (Mollison, 1991). Bu sayede hem zaman, hem de

enerji israfının önüne geçilmektedir. Mintika planlaması sayesinde etkin enerji planlaması yapılabilmektedir (Şekil 2.10).

Şekil 2.10. Mintika Planlaması Örneği (Mollison, 1991; çev: Özkan, 2011).

Mollison 1991, *Introduction to Permaculture* (Permakültüre Giriş) kitabında yapıları buldukları iklime göre ayırmıştır ve iklimlerin özelliklerine göre yapıların barındırması gereken ekolojik tasarım prensiplerinden bahsetmiştir. Buna göre, evler, ılıman, kurak iklim evi, tropik iklim evi olmak üzere üç ana başlıkta incelenmiştir. Kitapta, bu değişik iklimlere ait evlerin plan tipleri, ev bölümlerinin ve pencerelerin yerleştirilmesi, evin doğal yollardan yalıtımı için gerekli malzeme seçimleri, evin etrafının bitkilendirilmesi, eve bitişik sera ve gölgelik tasarımı, evde değişiklik yapılması durumunda dikkat edilmesi gerekenler gibi konularda bilgiler verilmiştir.

Eko-köy girişimlerinde topluluğu oluşturma ve köy yaşantısının sürdürülebilir bir şekilde tasarlanması, permaculture tasarım stratejilerine bağlı kalınarak gerçekleştirilebilir. Dünyada ve Türkiye’de bu uygulamayı benimseyen eko-köyler mevcuttur. Mollison’a göre permaculture ve buna uygun teknolojileri kullanan küçük ve sorumlu toplulukların oluşumu dışında insanların sorunlarına çözüm bulabilecek başka (politik veya ekonomik) bir yaklaşım yoktur (Mollison, 1991). Permaculture disiplini, sürdürülebilirlik yaklaşımının doğal olarak, ancak “köy evlerinde” veya planlı ve bahçeli banliyölerde oluşturulabileceğini savunmaktadır. Ancak, kentlerde,

kent bahçeleri kurularak yapılan gıda yetiştiriciliği ile de permakültür alanları sağlanabilmektedir. Tezin, ana çalışma alanı olarak seçilen çoğu eko-köy yerleşimi de permakültür kavramından beslenmektedir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLULUK ÜTOPYASI

Çalışmanın odaklandığı, eko-köy girişimlerinin, kendine yetebilen sürdürülebilir birer topluluk oluşturma hayaliyle yola çıktığı söylenebilir. Coomer, sürdürülebilir toplum hayalini şu şekilde tanımlamaktadır; “Sürdürülebilir toplum kendi çevresinin sınırları içinde kendine yeten toplumdur. Bu toplum büyümeyen bir toplum değildir. Yalnızca büyüme sınırlarının farkında olan ve büyümenin değişik yollarını arayan bir toplumdur” (Coomer, 1979). Bu tanımda olduğu gibi eko-köy girişimlerinin, büyüme sınırlarının farkında olan, bu sınırlar içinde kendi kendine yeten bir topluluk ve yerleşim oluşturma çabası içinde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, 19.yüzyıl ve sonrasında kurgulanan çoğu ütopya, bu çabanın var olduğu söylenebilir.

Bu bölümde öncelikle, geleneksel topluluk kavramı, sürdürülebilir topluluk ve planlanmış topluluk türleri açıklanacak, eko-köylerin bu topluluk türlerinden hangisinin özelliklerine sahip bir yaklaşıma sahip olduğu belirtmeye çalışılacak, ardından 19. yüzyılda ve sonrasında öngörülmuş, sürdürülebilirlik kavramını içermeyen ancak sürdürülebilirlik yaklaşımına sahip olduğu düşünülen ütopya inceleyecektir. İncelenen ütopya uygulanmış ve uygulanmamış topluluk ve yerleşim ütopyaları olarak sınıflandırılarak ele alınacaktır. Bölümün sonunda ise, incelenen ütopya ile eko-köy oluşumları arasındaki düşünce benzerlikleri irdelenecek, eko-köy oluşumlarının ütopik bir çaba olup olmadığı konusunda ele alınacaktır.

3.1. Topluluk Kavramı

Topluluk kavramı bireylerin birbiriyle iletişime geçmeye başladığı çağlarda ortaya çıkmıştır. Bu kavramın anlamı dönemler boyunca değişime uğramıştır. 19. yüzyılın sonlarında Ferdinand Tönnies, günümüzde topluluk anlayışı ile ilgili düşünceleri temellendiren “gesellschaft” ve “gemeinschaft” düşüncelerini ortaya koymuştur (Tönnies; çev: Aydoğan,2000, 200). “Gesellschaft” kavramı, insanlar arasında duygusal ve doğal bir bağ oluşturan bir kurumsal yapı anlamına gelmektedir. Bu kavram Türkçe’de “cemaat” olarak karşılık bulmakta ve kırsal, geleneksel yaşam tarzı olarak tanımlanmaktadır. “Gemeinschaft” kavramı ise, Türkçe’ye cemiyet kelimesi ve modern kentsel yaşam tarzı olarak tanımlanmaktadır.

20. yüzyıl başlarında Chicago Sosyoloji Okulu tarafından endüstrileşme, kentleşme ve modernleşme sonucunda, topluluk hissini azaldığı düşünülmüştür. Geleneksel topluluklardaki akrabalık bağlarının zayıflaması, bireyler arası yabancılaşmanın artmasına neden olmuştur. Bazı teorisyenler, bu farklılaşmanın topluluk kavramının tamamen kaybolmasına neden olduğunu savunmakta, bazıları ise bu farklılaşmanın bir kavramsal dönüşüm olduğunu ileri sürmektedir (Blakely ve Synder, 1997, 209). Dünyada ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerin etkin bir şekilde değiştiği Endüstri Devrimi ile geleneksel topluluklardan farklı olarak bir "endüstriyel topluluk" kavramının ortaya çıktığı söylenebilir.

Toplulukları oluşturan temel ve en küçük birim, ailedir. Geleneksel topluluklar, geniş ailelerden oluşmaktadır. Endüstrileşmeyle birlikte, kırdan, kente doğru göç yaşanmış, bu göç, aile yapısında bir dönüşüme neden olmuş, geniş aileler yerlerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Bu dönemden sonra "topluluk" kavramının yeniden tanımlanması gerekmiştir. 20. yüzyılda üretilen "planlanmış topluluk" anlayışı ile topluluk kavramı farklı bir boyut kazanmıştır. Newman, planlanmış topluluk oluşturmak için önerilen çeşitli modellerin genel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

Planlanmış topluluklar mevcut toplulukları kullanmamaktadır. Yeni baştan tasarlanmakta ve yeni bir model üretilmektedir.

Üretilen topluluklar, din, siyaset, sanat gibi yaşamın bir çok alanıyla ilgili olmaktadır. Planlanmış topluluklarda sosyal yaşamı ve kültürel yaşamı arttıracak rekreasyon alanları oluşturulmaktadır.

Topluluk ve topluluğun gelişimi özel bir yönetim tarafından idare edilmektedir.

Ekonomik ve politik açıdan kendi kendine yetebilmektedir.

Genellikle, coğrafi büyüklüğü ve toplulukta yaşayacak kişi sayısı sınırlıdır (Newman 1981, 325).

Eko-köyler, Newman'ın tanımladığı "planlanmış topluluk" kavramının özelliklerine sahip topluluk örneklerinden biri olarak ele alınabilir.

Genel olarak topluluklar farklı dönemlerde farklı anlamlar kazanmıştır. Topluluk kavramı dönüşmüş ve farklı topluluk modelleri ortaya çıkmıştır. Brindley, topluluk modellerini karakterlerine göre, geleneksel topluluk, modern topluluk, post-modern topluluk olmak üzere üç ana başlıkta ele almaktadır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Topluluk modellerinin karakterleri, (Brindley, 2003, 68).

Topluluğun cinsi	Geleneksel topluluk	Modern topluluk	Post-modern topluluk
Temel tipler			
Özellikler	Sürekli hazır Gerekli Manevi Sıkı ilişkili	Seçici Gönüllü Koşullara Bağlı Gevşek ilişkili	Aldatıcı Spontane Yaşam tarzı seçimi İlişkisiz
Sosyal ilke	Sosyal statü	Sosyal ağlar	Sosyal kimlikler

Günümüzde bu kavramlardan farklı olarak yeni bir topluluk modeli tanımlanmaya başlanmıştır. Bu kavram “sürdürülebilir topluluk olarak” adlandırılmaktadır. Bunun bir önceki sayfada bulunan tabloda bahsedilen üç farklı topluluğun bazı öğelerini birleştirdiği varsayılabilir.

3.2. Sürdürülebilir Topluluklar

Sürdürülebilir topluluk kavramı, yaygın olarak İngilizce metinlerde “sustainable community” olarak geçmektedir. Bu tarz sürdürülebilir toplum ve yerleşim oluşturmak için bir araya gelen kişilerin oluşturduğu topluluklar “intentional communities” (niyet komünleri) (Christian, 2007) olarak da tanımlanmaktadır.

Niyet komünleri, bireylerin bir arada aynı yaşam tarzını, kültürü ve ortak bir amacı paylaştığı zaman oluşmaktadır (Metcalf, 2004). Christian’ e göre niyet komünleri birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Eko-köyler, ortak konut projeleri (“co-housing”), mahalleler, terapi komünleri, planlanmış komşu birimlerinden oluşan mahalleler, manastır toplulukları, köy yerleşimleri, gelir paylaşan komünler, ruhsal komünler, budistlerin meditasyon merkezleri gibi yerler birer niyet komünüdür. Christian, örneğini verdiği her komünün aynı toprak parçasını, aynı kaynakları paylaştığını ve ortak kararlar aldığını belirtmektedir (Christian, 2007). Komün yaşamının gerçekleştirildiği yerleşimler, gönüllü ve organize olmuş bireyler tarafından oluşturulmaktadır.

Birçok araştırmacı tarafından sürdürülebilir bir yaşamın bireysel bir şekilde gerçekleştirilemeyeceği düşünülmektedir. Christian da sürdürülebilir bir topluluk ve yerleşim oluşturmak için bireylerin niyet komünlerinde yaşaması gerekliliğini savunmaktadır.

Christian, ortak olarak paylaşılan bir yerleşimde komün şeklinde yaşamının,

- Çevreye daha duyarlı ve faydalı bir yaşam şekli olması nedeniyle ekolojik ayak izini azaltması,
- Daha güvenli bir çevrede yaşama imkânı sunması,
- Daha sağlıklı bir yaşam sağlaması,
- Kaynakların ortak kullanılmasının daha ekonomik olması,
- Sosyal açıdan daha tatminkâr bir deneyim olması,
- Bireylerin daha fazla kendine yetebilme ve kendine güven özelliklerini geliştirmesi,
- Daha eğlenceli olması gibi bazı avantajlarının olduğu belirtmektedir (Christian, 2007).

Sürdürülebilir topluluk kavramı, sadece fiziksel özellikleriyle tanımlanmamalıdır. Sürdürülebilir yerleşimlerin ortak olarak üzerinde yaşayan kişilerin sosyal ve ekonomik isteklerini yerine getirirken, çevreyi koruma özelliğinin de olması gerekmektedir (Bridger, Luloff, 2001). Sürdürülebilir bir yerleşimin, kaliteli bir yaşam olanağı sağlarken daha az enerji kullanımına neden olmak, atıkları azaltarak çevresel kirlenmeyi önlemek ve yerel kaynakları geliştirerek yerel ekonomiyi canlandırmak gibi amaçlara da sahip olması gerekmektedir. Sürdürülebilir topluluklarda yerleşim üyelerinin ortak şekilde karar alma ve karar verme mekanizması (“decision –making”) sayesinde daha zengin bir sosyal yaşam ve bilgi alışverişi gerçekleşmektedir

Şekil 3.1. Sürdürülebilir topluluk ve yerleşimleri etkileyen boyutlar (Roseland, 1998, 27)

Roseland'e göre komün (“community”) kavramını ve sürdürülebilir gelişmeyi anlayabilmek için farklı boyutları ele almak gereklidir. (Roseland,1998). Bu bağlamda *Toward Sustainable Communities* adlı kitabında Roseland, sürdürülebilir

toplulukları ve yerleşimleri etkileyen boyutları şu şekilde sıralamaktadır: çevresel boyut, fiziksel boyut, ekonomik boyut, İnsani boyut, sosyal boyut, kültürel boyut alt başlıklarıyla açıklamaktadır (Şekil 3.1). Buna göre, yaşanabilir yerleşimler oluşturmak için,

Çevresel tüketimi en aza indirmek, ekolojik limitlerle yaşamak,

Yerleşimin fiziksel özelliklerini arttırmak, kamusal alanları ve hizmet alanlarını, ulaşımı uygun şekilde düzenlemek,

Topluluğun ve yerleşimin ekonomik yönünü güçlendirmek; kaynakları geri dönüştürmek, kendi kendine yetebilen bir ekonomi oluşturmak, yeni ürünler imal etmek, yerleşimdeki finansal kuruluşları geliştirmek,

Yerleşimin insani yönünü artırmak; kaliteli sağlık, eğitim, beslenme alanları oluşturmak, bireylerin topluluk oluşturabileceği ortak mekânlar düzenlemek,

Yerleşimin sosyal olanaklarını artırmak,

Yerleşimin kültürel yönüne önem vermek; geleneklere ve değerlere, kültürel mirasa, sanatsal ve sosyal tarihine sahip çıkmak gerekmektedir (Roseland, diğ. 1998, 12).

Yerleşimlerdeki evlerin ve mahallelerin fiziksel olarak iyi bir şekilde tasarlanmış olması, bir topluluk oluşturmak için yeterli değildir (Roseland, 1998, 5) Bir yerleşimin sürdürülebilir olabilmesi için yer duygusunun ("sense of place") geliştirilmesi gerekmektedir. Yer duygusu, kişilerin yaşadığı yerin onlar için özel bir anlam ifade etmesi ve diğer yerlerden ayrıldığını hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Stokes et.al., 1997). Aidiyet ve yer duygusu sayesinde yerleşim, üzerinde yaşayan insanları bir araya getirmekte ve güvenli bir atmosferde yaşamaya teşvik etmektedir.

Kişilerin bir mekâna karşı aidiyet duygusunun oluşabilmesi için kapalılık ve tanımlı sınırlara ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Norberg-Schulz'e göre insan yapısı gereğince, kapalılık, mekân oluşturmanın temel özelliklerinden olmalıdır (Schulz, 1980, 50-78). Kapalılık ve aidiyet duygusunu güçlendirmek sürdürülebilir bir topluluk oluşturmanın temel tasarım prensiplerinden biri olarak ele alınabilir.

Sınırlar ve bölümlenmeler bir kapalılığı tanımlamaktadır. Kapalılık kavramı, çevreleme (enclosure) olarak da ele alınabilir. Schulz'a göre, sınırlarla etrafından ayrılmış özel alanlar oluşturma, "çevreleme" eylemi sayesinde, insanlar, gruplar ve aktiviteler arasında bir ayırım oluşturulmaktadır. Çevrelenen kapalı alanlarda,

dışarıda kalanlar ve içeride olanların arasında oluşabilecek, uzaklık, korku, gerilim, güvensizlik, yabancılaşma gibi ilişkileri sınırlandırmaktadır (Schulz, 1980, 50-78).

Bazı düşünürler tarafından, kentte sürdürülebilir gelişmenin oluşabilmesi için kentin, sınırı belli mahalleler şeklinde bölünmesi ve topluluğun birbirini tanıyabilmesi, fiziksel ve sosyal açıdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için belirli kişi sayısına göre düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Aynı şekilde, günümüzde kırdan veya banliyölerde oluşturulan yerleşimler incelendiğinde sürdürülebilir olarak nitelendirilebilecek olanların kapalılık ve mekânsal anlamda ayrışma özelliğine sahip oldukları görülmektedir.

Sürdürülebilir topluluk oluşturmak için farklı modeller önerilmektedir. Dawson, *Ecovillages: New Frontiers for Sustainability* kitabında bu topluluk modellerini eko-köyler (eco-villages), ortak konut projeleri (co-housing) ve eko-yerleşkeler (eco-settlement) olarak üç başlık altında ele almaktadır (Dawson, 2006, 30).

Eko-yerleşkeler Modeli

Eko-yerleşkeler modeli, toplu konut projelerine benzeyen bir yapıda inşa edilmektedir, ancak bilindik toplu konut kavramından farklı olarak eko-yerleşkeler doğaya saygılı ve mümkün olduğunca doğaya az zararlı bir yerleşim olmayı amaçlamaktadır. Bu tür projelerin en meşhur olanlarından biri, Londra'daki Beddington Sıfır Enerji Yerleşkesidir (BedZED). BedZED yerleşkesi, teoride tükettiği kadar enerjiyi üretebilecek şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle "sıfır enerji" yerleşkesi olarak adlandırılmıştır (Şekil3.2).

Şekil 3.2. Beddington Sıfır Enerji Yerleşkesi (BedZED) (<http://inhabitat.com/bedzed-beddington-zero-energy-development-london/>)

Co-housing Modeli

Dawson'ın sürdürülebilir topluluk modelleri arasında ekolojik, sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliğe katkıda bulunan bir diğer model olan ortak kullanılan evler ("co-housing") kavramı, komün yaşamın en belirgin örneklerinden biridir. Co-

housing kavramı topluluk (community) ve konut (housing) kavramlarından türetilmiştir. Ortak kullanılan evler veya komün konutlar, kentlerde oluşturulabildiği gibi banliyölerde veya kırsal alanlarda da oluşturulmaktadır.

“Co-housing” kavramı kentlerde bireylere ve ailelere, günümüzde toplum tarafından unutulmuş geleneksel mahalle dokusunu, bir topluluğa ait olma hissini yaşama ve geliştirme fırsatı vermektedir. İlk ortak kullanılan ev projesi Kopenhag, Danimarka’da 1927 yılında kurulmuştur. Büyük bir toplulukta yaşama düşüncesiyle 27 aile bir araya gelmiş ve banliyö bölgesinde apartman komplekslerinde yaşamaya başlamıştır. Bu aileler, topluluk ve ortak yaşam konsepti ile özel konut yaşam konseptinin avantajlarını içinde barındıran yeni bir konut tipi oluşturmuşlardır. (Durrett ve McCamant, 2011, 5). Bu tip konutların ortak olarak kullanılan büyük mutfakları, çamaşırhaneleri, yaşam alanları vardır. Ortak yaşam sayesinde harcanan su, elektrik ve ısınma masraflarını önemli bir miktarda azalttığı için bu tip yerleşimler hem ekolojik ve hem de ekonomik açıdan daha sürdürülebilir olmaktadır. Ortak kullanılan ev projelerinin, sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun sağlanmasında da önemli bir rolü vardır. Kişiler, ortak alanlarda istedikleri ölçüde sosyalleşebilmektedir.

Ortak kullanılan konutlardan oluşan her yerleşimi eko-köy olarak adlandırmak doğru değildir. Bazı ortak kullanılan konut projelerinde, gelir ortak bir havuzda toplanmamakta veya paylaştırılmamaktadır. Bu durum, ortak kullanımlı konutlarda çoğunlukla ekonomik sisteme alışılmış şekilde katıldığını göstermektedir.. Ortak konut uzmanı, Graham Meltzer’in deyişiyle “Ortak konut modeli popüler kültüre hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. Alternatif bir yaşam şekline ziyade halkın geneli için uygun olduğu varsayılan bir seçenektir” (Meltzer; Dawson, 2006; çev: Deniz Dinçel, 31). Ortak kullanılan ev modeli, niyet komünlerinden veya eko-köylerden farklı olarak tanımlanmaktadır. Bunun nedeni ise, bazı ortak kullanılan evlerde, ortak bir ideoloji veya bir amaç güdülmemesi, ekonomik düzende radikal tercihlerin yapılmamasına bağlanabilir.

Dünyadaki bazı örneklerde, ortak konutlar tek başlarına bir eko-köy oluşturabildiği görülmektedir. Bazı eko-köyler konut tipi olarak ortak kullanılan ev modelini tercih etmektedir. Ortak konut modelini seçen bir eko-köy olarak Ithaca eko-köyü örnek verilebilir. Bu eko-köy 30 adet ortak konut projesinden oluşmuş iki mahalleye sahiptir (Şekil 3.3). Ortak konut modelini kullanan Ithaca Eko-köyü, ilerleyen bölümlerde daha detaylı bir biçimde incelenecektir.

Şekil 3.3. Ithaca Eko-köyü ortak konutlardan oluşturulmuş FROG mahallesi.
(www. <http://ecovillageithaca.org/evi/>)

3.3. Ütopik Topluluklar ve Yerleşimler

Ütopik topluluk ve yerleşimleri anlayabilmek için öncelikle ütopya kavramının açıklanması gerekmektedir. Ü-topya kelimesi, Yunanca kökenli bir kelimedir. Yunancada "topos"(yer) ve "eu"(iyi) ile "ou" (olmayan) kelimelerinden türetilmiş bir kelime oyunundan kaynaklanmaktadır. Ütopyalar, kurulu düzen ve sistem yerine yeni seçenekler önererek, toplumsal durumun idealleşmesini amaçlamaktadır. Ütopya genellikle yok-ülke, hayali yer, yeryüzü cenneti, ideal yer, ideal kent, ideal topluluk gibi değişik kavramları içinde barındırmaktadır. Her ütopya tanımında ulaşılması zor hayali bir yer tasviri yapılmaktadır. Yaşam şartlarının kötüleşmesi sonucunda geliştirilen ütopik öneriler güncel ve gelecekte ortaya çıkabilecek sorunların çözümünü amaçlamaktadır.

Mumford, ütopya kavramını şu şekilde tanımlamıştır: "Ütopya, gerçek olmayan ve imkânsızdır, gerçek dünyaya karşı bir devrimdir. Ütopyalar, dünyayı bize karşı daha toleranslı kılmak için oluşturduğumuz şeylerdir. Ütopyalar insanların hayal ettiği ve yaşamak istediği yerlerdir" (Mumford, 1928, 25). Ütopyaların birçoğu, özlenen, istenen ve örnek alınması ideal toplum ve yerleşimleri önerirken, bazı ütopyalar ise, istenmeyen, insanların baskı altında tutulduğu ve mutlu olmadığı toplum ve yerleşimleri anlatmaktadır. Bu tür ütopyalar, "anti ütopyalar", "karşı ütopyalar", "ters ütopyalar" ya da "distopyalar" olarak adlandırılmaktadır (Gürel Üçer ve Yılmaz, 2004, 134). 19. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan geleneksel ütopyaların adil, eşitlikçi, iyimser bir toplum kurma ideallerinin tersine 20. yüzyıl ile sonlarında ütopya yazını ters ütopyalardan ve karamsar ve eleştirel öykülerden oluşmaya başlamıştır. Ütopyaların odaklandığı konular ve sorunlar farklı olduğu gibi, bakış açıları ve yöntemleri de çeşitlilik göstermektedir. Ters ütopyaların amacı, mevcut durumun daha da kötü bir görüntüsünü betimlemek ve bu gidişin sonunda ortaya çıkacak hayali yerleşim ve toplum tasvirini ortaya koyarak, mevcut düzende yaşayan

toplumlara ders vermek olarak düşünülebilir. Ters ütopyalar sorunların açmazlarına ilişkin eleştirel sorgulamalar içermektedir.

Genel olarak ütopyalarda şimdiki zamana duyulan bir hoşnutsuzluk hissedilir. Ütopyalarda, şimdiki zamanın, daha iyi olduğu düşünülen geleceğin veya geçmişin hayali bir görüntüsüyle değiştirilmesi önerilmektedir. Geçmiş şimdiki zamanda yeniden canlandırmaya çalışan, "geçmişe yönelik ütopyalar" veya şimdiki zamanı geleceğin hayalleriyle kurmaya çalışan "geleceğe yönelik ütopyalar" bulunmaktadır (Dostoğlu, 2001, 73). Geçmişe duyulan özlemle oluşturulan ütopyalarda, geçmiş ve geçmişteki düzenin benzeri bir yerleşim ve toplum oluşturma öngörüsü mevcuttur. Eski günleri yeniden canlandırmayı amaçlayan bu ütopyaların bir kısmında komünal ilkel toplumlardaki gibi her şey ilkel ve yalındır. Geleceğin hayallerine göre kurgulanan ütopyalarda ise, teknolojik bir devrim anlatılmaktadır. Bu tip ütopyalar, "teknö-ütopyalar" olarak da adlandırılmaktadır (Tümer, 1997, 28). Bu bağlamda, ütopyalar, ortaya çıktıkları zamanın ve mevcut düzenin sorunlarına farklı yöntemlerle karşı çıkan devrimci bir düşünce sistemi olarak tanımlanabilir.

Ütopya kavramı ve mekân ilişkisi birbirinden ayrı düşünülemezdir. Ütopya yazını düşsel olmasına rağmen, mekâna müdahale eder biçimdedir. Çünkü mekân, toplumdaki kişilerin hareketlerini ve yaşam biçimlerini değiştirmekte önemli bir role sahiptir. Genellikle ütopyalarda bir ütöfik yer, mekan ve ya kent tanımlanmaktadır. Önerilen bazı ütöfik yerleşmelerde binalar, yollar, caddeler, sokaklar, sosyal alanlar, mahalleler ayrıntılı biçimde tasvir edilmektedir. Bazı ütopyalarda yerleşimin büyüklüğü, yerleşimde yaşayacak kişilerin sayıları bile belirlenmiştir.

İlk ütopyanın sahibi olduğu söylenen ve modern ütopya literatürünü etkileyen Platon, kendi zamanındaki sorunların çözümü için "ideal kent" önerisinde bulunmuş, bu öneride ütopya ve yerleşim arasındaki bağı belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Daha sonraki ütopyalarda da bu özellik öne çıkmaktadır.

Thomas More, ütopya sözcüğünü ilk olarak 1516 yılında Utopia adlı kitabında ele almıştır. More, kendi eserinin adını oluşturulan ütopya sözcüğü ile edebiyatta bir yazın türünü de belirlemiştir.

Bu bölümde, ütopya yazınlarından, hayali bir topluluk önerisinde bulunmuş ve sosyal, ekonomik, çevresel sürdürülebilirlik gibi konularla ilişkilendirilebilecek olanlar değerlendirilmek üzere seçilmiştir. Aşağıda ayrıntılı şekilde incelenecek ütopyalar, uygulanmış ve uygulanmamış ütopya örnekleri olarak sınıflandırılmıştır. Ütopyalarda önerilen toplumsal, yönetimsel konular, yerleşim ve konut tipleri bağlamında

incelenmiştir.

3.3.1. Uygulanmamış Çeşitli Ütopik Yerleşim Modelleri

3.3.1.1. Utopia, Thomas More,1516

Thomas More, 1516 yılında Utopia adlı kitabı kaleme almıştır. Bu kitapta, Thomas More "Utopia" adasının özelliklerini anlatmaktadır. Utopia adasında, büyük ve ideal şehirler bulunmaktadır. Hepsinde aynı dil konuşmaktadır. 54 şehrin hepsi, aynı plana bağlı kalınarak kurulmuştur. Tüm şehirlerde, bölge özellikleri dikkate alınarak biçimlenen aynı devlet yapısı ve düzeni mevcuttur. Şehirlerin arasındaki mesafe kısadır, bir şehirden bir diğerine bir günde yürüyerek ulaşılabilir. Amaurote adlı şehir adanın başkentidir. Her sene, yaşça büyük ve bilgili üç senatör ada hakkında ortak düşüncelerini paylaşmak için başkentte buluşmaktadır (More, 1997, 29).

Ada'nın yönetimi, katı ve keskin kurallar ile şekillenmiştir. Mumford, More'un ütopik yerleşimini, kolektif yaşamın yeni muhtırası olarak tanımlamakta ve eleştirmektedir. Mumford'a göre katı ve keskin kurallar ile standartlaşma, bir yerin ideal bir yerleşim olmasını engellemektedir. Bu kurallar ile yerleşim tek tipli, kasvetli ve monoton bir hal almaktadır (Mumford, 2007,408).

Utopia adasında tüm sakinler ideal ve istedikleri standartta bir hayat yaşadıkları için gelecek için çalışma ihtiyacı duymamaktadır. Bu nedenle, Harvey, utopia adasının toplumsal yaşantısını durağan ve monoton olarak tasvir etmektedir (Harvey,2001) . Utopia şehri, bir adanın coğrafik özelliklerine sahiptir ve dışarıdan tamamen bağımsızdır. Ütopya'nın bir ada olarak tasarlanmasının nedeni, Thomas More'un dış dünyadan etkilenmeyen bir yerde, hayali ve ideal bir yerleşimin daha kolay kurulabileceğini düşünmesi olarak belirtilebilir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4."Utopia" Adası, Thomas More
(<http://thegospelandutopia.blogspot.com/2010/12/sir-thomas-mores-utopia.html>)

Ütopya adasında her konut grubunun bağlı olduğu bir sosyal merkez vardır. Bu sayede ada sakinlerinin birbiriyle bütünleşmesi desteklenmektedir. Toplumsal eşitliği vurgulamak için evler ve evin içinde kullanılan mobilyalar birbirinin aynıdır. Sokaklar boyunca yan yana dizilen konutlarda, çatılar düzdür; yapılarda, yanmaz, su geçirmez ve her türlü iklim koşuluna uygun malzemeler kullanılmaktadır ve hepsinin kendine ait arka bahçeleri vardır. Toplumsal yaşamda olduğu gibi tüm konutlarda ortaklık ilkesi söz konusudur, herkes istediği eve girebilir. Konutlarda kilit veya anahtar kullanılmamaktadır. Vale'nin de belirttiği gibi, Utopia Adasında, sahip olma duygusu ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bunun için, her on yılda bir More, dış dünyadan bağımsız, her şeyin ortak olarak kullanılabilirdiği sosyal bir yerleşim ve konut modeli önermektedir.

3.3.1.2. Citta del Sole, Campanella, 1643

Campanella'nın önerdiği Città del Sole (Güneş Ülkesi), 1643 yılında kurgulanan bir ütopya'dır. Bu öneride, More'un ütopyasına benzer olarak eşitlik ilkesi doğrultusunda, evlerin farklılaşmasına, kimlik ve aidiyet duygularının gelişmesine karşı bir duruş sergilemektedir. Güneş Ülkesi'nin, önemli bir kısmı, ovadan yükselen yüksek bir tepe üzerine kurulmuştur. Güneş Ülkesi, yedi büyük halka şeklinde bölünmüştür. Bu halkalar, yedi gezegen olarak adlandırılmış, bu yedi gezegenden birbirine geçiş dört cadde boyunca ve dört kapıdan sağlanmıştır (Campanella, 1643). Güneş ülkesi'nde, konutlar ortak kullanımlıdır. Altı ayda bir Güneş Ülkesi'nde yaşayan kişiler apartmanlarını ya da yaşadıkları halkayı değiştirmek ve taşınmak zorundadır. Güneş Ülkesi, Thomas More'un Ütopya adasına bu konuda benzerlik göstermektedir. Güneş Ülkesi'nde de genel olarak aidiyet ve sahip olma duyguları önlenmeye çalışılmaktadır (Şekil 3.5).

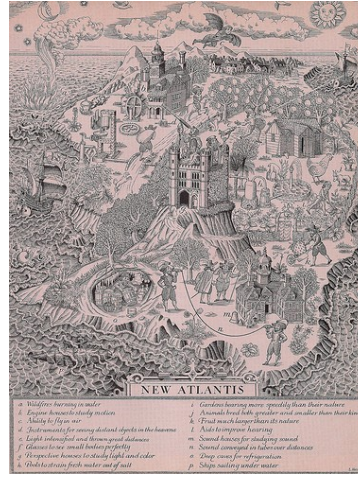
Şekil 3.5 Güneş Ülkesi, Campanella (<http://www.sil.si.edu>)

Campanella, Güneş Ülkesi'nde yaşayan bireylerin kişisel özelliklerinden ve topluluğun sosyal özelliklerinden bahsetmektedir. Güneş Ülkesinde yaşayan kişiler

bencil değildir. Kişilerin eşleri, çocukları yoktur, yani kurulu bir aile düzeni yoktur. Aileye sahip olmanın geçim, mal, mülk kaygısına neden olacağı düşünülmektedir. Mal mülk derdine düşen kişi bencilleşmektedir. Güneş Ülkesi, bencilliğin amaçlarını ortadan kaldırarak, onu yok etmiştir. Bencilliğin yerini ortak yaşama sevgisi almıştır. Kişisel çıkarlar azaltılmış, yurt sevgisi ön plana çıkarılmıştır. Toplum bireyden daha önemlidir (Campanella, 2004, 42). Özet olarak, Güneş Ülkesi ütopyasında ortak bir yaşam kültürü önerisinde bulunulduğu anlaşılmaktadır.

3.3.1.3. New Atlantis, Francis Bacon, 1627

New Atlantis ütopyası Francis Bacon tarafından 1627 yılında kurgulanmıştır. New Atlantis, sonradan keşfedilmiş bir adadır. Bu ada, Ben Salem olarak adlandırılmaktadır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. "New Atlantis" Ütopyası, Francis Bacon
(<http://www.flickrriver.com/photos/13964815@N00/4368139405/>)

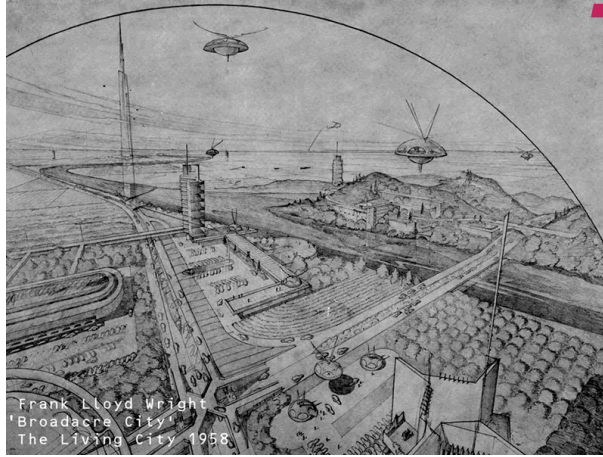
New Atlantis ütopyası bilim odaklı bir ütopya olup, burada bilimsel araştırmanın önemi sürekli vurgulanmaktadır. Hatta, New Atlantis'te toplumu bilimsel çalışmalar yönlendirdiği söylenebilir. Bilimsel çalışmaların yapıldığı alana Süleyman Evi (Süleyman Mabedi) adı verilmiştir. Burada çalışanlar adanın dışındaki ülkelere seyahat düzenleyerek sürekli bilgi toplamaktadır. Başka ülkeler, doğa olayları, hayvanlar, gök cisimleri ve akla gelen her şey hakkındaki bilgiler Süleyman'ın Mabedi'nde bir araya getirilip sınıflandırıldıktan sonra arşive kaldırılmaktadır. New Atlantis adasında bilime verilen önem nedeniyle toplumda bilim adamlarının üstünlüğü ve toplum içindeki öncelikleri kabul edilmektedir (Francis Bacon, 1758). Bu bağlamda, More ve Campanella'nın ütopyalarında bulunan eşitlik ilkesi, New Atlantis'te bulunmamakta, New Atlantis Ütopyası bu özellikleriyle More ve Campanella'nın ütopyalarından farklılaşmaktadır.

3.3.1.4. Broadacre, Frank Lloyd Wright, 1923

Wright, doğaya dönüş fikrinin 20. yüzyıl başındaki en önemli temsilcilerinden biridir. Wright, doğayla uyumlu bir kent olarak tanımladığı Broadacre Kenti'ni, 1923'te *The Disappearing City* isimli kitabında anlatmıştır. Broadacre Kenti ile Wright, endüstrileşmenin sonucunda kentlerde oluşan sosyal, ekonomik ve sağlık problemlerine karşı çözümler üretmeyi amaçlayan bir ütopyik yerleşim modeli önermiştir.

Wright'ın ütopyik yerleşiminde doğaya dönüş teması sıklıkla işlenmiştir (Zelef, 2000, 16). Broadacre kentinde her eve bir parça toprak verilerek komşuluk üniteleri yaratılmaktadır. Birbirine benzemek zorunda olmayan konutlar, herkesin yaşama tarzına göre yeşilin içinde, az katlı, doğayla iç içe tasarlanmaktadır. Konutların bazıları Wright tarafından tasarlanmış olup, bazıları ise mevcutlardan oluşmaktadır.

Broadacre kenti yaklaşık 10 kilometrekare alana sahiptir ve 7000 kişiyi içinde barındırır. Bu bağlamda, Broadacre Kenti'nin nüfus yoğunluğu çok düşüktür. Tasarımın merkezinde bireylere ait geniş alanların içinde tek katlı evler bulunmaktadır. Merkezinde tek bir büro binası olan kentin genelinin kır-kent havasında doğa ile bütünleşmiş şekilde oluşması öngörülmüştür (Şekil 3.7)..

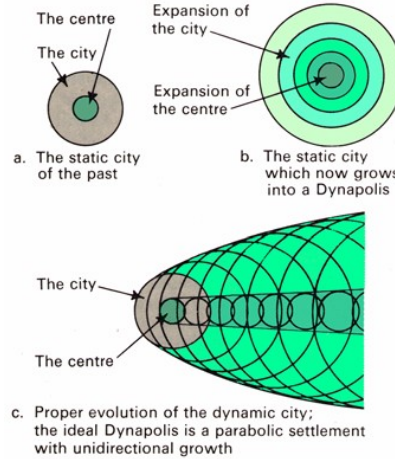
Şekil 3.7. Frank Llyod Wright, Broadacre Görünüş
(<http://buddietrich.wordpress.com/tag/broadacre-city/>)

Broadacre kenti, ızgara planlı bir ulaşım sistemine sahiptir. Ulaşım şemasında ana bir karayolu mevcuttur ve yerleşimler arasında ulaşım arabalarla veya uçan araçlarla (aerotor) sağlanmaktadır.

Frank Lloyd Wright'ın Broadacre yerleşim modeli, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bazı unsurlar içermesi nedeniyle hayata geçirilememiştir, fakat Wright'ın organik mimari prensipleri ve ürettiği ütopya, mimarlıkta sürdürülebilirlik ve kent karşıtı mimarlık oluşumlarını anlamak için önemlidir. Fisher'a göre, çağın endüstriyel gerçeklerini göz ardı eden bir tarım ve doğal yaşam çevresi öneren, Broadacre Kenti ve Wright'ın organik mimarlık yaklaşımı, banliyölerin gelişiminde önemli rol oynamıştır (Fisher, 2006).

3.3.1.5. Ecumenopolis, Constantinos Doxiadis, 1967

Ecumenopolis sözcüğü, ilk olarak Yunanlı bir şehir plancısı olan Constantinos Doxiadis tarafından 1967 yılında ortaya atılmıştır. Doxiadis, "Ecumenopolis" sözcüğü, kentsel alanların ve megakentlerin gelecekteki durumlarını betimlemek için kullanmıştır. Ecumenopolis kavramı, "Ucu olmayan Şehir" olarak da ele alınmaktadır. Bunun nedeni, Doxiadis'in ütopyik kurgusunda, kent büyüme politikaları günümüzdeki gibi devam eder ise gelecekte, kentlerin limitlerini aşarak "ucu olmayan" kentlere dönüşeceğini savunmasıdır. Ecumenopolis kurgusunda, çekirdekten çeperlere doğru sınırsız şekilde büyüyen bir kent anlatılmaya çalışılmaktadır (Şekil 3.8).

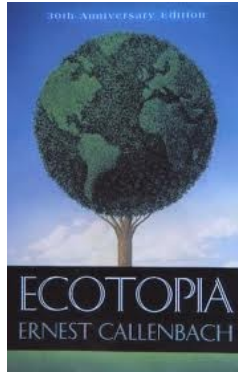
Şekil 3.8. Ecumenopolis Kenti'nin genişleme şeması, (Doxiadis,1968).

Doxiadis, gelecekte kentlerin büyüklük olarak insan dışı boyutlara ulaşacağını, bu nedenle enerji için gerekli kaynakların tükenmesi ile çevresel ve ekonomik sorunların, insani ilişkilerin zayıflaması ile de sosyal sorunların ortaya çıkacağını düşünmektedir (Doxiadis 1968, 12). Doxiadis, küçük ölçekli projelerin, çevresel,

sosyal ve ekonomik kent sorunlarının çözümüne yeterli olmadığına özellikle dikkat çekmekte ve kentlerin içinde bulunduğu kötü şartların daha büyük ölçekte çözülmesi gerektiğini savunmaktadır. Doxiadis'e göre, daha önce tanımlanmış bazı ütopyalarda anlatılan küçük ölçekli ideal kent ve toplum hayalleri, günümüz sorunlarının çözümü için yeterli değildir (Doxiadis 1968, 7). Doxiadis'in kurgusu bu nedenle, distopya ve ütopya arasında bir kurgu olarak ele alınabilir. Ecumenopolis'te günümüzdeki kent sorunlarının çözülmemesi durumunda ne gibi kötü sonuçlar doğuracağı olumsuz bir senaryo halinde anlatılmaktadır. Ancak, bu olumsuz senaryonun içinde olumlu yönler bulmak da mümkündür. Ecumenopolis, kent bağlamında sürdürülebilirlik konusuna—"sürdürülebilirlik" kavramı kullanılmadan-dikkat çeken ilk ütopyalardan biri olarak tanımlanabilir.

3.3.1.6. Ecotopia, Ernest Callenbach, 1975

Ecotopia ütopyası tez kapsamında incelenen diğer ütopyalardan farklı olarak tamamen sürdürülebilirlik, ekoloji gibi kavramları içinde barındıran ve sürdürülebilir bir yerleşim ve topluluk kurgusunu anlatan ütöpik bir çalışmadır (Şekil 3.9).

Şekil 3.9. Ekotopya Kitabının Kapağı, (<http://www.ernestcallenbach.com/books.htm>)

"Ekotopya" (Ecotopia) kelimesi, ekoloji ve ütopya kelimelerinden türetilmiştir (Bookchin, 1980). 1975 yılında Ernest Callenbach "*Ekotopya*" adında bir roman yayımlamıştır. Kitapta, ekolojik bir toplum ve yerleşim anlatılmaktadır. Ekotopya, ilk ekolojik ütopya olarak anılmaktadır. Kitap, Times-Post gazetesinin William Weston adında bir gazetecisini Ekotopya'yı ziyarete yollaması ile başlamaktadır. Kitapta Weston, günlük tutma yoluyla Ekotopya'da gördüklerini ve yaşadıklarını anlatmaktadır. Kitapta 1999 yılından 25 yıl sonrası ele alınmaktadır.

Ekotopya'nın ulaşım sistemleri, yerleşim şekilleri, mimarisi, yaşam şekli, politikası, cinsiyet ilişkileri, cinsel özgürlükleri, enerji üretim sistemleri, tarım sistemleri, ve

eğitimi ekolojik prensiplere göre düzenlenmiştir. Ekotopya Vera Allwen adında bir kadın politikacı tarafından yönetilmektedir. Ekotopya'da sosyal ilişkiler, düşünce özgürlüğü gibi konulara büyük önem verilmektedir.

Ekotopya'nın genel görüntüsü Weston tarafından şu şekilde anlatılmaktadır; "Ekotopya'nın yerleşim birimleri küçük çiftlikler şeklindeydi. Avrupa'da çiftlik evleriyle karşılaştırıldığında Ekotopya'daki binaların kirli ve fakir olduğu düşünülebilir. Ekotopya'lılar binalarında boya kullanmıyorlardı. Binalarını taş, kerpiç ve elle üretilen el yapımı yapı malzemeleri ile inşa ediyorlardı. Binalarını estetik malzemelerle kaplamak gibi estetik kaygıları yok gibi gözüküyordu. Binalarını boyamak yerine, çalılarla ve sarmaşıklarla kaplamayı tercih ediyorlardı. Yerleşimdeki yollar dar ve rzgrlı, bazı yerlerde ağaçlar tehlikeli bir şekilde yolu kapatıyordu. Trafik yoktu. Hiç bir yerde ne billboard reklamları, ne de benzin istasyonu veya bir telefon kulübesi görünmüyordu"(Callenbach,1975,7).

Ekotopya topyasında Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılarak yeni, doğaya saygılı, kendi kendilerine yetebilecekleri bir yaşam kurmayı hayal eden bir toplumdaki bahsedilmektedir. Ekotopya toplumu, doğa ile uyumlu ve denge içinde yaşamayı hedeflemektedir. Büyümek, tktmek gibi bir amaçları yoktur. Suyu veya havayı kirletenler cezalandırılmaktadır. Başka ormanların yok edilmemesi ve kğit israfının önüne geçilmesi için iki haftada yok olan mürekkeple basılan kitaplar üretilmektedirler. Atıkların %99'unun yeniden değerlendirildiği kolektif bir toplum ve yerleşim kurulmuştur.

2000'li yıllarda dahi yeni bir kavram olarak dşnlen sürdürülebilirlik ve ekoloji gibi kavramların, 1975 yılında yayımlanan *Ekotopya* kitabında ayrıntılı ve bilinçli bir şekilde ele alınmış olması oldukça şaşırtıcıdır. Bu nedenle, günümüzde oluşturulmaya çalışılan sürdürülebilir yerleşim ve topluluk alanlarının, Ekotopya topyasında bahsi geçen konular ve detaylar bağlamında yorumlanması ve şekillenmesi gerektiği söylenebilir.

3.3.2. Uygulanmış çeşitli topik Yerleşim Modelleri

Ütopyaların, çoğunlukla olanaksız hayal ettiği düşünülmektedir. Ancak, tarihte bazı topyacılar önerdikleri ütopik yerleşimleri kurma girişiminde bulunmuştur. Ütopyaların gerçeğe dönüştürülmesinin mümkün olduğunu gösteren bu örnekler, topya konusuna, farklı bir bakış açısıyla yaklaşılabileceğini göstermektedir.

3.3.2.1. New Harmony, Robert Owen, 1800

Kooperatifçiliğin kurucusu olarak düşünölen Owen, kendi döneminin sanayicisi ve politikacısı olup, endüstriyel kent üzerine ilk ütopya geliştirmiş kişidir. Endüstrileşme sonrasında ortaya çıkan sanayi kentinde birçok fiziksel, ekonomik ve sosyal soruna dikkat çeken Owen, düşüncelerini gerçekleştirmek için ideal bir toplum ve yerleşim modeli önermiş ve bu öneri projesini, New Harmony olarak adlandırılmıştır.

Owen'ın New Harmony projesinde, hem kırdta, hem de fabrikalarda çalışan, kendi kendine yeterli bir toplum vardır. Projenin yerleşme modeli ise, topluluk için gerekli tüm hizmetlerle donatılmış komünal yaşamlı bir köy yerleşmesidir (Batur, 1993, 54). Owen'ın bu önerisi, ideal bir köy yerleşmesi olarak ele alınabilir. Genel yapısı itibariyle, New Harmony yerleşiminde komünal bir yaşam şekli benimsenmiştir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. New Harmony Tasarısının Robert Owen Tarafından Çizilen Hayali Görünüşü (<http://www.examiner.com/article/new-harmony-a-utopian-experiment-the-american-wilderness>)

Owen, “New Harmony” ütopyası, yarı yarıya kırsal bir yaşama düzenine bağlı kalınarak, 100-150 hektarlık bir arazi üzerinde oluşturulmuştur. Her biri, 1200 kişiyi barındırabilecek şekilde düşünülmüş kareler şeklinde tasarlanmıştır. Dörtgenin kenarlarında; bütün özel konutlar, yetişkinlerin yatak ve oturma odalarıyla, çocukların ortak yatakhaneleri, çeşitli ürünler için depo ve ambarlar, bir otel ve bir revir yer almaktadır. İbadet mekânları, okullar, mutfak ve yemekhane gibi ortak kullanıma açık sosyal mekânlar ise ortada yer almaktadır (Ak, 2006, 14).

Bumin'e göre, Owen, New Harmony'de kentin olumsuz etkilerinden uzak, ancak kentin sağladığı avantajları içeren uyumlu bir yerleşim planlamayı amaç edinmiştir (Bumin, 1990, 17). Kentlerden tamamen yalıtılmış 400-600 hektarlık kırsal araziler üzerinde kurulan küçük ölçekli topluluk birimlerinin nüfusu 500-3000 kişi arasında

değişmektedir. Topluluk birimlerini oluşturan kendine yeterli “ortak çalışma köyleri”nde, işbölümü ve ücret kaldırılmıştır. Hangi şekilde olursa olsun, kar edildiği takdirde köylülerin tamamı arasında bu karın bölüşüldüğü bir ekonomik düzen tasarlanmıştır. Mutlak ortaklığa ve eşitliği büyük önem verilmektedir.

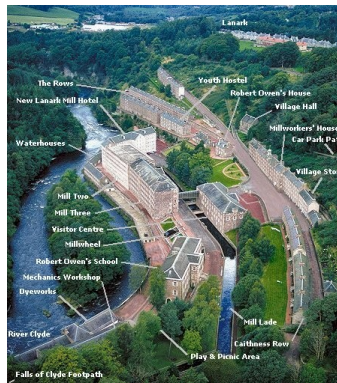
New Harmony Modelinin Uygulama Deneyimleri

Robert Owen, kırsalda küçük ölçekli tarım toplulukları oluşturmayı amaç edinmiş ve bunu New Lanark (İngiltere, 1800-1824) ve New Harmony (ABD, 1825-1827) isimli iki farklı projeye gerçekleştirmeyi başarmıştır.

New Lanark, İskoçya, 1800

Owen, köy yerleşimini yaklaşık iki bin kişinin çalıştığı Lanark Fabrikası'nın yakınına kurmuştur. Köy yerleşiminde çalışanlara barınma, çalışanların çocuklarına eğitim fırsatı sunulmuştur. Bu süreçte, New Lanark yerleşimi ve Owen'ın yönetim prensipleri sayesinde fabrikadaki verim artmıştır. New Lanark'ta disiplin cezaları değil, çalışanların ikna edilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, New Lanark projesi, sosyal olarak etik bir model olarak ele alınabilir. New Lanark projesinin, mutlu bir endüstriyel topluluk oluşturmak, üretimi ve verimliliği artırmak ve işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek üzere üç ana amaca sahip olduğu görülmektedir.

New Lanark yerleşiminde, işçilerin çalışma yaşamını iyileştirmeye yönelik ideal bir köy ve bu köyde deneysel ve kendi kendine yetebilen konut birimleri tasarlanmıştır. New Lanark projesi mekansal ve mimari bağlamda, kente özgü işlevleri ve konut mimarisini kır yaşamına taşımış, burada bir çok açıdan kent-kır sürekliliğinin sağlanmasına çalışılmıştır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. New Lanark Yerleşimi, İskoçya
(<http://www.undiscoveredscotland.co.uk/lanark/newlanark/aerial.html>)

Günümüzde, New Lanark yılda 400 bin kişinin gezdiği bir müzeye dönüşmüştür. Teknolojik, mimari ve insani değerler açısından önemi nedeniyle 2001’de UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne alınmıştır.

New Harmony, Indiana, 1825

Owen, Amerika Birleşik Devletleri’nin Indiana eyaletinde, dine dayalı toplumsal düzene sahip “New Harmony” isminde bir yerleşim kurma girişiminde bulunmuştur. Bu girişim için, bütün uluslardan çalışkan ve iyi niyetli, işçiler bir araya getirilmiştir. Owen tarafından kaleme alınan New Harmony Anayasası’nın kuralları, yerleşimde katı bir şekilde uygulanmıştır.

New Harmony yerleşiminde bir süre için yaşam devam etmiştir. Ancak, yerleşimde yaşayan kişilerin aralarında dinsel, toplumsal, ırksal düşünce farklılıkları oluşması, bir toplumsal çatışmaya neden olmuştur. Bu nedenle topluluk dağılmıştır. Owen’ın çok kültürlü, çok ırklı ve kendi kendine yeterli, eşitliğe dayalı komününün toplumsal birliği sağlamada etkisiz kalması nedeniyle New Harmony girişimi uzun ömürlü olamamıştır.

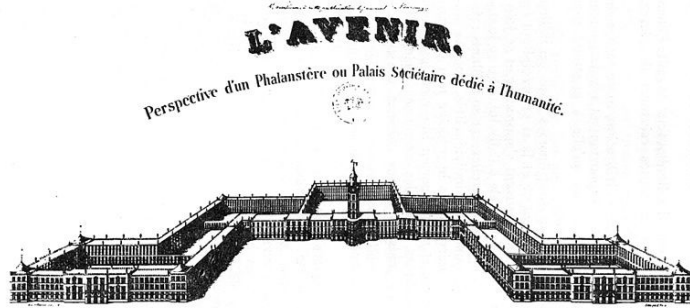
New Harmony girişiminin, ütopyacı topluluklar kurmak yolunda olan birçok girişime esin kaynağı olduğu söylenebilir. Dahası, Owen’ın kooperatifçilik fikri günümüzde de bazı konut projelerinde kullanılmaktadır.

3.3.2.2. Phalange Modeli, Charles Fourier, 1842

Fourier’in, 19. yüzyılın ilk yarısında önerdiği ortaklaşa yaşamı öngören ütopyik konut modeli, “Phalanstere” (1842-1858) olarak adlandırılmıştır. Bu modele göre, insanlar 1620 kişilik “Phalange”larda toplanacak ve ortaklaşa bir yaşam sürdüreceklerdir (Petrin, 2004). Phalanstere’deki konutlar, tüm aktivitelerin bir araya toplandığı, kompakt ve karma kullanımlı büyük bloklardır. “Phalange” olarak adlandırılan bu büyük bloklar, doğanın tüm acımasızlığına karşın tüm yıl boyunca doğal olarak havalandırılan, kışın ısıtılan, yazın ise serinletilen sokak galerilerine sahiptir.

Phalange’lerde katlar farklı yaş gruplarına özel olarak düzenlenmiştir. Giriş katında yaşlılar, ara katlarda çocuklar, üst katlarda ise yetişkinler yaşamaktadır. Tüm binalar zemin kat dışında üç kat ve bir çatı katı şeklinde düşünülmüştür. Phalange’lerde yaşayan kişiler yatma eylemi gerçekleştirilen odalar dışında mutfak ve tüm salonları birlikte kullanılmaktadır (Coates and Stetter, 2002). Fourier, Owen’ın önerisinden farklı olarak ayırık konutlar yerine tüm aktivitelerin toplandığı, kompakt büyük blok

binalar önermiştir (Şekil 3.12). Fourier'in önerisi de tıpkı Owen'inki gibi gönüllülüğe dayalı hem tarım, hem de endüstri ile uğraşan küçük ölçekli, kendine yeterli bir tarım topluluğudur.

Şekil 3.12. Charles Fourier, Phalanstere yerleşimi
(<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6d/Phalanst%C3%A8re.jpg>)

Phalange Modeli Uygulama Deneyimleri

Amerika'da 1842-1858 yılları arasında kırk kadar Phalange kurma girişiminde bulunulmuştur. Bu girişimlerin çoğu uzun ömürlü olmamış, ancak ideal yaşama ortamı kurmak için deneyim ve birikimler oluşturulmuştur (Gürel ve Üçer, 2004, 138). Bir diğer Phalange modeli uygulama örneği Jean Baptiste Andre Godin tarafından ele alınan "Familistere" deneyimidir.

Jean Baptiste Andre Godin, Fourier'in projesini başarılı bir şekilde ele almış ve yeniden yorumlamıştır. Fourier'in Phalanstere yerleşim modeline Godin, farklı yaklaşım ve öneriler eklemiştir. Bunlardan bazıları, yerleşmenin tarım toplumu ile sanayi toplumunu birleştirmesi, komünal yaşamın terk edilerek, her aileye bir ev verilmesi ve böylece aile özerkliğinin ve aidiyet duygusunun geliştirilmesi gerektiğini önermesidir (Benevelo, 1967, 39-65). Godin kendi yerleşim önerisini "Familistere" olarak adlandırmıştır.

"Familistere" yerleşim modeli önerisi, 1959 yılında Kuzey Fransa'da Godin'e ait bir fabrikanın yanında hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Yerleşim, on sekiz hektarlık bir ormanlık alana kurulmuştur. Bu ormanlık alan 1000 kişilik işçi grubunu içinde barındıracak kapasitededir. Familistere ve yakınında bulunan fabrika binası, sık örtülü yeşil kuşak ve bir ırmakla birbirinden ayrılmaktadır. Fabrika ve konut yerleşimleri arasındaki bağlantı iki köprü ile sağlanmaktadır (Şekil 3.13).

Şekil. 3.13. Familistere yerleşiminden bir görüntü 1895, Godin'in heykeli, tiyatro ve okul binaları (Anonim fotoğraf) (<http://www.familistere.com/la-place/#>)

Familistere birbiriyle bağlantılı üç büyük konut yapısı, hastane, kreş, anaokulu, tiyatro, jimnastik salonu, çamaşırhane, banyo ve çeşitli servis, depo yapılarından oluşmaktadır (Şekil 3.9). Konut binaları dikdörtgen planlıdır. Binaların ortasında avlular cam kaplı bir metal strüktür ile örtülü avlular bulunmaktadır. (Şekil 3.14).

Şekil 3.14. Familistere, cam çatı örtüsü (<http://www.familistere.com/category/agenda/>)

Merkezdeki binanın zemin katları, tüketim mağazalarına ve bürolara ayrılmıştır. Familistere yerleşimi, üretim, dağıtım, tüketim, eğitim, eğlence ve konut alanlarını çalışma alanlarıyla birleştiren bir model olarak tanımlanmaktadır (Baek, 2010). Familistere yerleşimi, üretim ve tüketim alanlarının yanında eğlence ve dinlenme mekânlarından oluşan ortak sosyal alanlar da içermektedir. Kelime anlamı, "Sosyal saray" olan Familistere'de işçiler için sosyal saray niteliğinde bir konut modeli önerilmiştir. Sosyal konutun ilk örneklerinden olan Fransa'nın Guise kentinde bulunan Familistere günümüzde müze olarak ziyaretçilere açıktır (Şekil 3.15).

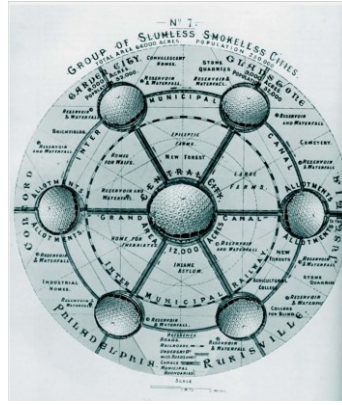
Şekil 3.15. Familistere yerleşiminin modellemesi
(<http://www.familistere.com/category/decouvrir-le-familistere/>)

3.3.2.3. Bahçe Şehir Modeli, Ebenezer Howard, 1898

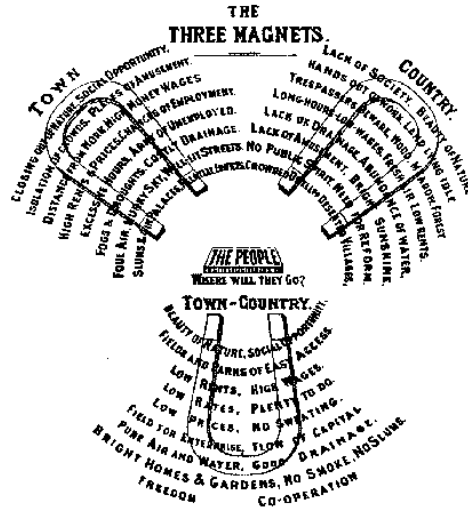
Ebenezer Howard'ın bahçe şehir teorisi kırsal doğal koşullarını kente, kentin sosyal işlevlerini ise kırsal taşımayı önermektedir. Bu öneri, kentle kırsal arasında karşılıklı bir dayanışma öngörmüştür (Bilgin, 1992, 6). Howard, Bahçe Şehirler ile ilgili detayları ve görüşlerini "*Garden Cities of Tomorrow*" başlıklı kitabında ele almıştır.

Çevresinde iki bin hektarlık tarım arazisi bulunan, dört yüz hektarlık bir alan üzerinde kurulacak küçük şehirlerden oluşan öneride, her küçük şehir birbirinden yeşil kuşaklar ile ayrılmaktadır. Küçük şehirler kendi gereksinimlerini karşılayabilecek sosyal, fiziksel ve ekonomik koşullara sahip olacak şekilde önerilmektedir. Bahçe şehirlerin ortasında, bu şehirlerin tek tek sahip olmadığı donanımlara ve özelliklere sahip elli sekiz bin nüfuslu bir merkezi şehir bulunmaktadır.

Bahçe şehir teorisinde, merkezden çevreye radyal bir büyüme görülmektedir. Merkezden çevreye uzanan, şehri altı parçaya bölen, altı büyük bulvar önerilmiştir. Merkez şehirde, yuvarlak biçimli iki buçuk hektarlık bir bahçe bulunmaktadır. Bu bahçe çevresinde belediye binası, kamu binaları, konferans salonu, konser binaları, tiyatro, hastane, müze, sanat galerisi, müze, kütüphane gibi ortak sosyal mekânlar bulunmaktadır. Bu halkayı, yaklaşık altmış hektar büyüklüğünde kamusal bir park olan "Central Park" çevrelemektedir (Şekil. 3.16). Central Park'ın dışında, geniş bir cam arkad olan "Crystal Palace" oluşturulmaktadır. Crystal Palace içinde üretilen malların satışı gerçekleştirilmektedir. Crystal Palace'dan şehrin dışına doğru gidildiğinde, konutlardan oluşturulmuş bir ring bulunmaktadır (Gürel, Üçer, 2004).

Şekil 3.16. Ebenezer Howard, “Garden City” Teorisi (<http://urban-research.blogspot.com/2010/11/roots-and-origins-of-new-urbanism.html>)

Şekil 3.17. Bahçe şehir teorisi, üç mıknatıs diyagramı (<http://architectureandurbanism.blogspot.com/2010/10/ebenezer-howard-garden-cities-of-to.html>)

Howard’ın önerisi, kır ve kentin avantajlarını içeren bir yerleşim modeli üzerine kurgulanmıştır. Üç mıknatıs diyagramıyla (Şekil 3.17) kent ve kırsal kendine özgü avantaj ve dezavantajları sıralanmış, “Bahçe Şehir”, kentin ve kırsal avantajlarını birleştiren ortak bir model olarak önerilmiştir.

Howard, Bahçe Şehir modelini şu şekilde betimlemiştir; “Bir bahçe şehir, şehirde yaşayan nüfusun sağlıklı bir yaşam ve çalışma ortamı oluşturacak şekilde, sosyal açıdan bütünleşmeyi ve gelişmeyi sağlayacak doğru ve yeterli büyüklüğe sahip şekilde tasarlanmalıdır. Bahçe şehirler, kırsal bir kuşakla çevrelenmeli, üzerinde yaşanan toprak parçası kamuya ait olmalı veya toplum tarafından yönetilmelidir.”

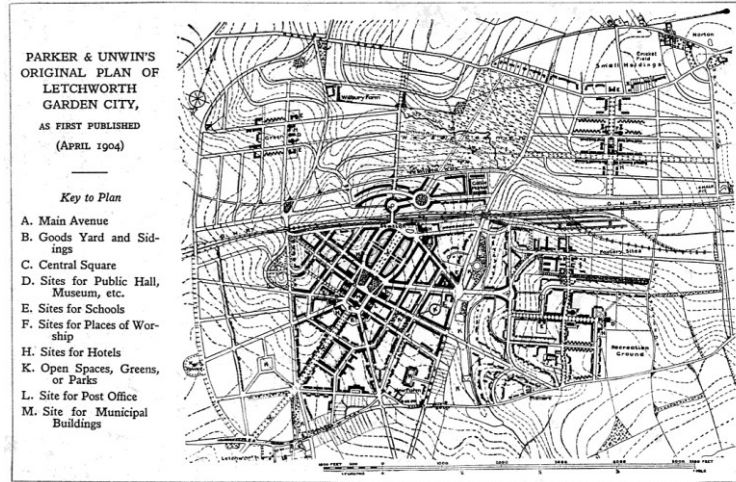
(Howard, 1902). Özetle, Bahçe Şehirler, 32.000 nüfuslu, düşük yoğunluklu, kırla yakın ilişkide bulunan kentlerdir. Arazilerin mülkiyeti yoktur, topraklar kamuya ait olup, uzun süreli kontratlarla bireylere kiralanabilmektedir. Tarımsal alanlardan ve açık alanlardan oluşan yeşil kuşak, kentin yayılmasını engellemekte, kentin çeperlerinde endüstriyel alanlar bulunmaktadır. Nüfusun sınırlandırılması ile sosyal donatıların bu sınırlı nüfusa yetecek şekilde oluşturulması, sosyal ilişkileri güçlendirmektedir.

Bahçe Şehir Modeli Uygulama Deneyimi

Howard'ın kırsal mekâna taşıdığı kentsel aktivitelerle yaşamı bütünleştirme fikrinin, 20. yüzyılın başından itibaren oluşturulan konut ve kent tasarımlarının temelini oluşturduğu söylenebilir.

Letchworth Yerleşimi

1903 yılında Londra'nın kuzeyinde 1500 hektarlık bir alan, Bahçe Şehir modelini hayata geçirmek için satın alınmış, alanın tasarımı, Raymond Unwin ve Barry Parker'a verilmiştir. Bahçe Şehir modelinin ilkelerine dayanarak tasarladıkları köy yerleşimine "Letchworth" adı verilmiştir. Letchworth yerleşimi, bahçe şehir teorisinin ilk örneklerinden biri olup, bu harekete farklı bir yön vermiştir (Şekil 3.14).

Şekil 3.18. Letchworth Kent Haritası
(<http://cashewnut.me.uk/WGCbooks/bigimages/web-WGC-books-1925-1-04.jpg>)

3.4. Örnek Ütopik Yerleşim Tasarıları ile Güncel Eko-Köy Yerleşim Tasarıları Arasındaki Benzerlikler

Üçüncü bölüm boyunca ayrıntılı olarak incelenen ütopyalar, literatürde sıkça ismi geçen ve eko-köy tasarıları ile benzer özellikler, fikirler içeren ütopya örnekleri- arasından seçilmiştir.

Eko-köyler ile ilgili 4. Bölümü başlamadan önce oluşabilecek bir yanılgıyı önlemek için bir konuya dikkat çekmek gerekmektedir. 3. bölümde ütopya ve eko-köy tasarılarının arasında yapılan karşılaştırma, tüm ütopik yerleşimlerin, eko-köy tasarılarıyla benzerlik taşıdığı düşüncesiyle yapılmamıştır.

Aşağıda sıralanacak benzerliklerin bazıları, ütopya yazınında genelgeçer olarak kabul gören özellikler bazıları ise, sadece üçüncü bölümde ele alınan ütopya örnekleri için geçerli özellikleri içermektedir.

Ütopya ve eko-köy tasarıları arasındaki benzerlikler şu şekilde sıralanabilir;

a) Dönemin düzenine karşı bir duruş sergilemek; Ütopyalar farklı bir hayat tarzını ve değişik bir yaşama iklimini dile getirmektedir. Ütopik çalışmalar, hep mevcut durumdan farklı bir hayatı kurmayı önermektedir (Alver, 2009). Genellikle ütopyaların ortaya çıkmasının nedeni, var olan düzenin ve bu düzendeki toplumların yaşam biçiminin bazı olumsuzluklara yol açması ve bu olumsuzlukların toplum hayatına zarar vermeye başlaması olarak özetlenebilir. Ütopyalar, var olan düzene karşı kurgulanmaktadır. Eko-köy oluşumları da ütopyalar gibi, var olan düzene karşı düşünceler içermektedir. Ütopyalar ve eko-köy oluşumlarında benzer şekilde dönemin yaşam şekline, düşünce sistemine, yönetim şekline karşı yeni bir yaşam tarzı düşünce sistemi, yönetim şekli kurgulanmaktadır.

b) Komünal ve ortaklaşa yaşamı destekleyen bir bakış açısına sahip olmak; Ütopyaların kurgulanma amaçları dönemden döneme farklılık göstermektedir. Örneğin Ütopya Adası, Güneş Ülkesi, New Atlantis gibi 19. yüzyıl öncesi kurgulanmış ütopyalarda, “komünler” ve “cemaatler” ortaya koyma çabası dikkat çekmektedir. Harvey, birlikte yaşayan, ortak değerlere sahip ideal topluluklar oluşturma çabasını, modern kent anlayışına bir karşı duruş olarak “cemaat yaşam perspektifi” yani ortak yaşam geliştirme çabası olarak tanımlamaktadır (Harvey, 2001) Richard Sennett ise bu yaklaşımın modern kent anlayışına alternatifler oluşturacağını ve merkezileşmeyi esas alan planlamayı değiştireceğini düşünmektedir (Sennett, 2002). Bu ütopyalarda ortak bir harmoni yaratılması

amaçlanmakta ve farklılıkların birbirine karışacağı daha eşit bir yaşam biçimi kurgulanmaktadır. Eko-köylerin de, yeni ve sürdürülebilir bir topluluk oluşturabilmek için, ortak olarak yerleşimi paylaşan komünler şeklinde tasarlanmaları öngörülmektedir.

c) Mevcutta var olan çevresel, yönetsel, toplumsal, ekonomik sorunlara çözüm bulmak için yeni öneriler sunmak;

19. yüzyıl öncesi kurgulanan ütopyalarda, yönetim şekillerinin ve toplumsal sorunların yol açtığı kötü durumlarla başa çıkabilmek için çeşitli öneriler sunulmuştur.

19. yüzyıla gelindiğinde, ütopyalarda Endüstri Devrimi'nin yarattığı kentsel ve toplumsal sorunlara verilen tepkilerin izleri görülebilmektedir. Endüstrileşme sonucunda kırsaldan kentlere doğru oluşan göç eğilimi, kentlerin giderek kalabalıklaşmasına, kentlerin altyapısının yetersiz kalmasına, çevre kirliliğinin çoğalmasına, toplumun yaşam kalitesinin düşmesine, neden olmuştur. Bu sorunlara çözüm üretmek için kurgulanan ütopyalar, çevresel, ekonomik ve sosyal konularda öneriler içermektedir.

20. yüzyılda ve sonrasında kurgulanan ütopyalarda ise, karşılaşılan çevre problemlerinin neden olduğu çevresel sorunlara odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Eko-köy oluşumları da bir ütöpik tasarı olarak günümüzdeki toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunların çözümleri için öneriler içermektedir.

d) Kır ve kent sürekliliğinin sağlanmasını amaç edinmek; Kentsel problemlerin çözümü için kır ile kent sürekliliğine vurgu yapan Owen'ın, Fourier'in Howard'ın, Wright'ın ütopyalarında, kırsal alanlarda yerleşim oluşturulması öngörülmüştür. Bu ütopyalarda, doğayla yani kırsal alanlar ile yerleşim birimlerinin bütünleşme fikrinin vurgulandığı söylenebilir. Yerleşimlerin sürdürülebilirliğinin, kırsal alanlarda, kır-kent sürekliliği içinde sağlanabileceği düşüncesi hem 19. ve 20. yüzyıl ütopyalarında hem de günümüz eko-köy hareketinde görülmektedir.

e) Sınırları belli, çevreden izole olmuş bir yerleşim oluşturmak, Ütopyaların çoğunda, önerilen yerleşimler, çevreden izole olmuş ve kendi sınırlarını kesin çizgilerle belirlemiştir. Örneğin, More'un Ütopya Adası önerisinde, yerleşimin ada olarak tasarlanmasının nedeni, ada coğrafyasının, hayal edilen topluluk ve yönetim modelinin, dış dünyadan etkilenmeden en kolay şekilde oluşmasına olanak sağlayacağını düşünmesidir. Howard'ın Bahçe Şehir önerisinde de, bahsi geçen

yeni yerleşim, çevreden tamamen izole olmuş şekilde kurgulanmıştır. Fourier ve Godin'in Phalange ve Familistere modellerinde de aynı özellik dikkat çekmektedir. Eko-köy oluşumlarında, çevreden izole olmuşluk ve sınırları belirli bir yerleşim tasarımı yaklaşımı görülmektedir.

f) Kendi kendine yetebilen bir toplum önerisinde bulunmak; Çoğu ütopya ve eko-köy girişiminde, hem çevresel, hem ekonomik olarak üretebildikleri kadar tüketen yerleşimler oluşturma düşüncesi bulunmaktadır. Dışa bağımlılığı büyük oranda ortadan kaldırma hayali egemendir.

g) Tarım toplumu oluşturmak: Yukarıda incelenen ütopyalarda kurgulanan yerleşimler, iş ve barınma mekanlarını içermektedir. Hatta, 19. yüzyılda tasarlanmış New Harmony, Familistere ve Phalange modelleri, iş odaklı, üretim odaklı modeller olarak tanımlanabilir. Modeller, dönemin fabrikalarında çalışan işçilerin kötü ve sağlıksız yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalardır. Bu modellerin, bir tarım toplumu oluşturma amacı olduğu anlaşılmaktadır. Eko-köylerin amaçları da tıpkı ele alınan ütopyalarda bulunan tarım toplumu oluşturma hayalinin var olduğu söylenebilir. Çoğu eko-köy girişimi kırsalda oluşturulmakta ve organik tarım ile geçimini sağlamayı amaçlamaktadır.

h) Planlanmış bir yerleşim ve topluluk oluşturmak, "ideal" bir konut mimarisi ve yerleşim planlaması önermek; Ütopyalarda, kentin toplumsal, kültürel, fiziksel ve ekonomik sorunlarına çözüm olacak düzenler kurgulanmaktadır. Bu sorunların çözümleri bağlamında yeni bir kent veya yerleşim tasviri yapılmaktadır. Ütopyaların öngördüğü yaşam felsefesine göre şekillenen kent unsurlarından biri de konutlardır. Çoğu ütopya, önerilen yeni kent için yeni ve ideal konut tipi belirlenmiştir. Eko-köy oluşumlarının, günümüz kentinin problemlerine bir çözüm önerisi olarak görülmesi gerektiği söylenebilir. Eko-köy hareketinde benimsenen farklı bir konut ve yerleşim tiplerinden bahsedilebilir. Bu bağlamda, eko-köylerin de ideal bir mimari dil arayışında oldukları anlaşılmaktadır.

Eko-köy oluşumları ve incelenen ütopya arasındaki bazı farkların olduğu da belirtilmelidir. En önemli farklardan biri, 1975'te Ekotopya ütopyası yayımlanana kadar, ütopyalarda "sürdürülebilirlik", "ekoloji" gibi kavramlardan hiç bahsedilmemiş olmasıdır. Bu bağlamda, bu tür kavramlar var olmadan dahi, birbiriyle benzer düşüncelerin geçmişte, kentlerin ve toplumun problemlerinin çözümü için ortaya atıldığı söylenebilir.

Eko-köy ve ütopya tasarımları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar düşünüldüğünde,

eko-köy tasarılarının, farklı dönemlere ait ütopya tasarılarında bulunan bazı özellikleri bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Eko-köy girişimlerinde bulunan düşünce yapısının, bu bölümde incelenen ütopyalarda geçen düşüncelerin bütünleşmiş bir hali olduğu söylenebilir. 19. yüzyıl öncesinden günümüze kadar geçen sürede, kurgulanan ütopyaların, uygulanmış örnekleri de olmuştur, ancak uygulanmış örneklerin dahi dönemin sorunlarına ne kadar çözüm bulabildikleri tartışmalı bir konudur. Uygulanan ütopyik yerleşim önerilerinin karşılaştığı sorunlar nedeniyle dağılmış olması, var olan düzenin, kötü gidişatın yönünü değiştirmenin çok kolay olmadığını göstermektedir. 21. yüzyılın ekolojik ve sosyal problemlerine çözüm bulmayı amaçlayan eko-köy girişimlerinin, çözüm bulma konusunda başarılı olup olamayacağı ise diğer bir tartışmalı konu olarak ele alınmalıdır. Bu tartışmalı konu hakkında fikir üretmek amacıyla Robert Gilman, Diana Leaf, Hugh Barton isimli araştırmacılar, eko-köylerin karşılaştığı sorunlar, başarı ve başarısızlıklarına neden olan konular hakkında kapsamlı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaların bulguları dördüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

4. EKO-KÖYLER

Eko-köy kavramı ortaya çıktığı günden beri farklı bakış açılarıyla tanımlanmaktadır. Ancak mükemmel bir eko-köy modeli halen belirlenememiştir (Gilman, 1999). Oluşturulan ideal eko-köy modelleri, çağımızın küresel çevre krizi nedeniyle ortaya çıkan olumsuzlukları değiştirecek yeni bir yaşam önerisi sunmayı amaçlamaktadır.

Günümüzdeki birçok eko-köy girişimi daha önce oluşturulmuş komünal yaşam deneyimlerini örnek almaktadır. Sizemore'a göre, "ortak kullanımlı konut" ("co-housing") yerleşimleri (örneğin, Ithaca Eko-köyü), 1960'lı yıllarda oluşturulan "hippie komünleri"⁴ (örneğin, "The Farm in Rural Tennessee"), Camphill komünleri⁵ ("Camphill Communities"), permakültür yerleşimleri (örneğin, Avustralya'daki Crystal Water yerleşimi) ve 60'larla, 80'ler arasında kurulan çeşitli ruhsal, sosyal gönüllü niyet komünleri (intentional communities), eko-köy modelinin alt yapısını oluşturmaktadır (Sizemore, 2004,17). Eko-köy kavramı, yukarıda sıralanan toplulukların gelişmiş, bazı yeniliklerle yeniden şekillendirilmiş farklı ve sürdürülebilir bir modeli olarak tanımlanabilir.

Bates, eko-köylerin, diğer komün ve yerleşimlerde bulunan sosyal ve ruhsal yönlerden farklı olarak ekoloji bileşenini içerdiğini ve bu bileşeni ana tasarım prensibi olarak benimsediklerini belirtmektedir (Bates, 2003, 58). Eko-köy felsefesinin merkezinde, insanların doğayla iç içe yaşayabileceği bir ortam ve topluluk oluşturma amacı bulunmaktadır. Bu amacı yerine getirmek için, eko-köylerde hem geleneksel mimari deneyimlerden ve tekniklerden, hem de teknolojik mimari gelişmelerden yararlanılmakta, oluşturulan yerleşimin ekolojik ve sürdürülebilir olması için yenilenebilir enerji sistemleri kullanılmaktadır. Eko-köylerin, ekolojik tasarım bilgileri bağlamında planlanması, yerleşimlerin sürdürülebilirliklerini sağlamalarındaki en önemli etkenlerden biridir.

⁴Hippie hayat görüşü, dünyanın üzerindeki tüm bitki, hayvan ve insanlara ait olduğunu kabul eden apolitik bir içeriğe sahiptir.

⁵Camphill Toplulukları, ortak kullanımlı ve paylaşımlı konutlardan" ("residential life-sharing communities") oluşan, zihinsel engelli çocuklar ve yetişkinler için eğitim almalarını, çalışmalarını ve öğrenmelerini sağlayacak, günlük yaşamlarını destekleyecek servisler içeren yerleşim modelleridir.

Eko-köy girişimleri incelendiğinde, sürdürülebilir ve başarılı bir eko-köy oluşturma sürecinde karşılaşılan birçok zorluk olduğu görülmektedir. Eko-köy kurulumunda, yerleşimin planlaması, binaların inşası, yerleşimin üzerinde yaşayacak kişilerin seçimi, karar verme mekanizmasının ve yönetimin belirlenmesi gibi birçok konunun dikkate alınması gerekmektedir.

Bir eko-köy yerleşimi oluşturmak için kesin ve ortak bir yöntem bulunmamaktadır. Her eko-köy yerleşiminin kurulma hikayesi, yöntemleri birbirinden farklıdır, kuruldukları yerin coğrafi özellikleri ve kurulum amaçları değişkenlik göstermektedir. Yine de, bazı araştırmacılar ideal ve sürdürülebilir bir eko-köy kurulumu için gerekli olan aşamaları belirlemeye çalışmış ve çalışmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, Robert Gilman, Diana Christian ve Hugh Barton'a aittir. İsmi geçen araştırmacılar kendi alanlarında farklı araştırmalar yapmış ve eko-köy oluşturmak için gerekli olan kılavuz bilgileri derlemeye çalışmış, sürdürülebilir topluluklar ve eko-köyler hakkında kitap ve makaleler kaleme almışlardır. Bu yayınlarda, eko-köy girişimlerinin başarısızlıklarının nedenleri araştırılmış, eko-köy kurma sürecindeki kişilere önerilerde bulunulmuştur. Aşağıdaki bölümde bu üç araştırmacının önerdiği kılavuz bilgiler özetlenecektir.

4.1. Eko-köyler Üzerine Yapılmış Araştırmalar

Eko-köyler hakkında araştırma yapan çok sayıda araştırmacı arasından, bu tezde sadece üç araştırmacının düşüncelerinin ayrıntılı şekilde incelenmesinin nedenlerinden biri, bütüncül olarak tezin teorik araştırma bölümünde bu üç araştırmacının kaynaklarından sıkça faydalanılmasıdır. Bir diğer neden ise, üç araştırmacının birbirinden farklı düşüncelerin olduğu gibi, bazı konularda da ortak fikirler paylaşımlarıdır. Bu ortak fikirlerin, eko-köylerin kurulmasında ve karşılaşılan sorunların çözümü için bir yol haritası ve sonuç bölümü kapsamında destekleyici bütüncül bir görüş oluşturacağı düşünülmüştür.

4.1.1. Robert Gilman

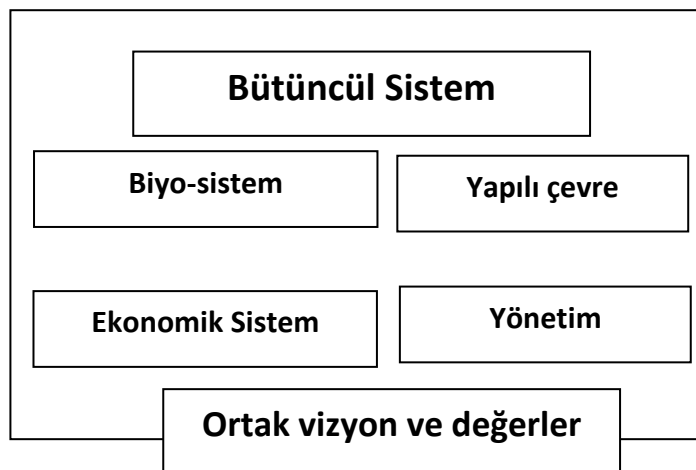
Gilman, akademik eğitimini 1967 California Üniversitesi, Berkeley'de astronomi üzerine yapmıştır. Princeton Üniversitesi'nde 1969 yılında astrofizik konusunda doktorasını hazırlamıştır. Birkaç yıl, NASA'da araştırma görevlisi olarak görev alan Gilman, 1970'li yılların ortalarında, kariyerine farklı bir yön vermiş ve daha çok dünyanın sorunları ile ilgilenmeye başlamıştır. Gilman bu dönemden sonra küresel sürdürülebilirlik ve eko-köyler hakkında çalışmaya ve araştırmaya başlamıştır.

Robert Gilman, 1979 yılında eşi Diane Gilman'la birlikte *In Context* dergisini ve Context Enstitüsü'nü kurmuştur (Sizemore, 2004, 26). Bu enstitü ve dergi eko-köy oluşturma ve sürdürülebilir olarak yaşama gibi konularda araştırma yapılmasını teşvik etmektedir. Yapılan araştırmalar, "*In Context*" dergisinde makaleler şeklinde yayınlanmaktadır. Gilman dergi için yazdığı birçok makalede sürdürülebilir topluluklar ve eko-köyler oluşturmak için kılavuzluk görevi görecek bazı bilgilerden bahsetmektedir.

Gilman, eko-köylerin ve sürdürülebilir yerleşimlerin nasıl oluşturulması gerektiğini belirlemek için öncelikle bu yerleşmelerin karşı karşıya kaldığı sorunların ve zorlukların belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bahsedilen zorlukların üstesinde gelinmesiyle, eko-köylerin daha sağlıklı bir şekilde geliştirileceğini düşünmektedir.

Gilman, eko-köylerin gelişimlerinde karşılaşılan altı zorluktan söz etmektedir. Bunlar, ("Bio-system") Biyo-sistem ile ilgili⁶, ("Built-enviroment") Yapılı çevre oluşturmada, ("Economic System") Ekonomik sistem oluşturmada, (Governance) Yönetim şekli belirlemede, ("Glue")⁷ Ortak olarak kabul gören topluluk vizyonu ve değerler oluşturmada ve (Whole-system Challenges) Bütüncül sistem oluşturmada karşılaşılan zorluklar (Gilman, 1991a). Gilman, yazısında bahsettiği zorlukları içeren ve eko-köy sorunlarının birbiriyle ilişkisini gösteren bir diyagram oluşturmuştur (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Eko-köylerin sorunları ("Eco-villages Challenges") diyagramından Türkçeye çevrilmiştir. (Gilman, 1991a).

⁶ Biyo-sistem, evrendeki tüm canlılar birbiriyle ilişkide bulunduğu ortam olarak tanımlanmaktadır.

⁷ "Glue" kavramı, Gilman tarafından topluluk oluşturma ve o topluluğun paylaştığı bir vizyon oluşturma fikrini tanımlamak için kullanılmıştır. (Gilman, 1991a).

Eko-köylerin sorunları incelendiğinde sürdürülebilir bir eko-köy oluşturmak için sadece ekolojik sorunların çözülmesinin yeterli olmadığı görülmektedir. Eko-köylerin gelişiminde ekonomik ve yönetsel konular da etkili olmaktadır.

Gilman'a göre sürdürülebilirlik için, sosyal, ekonomik ve ekolojik sistemler bütünleştirilmeli ve bütüncül bir sistem oluşturulmalıdır. Tüm eko-köy girişimlerinde "bütüncül sistem oluşturma" kavramı ilk amaç olarak benimsenmelidir (Gilman, 1991a). Tıpkı Gilman'ın araştırmalarında olduğu gibi, sosyal, ekonomik ve ekolojik sorunları bir arada yorumlama ve sorunlara çözüm bulma çabası, benzer şekilde sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalarda sıklıkla ele alınmaktadır.

Gilman eko-köylerin sorunlarını özetlediği diyagramında, "Glue" kavramını sosyal konular ile ilgili bir kavram olarak kullanmıştır. Bu bağlamda, bütüncül sürdürülebilir bir yerleşim tasarlamak için ekolojik, ekonomik ve sosyal tüm sorunları engelleyecek önlemler ve oluşabilecek sorunları giderecek çözüm önerileri oluşturulmalıdır. Gilman bu çözüm önerilerini eko-köy girişimcileri için aşama aşama şu şekilde sıralamıştır:

- Eko-köy girişiminin bir yolculuk olduğunu fark etmek,
- Bir vizyon belirlemek ve vizyonu geliştirmek,
- Sosyal ilişkiler ve bağlantılar kurmak,
- Bütüncül sistem sorunlarını açıkça belirlemek,
- Kendine güvenmek, yardımlaşmak,
- Yasal yollara başvurmak,
- Dengeyi sağlamak, sürdürülebilir olmak,
- Açık ve dürüst olmak (Gilman, 1991b).

Yukarıda sıralanan sekiz aşamadan her biri birbirini desteklemektedir. Örneğin bir topluluk oluştururken sağlam ve net bir vizyon belirlemek, topluluk içinde birlik hissinin artmasına neden olmakta, sosyal ilişkiler ve bağlantılar kurmak için ise zemin hazırlamaktadır. Altıncı aşamada, eko-köy girişiminde bulunan kişilere yasal yollara başvurmaları önerilmiştir. Yazılı kanunlar ve anlaşmalar sayesinde topluluk içindeki anlaşmazlıkların daha rahat bir şekilde çözülebileceği savunulmaktadır.

Bazı araştırmacılar, geleneksel köylerin yeterince ekolojik bir yaşama sahip olduklarını iddia etmekte, eko-köy girişimcilerinin geleneksel tarım toplumları gibi yaşadığı sürece sürdürülebilir olabileceklerini düşünmektedir. Ancak, Gilman, geleneksel köylerin yaşam tarzını benimsemenin ve geleneksel bilgileri uygulamaya geri dönmenin ideal bir eko-köy oluşturmak için yeterli olmadığını düşünmektedir. Gilman'a göre geleneksel köylerden öğrenilmesi gereken birçok bilgi vardır, ancak tamamen geleneksel köy yaşam tarzına dönüş yapmanın bazı yönlerden ekolojik ve sürdürülebilir olmadığını savunmaktadır. Gilman'a göre, geleneksel köylerde iş yükü çok ağırdır, kişisel gelişim ve eğitim -özellikle kadınların eğitimi- gibi konularda daha az fırsat sağlanmaktadır. Diğer bir yandan, geleneksel köylerin uyguladığı tarım teknikleri, örneğin geleneksel sulama yöntemleri, fazla su tüketimine neden olabilmektedir. Geleneksel bilgiler, yeni teknolojik gelişimler dâhilinde yorumlanmalıdır (Gilman,1991). Gilman'ın fikrini doğrularcasına, günümüzde hem geleneksel hem de güncel bilgiler ve teknikler birlikte orantılı bir şekilde uygulanıldığı zaman, daha sürdürülebilir yaşam alanlarının kurulabildiği görülmektedir.

Eko-köy oluşumları, endüstrileşme sonrası (post-industrial) ve tarım sonrası (post-agriculture) gibi yeni kavramları üretmiştir (Gilman, 1991). Eko-köy oluşumları tümüyle eski örneklerle bir dönüş sağlamamaktadır. Eko-köy felsefesi çoğu yönüyle daha modern ve endüstriyel bilgiyi, geleneksel bilgiyle harmanlayarak kullanmaktadır. Geleneksel köylerden edinilen bilgiler sadece fiziksel veya ekonomik boyutta değildir. Sosyal yaşantı ile ilgili konular önem kazanmaktadır.

Gilman'ın yazılarında, eko-köy oluşturma sürecinde sosyal konuların en önemli problemleri ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Bu sosyal sorunların çözülmesi için eko-köy kurarken bir vizyon belirlemenin ve onu geliştirmenin, kendine güvenmenin, yardımlaşmanın, açık ve net bir şekilde konuşmanın ve anlaşmanın en etkili çözümlerden bazıları olduğu vurgulanmaktadır. Gilman'ın araştırmaları sonucu ortaya çıkan bulgularda, eko-köylerin karşılaştığı sorunlar genellikle, sosyal ve toplumsal konularla ilişkilidir. Türkiye'de kurulmaya çalışılan eko-köy yerleşimleri sosyal ve toplumsal sorunlar bağlamında ayrıca incelenecektir.

4.1.2. Diana Christian

Christian, 1993 yılından itibaren eko-köyler gibi toplulukları destekleyen ve bu tip topluluklar hakkında bilgi veren bir kaynak olan *Communities* dergisinin editörü olarak görev yapmaktadır. Dergi editörlüğünün yanında North Carolina'daki Earthhaven Eko-köyü'nde yaşamaktadır. *Communities* dergisinin editörlüğünü

yaptığı sürede Amerika Birleşik Devletlerindeki birçok niyet komününü (“intentional communities”⁸) ve eko-köyü ziyaret etmiştir. Araştırma alanı olarak özellikle Kuzey Amerika’daki eko-köylere ve topluluklara odaklanmıştır.

Bu ziyaretleri sırasında edindiği tecrübeleri, yaptığı röportajları, 2003 yılında yayınladığı *Creating Life Together: Practical Tools to Grow Eco-villages and Intentional Communities* kitabında aktarmıştır. Bu kitapta genel olarak eko-köylerin oluşum aşamalarında karşılaştıkları sorunlardan bahsetmektedir.

Christian, Kuzey Amerika’da oluşturulmaya çalışılan 100 eko-köy girişiminden 90’nın başarısızlıkla sonuçlandığını tespit etmiş ve bu duruma çözüm bulmak için başarısızlığın nedenlerini araştırmaya başlamıştır (Christian, 2003). Araştırmalarının sonucunda eko-köylerin en önemli sorunlarından birini, “strüktürel karmaşa” (“structural conflict”) kavramıyla açıklamaktave strüktürel karmaşa kavramının neden olduğu sorunları, girişimcilerin açık bir şekilde süreçleri belirlememesi veya önemli kararlar alırken belirli bir yol izlememesi olarak tanımlamaktadır (Christian, 2003, 7). Strüktürel yapı, bir eko-köyün kurulma aşamasında verilen kararlarla belirlenmektedir. Eko-köyün nasıl planlanacağı, kaç konuttan oluşacağı, ortak alanların nasıl yönetileceği, ekonomik gider ve gelirlerin ne şekilde paylaşılacağı, sosyal yapının nasıl olacağı gibi konular eko-köyün strüktürel yapısını oluşturmaktadır. Strüktürel karmaşa, eko-köylerin strüktürel yapısının neden olduğu kararsızlıklardan veya yanlış uygulamalardan kaynaklanmaktadır.

Christian’a göre başarılı eko-köyler oluşturmak için strüktürel karmaşaları önlemek gerekmektedir. Christian, eko-köy girişimcilerine ve yaşayanlarına, strüktürel karmaşa sorununu engelleyecek bazı önerilerde bulunmaktadır:

- Vizyon belirlemek ve belirli bir vizyon söylemi (“vision statement”) üretmek,
- Görevleri tamamlayabilmek için gerekli bilgiyi edinmek,
- Karar verme (“decision-making”) sürecine ve şekline karar vermek,
- Kararları yazılı şekilde gerçekleştirmek,

⁸ “intentional” kelimesi bir işi bilinçli, niyet ederek, bir amaç uğruna yapmak olarak Türkçeye çevirilebilir. Tez boyunca “intentional communities” kavramı, “niyet komünü” olarak Türkçe’ye çevrilmiştir. Niyet komünü kavramı, gönüllü ve bir amaç için bir araya gelmiş topluluklar olarak tanımlanabilir.

- Karmaşa için çözüm metotları bulmak,
- Duygusal olarak olgun eko-köy liderleri ve üyeleri seçmek (Christian, 2003, 7-8).

Christian'ın yazılarında, bir niyet komünü oluşturmadan önce belirli bir topluluk amacı ve vizyon belirlemenin, oluşumun en önemli adımlarından biri olduğu vurgulanmaktadır.

Eko-köy ve diğer niyet komünlerinde mülkiyet problemleri sıkça görülmektedir. Örneğin bir eko-köy kurulacak arazinin veya kullanılan bir evin kime ya da kimlere ait olduğu konusu, toplulukta bazı çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmakta, bu çatışmayı sonlandırmak için yasal yöntemlerle arazilerin ve evlerin paylaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda Christian, eko-köylerde verilen kararların, vaziyet planlarının, emlak işlerinin ve gelir-gider dağılımlarının yasal ve yazılı bir şekilde açıkça gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Christian, 1999,187).

Bazı eko-köyler, belediyelerden izin alınarak yasal bir şekilde yapılaşmaktadır, ancak bazıları -özellikle kırsal alanlarda kurulan eko-köy yerleşimleri- belediyelerden izin almadan kurulmaktadır. Bu yasal olmayan yapılaşma şekli, eko-köylerin zaman içinde sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Bahsedilen sorunlardan en önemlisi belediyelere kayıt yaptırmadan inşa edilen eko-köy yerleşimlerinin, belediye hizmetlerinden, su, elektrik, yol gibi hizmetlerden doğal olarak mahrum kalmasına neden olmalarıdır. Bu tip sorunlar, eko-köylerin ekonomik ve çevresel olarak zorluk çekmelerine neden olmaktadır.

Christian'ın üzerinde durduğu bir başka sorun ise eko-köylere kabul edilen üyelerin gerçekten sosyal, psikolojik ve fiziksel olarak o eko-köye veya genel olarak eko-köy yaşam tarzına uyum sağlayabilecek özelliklere sahip olamamasıdır. Eko-köye yeni katılan üyeler, eko-köyde yaşamaya alışana kadar hem sosyal hem de fiziksel açıdan zorluklar yaşamaktadır. Bazen yeni üyeler eko-köylerde yaşamaya alışamayarak eski yerleşimlerine –çoğunlukla kentlere- geri dönmektedir.

Christian'ın önerilerine göre eko-köylerde sosyal sorunların çözümü için karar verme mekanizmasının doğru şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin bazı eko-köylerde bir kararı almak için oy çoğunluğunun olması yeterliyken, bazılarında kararın alınabilmesi için oy birliği gerekmektedir. Karar alma konusunda sorun yaşanmaması için karar alma mekanizması tüm üyeler için kabul edilebilir olmalıdır. Alınan kararların ise, yazılı bir şekilde kaydının tutulması gerekmektedir, bu sayede itirazların önüne geçilebilmektedir.

Tez kapsamında ele alınan Türkiye örneklerinde strüktürel karmaşa kavramı ile ilgili karşılaşılan sorunlar bağlamında incelenecektir. Sonuç ve değerlendirme bölümünde, Türkiye’de kurulmaya çalışılan eko-köy yerleşimleri strüktürel karmaşa kavramı bağlamında ayrıca incelenecektir.

4.1.3. Hugh Barton

Hugh Barton, Marcus Grant ve Richard Guise’in eko-köyler, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir yerleşkeler hakkındaki araştırmaları, Dünya Sağlık Örgütü’nün (World Health Organization [WHO]) sağlıklı kentler çalışmalarına ve birlikte yayınladıkları *Healthy Urban Planning (2000)*, *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighborhoods (2000)* ve *Shaping Neighborhoods: A Guide for Health, Sustainability and Vitality (2003)* adlı kitaplarına dayanmaktadır.

Hugh Barton, Marcus Grant ve Richard Guise kitaplarında, ekolojik ve sürdürülebilir yerleşimler oluşturmanın, ekolojik, ekonomik ve sosyal boyutta topluma ve bireylere avantajlar sağladığından bahsetmektedir. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir:

Sosyal boyutta: Yerel yerleşimleri geliştirmek, sosyal eşitliği arttırmak, sağlıklı yaşamı desteklemek, güvenliği ve güvenlik hissini arttırmak, seçim özgürlüğünü arttırmak, yerel olarak karar mekanizmasını sağlamak

Ekonomik boyutta: Bireylerin ve toplumun zenginliği arttırmak, işsizlik sorunlarını çözmek, istihdamı arttırmak

Çevresel boyutta: Çevresel kaliteyi arttırmak, kırsal yaşamı geliştirmek, doğal kaynakları korumak, zehirli gaz emisyonunu azaltmak (Barton ve diğ., 2003 aktarılarak).

Tıpkı eko-köyler ile ilgili araştırmalar yapan diğer araştırmacılar gibi Hugh Barton da eko-köylerin bazı sorunlar yaşadığını belirtmektedir ve eko-köy yerleşimlerinin amaçları arasında olan sürdürülebilirliğin, kendi kendine yetebilme özelliğinin⁹ sağlanabilmesi için ekolojik, ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi gerektiğini düşünmektedir.

⁹ Kendi kendine yetebilme (self-sufficient) özelliği sürdürülebilir yerleşimlerin, ürettikleri kadarını tükettiklerini veya eko-köyün ekonomisinin dışı bağımlı olmadığı anlamında kullanılmaktadır.

Barton, ekolojik ve sürdürülebilir yerleşimler planlanabilmesi için yedi öneride bulunmaktadır. Öneriler şu şekilde sıralanmıştır (Barton ve diğ, 2003, 44-46;): 1) Yerleşimin kurucuları ve sakinleri inisiyatif almalıdır, 2) Ortak bir vizyon belirlenmeli ve açıkça tanımlanmalıdır, 3) Yerellik ve yerelliğin önemi vurgulanmalı ve benimsenmelidir, 4) Yeni düşünceler geliştirilmelidir, 5) Kordine edilmiş bir yerleşim planı ve programı oluşturulmalıdır, 6) Hızlı ve kararlı bir şekilde harekete geçilmelidir, 7) Tüm hatalardan ders çıkarılmalıdır.

Yukarıda sıralanan öneriler dikkate alındığında Gilman'ın ve Christian'ın düşüncelerine benzer olarak Barton'un da açık bir vizyon belirlemenin, yani ortak bir amaç benimsemenin ve bu amacı yerine getirmeye çalışmanın, sürdürülebilir yerleşimlerin başarılı olmasına katkı sağlayacağı fikrini savunduğu görülmektedir.

Barton'un savunduğu bir diğer düşünce ise, eko-köyler planlanırken ve planlandıktan sonra, üzerinde yaşayacak kişilerin "yerellik" (locality¹⁰) kavramı hakkında bilgilendirilmesi gerektiğidir. Ekolojik mimari ve planlama disiplinlerinde "yerellik" prensibi sıkça ele alınmaktadır. Yerellik prensibine göre, eko-köylerde ortaya çıkacak sorunların, mevcut otoritenin en küçük birimi tarafından çözülmesi gerekmektedir. Eko-köyler kurulurken, karar veren ve kararları uygulayan bir yönetim şeklinin belirlenmesi önerilmektedir.

Bir yerin, yöresel, kendine özgü fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel özellikleri, o yerin üzerinde planlanacak bir yerleşime çok sayıda katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu özellikleri benimsemek, sahip çıkmak ve faydalanmak için yöreye özgü, yerel sayılan tüm özelliklerin analiz edilmesi gerekmektedir.

Barton, bir bölgenin yerel özelliklerinin, üzerinde kurulacak yerleşimin potansiyelini gösterdiğini belirtmekte (Barton ve diğ, 2003, 58), kuruldukları bölge ile bağları zayıf veya hiç olmayan yerleşimlerin, sürdürülebilir olmalarının zor olduğunu savunmaktadır. Özellikle eko-köy girişimcilerinin, yeni yerleşimleri kurarken ve planlarken çevredeki kişilerden, yakınındaki bölgelerden veya köylerden yöreye özgü bilgi toplaması gerekmektedir. Bu sayede, bölgeyle ve doğayla uyumlu yerleşimler tasarlanabilmektedir.

¹⁰ Yerellik kavramı, Gündem 21 (Agenda 21) uygulamalarında da sıklıkla ele alınmaktadır. Yerel Gündem 21 ise, hedeflenen sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde yaşama geçirilmesini sağlayacak bir mekanizma ve başlıca toplu girişim projesidir.

Yerellik kavramının benimsenmesi sayesinde, sürdürülebilir yerleşimleri ve eko-köyleri tasarlarırken yörenin zayıf, güçlü yönleri ve fırsat ile tehdit oluşturan özellikleri anlaşılabilir. Yerel bilgiler, daha önce yöre halkı tarafından deneyimlenmiş geleneksel bilgiler bütünüdür. Örneğin, her yörenin kendine özgü bir yaşam şekli, inşaat, tarım, hayvancılık tekniği vardır. Yerellik kavramı, bu tür bilgileri yorumlayarak planlanan yeni bir yerleşimin, o yöreye tamamen yabancı bir şekilde planlanan bir yerleşimden daha sürdürülebilir olacağı fikrini içermektedir. Tezin ilerleyen bölümlerinde Barton'un düşüncelerinden yola çıkarak yerel bilgileri ve geleneksel planlama tekniklerini yorumlayan sürdürülebilir planlama yaklaşımının eko-köyler üzerindeki etkisi ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Gilman, Christian ve Barton'un eko-köyler hakkında benzer düşüncelerini ve önerilerini özetlemek gerekirse, her üç araştırmacı da; a) vizyon belirlemenin, amaçları yerine getirmek için uğraşmanın önemli bir başlangıç noktası olacağı ve eko-köylerin kalkınmasını sağlayacağı fikrini savunmaktadır, b) Eko-köy kurucularının ve sakinlerinin topluluk oluşturmada, sosyal boyutta birbirleri ile net ve başarılı bir şekilde iletişim kurmaları sonucunda sürdürülebilir eko-köyler oluşturulabileceğini düşünmektedir, c) Tüm kararların ve uygulamaların yazılı şekilde ve yasalara uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir yerleşimler, eko-köyler ve bu gibi yerleşimlerin daha başarılı olması ve kendini devam ettirebilmesi için birçok çözüm önerisi halen araştırılmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı her geçen gün yeniden tanımlanmakta, yeni tanımlar, yeni çözüm önerilerini de üretmektedir.

4.2. Dünyada GEN'e Bağlı Eko-köylerden Çeşitli Örnekler

Bu bölümde Küresel Eko-köy Ağı olan GEN kuruluşu ve bu kuruluşa bağlı dört adet eko-köy yerleşim örneği ayrıntılı şekilde ele alınacaktır. Eko-köy örneklerinin listesine internet aracılığı ile ulaşılmıştır. Intentional Communities (www.ic.org) ve GEN (www.gen.ecovillage.org) sitelerinde bulunan topluluk ve yerleşim veritabanı listelerinde tarama yapılmıştır. Alfabetik sıraya ve coğrafi konuma göre ayrılan listelerde, birkaç üyesi olan topluluklardan, 2,000 kişilik topluluklara kadar çok sayıda büyük, orta ve küçük ölçekli eko-köy yerleşimine rastlanmıştır.

Araştırmalar sonucunda 1991 yılında Küresel Eko-köy Ağı (GEN) kurulmuştur. Bu yıldan itibaren dünyadaki eko-köylerin gelişmesinde, GEN kuruluşunun önemli katkıları olduğu görülmektedir. GEN, eko-köylerin gelişmesi için bazı vizyon, misyon

ve amaçlar tanımlamıştır. GEN'in vizyonu, "gelişmiş bir eko-köy ağı oluşturmak ve bu sayede tüm kentli aktivistlerin, öğrencilerin, araştırmacıların, yazarların, ülke yöneticilerinin, bilgi ve tecrübe alışverişi yaparak küresel, bireysel ve kolektif olarak sürdürülebilir topluluklar oluşturma kapasitesini arttırmaktır." Misyonu ise, "tüm dünyada sürdürülebilirlik pratiği ile ilgili uygulamaları olan bireylere, organizasyonlara ve yerleşimlere servis veren ve liderlik eden bir ağ ve kuruluş olmaktır" (www.gen.ecovillage.org). GEN'in misyon ve vizyon tanımlamalarından da anlaşıldığı üzere, GEN sadece eko-köy oluşumlarında eko-köyleri birbiriyle birleştiren bir iletişim ağı veya bir dernek gibi görev üstlenmemektedir. GEN'nin, sürdürülebilirlik pratiği ile ilgilenen tüm bireyleri veya grupları sürdürülebilirlik konusunda eğitmeyi de amaçladığı görülmektedir. GEN, eko-köy oluşturma girişimlerinde planlama, ve planları pratiğe dönüştürme süreçlerinde katalizör görevi görmeyi de ilke edinmiştir.

Bu bölümde, bahsedilen eko-köy listelerinden, GEN'e üye olan dört eko-köy girişimi seçilerek ayrıntılı olarak incelenmiştir. Örnek olarak ele alınacak, dört eko-köy yerleşimi de dünyaca başarılı ve kendi kendine yetebilen eko-köy örnekleri olarak kabul gören ve literatürde sıklıkla adı geçen eko-köy örnekleri arasından seçilmiştir. Bunun nedeni, çalışma kapsamında yurtdışında başarılı olamamış eko-köy örneklerinin bilgilerine ulaşılamamış olmasıdır.

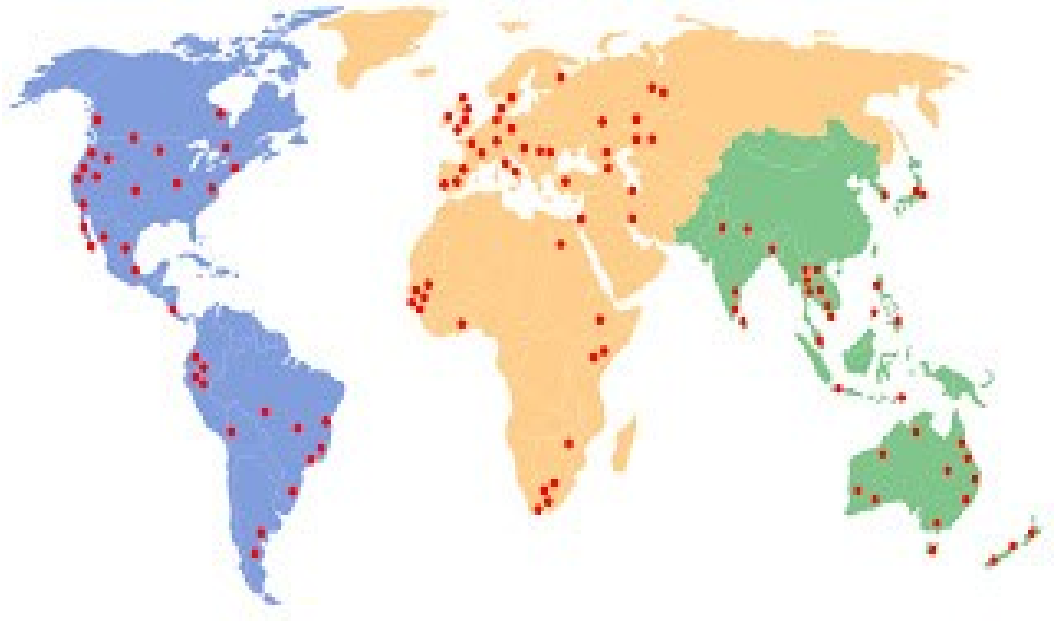
Tezin genelinde eko-köylerin başarısızlıklarından ve karşılaştıkları sorunlardan bahsedilmekte, bir yandan bu sorunların çözümleri için önerilerde bulunmaktadır. Örnekler bağlamında kendini sürdürebilmede başarılı olmuş eko-köylerin bunu nasıl gerçekleştirebildiği hakkındaki çıkarımlar birleştirildiğinde eko-köyler için başarılı bir modelin oluşturulabileceği düşünülmektedir.

Örnek olarak ele alınacak eko-köylerin seçimi yapılırken her birinin, değişik coğrafi koşullarda oluşturulmuş, farklı büyüklüklerde tasarlanmış ve çeşitli nüfus sayısına sahip olmalarına, tarihsel süreçleri bağlamında farklı yıllarda kurulmuş olmalarına, özen gösterilmiştir. Bu sayede iklim, sosyo-kültürel yapı, ekonomi gibi yerel özellikler bağlamında birbirlerinden değişik özelliklere sahip olmaktadır. Bu farklılıklar, eko-köylerin birbirleri arasında karşılaştırma yapmayı mümkün kılmaktadır.

Seçilen örneklerin hepsi GEN kuruluşuna bağlıdır. Bunun nedeni ise, GEN gibi uluslararası bir kuruluşa bağlı olan yerleşimlerin bilgilerine daha kolay ulaşılabilir olmasıdır. GEN'e bağlı olmayan, ancak yaşantısını başarıyla sürdürebilen birçok farklı eko-köy veya sürdürülebilir yerleşim olduğu bilinmektedir. Ancak, GEN'e üye

olmayan yurtdışındaki yerleşimlerle ilgili bilginin kısıtlı olması nedeniyle, GEN'e üye olan eko-köy örnekleri arasında seçim yapılmıştır.

Bir sonraki sayfada bulunan Şekil 4.1'de Küresel Eko-köy Ağına (GEN) kayıtlı eko-köyler ve bu eko-köylerin coğrafi olarak dağılımı kırmızı noktalar ile gösterilmiştir. Bu harita bağlamında, eko-köylerin Avrupa ve Kuzey Amerika bölümünde çoğunlukta olduğu görülmektedir. Haritada kuzeyde bulunan soğuk iklime sahip ülkelerde, ise eko-köy sayısının azaldığı görülmektedir.

Şekil 4.1. Küresel Eko-köy Ağı'na (GEN) kayıtlı eko-köyler. (<http://gen.ecovillage.org/>)

Bu bölüm boyunca incelenen eko-köyler hakkındaki bilgiler ve görseller hem GEN kuruluşu veritabanı hem de eko-köy girişimlerine ait özel internet sitelerinden yararlanılarak ulaşılmıştır. Yukarıda bahsedilen seçim kriterleri bağlamında seçilmiş, yurtdışında bulunan dört eko-köy yerleşim örneği ayrı ayrı fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutları bağlamında incelenmiştir.

4.2.1. Findhorn Eko-köyü, İskoçya

Kuruluş Hikayesi: Findhorn Eko-köy yerleşiminin temelleri, 1962 yılında Peter ve Eileen Caddy ve Dorothy Maclean tarafından atılmıştır. Bu üç kişi çocuklarını da alarak 1962 yılında İskoçya'nın en kuzeyinde bulunan Findhorn köyüne yakın bir karavan parkına gelerek karavanda yaşamaya başlamışlardır (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Findhorn eko-köyünün doğduğu karavan parkından görüşler.
(<http://www.habitat.org.tr/ecovillages/728-findhorn-ecovillage-history.html>).

Peter ve Eileem Caddy ile Dorothy Maclean kişisel yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, küçük bir tarım alanı oluşturmuşlar, zaman içinde tarım yapılan bu alan, birçok kişinin ilgisini çekmiş ve çok sayıda kişi bahçeyi ziyaret etmeye başlamıştır. Bu ziyaretçilerden bazıları Caddy'nin ve Maclean'ın kurduğu gruba katılmıştır. Bu küçük grup bugünkü Findhorn eko-köyünün çekirdeğini oluşturmaktadır. 2012 yılı itibarıyla, Findhorn eko-köyünde 450 kişi ortak bir yaşam sürdürmektedir (findhorn.org).

1995 yılında Findhorn yerleşkesinde, ilk uluslararası GEN toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda birçok gönüllü sürdürülebilir yerleşim girişimi bir araya gelmiştir ve "eko-köy" kavramı ilk olarak ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Bu nedenle, Findhorn yerleşimi 1962 yılında kurulmasına rağmen, ancak 1995'te yapılan GEN toplantısından sonra "eko-köy" olarak anılmaya başlanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi bir yerleşimin sürdürülebilir ve ekolojik bir yerleşim olabilmesi için ekolojik ayak izinin düşük olması gerekmektedir. Findhorn eko-köyünde, 2005'te ekolojik ayak izi analizi yapılmıştır. Yapılan analizin sonucunda, bir Findhorn eko-köy sakinin ekolojik ayak izinin, Birleşik Krallık'taki ortalama bir kişinin Ayak izinin yarısı kadar olduğu ortaya çıkmıştır (Dawson, 2006, 7). Bu analizin sonucu, Findhorn'un çevresel sürdürülebilirliğinin kanıtı olarak görülmektedir.

Findhorn eko-köyü, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarında, diğer eko-köy girişimleri için öncülük etmiştir. Aşağıda, Findhorn eko-köyünün, çevresel, fiziksel, ekonomik ve sosyal yaşantı özellikleri ayrıntılı şekilde ele alınacak, bu özelliklerin yerleşimin sürdürülebilirliğine etkileri vurgulanacaktır.

Findhorn'un Çevresel Özellikleri

Findhorn eko-köyü (Şekil 4.3) 1998 yılında ekolojik tasarım prensiplerine uygun bir

yerleşim oluşturduğu gerekçesiyle UN Habitat En İyi Sürdürülebilir İnsan Yerleşimi Tasarım (UN Habitat Best Designation)¹¹ ödülünü almıştır.

Şekil 4.3. Findorn Eko-köyü Yerleşim Görünüşü, (www.ecovillagefindhorn.com).

Findhorn eko-köyünde bulunan toplam 61 adet ekolojik bina, doğaya saygılı ekolojik tasarım prensipleri ile tasarlanmıştır. Findhorn eko-köyü'ne ait web sitesinde, yıllar boyunca edinilmiş tecrübeler bağlamında belirli bir ekolojik inşaat sistemi geliştirildiği belirtilmektedir. Bu inşaat yönteminin sayesinde çevreye saygılı ve enerji etkin binalar inşa edilebildiği savunulmaktadır. Findhorn Eko-köyü sakinleri, doğal ve toksik olmayan malzemeler kullanarak “nefes alan” duvarlar oluşturmayı amaçlamış, bu kapsamda saman balyası ile bina yapmayı deneyimlemişlerdir. Nefes alan” duvarlar sayesinde buhar ve hava sirkülasyonunun dengesi sağlanmaktadır (ecovillagefindhorn.com). Bu tip deneyler, Findhorn Eko-köyü'nün hem ulusal, hem de uluslararası olarak ekolojik binalar hakkında bilgi veren bir kaynak ve eğitim merkezine dönüşmesine olanak sağlamıştır.

Findorn Eko-köyündeki ekolojik binaların teknik detayları şu şekilde sıralanabilir:

Pasif enerji kazanım yöntemleri: Pasif güneş enerjisi yönetim sistemleri kullanılmaktadır. Doğru yönlendirme ve pencere tasarımı gibi konulara dikkat edilmekte, etkili yalıtım sistemlerinden yararlanılmaktadır. (Çatı, duvarlar ve zeminler için U-değeri 0.2 watt/m²'dir.) (www.ecovillagefindhorn.com). Enerji tasarruflu

¹¹ UN Habitat, Birleşmiş Milletler'de insan yerleşimleri faaliyetlerinin, sürdürülebilir insan yerleşimleri ve iskân programları konularında bilgi değişimi sunmayı ve kentlerde karşılaşılan sorunların çözümleri için teknik ve finansal yönden destek sağlamayı amaçlayan bir kuruluştur.

lambalar tercih edilmektedir. Pencereleerde 3 kat cam ve selülozlu yalıtım malzemeleri kullanılmaktadır. Toksik olmayan organik boyalar tercih edilmekte, üretimde toksik yapıştırıcılardan ve reçine kullanmaktan kaçınılmaktadır. Binalarda kullanılan ahşaplar, yerel ormanlardan elde edilmektedir. Ahşap zemin kaplamaları sayesinde binanın zeminindeki hava sirkülasyonunun dengesi sağlanmakta, radon gazı geçişi engellenmektedir. Çatılarda doğal kil kiremit tercih edilmekte, yollar ve istinat duvarlarında ve binalarda yerel taşlar kullanılmaktadır. Mutfak, çamaşır yıkama alanı ve salonların ortak olarak paylaşılmasını sağlayarak, enerji, su gibi kaynakların gereksiz kullanımı önlenmektedir.

Aktif enerji kazanım yöntemleri: Güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından topluluğun elektrik ihtiyacı karşılanmakta, ihtiyaç fazlası elektrik ise ana şebekeye satılmaktadır. Solar paneller kullanılarak sıcak su sağlanmakta, bahçede kullanmak için yağmur suları toplanmakta ve geri dönüştürülmektedir. Kanalizasyon, biyolojik bir arıtma sistemiyle arıtılmaktadır.

Findhorn Eko-köyü'nün eski viski varillerini kullanarak oluşturdukları konutlar, tüm dünyada ün kazanmıştır. İlk viski varili konut, 1986 yılında inşa edilmiştir. Bu tip konutlar ekolojik mimari tasarımları için örnek bir uygulama olarak gösterilebilir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Viski varili konutlar. (<http://tinyhouseblog.com/wp-content/uploads/2010/04/barrelhouses.jpg>)

Findhorn Eko-köyünde farklı malzemeler ve tekniklerle değişik mimari özelliklere sahip konutlar inşa edilmiştir. Findhorn Eko-köyü'ne ait web sitesinde değişik konut tiplerinin özelliklerini belirten tablolar bulmak mümkündür (Çizelge 4.2.) (Çizelge 4.3)

(Çizelge 4.4). Üç adet farklı bina tipinin özellikleri, Findhorn Eko-köyü'nün web sitesindeki tablolar bağlamında incelenerek Türkçe'ye aktarılmıştır.

Çizelge 4.2. Findhorn'da inşa edilmiş yığma taş yapı bir konut tipi belgesi (<http://www.ecovillagefindhorn.com/ecohomes/docs/FindhornEcovillage-RogerD.pdf>)

	Nature Sanctuary (Doğal Sığınak)
Toplam Alan	20 m ²
Yaklaşık Maliyet	1,500 pound
İnşaat Tarihi	1987
Binanın Sahibi	Findhorn Kurumu
Mimari Proje	Ian Turnbull
Kontraktör	Ian Turnbull ve arkadaşları
Oda Sayısı	Tek mekan
Tasarım Özellikleri	Geri dönüşümlü malzemeler ile dairesel tavanlı oda meditasyonlar için ve akustik amaçlarla tasarlanmıştır.
Strüktür	Yığma taş yapı
Dış Duvar Yüzey Malzemesi	Yerel taş malzeme
Çatı	Toprak çatı ve yerel bitkiler
İzolasyon	Taş yünü malzemesi
Isıtma Sistemi	2 adet gece depolama ısıtma sistemi

Çizelge 4.3. Findhorn'da inşa edilmiş ahşap karkas bir konut tipi belgesi
(www.ecovillagefindhorn.com/ecohomes/docs/FindhornEcovillage-RogerD.pdf)

	Mary Inglis & George Goudsmith
Toplam Alan	142 m ²
Yaklaşık Maliyet	115,000 pound
İnşaat Tarihi	2001
Binanın Sahibi	Mary Inglis
Mimari Proje	Andrew Yeats
Kontraktör	John Duncan Buckie
Oda Sayısı	2 adet yatak odası
Tasarım Özellikleri	Ortak kullanımlı ofis ve atölye olarak kullanılan bir oda tasarlanmıştır.
Strüktür	Ahşap karkas sistemi
Dış Duvar Yüzey Malzemesi	Ahşap
Çatı	Ahşap Çatı ve solar paneller
İzolasyon	Toz haline getirilmiş gazete kağıtları
Isıtma Sistemi	Solar paneller

Çizelge 4.4. Findhorn'da inşa edilmiş viski varili bir konut tipi belgesi
(<http://www.ecovillagefindhorn.com/ecohomes/docs/FindhornEcovillage-RogerD.pdf>)

	266 Barrel House
Toplam Alan	32 m ²
Yaklaşık Maliyet	10,000 pound
Binanın Sahibi	Roger Douda- Findhorn Kurumu
Mimari Proje	Keith Wilcox
Kontraktör	Roger Douda- Findhorn Kurumu
Oda Sayısı	1 adet uyku alanı
Tasarım Özellikleri	Viski varili geri dönüştürülmüş ve fonksiyonu değiştirilmiştir. Yüksek izolasyona sahiptir. Isınma enerjisi, rüzgâr tribününden elde edilmektedir.
Strüktür	İzole edilmiş ahşap karkas sistemi
Dış Duvar Yüzey Malzemesi	Lekli Ahşap
Çatı	Bakır
İzolasyon	-
Isıtma Sistemi	Gece depolama sistemi ile (Night storage)

Yukarıda, tablolarla özellikleri belirtilen binaların fonksiyonları, inşaat teknikleri, kullanılan yapı malzemeleri bağlamında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Binalar tasarlanırken ve inşa edilirken, sürdürülebilir tasarım prensiplerinden faydalanıldığı

anlaşılmaktadır. Bina büyüklüklerinin, kullanılan yapı malzemelerinin ve tekniklerinin birbirini desteklediği söylenebilir. Örneğin, viski varilinin, konuta dönüştürülen binanın taban alanı ve büyüklüğü itibarıyla konut fonksiyonuna uygun olduğu söylenebilir (Şekil4.5).

Şekil 4.5. Viski varilinden yapılan konutun iç mekan görüntüsü
(<http://tinyhouseblog.com/wp-content/uploads/2010/04/Kristas-Barrel-Interior-02.jpg>)

Çevresel sürdürülebilirliğin en önemli konularından biri yenilenebilir enerji sistemlerinin kullanımı ve enerji etkin bina tasarımıdır. Findhorn eko-köyünde, yenilenebilir enerji kaynakları sıklıkla tercih edilmektedir. Örneğin, güney cephelerde daha büyük pencereler, kuzey cephelerde daha küçük pencereler tasarlanarak güneş enerjisinden etkin bir şekilde faydalanmayı sağlayan pasif enerji prensipleri kullanılmıştır. Bunun yanında, aktif enerji sistemleri de tercih edilmektedir. Findhorn'da kullanılan en önemli yenilenebilir enerji kaynağı rüzgârdır. Halen, ısınma ve aydınlatma için gerekli tüm enerjinin yüzde 28'inin, yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanmaktadır (findhorn.org). Findhorn'da rüzgâr tribünlerinden oluşturulmuş bir park mevcuttur. Rüzgâr Parkı (Wind Park) adı verilen alan 1989 yılında inşa edilmeye başlanmıştır. Şekil 4.6 'de görüldüğü gibi Findhorn eko-köy sakinleri rüzgâr tribünlerinin üzerine renkli boyalar ile değişik uygulamalar yapmakta ve her bir rüzgâr tribününü, sanat objesi haline dönüştürmektedir.

Şekil 4.6. Rüzgar tribünleri üzerine yapılan boyama uygulaması, Findhorn Wind Park (<http://www.ecovillagefindhorn.com/findhornecovillage/wind.php>)

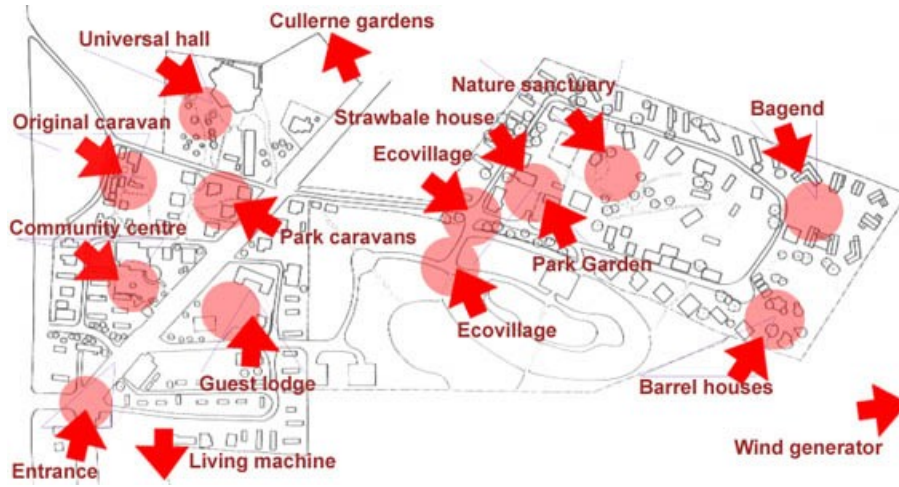
Şekil 4.7. Findhorn Eko-köyü su arıtma serası
(<http://www.spatialagency.net/database/where/physical%20relations/findhorn.community>)

Findhorn eko-köyünün bir diğer önemli uygulaması ise, ekolojik atık su arıtma uygulamasıdır (Şekil 4.7). Findhorn'da kullanılan su arıtma sistemi patentlidir ve "Yaşayan Makine"(Living Machine)¹² olarak adlandırılmaktadır. "Yaşayan Makine", ekolojik olarak atık su arıtan bir sistem ve tesistir. Bu tesiste, eko-köyün kanalizasyon sisteminde bulunan atık suları, seranın içinde bulunan tankların içine yollanmakta ve farklı bakteri, yosun (alg) mikro-organizma tipleri, sayısız türde bitki ve ağaç, solucan ve balık cinslerinin tanklarda bir araya getirilerek atık sularla tepkimeye girmesi sağlanmaktadır.

¹² Living Machine® sistemi, patentli bir atık su geri dönüştürme sistemidir. Tüm hakları lasis Limited, Taos New Mexico'ya aittir. Daha fazla bilgi için bkz: <http://www.livingmachines.com/Home.asp>

Tepkime sonucunda atık su, denize dökülebilecek veya direkt kullanılacak kadar saf ve temiz bir suya dönüşmektedir (<http://www.livingmachines.com>). Atık su sistemleri, yerleşimlerin hem ekolojik hem de ekonomik boyutta sürdürülebilirliklerini sağlamalarında önemli bir role sahiptir.

Aşağıda bulunan Findhorn Eko-köyü haritasında, eski karavan parkı, Wind Park, "Living Machine" su arıtma sistemi, yerleşimin merkezi gibi birçok noktanın birbirlerine göre konumları ve ilişkileri görülebilmektedir (Şekil 4.8).

Şekil 4. 8. Findhorn Eko-köyünün haritası
(<http://www.ecohouseagent.com/findhorn-eco-village>)

- Entrance: Giriş
- Community Centre: Yerleşim Merkezi
- Original Caravan: Eski karavan parkları
- Park Caravan: Karavanların etrafında kurulan ilk tarımsal alan.
- Guest Lodge: Misafirhane
- Living Machine: Atık su arıtma sistemi
- Park Garden: Park bahçesi
- Ecovillage: Eko-köy
- Strawbale house: Saman balyası evler
- Barrel House: Viski varili evler
- Nature Sancturay: Doğal sığınak
- Wind Generator: Rüzgâr tribünlerinin olduğu alan
- Culleme Gardens: Organik tarım yapılan tarım bahçeleri

Findhorn Eko-köyünün ekolojik sürdürülebilirlik konusunda başarılı olduğu söylenebilir, buna rağmen halen kendine tamamen yetebilen bir yapıya sahip olmadığını analizler ortaya koymaktadır. Yerleşim planından da anlaşıldığı üzere, Findhorn Eko-köyü çevreyle ilişkisi olmayan, kapalı bir yerleşim yapısına sahiptir. Kendi sınırları içinde gelişen yerleşimin, dış dünyadan izole edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Findhorn'da yıl boyunca devam eden ekolojik konularla ilgili

eğitim atölyeleri için dışarıdan birçok gönüllü ve ziyaretçi gelmektedir. Eko-köyde yaşayanların yerleşimi ziyaret eden kişiler ile sürekli bir iletişim halinde olması, yerleşimde yaşayan kişilerin dönemsel olarak sosyal açıdan dış dünya ile bağlantısının kopmamasına neden olmaktadır.

Ekonomik Özellikleri

Findhorn Eko-köyü, 50 yıldan bu yana kendi yerel ekonomisini hareketlendirmek için 60'a yakın farklı girişimi ve iş dalını desteklemiştir. Bunların arasından en etkin olanlarını özetlemek gerekirse,

Findhorn Vakfı: Findhorn vakfı, Findhorn Eko-köyünü bir eğitim merkezine dönüştürmektedir. Bunun için vakıf, atölye çalışmaları ve eko-köy ziyaret günleri planlamakta ve gerçekleştirmektedir. Eko-köyü, bir yılda yaklaşık 3000 kişi ziyaret etmektedir.

Phoneix Yerleşim Mağazaları: Bu mağazalarda, eko-köyde yerleştirilen yerel ürünler satılmaktadır. Bu tip ürünlerin satıldığı kafeler ve pastaneler mevcuttur (şekil 4.9).

şekil 4.9. Phoneix Yerleşim Mağazaları, Findhorn Eko-köyü
(<http://picasaweb.google.com/lh/photo/ndicWeSl6Z8EI5ZNiJvB1q2fOyeYRuLVm9N-8jOVq8Y>)

Ekopia: Findhorn'daki Rüzgar Parkı (Wind Park), Phoneix yerleşim mağazaları, yeni ve elde edilebilir konut (affordable housing) yapımları gibi girişimleri ve yatırımları desteklemektedir. Ekopia kuruluğu, sadece Findhorn'da kullanılmakta olan yeni bir para birimi olan "eko" para biriminin (Eko currency) yönetimini sağlamaktadır.

"Eko" para birimi, sadece Findhorn yerleşiminde kullanılmaktadır (şekil 4.10).

Findhorn'da yeni bir para biriminin üretilmesi, eko-köyün ekonomik açıdan dış dünya ile bağlantısını radikal bir şekilde ayıran bir girişim olarak ele alınabilir ve küreselleşmeye karşı bir direnç olarak tanımlanabilir. 1 Eko, 1 Pound'a eşittir ve küresel para birimleri gibi zaman içinde bu eşitlik değişmemektedir.

Şekil 4.10. Findhorn Eko para birimi(<http://www.ekopia-findhorn.org/eko.shtml>)

Findhorn'da para kullanımı haricinde geleneksel takas veya karşılıklı yardımlaşma veya zaman alışverişi gibi bazı değişik alışveriş yöntemleri de kullanılmaktadır. Örneğin, bir eko-köy sakini diğer sakinin çocuğuna bir saat bakması karşılığında, o sakine istediği bir işi 1 saat için takas edebilmektedir (Deniz Dinçel, Kişisel Görüşme, 19.06.2012). Geleneksel olanı öven bir yaklaşımı benimseyen eko-köylerde, bu tip geleneksel takas yöntemi uygulanabilmektedir.

Findhorn eko-köyünde organik tarım yapılmakta, tavuk gibi bazı küçük hayvanlar da yetiştirilmektedir. Burada yaşayanlar organik tarım ve hayvancılık sayesinde elde ettikleri ürünleri kendi yiyecek içecek gereksinimleri için kullanmaktadır. Fazla üretimi olan ürünleri de, Phoneix Yerleşim Mağazalarında satmakta ve bu sayede ek gelir elde etmektedirler. Bu ek gelir, Findhorn vakfının finansal havuzunda biriktirilip, eko-köye yapılacak yatırımlarda kullanılmaktadır.

Yukarıda bahsedilen girişimler ve uygulamalar sayesinde Findhorn Eko-köyünün ekonomik sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Yerleşimin en önemli gelir kaynakları, atölye çalışmaları ve eğitimler için gelen ziyaretçilerin ödedikleri konaklama hizmet bedelleri ve mağazalardan yapılan alışverişler olarak sıralanabilir.

Sosyo-Kültürel Özellikleri

Findhorn'da birçok farklı sosyal ve tinsel aktivite gerçekleştirilmektedir. Ziyarete açık bir yerleşim olan Findhorn Eko-köyü'nde, ziyaretçilere üç farklı program sunulmaktadır. Birincisi, bir günlük eğitim turlarıdır. Bu turlarda ziyaretçiler ekolojik yaşam kültürü, ekolojik bina yapımı ve yenilenebilir enerji sistemleri hakkında bilgi edinebilmektedir. İkinci tur, konaklamalı haftalık bir programı içermektedir.

Ziyaretçiler bir hafta boyunca ekolojik bina prensibiyle inşa edilmiş misafirhanelerde kalabilmekte ve tüm sosyal yaşamı deneyimleyebilmektedir. Örneğin, ziyaretçiler, toplu yemeklerde iş bölümü yapmakta, organik tarım ile uğraşıp sebze ve meyve yetiştirmektedir. Üçüncü tur ise “uzun süreli ortaklık” olarak adlandırılmaktadır. Bu üçüncü tip turda ziyaretçiler uzun süreli olarak eko-köyde kalabilmektedir. Eko-köyün tüm toplantılarına ve tüm yaşantısına ortak olmaktadır (findhorn.org). Bu programlar göz önüne alındığında, Findhorn eko-köyü'nün sosyal yaşantısının, bir tüketim aracına dönüştüğü söylenebilir.

Ziyaretçilerin, Findhorn'da cüzi fiyatlar karşılığında eko-köyü deneyimleme ve ekolojik yaşam konusunda eğitime şansı bulmaktadır. Geleneksel turizmin mantığında, turistler otellere veya tatil köyelerine geldiklerinde, sadece tek taraflı bir hizmet şeklinden bahsedilebilir. Ancak, eko-turizm mantığı gereği turistler, sosyal ve fiziksel yaşamın bir parçası haline gelmektedir. İlerleyen bölümlerde, eko-turizm'in eko-köylerin sürdürülebilirliği üzerine etkileri ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

Findhorn eko-köyü sosyal bağlamda birkaç önemli konuya dikkat çekmektedir. Findhorn, üyelerinin bireyselliğini güçlendirmeyi, yetenek ve yaşam standartlarını yükseltmeyi, sağlıklı bir yaşam sağlamayı, topluluk ve grup aktivitelerini arttırmayı amaçlamaktadır. Findhorn'da yardımlaşmaya büyük önem verilmektedir.

Günlük meditasyonların yapıldığı eko-köyde, toplu olarak yapılan aktivitelerin sıklığı dikkat çekicidir. Örneğin her gün birlikte ortak mutfakta yemekler hazırlanıp, yemekler yenip, sohbetler edilmektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 Findhorn Eko-köyü ortak mutfak alanının fotoğrafları
(<http://www.findhorn.org/outreach/socially-excluded/#.UO6noW-3is>)

Eko-köyde bireyler arasında çıkan çatışmalar ve anlaşmazlıklar haftalık yapılan “yuvarlak toplantı”larda konuşulmakta ve sorunlar için çözüm önerileri üretilmektedir.

Daha önce belirtildiği gibi yerleşimlerin ve toplulukların, sosyal sürdürülebilirliğini sağlamasındaki en önemli etkenlerden bazıları, o yerleşiminin karar verme mekanizması ve yönetim şeklidir. Findhorn'da karar alma toplantılarında, karar

verilecek konular veya öneriler ayrıntılı şekilde üyelere anlatılmakta ve oylamaya açılmaktadır. Bir önerinin kabul edilebilmesi için topluluğun %90'ının geçerli oy vermesi gerekmektedir (Findhorn Foundation Web Sitesi). Oy çokluğuna ulaşamadığında öneriden vazgeçilmektedir. Bu bakımdan Findhorn'da, bilinen geleneksel yönetim ve karar alma mekanizmalarından farklı bir yol izlenmektedir. Bu yol, Findhorn'da topluluk içinde bireye verilen önemi açıkça göstermektedir.

Findhorn eko-köyünde kültürel açıdan en önemli aktivitenin eğitim olduğu görülmektedir. Eko-köy başlı başına bir eğitim merkezine dönüşmüştür. Yerleşim, ekolojik ve sürdürülebilir yaşam hakkında edindiği tecrübeleri diğer kişilerle paylaşmayı, çocuklara ekoloji ve sürdürülebilirlik gibi konular ile ilgili eğitim vermeyi amaç edinmiştir.

Findhorn eko-köyü, köklü geçmişi sayesinde ekolojik ve sürdürülebilir yaşam konusunda birçok tecrübe edinmiştir. Kurulumundan bu yana sürdürülebilirlik konusunda gelişmeye devam ettiği görülmektedir.

4.2.2.Ithaca Eko-köyü, ABD (Kuzey Amerika)

Ithaca Eko-köyü, 70.8 hektarlık bir alanda kurulmuştur. Alan, ABD'de bulunan New York'a çok yakın bir konumda bulunan küçük Ithaca kentine 1.2 km uzaklıktadır. Konumu itibariyle, Ithaca Eko-köyü, kentsel eko-köy (urban eco-village) olarak da adlandırılmaktadır. Eko-köyde halen 160 kişi sürdürülebilir ve ekolojik bir yaşam sürdürmektedir.

Ithaca eko-köyünün kurulma fikri 1991 yılında Joan Bokaer ve Liz Walker tarafından "Yaşanabilir bir Dünya için Yürüyüş" ("Global Walk for a Liveable World") sırasında ortaya atılmıştır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. "Yaşanabilir bir Dünya için Yürüyüş" ("Global Walk for a Liveable World") sırasında çekilmiş bir fotoğraf, 1991 (Walker,2005)

Sürdürülebilir bir yerleşim kurma fikri üzerine Joan Bokaer ve Liz Walker tarafından bir alan araştırması yapılmış ve arazi, 1991 yılının Eylül ayında satın alınmıştır. 60 kişi bu alanda toplanmış, ancak 1995 yılında yaşamaya başlamıştır. Bu süreçten sonra ekolojik binaların inşası ve ortak kullanımlı alanların oluşturulması süreci başlamıştır (Walker, 1995). Şu anda Ithaca Eko-köyünde, 30 adet ortak kullanılan konut (“co-housing”), 3 farklı mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelere inşa sırasına göre FROG, SONG ve TREE adları verilmiştir.

Fiziksel ve Çevresel Özellikleri

Ithaca Eko-köyü’nde, alanının %90’ı yeşil ve açık alan olacak şekilde bırakılmıştır. %10’luk bölümünde ise ekolojik binalar ve mahalleler oluşturulmuştur (Striney 2000). Ithaca Eko-köyünün üstten çekilmiş fotoğrafında, yapılı çevre ile yeşil alanın dengesi net bir şekilde gözükmemektedir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Ithaca Eko-köyü Üstten görünüş
(<http://www.empirestatefuture.org/geography/state/smart-growth-spotlight-ecovillage-ithaca/attachment/ecovillage/>)

Yerleşim, Ithaca kentine, dünyaca ünlü Cornell Üniversitesine ve Ithaca Kolejine oldukça yakın olup, eko-köyden, merkezi yerleşimlere ulaşım, ana bir yol ile sağlanmaktadır. Etrafında bağlantı kurabileceği, yürüyüş mesafesinde, kendine yakın bir yerleşim bulunmamaktadır.

Ithaca Eko-köyü, çevresinde bulunan alanı ve ormanı korumayı amaç edinmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Ithaca Eko-köyü’ndeki yapılı çevre üç mahalleye ayrılmaktadır. 1997 yılında inşası tamamlanmış ilk konut grubu olan FROG Mahallesi 15 adet iki katlı evden oluşmaktadır. Konutlar iki yaya yolu üzerine sıralanmıştır. Tüm konutlar ortak kullanımlı konut (cohousing) plan tipine göre tasarlanmış ve bitişik nizam şeklinde düzenlenmiştir. (Şekil 4.17) Bitişik nizam

konutlar ile ısınmak için kullanılan enerjiyi en aza indirmek amaçlanmıştır.

Şekil 4.14. FROG mahallesi görünüşleri
(http://ecovillageithaca.org/evi/index.php?option=com_content&view=article&id=52:about-frog&catid=35:frog-general&Itemid=58)

FROG mahalesinde farklı büyüklüklerde konutlar mevcuttur. Bu evlerde, özel mutfak veya çamaşır, bulaşık makinesi bulunmamaktadır. Bu tür ihtiyaçlar için ortak olarak kullanılan mutfak alanı, çamaşırhane ve bulaşikhane, çocuk oyun odası, misafirhane, çok amaçlı salon, özel ofisler, stok odası bulunmaktadır. Bu tip ortak kullanımlı alanların çoğunlukta olması, ayrı ayrı kullanılması durumunda harcanan enerji miktarını minimuma indirmektedir. Mahalledeki tüm binalar güneş enerjisinden etkin şekilde faydalanabilecek şekilde yönlendirilmiştir. Yalıtım malzemesi olarak geri dönüştürülmüş gazete kâğıtları kullanılmaktadır. Binalarda tercih edilen üçlü cam sistemi, kış aylarında soğukun dışarıda kalmasını sağlarken, güneş ısı kazanımını artırmaktadır.

Binalarda harcanan enerji miktarını azaltmak için ortak ısıtma sistemleri kullanılmaktadır. Örneğin her bir ısıtma tankı, 6 veya 8 evin ısınmasını sağlamaktadır. Atık suların geri dönüşümü "gri su" sistemiyle sağlanmaktadır.

Ithaca Eko-köyünde bulunan ikinci ortak kullanımlı konut (cohousing) mahallesi SONG olarak adlandırılmaktadır. Bu mahallede de 15 adet iki katlı konut binası bulunmaktadır. Konut binalarının inşaatı, 2004 yılında tamamlanmıştır. Ortak sosyal alanların ve mutfağın bulunduğu "Ortak Ev" ("Common House") binası ise 2006 yılında tamamlanmıştır. SONG mahallesinde inşa edilmiş tüm binalar EnergyStar¹³ sertifikasına sahiptir.

SONG mahallesindeki tüm binaların inşasında kendi kendine gelişen (self-development) bir inşaat modeli uygulandığı belirtilmektedir (EVI Web Sitesi). "Kendi

¹³ "Energy Star", Amerika Çevre Koruma Dairesi tarafından geliştirilen ve elektronik başta olmak üzere tüm alanlarda enerji tasarrufu için gerekli yöntemleri ve kriterleri belirleyen bir sertifikadır.

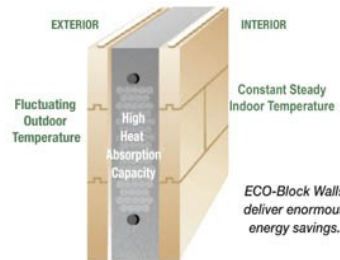
kendine gelişen bir inşaat modeli” kavramından, binaların, kullanıcılarına teslimlerinden sonra yeni eklemelere açık olduğu anlaşılmaktadır. Findhorn’da yaşayan kişiler özel ihtiyaçlarına göre konutlarına istedikleri eklemeleri yapabilmektedir.

SONG mahallesindeki tüm binalarda çeşitli yeşil bina yaklaşımları kullanılmaktadır. Isınma, elektrik gibi gereksinimleri karşılamak için fotovoltaik güneş panellerinden (Şekil 4.18), solar sıcak su sistemlerinden ve yüksek etkili sıcak su kazanlarından faydalanılmaktadır.

Şekil 4.15. Ithaca Eko-köyünde, Fotovoltaik panel kullanan bir evler
(<http://theithacan.org/12552>)

Binalarda yalıtım sistemleri ve malzemeleri konusuna da önem verildiği görülmektedir. Bu bağlamda, geri dönüştürülmüş gazete kâğıtları veya saman balyaları yalıtım malzemesi olarak değerlendirilmekte, ayrıca binalarda enerji verimliliğini arttıran Eco-Block¹⁴ betonarme tuğla kullanılmaktadır (Şekil 4.16).

Exterior: Dış

Interior: İç

Constant Steady Indoor Temperature: Sürekli Durağan İç Hava Sıcaklığı

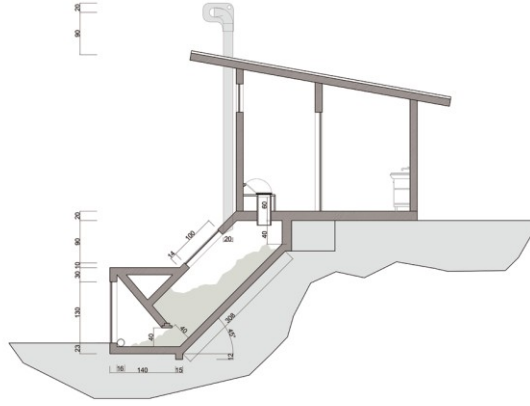
Fluctuating Outdoor Temperature: Değişken dış Hava Sıcaklığı

High Heat Absorption Capacity: Yüksek Isı Absorbe Etme Kapasitesi

Şekil 4.16. ECO-BLOCK Tuğla kesiti
(<http://www.eco-block.com/about/Default.aspx>)

¹⁴ ECO-BLOCK betonarme tuğla, içeriğindeki bazı maddeler sayesinde yalıtımlı bir tuğla ürününe dönüşmektedir. <http://www.eco-block.com>

Ithaca Eko-köyünde kuru tuvalet (composting toilets) (Şekil 4.17) sistemiyle kompostlama yapılmaktadır. Kompostlama, dışkılar, mutfak atıkları ve idrar gibi organik maddelerin, bir konteyner, kap ve kompost yığını içerisinde bakteriler ve mantarlar tarafından doğal olarak parçalanması süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu sistem sayesinde, su ve sifon kullanılmadan sıhhi problemler çözülmekte, besi maddeleri geri kazanılmaktadır.

Şekil 4.17. Kompost Kuru Tuvalet Kesiti,
(<http://gen.ecovillage.org/resources/ecovillagearticles.html>)

Üçüncü mahalleye TREE adını verilmiştir. TREE mahallesinde halen inşaat devam etmekte olup, 2013 yılının sonlarında tamamlanacaktır. TREE mahallesi görselinde görüldüğü üzere, SONG ve FROG mahallelerinde olduğu gibi bitişik nizam konutlardan oluşacaktır, ancak diğer mahallelerden farklı olarak daha teknolojik uygulamalar ve modern bir mimari dil kullanılacağı belirtilmektedir.

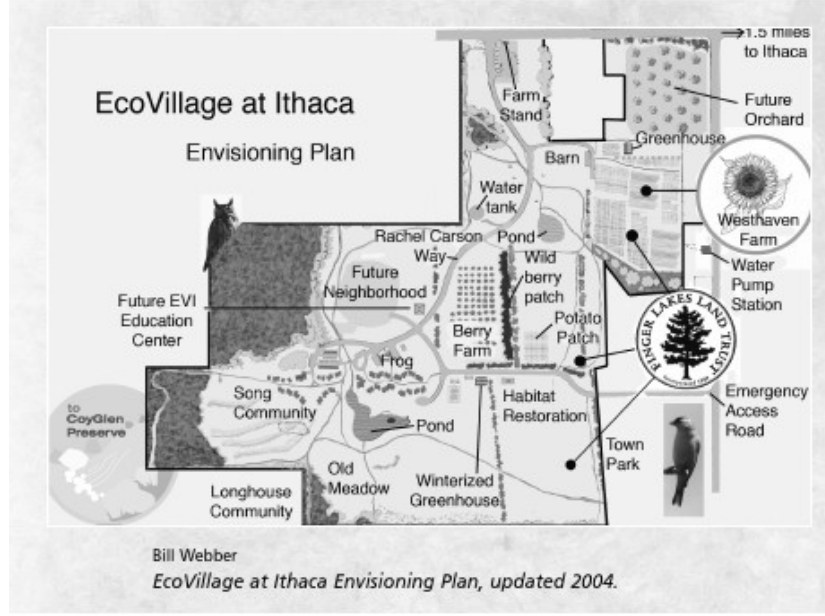

Şekil 4.18. TREE mahalesinin 3 boyutlu görseli, Tasarım Jerry Weisburd tarafından yapılmıştır. (<http://ecovillageithaca.org/treenew/>)

TREE mahallesi, 40 adet farklı büyüklükte konuttan ve paylaşılan ortak dış mekânlardan, bahçelerden oluşacaktır (Şekil 4.18). Konutlar, pasif solar ve diğer alternatif enerji kazanım sistemleri ile donatılacaktır. Yapım malzemesi olarak sürdürülebilir ve toksik olmayan malzemeler kullanılacaktır. Eğitim hizmetleri için tasarlanan, TREE mahallesi, Gelecek Mahalle (“future neighborhood”) veya

Gelecek EVI Eğitim merkezi (Future EVI Education Center) olarak da adlandırılmaktadır (ecovillageithaca.org).

Aşağıdaki Ithaca Eko-köyü'nün krokisinde, FROG, SONG ve TREE (Future Neighborhood) mahallelerinin birbiriyle ilişkisi, organik tarım alanlarının ve göletin yerleşimdeki konumları görülmektedir (Şekil 4.19).

Water Pump Station: Su pompalama İstasyonu
Barn: Ahır
Future EVI Education Center: Gelecek EVI Eğitim merkezi
Pond: Gölet
TownPark: Kasaba Parkı
Habitat Restoration: Çevre Koruma Alanı
Greenhouse: Seralar
Water Tank: Su deposu
Westhaven Farm: Westhaven Çiftliği

Şekil 4.19. Ithaca Eko-köyü'nün yerleşim krokisi (Bill Webber; Aktaran: Walker, 2005).

Şekil 4.20. Ithaca eko-köyünde bulunan gölet (Walker, 2012).

SONG ve FROG mahallelerin arasında kalan gölet (Şekil 4.20), iki mahalleyi birbirinden ayıran ortak bölümde bulunmaktadır. Yerleşim planının oluşmasında göletin önemli bir rolünün olduğu anlaşılmaktadır. Gelecek yerleşim planları bağlamında Ithaca Eko-köyü, çevreye doğru yayılmakta ve genişlemektedir. Alanın %90'ı yeşil alan olarak bırakılmak, yerleşimdeki genişlemede yeşil alanların sınırlayıcı etken olduğu görülmektedir.

Ekonomik Özellikler

Ithaca Eko-köyü'nde, Westhaven Farm ve Kestrel Perch Farm adında iki adet organik tarım yapılan çiftlik bulunmaktadır. Organik tarım, Ithaca Eko-köyü'nün en önemli gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Çiftliklerin hem açık tarım alanları hem de kapalı seraları vardır (Şekil 4.21) (Şekil 4.22).

Şekil 4.21. Ithaca Eko-köyünde organik tarım yapılan Westhaven Çiftliği
(http://ecovillageithaca.org/evi/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=63)

Şekil 4.22. Ithaca Eko-köyünde organik tarım yapılan sera, Westhaven Çiftliği
(Walker, 2012)

2011 yılında yapılan sayıma göre Ithaca Eko-köyü'nde 109 yetişkin ve 58 çocuk yaşamaktadır. Yetişkinlerin %12'si emekli ve geri kalan %74'ü çeşitli işlerde çalışmaktadır. Çeşitli işlerde çalışan bu kişilerin %45'i Ithaca Eko-köyünün arazisinde bulunan işlerle, %55'i ise alanın dışında, kentsel alanda çalışmaktadır (Walker, 2012). Bu verilerden anlaşıldığı üzere yetişkin nüfusun yarısından fazlası halen kentte, küresel ekonomiye hizmet veren işlerle uğraşmaktadır. Ithaca Eko-köyü'nün kente ve önemli eğitim kurumlarına yakın olması gibi özellikleri, kişilerin kendi mesleklerini küresel pazarda yapabilmelerini olanaklı kılmaktadır. Bir eko-köy sakininin, küresel ekonomiye hizmet etmesinin, eko-köy hareketinin yerel ekonomileri canlandırma misyonu ile çelişmesi ve dışa bağımlılığı artırması nedeniyle çoğunlukla tercih edilmez. Ancak, kişilerin eko-köye yerleşmeden önce yaptıkları işleri bırakmalarının veya her türlü iş olanağına açık olabilmelerinin,

kişileri eko-köylerde yaşamaya teşvik edeceği düşünülebilir. Bu tip iş olanaklarının, eko-köylerin gelişimindeki rolü, tartışılan bir konudur. Tezin sonuç bölümünde bu konu ayrıntılı bir şekilde tartışılacaktır.

Ithaca Eko-köyü'nde yaşayan %45 oranında yetişkin ise, organik tarım gibi işlerle veya kendilerine ait işlerle meşgul olmaktadır. Ithaca Eko-köyü'nde çok farklı mesleklere sahip kişilerin yaşadığı belirtilmektedir. Meslek sahibi bazı kişilerin, Ithaca eko-köyünün arazisinde ofisleri bulunmakta, bu ofisleri dışarıdan müşteriler de ziyaret etmektedir.

Sosyo-Kültürel Özellikler

Ithaca eko-köyünde sosyal mekânların sıklığı dikkat çekmektedir. Bu sosyal mekânlar, ortak sosyal aktivitelere olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 4.23. FROG mahallesinde bulunan “Ortak Ev” “Common House”(http://ecovillageithaca.org/evi/index.php?option=com_content&view=article&id=82&Itemid=81

Ortaklaşa kullanılan “Ortak Ev” (“Common House”) (Şekil 4.23) binaları, mahallelerin merkezinde bulunmakta, buralarda eko-köy sakinleri yeme ve içme aktivitelerini birlikte gerçekleştirmektedir. Bu evlerin temizliği ve bakımı gibi konulardan tüm eko-köy sakinleri sorumludur.

Ithaca eko-köyünde iş bölümü ve yardımlaşma en önemli sosyal konulardan biridir. Haftanın her günü bu evlerde buluşmak, eko-köyün sosyal açıdan sürdürülebilirliğini ve topluluk hissini artırmaktadır (Şekil 4.24).

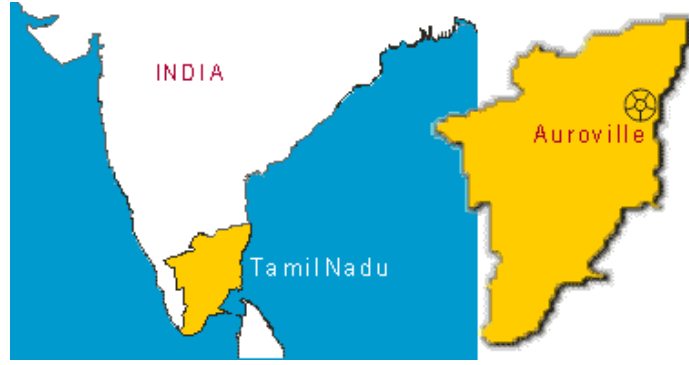
Şekil 4.24. “Ortak Ev” “Common House”da beraber yapılan akşam yemeği sırasında çekilmiş bir fotoğraf
(http://ecovillageithaca.org/evi/index.php?option=com_content&view=article&id=82&Itemid=81)

Franke'ye göre, Ithaca eko-köyünde yaşayan kişiler, her şeyi paylaştıkları ve kuvvetli sosyal bağlar kurdukları için, topluluğun maddeye karşı bağımlılığı azalmıştır (Franke, 2012). Bu bağlamda, ortak kullanımlı konut tipinin (co-housing), günümüz kentlerinde yaşayan kişilerin materyalist bakış açısını değiştirebileceği ve sosyal ilişkileri artırabileceği öngörülebilir.

4.2.3. Auroville, Hindistan

Auroville yerleşimi, literatürde “evrensel bir kent” (Auroville Universal Township) olarak anıldığı gibi eko-köy (Auroville Eco-village) olarak da adlandırılmaktadır. Boyutlarının ve nüfusunun büyüklüğü nedeniyle bir eko-köyden, eko-kente dönüştüğü söylenebilir. Tez kapsamında Auroville yerleşimi, Küresel Eko-köy Ağı (GEN)'na üye olduğu için dünyadaki eko-köy örnekleri arasında ele alınmıştır. Ancak yerleşimin, tanımlanan “eko-köy” kavramlarına ve yerleşim özelliklerine sahip olup olmadığı tartışmalı bir konu olarak belirmektedir. Bu nedenle, tezde, Auroville, “eko-köy” veya “eko-kent” olarak tanımlanmayacak, “Auroville yerleşimi” olarak adlandırılacaktır. Tezin bütününde, ideal “eko-köy” modelinin tanımlanmasındaki belirsizliklere dikkat çekilmek istenmektedir. Bu belirsizliği vurgulamak amacıyla tartışmalı bir örnek olan Auroville yerleşimi incelenmek üzere özellikle seçilmiştir.

Auroville, 1968 yılında Hindistan'ın Tamil Nadu bölgesinde, “deneysel” bir yerleşim oluşturmak üzere tüm dünyaca “Anne” olarak anılan (“The Mother”) Mirra Alfassa ve Mimar Roger Anger tarafından kurulmuştur. Güney Hindistan'ın Pondicherry kentinin 12 km. kuzeyinde yer alan Auroville'de (Şekil 4.25), 45 farklı milletten, 2,160 kişi yaşamakta, nüfus farklı yaş gruplarından, sosyal sınıflardan ve kültürlerden oluşmaktadır (auroville.org). Auroville yerleşimi, UNESCO, Birleşmiş Milletler ve Hindistan Hükümeti tarafından desteklenmektedir.

Şekil 4.25. Auroville'nin konumu (auroville.org).

Auroville'nin ana amacı, “farklılıklar içinde insan birliğini sağlamak” olarak açıklanmaktadır (auroville.org). Auroville topluluğu, çeşitli kültürlere sahip kişileri barındırmasına rağmen insan birliğini, barış ve harmoni içinde topluluk oluşturmayı başarmış bir yerleşim olarak ele alınabilir.

Fiziksel ve Çevresel Özellikler

Auroville yerleşimi, zaman içinde evrimsel bir değişim geçirmiştir. İlk olarak 1965 yılında “Anne” Mirra Alfassa, bir yerleşim taslağı çizmiştir (Şekil 4.26). Bu taslak, yerleşimin ana konseptini açıklamaktadır. Bu taslağa göre yerleşim üzerinde yapılacak aktiviteler bölgelere ayrılmıştır. Buna göre, konut alanları güneye; kültürel alanlar doğuya; endüstriyel alanlar kuzeye; ortak alanların bulunduğu uluslararası alanlar (international zone) batıya yerleştirilmiştir.

Şekil 4.26. Mirra Alfassa, Yerleşimin taslak çizimi, 1965 (auroville.org)

Şekil 4.27. Auroville yerleşimi, Galaxy Plan Modeli
(<http://www.auroville.org/thecity.htm>)

Yerleşimin nazım planına “galaxy plan” adı verilmiştir (Şekil 4.30). Bu plan, merkez, zonlar ve yeşil kuşaklardan oluşmakta olup, 1965’ten bu yana çeşitli değişimler geçirmiştir. Yerleşimde oluşan değişimin ne kadar hızlı bir şekilde geliştiği Şekil 4.27’de görülmektedir. 1966 yılındaki dağılık yerleşim planı, 1968 yılında net bir yerleşim dokusuna dönüşmüştür.

1966, Galaxy Plan

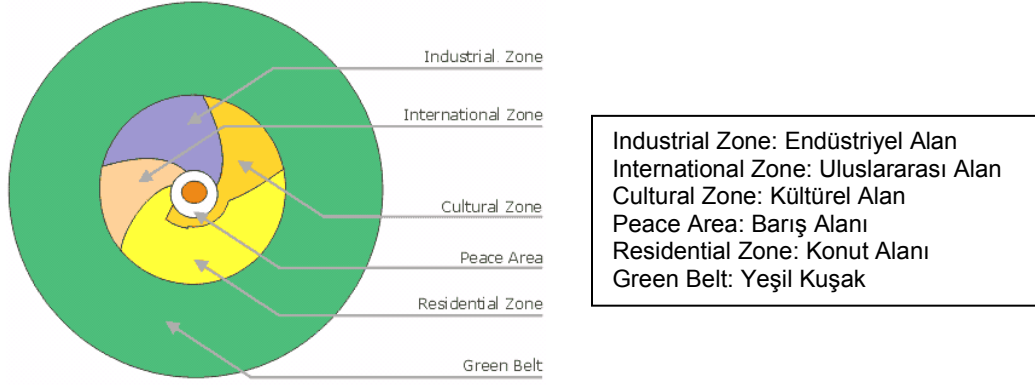
1967, Galaxy Plan

1968, Galaxy Plan

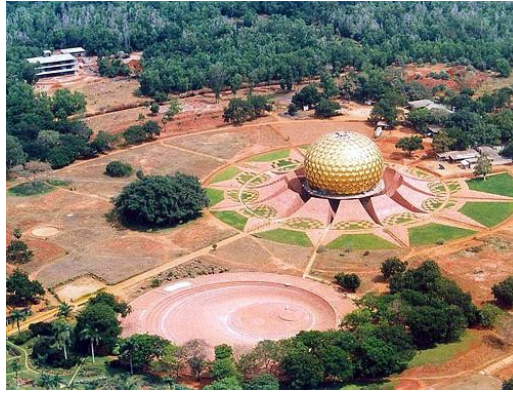
Şekil 4.28. Auroville master planın yıllara göre değişimi.
(<http://www.auroville.org/thecity/buildingthecity.htm>)

Daha önce bahsedildiği gibi yerleşim, fonksiyonlara göre 6 bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler, 1) Barış Alanı (Peace Area); 2) Endüstriyel Zon; 3) Uluslararası Zon; 4) Kültürel Zon; 5) Konut Zonu; 6) Yeşil Kuşak, olarak özetlenebilir. Aşağıdaki şekilde tüm bu bölümlerin birbirine göre konumları ve ilişkileri görülmektedir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Auroville Yerleşimi Fonksiyonlara göre Ayrılmış Bölümler
(http://www.auroville.org/av_brief.htm)

Galaxy planında bulunan Barış Alanı (Peace Area), yerleşimin merkezinde yer almakta ve amfi tiyatro, meditasyon alanı gibi ortak sosyal mekanları içermektedir (Şekil 4.30).

Şekil 4.30. Auroville merkezinde bulunan ortak alan, [Barış Alanı (Peace Zone)]
(<http://mariamassage.wordpress.com/category/auroville/>)

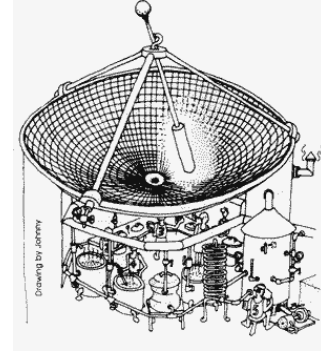
Yerleşim, yeşil bir kuşak ile çevrenmekte, kültürel alanlar ile konut alanlarının birbirine yakın olduğu ve iç içe geçtiği görülmektedir. Buna karşın, endüstriyel alanlar, konut alanlarının oldukça uzağında tasarlanmıştır.

1965 yılında Auroville hayalinin gerçekleştirilmesi için seçilen alanın, kurak ve bakımsız bir toprağa sahip olduğu, bu alanın etrafında birçok geleneksel köy bulunduğu belirtilmektedir. Auroville yerleşimi bu alanın üzerinde geliştikçe, alan yeşillenmeye ve sağlıklı bir doğal çevreye sahip olmaya başlamıştır (Sobo ve Hoberg, 2010). Auroville, zaman içinde büyümüş, genişlemiş ve çeşitli ekolojik toplulukları içinde barındıran bir kasabaya dönüşmüştür.

Auroville, coğrafi konumu itibariyle tropikal bir iklime sahiptir. Tropikal iklimin, ekolojik ve sürdürülebilir yerleşimler oluşturma ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi

konularda önemli avantajlara sağlayan bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Auroville, enerji kazanımı konusunda yenilikçi teknolojileri takip edilmekte ve kullanılmaktadır. Yerleşimin en önemli yenilenebilir enerji kaynağı, solar enerjidir. Yerleşimde, su ısıtmak, sokak aydınlatması oluşturmak, elektrik üretmek, su pompalamak gibi birçok enerji gereksinimi, solar enerji sistemlerinden elde edilmektedir.

Auroville yerleşiminde “Solar Kitchen” (Solar Mutfak) adıyla bilinen ortak olarak kullanılan bir bina bulunmaktadır (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Solar Mutfak, Auroville(<http://www.auroville.org/society/solarkitchen.htm>)

Şekil 4.32. Solar Mutfağın üzerinde bulunan çanak şeklindeki solar sistem (<http://www.auroville.org/society/solarkitchen.html>)

Mutfağın gereksinim duyduğu tüm enerji, solar ve dizel motor içeren hibrid bir sistemden sağlanmaktadır. Güneş enerjisinin yeterli olmadığı durumlarda enerji, dizel motordan elde edilmektedir. Auroville Solar Mutfakta, bir günde toplam 1000 kişiye yemek verilmektedir (Sobo veHoberg, 2010). Bir günde yapılan yemek sayısı, sistemin büyüklüğünü ve teknolojinin sınırlarının zorlandığını göstermektedir. Şekil 4.32’de mutfak binasının üstünde bulunan çanak şeklindeki solar sistemin taslak çizimi görülmektedir.

Auroville’de çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlamak amacıyla kullanılan bir diğer sistem ise, atık su arıtma sistemleridir. Kompostlama sistemi ile atık sular geri dönüştürülerek kullanılmaktadır.

Auroville yerleşiminin arazi büyüklüğü nedeniyle kişiler yerleşimde bir noktadan bir noktaya gitmek için bazı ulaşım araçları kullanmak zorunda kalmaktadır. Bilinen akaryakıt sistemleri ile çalışan taşıma araçları, Auroville yerleşiminin ekolojik ayak izini arttırmaktadır. Bu durumun önüne geçmek ve ulaşımında harcanan enerjiyi minimuma indirmek için “Elektrikli Araç” (“Electric Vehicle”, “EV”) teknolojisi geliştirilmiştir. Ulaşım, küçük ölçekli, elektrikle çalışan otomobiller, bisikletler (Şekil

4.33) ve motosikletler ile çözülmektedir. Elektrikli araçları şarj etmek için yerleşimin belirli yerlerinde şarj noktaları belirlenmiştir.

Şekil 4.33. Auroville Yerleşiminde kullanılan elektrikli çalışan bir bisiklet (http://www.auroville.org/thecity/Auroville_mobility.pdf)

Auroville Vakfı, uygulanan Elektrikli Araç (EV Technology) teknolojisini yaygınlaştırmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışmaların bazıları mevcut araçların elektrikli kullanıma olanak sağlamasının yollarını bulmaya veya elektrikle çalışan bütüncül bir ulaşım sistemi ve toplu taşıma sistemi oluşturmaya odaklanmaktadır.

Auroville yerleşimi, birçok sürdürülebilir yerleşim girişiminden, yenilikçi teknolojilere olan ilgisi ve yapılan deneyler nedeniyle farklılaşmaktadır. Auroville yerleşiminde bulunan yapılar incelendiğinde, genellikle doğal ve organik bir mimari yaklaşımın benimsediği görülebilir. Ancak, yapılarda kullanılan mimari dil değişiklik göstermektedir. Auroville yerleşiminde, geleneksel bir mimari ile inşa edilmiş bir binaya veya (Şekil 4.34) modern bir yapıya rastlamak mümkündür (Şekil 4.35).

Şekil 4.34. Geleneksel mimari tarzda ve geleneksel yapı malzemeleri ile inşa edilmiş bir bina, Auroville Yerleşimi (<http://www.hotelclub.com/blog/auroville/>)

Şekil 4.35. Teknolojik ve modern mimari tarzda ve çağdaş yapı malzemeleri ile inşa edilmiş bir bina, Auroville Yerleşimi (<http://www.hotelclub.com/blog/auroville/>)

Binalarda, yapı malzemesi olarak yerel ve ekolojik malzemeler sıklıkla kullanılmaktadır. Mimari konularda birçok deneysel araştırma da yapılmakta, yeni ve enerji etkin malzemeler araştırılmaktadır. Auroville’de bulunan Bilim Araştırma Merkez’inde (Center for Scientific Research (CSR), yenilenebilir enerji sistemlerinden, yapı malzemesi teknolojilerine kadar birçok alanda araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar sayesinde, Auroville yerleşimine özgü bazı yapı malzemeleri üretilmektedir.¹⁵ Mimarismde yeni uygulamalara ve buluşlara önem verilen Auroville yerleşiminde, farklı mimari tarzlarda örnekler inşa etmektedir. Örneğin, Auroville’de “Hareket Edebilen Ev” (“Movable House”) adında bir proje üretilmiştir. Bu projenin asıl amacı, kolay uygulanabilir, ekonomik ve hızlı bir şekilde inşa edilecek sürdürülebilir bir konut yapısı oluşturmaktır. Şekil 4.36’da görülen “Hareket Edebilen Ev” , toplam 64 saat içinde inşa edilmiştir (www.earth-auroville.com). Binanın yapımında sadece toprak malzeme kullanılmıştır.

Şekil 4.36. “Hareket Edebilen Ev” (“Movable House”), Auroville Yerleşimi
(http://www.earth-auroville.com/movable_house_2008_en.php)

Auroville yerleşimi, yeni yapı malzemeleri, yeni yapım teknikleri ve teknolojileri üzerinde araştırmalar ile deneysel uygulamalar yapmaktadır.

Ekonomik Özellikler

Auroville yerleşiminde büyük bir çoğunluk, organik tarımla uğraşmaktadır. Yerleşimin, yaklaşık 161 hektarlık bir alanı organik tarıma ayrılmıştır. Organik tarım ile Auroville’deki tüm köylerin meyve ve sebze gereksinimlerinin yüzde 50’si

¹⁵Ferrocement ve Earth Block gibi yapı malzemeleri üretilmiştir. Bu malzemeler hakkında ayrıntılı bilgi için: www.auroville.org

karşılanabilmekte, ancak buğday ve pirinç gereksiniminin sadece yüzde 2'si elde edilebilmektedir. Bu nedenle, bazı yiyecek ürünlerinde halen dışarıya bağımlılık devam etmektedir.

Auroville, tek tip bir organizasyon şemasına ve yönetime sahiptir. Eğitim, sağlık, kültür ve finans konularında kararlar, ortak fikir birliği kapsamında verilmektedir. Auroville'in ana vizyonu, finansal olarak kendine yetebilen ve kapalı bir ekonomik sisteme sahip bir yerleşim oluşturmak olarak tanımlanmıştır (auroville.org). Yerleşim, henüz bu vizyonu gerçekleştirilememiştir.

Auroville yönetimi, topluluk içinde para kullanımını azaltmak için yerleşimin üzerinde yaşayan tüm kişilerin yaşamsal gereksinimlerini yeterli derecede, "bir karşılığı" olmadan sağlamayı ana amaç edinmiştir. Bu ekonomik sisteme, parasız ekonomi ("cashless economy") adı verilmektedir.

Auroville yerleşiminde, kişisel mülkiyet yoktur. Yerleşimdeki bütün mülkiyetler, Auroville topluluğunun tümüne aittir. Bu tip bir mülkiyet tarzı, kolektif mülkiyet olarak adlandırılmaktadır. Tezin üçüncü bölümünde ele alınan 19. yüzyıl ütopyalarının bazılarında da "ortak mülkiyet" uygulaması sıklıkla görülmektedir. Auroville'nin ortak mülkiyet uygulaması ile yerleşimde yaşayan kişilerin materyalist bakış açılarını sınırlamayı amaçladığı düşünülebilir. Ortak mülkiyet sayesinde, yerleşimde yaşayan kişiler hem ekonomik hem de sosyal yönden birbiri ile eşit olma hakkı kazanmaktadır.

Sosyo- Kültürel Özellikler

Auroville yerleşiminin, çevresinde bulunan diğer köyler üzerinde sosyal ve ekonomik etkilerinin oldukça fazla olduğu söylenebilir. Şu anda yerleşim, çevre köylerde yaşayan 5000'den fazla kişiye temizlik, inşaat, bakım, onarım gibi birçok alanda iş olanağı sağlamaktadır.

Auroville, kendini "ruhsal ve ekolojik bir topluluk ve yerleşim" ("spiritual and ecological community") olarak tanımlamaktadır. Yerleşimin baskın karakterini, ruhsal uygulamaların belirlediği söylenebilir. Ana ruhsal aktivitelerin başında meditasyon gelmektedir.

Yerleşimde, politika, mülkiyet ve din yoktur. Meditasyonu bir din olarak değil bir bilim olarak görmektedirler. Auroville'de yaşayan kişiler, meditasyonu, deneyimlerden türetilen ve insan ruhuna, sağlığına fayda sağlayan bir bilim olarak ele almaktadır (Meier, 2006). Tez için yapılan araştırmalar kapsamında, çoğu eko-köy yerleşiminde

meditasyonun, ana ruhsal aktivite olarak kullanıldığı görülmüştür.

Her eko-köyün farklı baskın özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Örneğin, bazı eko-köyler ekolojik yöntemlere daha fazla önem vermekte, bazıları ise sosyal konularda kendini daha çok geliştirmektedir. Auroville yerleşiminin, sosyal sürdürülebilirlik bakımından örnek alınacak birçok uygulaması bulunmaktadır. Auroville’de sosyal yaşantıda, kişiler arası eşitlik ilkesine önem verilmektedir. Daha önce bahsedildiği gibi ortak olarak kullanılan Solar Mutfak’ta bir günde toplam 1000 kişi dönüşümlü olarak bir araya gelmektedir. Yerleşimin merkezinde olan Barış Alanı’nda (“Peace Zone”) oluşturulmuş birçok sosyal ve ruhsal mekân bulunmaktadır. Bu mekânlar, Auroville topluluğunun sosyal ilişkilerini pekiştirmek üzere tasarlanmıştır.

Mirra Alfansa’nın günlüğünden alınan bir alıntıda, Alfansa, hayal ettiği Auroville yerleşimini şu şekilde anlatmaktadır:

“...Auroville yerleşimi, dünya üzerinde, hiçbir ırkın, ‘bu yer bize ait’ diye iddia etmediği, tüm insanların sağlık ve huzur içinde, özgür, ‘dünya vatandaşı’ olarak, tek bir otorite altında yaşadığı bir yer olmalıdır” (Mother’s Agenda,1988; Meier 1996; aktarılarak).

Auroville yerleşimi tasarısının, daha önce oluşturulmuş ütopyik yerleşimlere benzetilmesi nedeniyle, bazı yazılarda “gerçekleşmiş bir ütopya şehri” olarak tanımlanmaktadır.

4.2.4. Ökodorf Sieben Linden, Almanya

Ökodorf Sieben Linden, Almanya’nın doğu bölgesindeki Altmark şehrinde yer almaktadır. “Sieben Linden” kelimesi, Türkçe’de “yedi İhlamur” anlamına gelmektedir. Sieben Linden yerleşiminin kurucuları, girişimlerinde, kırsal ile kentsel kültürün denge içinde olduğu alternatif bir yaşama biçimi modeli oluşturmak istediklerini belirtmektedir (siebenlinden.de).

Şekil 4.37. Sieben Linden Yerleşimi, Üstten Görünüş.
(http://www.ecovillagenews.org/wiki/index.php/What_We_Can_Learn_from_Ecovillage_Sieben_Linden)

1997 yılında, terkedilmiş küçük Popau adında bir köyün yakınında, 82 hektarlık bir alan alınmıştır. 82 hektarlık arazide, farklı tiplerde çeşitli evler, bahçeler ve çiftlik alanı bulunmaktadır (Şekil 4.37).

Başlangıçta, Popau köyünde bulunan eski bir bina, düşük enerjili yapı standartlarına uygun şekilde Sieben Linden girişimi kurucuları tarafından tamir edilmiş, topluluğun bazı üyeleri burada yaşamaya başlamıştır. Şu anda bu bina, ziyaretçiler ve topluluk üyelerinin kullandığı bir merkez bina haline dönüşmüştür. 82 hektarlık alanda mevcut köyün yenilenmesine ek olarak, yeni bir yerleşim alanı da oluşturulmuştur. Würfel, Sieben Linden'i, "eski köy ile yakındaki yeni yerleşimin karışımı" olarak tanımlamıştır (Würfel, 2012). Bazı topluluk üyeleri, yeni ve ekolojik bina prensiplerine göre tasarlanmış binalarda, bazıları ise halen karavanlarda yaşamını sürdürmektedir.

2012'de yapılan sayıma göre Sieben Linden eko-köyünde 135 kişi yaşamaktadır. Yerleşimde, çok farklı kültürlere ve yaşam standartlarına sahip kişilerin, ortak bir bilinç ve amaç çerçevesinde birlikte yaşadığı belirtilmektedir (<http://www.siebenlinden.de/>). Orta boyutlu bir eko-köy olan Sieben Linden, tez kapsamında ele alınan diğer eko-köylerden, yakınında bulunan eski bir yerleşimi de yeniden canlandırması ile farklılaşmaktadır.

Fiziksel ve Çevresel Özellikler

Sieben Linden yerleşiminin 1997'den beri fiziksel olarak geliştiği görülmektedir. Yerleşimin en önemli amacı, her anlamda kendi kendine yetebilen bir yerleşim oluşturmaktır (siebenlinden.de).

Bir yerleşimin kendi kendine yetebilme özelliği kazanabilmesi için en önemli unsurlardan biri, harcadığı kadar enerjiyi üretebilmesi olarak görülmektedir. Sieben Linden elektrik enerjisini, fotovoltaik panellerden elde etmektedir. Sieben Linden topluluğu el yapımı güneş enerji sistemleri kullanmaktadır (Şekil 4.38). Yerleşimin ihtiyacı olan elektrik enerjisinin tümünü bu sistem ile karşılanmaktadır.

Şekil 4.38. El yapımı, güneş panelleri, Sieben Linden
(http://permacultureusa.org/project_profiles/europe/sieben_linden_ecovillage_germany.htm)

Yerleşimde, ısınmak için kullanılan odunlar, Sieben Linden yerleşiminin yakınındaki ormandan elde edilmektedir (Şekil 4.39).

Şekil 4.39. Yakacak Odun Deposu, Sieben Linden
(<http://farewellburt.files.wordpress.com/2010/05/woodpile4.jpg>)

Odun yakıtlar ile fosil yakıtların çevreye verdiği zararlar birçok akademik yazıda karşılaştırılmıştır. Bazı çalışmalarda, odun yakıtların çevreye verdikleri karbondioksit miktarının, fosil yakıtların verdiği zararlı gaz miktarlarına göre çok az olduğunu savunulmaktadır. Bu nedenle, odun yakıtlarının kullanımı, daha sürdürülebilir ve yenilenebilir bir enerji sistemi olarak görülmektedir.

Sieben Linden, ekolojik sürdürülebilirlik için bir çok farklı uygulamayı bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle yerleşim, ekolojik deney alanı olarak ele alınabilir. Organik tarım ve küçük sayılabilecek hayvancılık faaliyetleri sayesinde, Sieben Linden, topluluğunun besin ihtiyaçlarının %70'ini karşılayabilmektedir (Şekil 4.40).

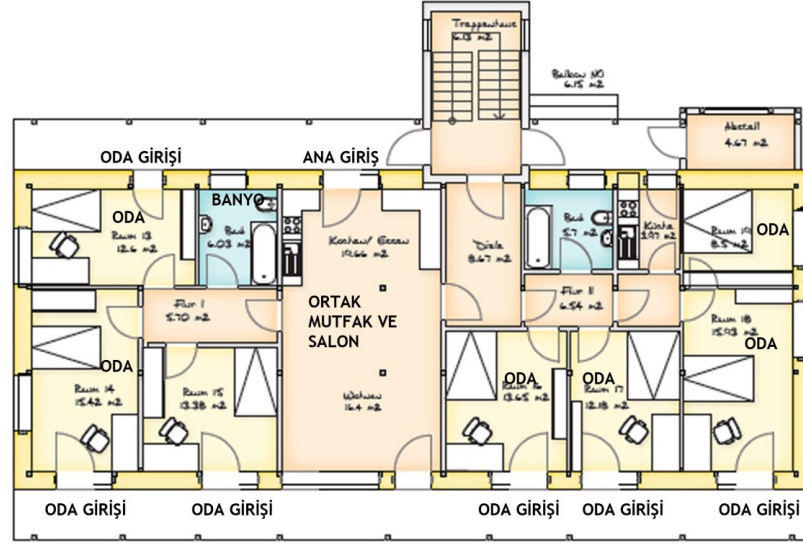
Şekil 4.40. Organik tarım yapılan bir bahçe, Sieben Linden Yerleşimi
(<http://farewellburt.files.wordpress.com/2010/05/sieben-linden-growing-area.jpg>)

Gri su atık sistemi ile dönüştürülen sularla, organik tarım yapılan alanlar sulanmaktadır. Kompost tuvalet sistemlerini kullanan yerleşim, kompostları organik tarım alanlarında kullanmaktadır.

Sieben Linden'in ayak izini azaltan uygulamalardan biri ise, araba paylaşım sistemidir. Bu sistemle topluluktaki kişiler, ihtiyaçlarına göre, topluluğa ait arabaları ortaklaşa kullanmaktadır. Sieben Linden'de toplu taşıma kullanımı yaygındır.

Yerleşimde, çoklu aile konutları (mutli-family dwellings) tasarlanmıştır. Çoklu aile konutları, yatay olarak büyüyen en fazla üç katlı binalardır. Yerleşimde, ailelerle, bekar kişilerin bir arada yaşadığı bloklar inşa edilmiştir. Çoklu aile konutları, kat planlarından da anlaşıldığı gibi çok farklı sosyal yapılar için uygun fonksiyona sahiptir. Bu tip binalar, tüm büyüklüklerdeki aileler ve tek yaşayan kişiler için farklı kullanım seçenekleri oluşturmayı mümkün kılmaktadır. Yatak odalarının arasında

ortak banyo, mutfak ve salon alanları oluşturulmuştur. Bu uygulama, ortak mekânları kullanan kişilerin sosyal ilişkilerini arttırmaktadır (Şekil 4.41).

Şekil 4.41. Villa Strohhof adlı saman balyasıyla yapılmış çoklu aile konutu, normal kat planı (<http://chelseagreen.com/blogs/steen/2010/10/06/sieben-linden-ecovillage-of-germany/>)

Yerleşimde, saman balyasından farklı boyutlarda, enerji etkin binalar tasarlanmıştır. Sieben Linden'de saman balyası inşaatını geliştirecek deneyler yapılmaktadır. Saman balyası, farklı malzemelerle birlikte kullanılmaktadır. Bu nedenle, Sieben Linden Avrupa'da en fazla saman balyası kullanan yerleşim olma özelliğini kazanmış olup, yerleşim Avrupa'nın en büyük saman balyası binasına sahiptir (Şekil 4.42) (siebenlinden.de).

Şekil 4.42. Villa Strohhof, Saman Balyası Bina (<http://chelseagreen.com/blogs/steen/2010/10/06/sieben-linden-ecovillage-of-germany/>)

Yerleşimde yapılan inşaatlarda, saman balyasından farklı olarak başka yenilenebilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler de kullanılmaktadır. Örneğin, başka binalar için hazırlanmış fakat yanlış boyutlarda üretildiği için uygulanmamış pencere, kapı

doğramaları Sieben Linden’de yapılan yeni binalara entegre edilmektedir (siebenlinden.de).

Sieben Linden eko-köyünde, yerleşim planlanırken kamusal ve yarı-kamusal alanlar arasında denge kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Yerleşimin merkezine yakın bölgelerde kamusal ve sosyal mekânlar, merkezden uzaklaştıkça yarı kamusal mekânlar ve özel konut alanları yerleştirilmiştir. Yerleşimin içine hiçbir şekilde araç girememektedir. Tüm alan yaya yollarıyla çevrelenmiş olup, ana yaya yolu boyunca sosyal alanlar sıralanmıştır. Ticari alanlar, ahşap işçiliği atölyeleri gibi gürültüye neden olan alanlar, yerleşimin girişine yakın bir noktaya yerleştirilmiştir. Bu sayede hem malzeme temini, hem de gürültü sorunları çözülmektedir.

Yerleşim, fonksiyonlara göre ve farklı konseptlere göre küçük topluluklara ve mahallelere bölünmüştür. Örneğin, yerleşimde “Club 99” adında bir mahalle vardır. Bu mahallede Vegan¹⁶ beslenme tipini benimseyen kişiler yaşamakta, bu mahallede yaşayanlar, organik tarım yapmakta, ulaşım, taşıma ve tarımsal aktiviteleri için atları kullanmaktadır. Tarım yaparken veya inşaatlarda makine kullanımına karşı çıkan bir görüş benimsemişlerdir. Mahallede, tamamen geleneksel, yerel uygulamalar ve teknikler tercih edilmektedir. Yerleşimde, “Club 99” gibi farklı özelliklere sahip çeşitli mahalleler bulunmaktadır.

Ekonomik Özellikler

Sieben Linden eko-köyü genelinde, bağımsız gelir dağılımı uygulanmaktadır. Sadece farklı yaşam standardını benimsemiş Club 99 mahallesinde, gelir dağılımı ortaklaşa yapılmaktadır. Club 99’da yaşayan üyelerin kazandıkları gelirler, bir finansal havuzda birleştirilmekte ve ortak bir şekilde paylaştırılmaktadır.

Organik tarım yapılan alanlar, daha öncede belirtildiği gibi yerleşimin yiyecek ihtiyacının büyük bir kısmı karşılamaktadır. Yerleşim, ürettikleri ihtiyaç fazlası enerjiyi satarak, ek gelir elde etmektedir. Bu bağlamda yerleşimin ekonomik açıdan sürdürülebilir olma yolunda önemli adımlar atmış olduğu söylenebilir.

¹⁶Veganlık yada veganizm, hayvansal gıdaları, giyecekleri ve diğer tüm yan ürünleri kullanmayı reddetme olarak tanımlanabilir. Bu akımın takipçilerine vegan denir.

Sieben Linden'de ekonomik açıdan sürdürülebilirliğe katkı sağlayan bir diğer gelir kaynağı ise eko-turizm ve yerleşimde düzenlenen özel kurslar olarak sıralanmaktadır. Yerleşimi ziyaret eden kişilere, ücret karşılığında eko-köy yaşamı ve ekolojik bina yapımı, özellikle saman balyası bina yapımı hakkında bilgiler verilmektedir. Sieben Linden'nin eko-köyler arasında öne çıkan baskın özelliği, ekolojik bina yapımı konusunda kendini geliştirmeye önem vermesi olarak belirtilebilir.

Sieben Linden eko-köy üyeleri çok farklı iş dallarıyla uğraşmaktadır. Önemli sayıda üye, Avrupa'da bulunan ve eko-köyler gibi toplulukları konu alan yazılar yayınlayan "Eurotopia" adında bir dergiyi işletmektedir. Diğer kişiler, farklı dallarda ticaretle, tarımla veya sanatla uğraşmaktadır.

Yerleşimde, çeşitli iş olanakları mevcuttur. Örneğin, bazı üyeler, organik tarım sahasında çalışmakta, bazıları mücevher tasarlayıp, yerleşimde bulunan mağazada satmaktadır. Bir kısmı ise, Sieben Linden Eko-köyü'ne yakın yerel şirketlerde görev almaktadır (siebenlinden.de). Sieben Linden eko-köyü, iş olanakları konusunda özgürlükçü bir yapıya sahiptir. Bir yerleşimin kendi kendine yetebilmesi ve ekonomik açıdan sürdürülebilir olması için, tüm üyelerin, yerleşim sınırları içinde iş bulabilmesi gerekliliği savunulabilir. Bu konu, eko-köylerin dış dünyayla ne ölçüde ilişkide olması gerektiği konusunda tartışma yaratmaktadır.

Sosyo-Kültürel Özellikler

Sieben Linden eko-köyünün de diğer eko-köyler gibi komünal yaşantıyı yerleşimin, odak noktasına yerleştirdiği anlaşılmaktadır. Konutların veya yerleşimin planlanması aşamasında, komün yaşamı teşvik edecek tasarım prensipleri kullanılmıştır.

Daha öncede belirtildiği üzere, Sieben Linden yerleşimi, farklı mahallere ayrılmıştır ve bu mahalleler farklı bakış açılarına sahiptir. Sieben Linden'de bulunan bir mahalle, tamamen geleneksel bir sosyal yaşam şekli belirlemişken, bir diğer mahalle daha modern bir sosyal yapıya sahiptir. Bu çeşitli bakış açıları, sosyal açıdan üyelerin istedikleri yaşam şeklini benimsemelerine olanak sağlamaktadır.

Sieben Linden eko-köyünde karar verme mekanizması ve yönetim, topluluk kurulduğundan bu yana değişim yaşamıştır. İlk başlarda, alınacak bir çay bardağı veya inşa edilecek bir konut hakkında karar vermek için her hafta karar verme toplantıları yapılmış, daha sonra, bu haftalık toplantılar her ay düzenlenmeye başlanmıştır (siebenlinden.de). Düzenlenen toplantılarda, bireyler arası anlaşmazlık

yaşanmaya başlanmıştır. Bu anlaşmazlıkları düzenlemek adına yerleşimi yönetecek beş adet karar verme kurulu (“council”) seçilmiştir.

Sieben Linden, bu bölümde ele alınan dört yurtdışı eko-köy örneği ile karşılaştırıldığında daha yakın bir tarihte kurulmuş ve az nüfusa sahip bir yerleşimdir. Ancak, kendine yeterlilik konusunda çoğu başarılı ve köklü eko-köy girişimine yakın bir ilerleme gösterdiği söylenebilir.

Dünyada kurulmuş ve başarılı örnekler arasında sayılan yerleşimlerin, amaçlarını yerine getirmede bazen farklı, bazen aynı yolları tercih ettikleri görülmüştür. İdeal ve sürdürülebilir bir yerleşim oluşturmayı amaçlayan eko-köylerin hangi yılda ve koşulda kurulmuş olursa olsun, sürekli bir şekilde geliştiği gözlemlenmiştir. Bu bölümde, dünyada oluşturulmuş eko-köylerin durumları, karşılaştıkları sorunlar belirtilmiştir. Bir sonraki bölümde, Türkiye’deki eko-köy girişim örneklerinin durumları ve gelişimleri ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

4.3. Dünya’daki Örneklerin Üzerine Genel Değerlendirme

Tez kapsamında incelenmek üzere, dünyadaki eko-köy girişimlerinin arasından, özellikle “sürdürülebilir” ve başarılı olarak görülen örnekler tercih edilmiştir. Türkiye’deki eko-köy örneklerinin seçiminde böyle bir seçim kriteri kullanılmamıştır. Türkiye’de oluşturulan eko-köy yerleşimleri ile incelenen yurtdışı örnekleri, seçim kriterlerinin farklı olması gerekçesiyle karşılaştırmaya tabi tutulmayacaktır. Ancak, dünyada oluşturulmuş “başarılı” eko-köy örneklerinin, “ideal bir eko-köy modeli” için bazı fikirler verebileceği düşünülerek, tablolar aracılığıyla incelenecektir. Bu incelemenin bulguları, önerilerin altyapısını oluşturacaktır.

Yurtdışında bulunan eko-köy girişimleri incelendiğinde çeşitli iklimlere sahip alanlarda, farklı yıllarda kurulmuş olanlarına rastlamak mümkündür. Çizelge 6.2’de bulunan eko-köy yerleşimleri birbiriyle karşılaştırıldığında, kendi kendine yetebilme, sürdürülebilir olma özelliğine sahip olan örneklerin, değişken coğrafi konumlara, nüfus sayılarına, arazi büyüklüklerine sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, başarılı bir eko-köy oluşturmanın kesin bir doğrusunun olmadığı tespit edilmiştir. İdeal bir eko-köy tanımı yapmak için, standartlaşmaya gitmek gerektiği söylenebilir. Ancak, standartlaşmak, küreselleşmek gibi kavramlar eko-köy hareketinin felsefesiyle ters düşmektedir. İdeal bir eko-köy oluşturabilmek için standartlaşmak yerine, yerelleşmek en iyi çözüm olarak öngörülebilir. Farklı koşullara sahip girişimlerin, kendi yerel koşulları içinde en iyi ve sürdürülebilir yerleşimi oluşturmaya

çalışması gerekmektedir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Dünya'daki Eko-köy Girişim Örneklerinin Genel Özellikleri

	Kurulum Yılı	Coğrafi Konum	İklim	Nüfus	Arazi Büyüklüğü
Findhorn Eko-köyü	1962	İskoçya	Okyanus iklimi *	450	12.1 hektar
Ithaca Eko-köyü	1991	Kuzey Amerika, New York	Ilıman iklim	167	70.8 hektar
Auroville Eko-köyü	1968	Güney Hindistan	Muson iklimi**	2160	761 hektar
Oekodorf Sieben Linden Eko-köyü	1997	Doğu Almanya	Karasal iklim***	110	82.0 hektar

* Okyanus İklimi: Yazlar serin, kışlar ılık ve her mevsim yağışlıdır.

** Hindistan ikliminin başlıca özellikleri musonlar, alize rüzgârları, sıcaklık ve düzensiz yağışlardır.

** Karasal iklim: Kışları soğuk ve karlı geçer, yazlar ise genellikle sıcak ve kuraktır.

Dünya'daki örneklerin, enerji üretiminin ve organik tarımdan elde edilen ürünlerin yeterliliği konusunda eksiklikleri olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, yerleşimlerde yaşayan kişi sayısının fazlalığı olarak açıklanabilir.

Yenilenebilir enerji sistemlerinin çoğunlukla uygulandığı yerleşimlerde, enerji üretimini çoğaltmak için yenilikçi ve deneysel çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Türkiye örnekleri tarafından bu deneysel çalışmaların takip edilmesi, aynı deneysel ve yenilikçi bakış açısının benimsenmesi gerekmektedir.

Dünya'daki eko-köylerde çeşitli mimari yaklaşımların benimsendiği anlaşılmaktadır. Bu yerleşimlerde, teknolojik ve modern mimari bilgi ile geleneksel mimari bilginin harmanlanarak kullanıldığı birçok yapıya rastlamak mümkündür. Deneysel mimari yaklaşımların sürdürülebilir mimari bağlamında başarılı örneklerin oluşmasına neden olacağı düşünülmektedir.

Dünyadaki örneklerde, kentsel alanlara yakın arazilerde oluşturulmuş eko-köyler bulunmaktadır. Ithaca Eko-köyü bu örneklerden biridir. Kentsel alanlardan beslendiği görülen yerleşimin kendini sürdürebilme konusunda önemli gelişimler gösterdiği söylenebilir. Ithaca gibi yerleşimler, "kentsel eko-köy" ("urban eco-village") olarak da tanımlanmaktadır. Kente yakınlık konusunun, eko-köyler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Bu olumlu etkilerin, bir eko-köy oluştururken dikkate alınması gerekir. Dünyada kentsel eko-köy kavramı hakkında araştırmaların çoğaldığı gözlemlenmiştir. Bu kavramın, eko-köy hareketini ilerleteceği ve eko-

köylerin genişleyerek yayılmasını sağlayacağı öngörülmektedir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Dünyadaki Eko-köy Girişim Örneklerinin Çevresel Özellikleri

	Mimari Yaklaşım	Yerleşime Özgü Konut Tipi	Enerji Üretim Araçları	Enerji Üretimin Yeterlik Yüzdesi**	Organik Tarım Faaliyetinin Yeterlilik Yüzdesi***
Findhorn Eko-köyü	Vernaküler* ve Yenilikçi	Viski Varili Evler (Barrel House)	Güneş ve Rüzgâr Enerjisi	Rüzgâr enerjisi ile %28	%50
Ithaca Eko-köyü	Vernaküler ve Yenilikçi	Ortak Kullanımlı evler (cohousing)	Güneş ve Rüzgâr Enerjisi	%100-ihyaçtan fazlası	%50
Auroville Eko-köyü	Vernaküler ve Yenilikçi	Hareket edebilen Ev (Movable House)	Güneş Enerjisi	%40	%50
Oekodorf Sieben Linden Eko-köyü	Vernaküler	Saman Balyası Ev(Strawbale House)	Güneş Enerjisi, Yakacak Odun (Firewood)	%100-ihyaçtan fazlası	%70

**Yerleşimde, ekolojik yollarla üretilen enerjinin topluluğun tüketim gereksinimini karşılama oranı.

***Yerleşimde yapılan organik tarımdan elde edilen ürünlerin, topluluğun yiyecek gereksinimi karşılama oranı. (Çizelgede bulunan sayısal bilgiler directory.ic.org isimli web sitesinden aktarılmıştır).

Dünyadaki eko-köylerin genellikle ekonomik açıdan dışa bağımlılıklarını en aza indirmeyi amaç edindikleri görülmektedir. Bu konu bazı araştırmalarda, yerleşimin gelişmişlik düzeyinin ölçütü olarak ele alınmaktadır. Ancak, bu çalışmada böyle ölçüt kabul edilmemiştir. Dünya örneklerinde de başarılı sayılabilecek örneklerin, ekonomik açıdan dışa bağımlı oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Dünyadaki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri

	Para Birimi	Yerleşime Özgü Ekonomik Faaliyetler	Eko-turizm Hizmeti	Dışa bağımlılık
Findhorn Eko-köyü	"Eko" para birimi	Ekolojik Eğitim Atölyeleri	Var	Bağımsız
Ithaca Eko-köyü	Küresel para birimleri	Organik Tarım ve Diğer meslekler	Var	Bağımlı
Auroville Eko-köyü	Parasız Ekonomi	Organik Tarım ve diğer meslekler	Yok, (ziyarete açık)	Bağımsız
Oekodorf Sieben Linden Eko-köyü	Küresel para birimleri	Ekolojik Eğitim Atölyeleri	Var	Bağımlı

Dünya'da oluşturulan eko-köyler incelendiğinde, eko-köylerin yönetim şekillerinin açık ve net bir şekilde belirlenmesi, kararların tüm üyelerce kabul edilen bir yöntem ile alınması, verilen her kararın yazılı bir şekilde kaydedilmesi, mülkiyetlerin paylaşılması, her konuda yasal yöntemlere başvurulması gibi düzenlemeler ile yerleşimdeki strüktürel karmaşanın önüne geçilebildiği görülmüştür (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Dünya'daki Eko-köy Girişim Örneklerinin Yönetimsel Özellikleri (Çizelgede bulunan sayısal bilgiler directory.ic.org isimli web sitesinden aktarılmıştır.)

	Yönetici	Karar verme mekanizması
Findhorn Eko-köyü	Belirli bir yönetici grubu vardır.	Oy çokluğu (%90 oranında)
Ithaca Eko-köyü	Belirli bir yönetici takımı yoktur. Tüm üyeler yöneticidir.	Oy birliği (Consensus)
Auroville Eko-köyü	Auroville Vakfı tarafından yönetilmektedir.	Oy çokluğu (%50 oranında)
"Oekodorf Sieben Linden Eko-köyü"	5 adet yönetici kurul ("council") vardır.	Oy birliği (Consensus)

5. TÜRKİYE'DE EKO-KÖYLER

Eko-köylerin, kentten kırsala dönüşü ve kırsala ait geleneksel bilgilerin övgüsüne dayalı bir sistemi kapsadığı bilinmektedir. Türkiye açısından eko-köylerin değerlendirilmesi için öncelikli olarak Türkiye'de daha önce yaşanmış olan kırsaldan, büyük kentlere doğru yapılan iç göçlerden bahsetmek gerekmektedir. Bu şekilde, Türkiye'de kırsal alanda yaşanan dönüşüm daha net bir şekilde anlaşılabilir.

Türkiye'de 1950 yılından bu yana kırsaldan kente göç artarak devam etmiştir. Köylerden kentlere doğru olan göçün başladığı, doruklarına ulaştığı ve sonra yavaşladığı dönem, 1950-1985 arasındaki 35 yıl olarak belirtilmektedir. "Köyden kente net iç göç 1945-1950 arasında 214.000 iken 1950-1955 arasında 904.000'e çıkmıştır. 1965-1970 yılları arasında ise 1.939.000'e ulaşmıştır. 1975-80 arasındaki beş yılda 1.692.000'e düşmüştür. 1980-1985 döneminde köyden kente net iç göç bir önceki beş yıllık dönemin göç sayısı, bir buçuk kat yükselmiş, 2. 582.000'e ulaşmış ve 1985-1990 döneminde çok az bir artış kaydederek yaklaşık olarak aynı kalmıştır"¹⁷. Bu süreçler içinde terk edilen kırsalda, alışagelmış geleneksel köy yaşantısına özgü sosyal özellikler, bina yapım, tarım ve hayvancılık teknikleri körelmeye başlamıştır. Kırsalda yapılan nüfus sayımlarında genç nüfusun azlığı dikkat çekmektedir. Gençlerin, kentleri tercih etmesindeki en önemli nedenler, kentlerin kişilere daha fazla iş olanağı sağlaması ve hareketli yaşam tarzı olarak sıralanabilir.

Kentlerde yoğunlaşan nüfusun, sosyal açıdan iletişim eksikliğine, çevresel boyutta iklim değişiklikleri, çevre kirliliği, doğal kaynakların tükenmesi gibi birçok probleme neden olduğu görülmektedir. Bu sorunların devam etmesi halinde kentler için gelecekte daha büyük çevresel ve sosyal problemlerin oluşacağı öngörülmektedir. Çevresel problemlerin varlığını ve bir yerleşimin çevresel sürdürülebilirliğini ölçülebilir bir hale getiren, ekolojik ayakizi analiz raporu, Türkiye için 2012 yılında

¹⁷ DİE (1995) Türkiye Nüfusu, 1923-1994: Demografi Yapısı ve Gelişimi, DİE yayınları, Ankara.

yayınlanmıştır. Yapılan analizler Türkiye'nin mevcut gidişatı sürdürmesi halinde, biyolojik kapasitenin Türkiye ekonomisi için büyük bir risk haline geleceğini ortaya çıkarmıştır. Türkiye'deki tüketim düzeyi, ülkenin sürdürülebilir olarak ürettiği doğal kaynak miktarının (ulusal biyolojik kapasite) %100 üzerinde; dünya genelinde kişi başına düşen biyolojik kapasitenin ise %50 üzerindedir (Alessandro Galli ve diğ., Ed: Öztok ve Tapan, 2012). Türkiye için yapılan ekolojik ayakizi analiz çalışması, sürdürülebilirlik kavramının sadece ekolojik ve çevresel boyutuyla ilgili bilgiler içermektedir.

Türkiye sosyal ve ekonomik boyutta da sürdürülebilirlik sorunları yaşamaktadır. Türkiye bağlamında sosyal ve ekonomik konularla ilgili de birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonucunda kent yaşantısının sosyal açıdan bireyler arası yabancılaşmaya ve ekonomik açıdan zorluklara neden olduğu, bu sorunların çözümü için kentten kırsala bir dönüşün veya kırsal yaşantının çözüm olarak görülmeye başlandığı belirtilebilir. Türkiye'de sürdürülebilirlik kavramının, 1990 yılları ile birlikte anılmaya başladığı söylenebilir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleşen HABITAT II- Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Konferansı sonrasında, Türkiye'de sürdürülebilir mimari ve yerleşimlere olan ilginin ve uygulama girişimlerinin arttığı görülmektedir. Arsan'a göre, sürdürülebilir mimari konusundaki girişimlerin artmasında, konferansta ele alınan, "yaşanabilir çevre", "katılımcılık", "yerellik" ve sürdürülebilir yerleşim" kavramlarının büyük etkisi olmuştur (Arсан, 2004). Konferans, Yerel Gündem 21 faaliyetleri olarak anılan ve sürdürülebilir yerleşimler için birçok öneri barındıran bir bölüm içermiştir. Yerel Gündem 21'in ana sloganlarından biri olarak kabul gören, "Küresel düşün, yerel hareket et" sloganından da anlaşıldığı üzere, sürdürülebilir bir yerleşimin ancak, yerel aktörlerce oluşturulabileceği düşünülmekte, yerelliğe yapılan vurgunun yanında yerleşimlerde yaşanan sorunların çözümü için alternatif yerleşim birimleri oluşturmak gerektiği belirtilmektedir. Türkiye'de bu alternatif yerleşim modellerinin, bireysel girişimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından ele alındığı görülmektedir. Bu tip yerel yöntemlerle oluşturulan alternatif ve çevreye duyarlı yerleşim modellerine, "eko-köy" girişimleri örnek olarak verilebilir.

5.1. Türkiye'de Eko-köy Yerleşimleri ve Eko-köyler ile İlgili Ulusal Kuruluşlar

Türkiye'de ilk eko-köy kurma girişimi 1990'lı yılların sonlarında Orta Doğu Teknik Üniversiteli dağcı bir grup tarafından yapılmıştır. Bu girişimi, "Hocamköy" olarak adlandırmışlardır. Bu grubun amacı, Anadolu insanının geleneksel bilgisini,

akademik bilgi ile birleştirecek, yöre insanıyla birlikte sürdürülebilir bir kırsal yaşam modeli oluşturmaktır. Bu amacı yerine getirmek için, ekonomik açıdan kendine yeten ve mimariden, günlük yaşam ihtiyaçlarının karşılanması gibi birçok konuda doğaya uyum sağlayabilen bir yerleşim modeli oluşturmaya çalışmışlardır. Kırıkkale Hasandede beldesinde oluşturulması planlanan eko-köy yerleşimi girişimi, kurulamadan sona ermiştir.

Hocamköy girişimcilerinden Batur Şehirlioğlu, girişimlerinin başarısız olmasında birçok etkenin rol oynadığından bahsetmektedir. Şehirlioğlu'na göre, Türkiye'de sosyal güvence ve sağlık sektöründeki bazı yetersizlikler, kırsal yaşamı ayakta tutan tarım ve hayvancılık gibi konuların geri plana atılmasına neden olmuştur. Bu nedenle kırsalın, ekonomik bağımsızlığı önemli derecede sarsılmıştır. Şehirlioğlu, başarısızlıklarının nedenini, baskıcı ve kontrolcü toplum ve aile yapısı olduğu belirtmiştir (Ayman, Eroğlu, 2005) Bu bağlamda, Hocamköy eko-köy girişiminde, kent ve kırsal arasında sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerin farklılığı ve girişimcilerin bu farklılıklara uyum sağlayamamasının büyük bir sorun oluşturmuş olduğu söylenebilir. Araştırmalar sırasında, Türkiye'deki çoğu eko-köy girişiminin Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısının neden olduğu birçok sorunla karşılaştığı görülmüştür.

Türkiye'de oluşturulan girişimlerin çoğunluğu GEN kuruluşuna bağlıdır. Küresel bir eko-köy ağı olan GEN kuruluşu, ancak eko-köy girişimlerini kendi bağlamında ve genel özelliklere göre destekleyebilmektedir. Bu nedenle, GEN kuruluşunun Türkiye eko-köyleri üzerindeki etkinliği tartışma konusu olarak ele alınmalıdır. GEN'nin, Türkiye'nin kendi sosyal ve ekonomik yapısının yol açtığı sorulara çözüm bulamadığı söylenebilir. Bukapsamda, eko-köy girişimlerinin, karşılaştıkları Türkiye'ye özgü zorlukları çözmek üzere yerel bazı dernek ve kuruluşlar kurulmuştur. Bu kuruluşlar, EKİLAT (Eko-köyler İletişim Ağı), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, EKOYER (Eko- Yerleşkeler Ağı) olarak sıralanabilir.

EKİLAT (Eko-köyler İletişim Ağı): Türkiye'de bu şekilde kurulan yerel kuruluşlardan ilki olarak ele alınabilir. Türkiye'nin birçok yerinde (Ankara, İstanbul, Kırıkkale, Foça ve Fethiye) düzenlenen toplantılarda bir araya gelen eko-köy girişim hayali olan kişiler EKİLAT'ı kurmuşlardır. EKİLAT sayesinde birçok eko-köy girişimcisi, birbiriyle bilgi alışverişi yapabilmıştır. Ancak, günümüzde bu kuruluşun etkinlikleri azalmıştır.

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği: 1990 yılından bu yana doğaya

saygılı yaşamı benimseyen kişilere öncülük eden çalışmalar yürütmektedir. Ancak, 12 Ağustos 2002 tarihinde bu çalışmalar bir dernek altında toplanarak kurumsal bir yapıya dönüştürülmüştür. Buğday Derneği'nin amacı, bireylerde ve toplumda ekolojik yaşam bilincini ve duyarlılığını oluşturmak, ekolojik dengelerin bozulmaması için doğa ile uyumlu yaşam biçimlerini desteklemek olarak tanımlanmaktadır. Buğday Derneği bu amacını yerine getirmek için, geleneksel köylerdeki gibi tarımsal üretimlerin sürdürülmesine, çevre ve insan sağlığına zarar vermeyen sürdürülebilir tarım yöntemlerinin yaygınlaştırılmasına, insan gereksinimlerinin ekosistem döngülerine uyum içinde yeniden tanımlanmasına katkı sağlamaya çalışmaktadır (buğday.org).

Buğday Derneği, ekolojik yerleşimleri desteklemenin yanında aktif olarak, organik tarım faaliyetleri konusunda eko-köy girişimcilerini bilinçlendirmede önemli bir role sahiptir. Buğday Derneği'nin en etkin uygulamalarından biri olan TATUTA ("Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi Tecrübe Takası") projesi, Türkiye'de ekolojik tarımla geçinen çiftçi ailelerine mali, gönüllü işgücü veya bilgi desteği sağlayarak, ekolojik tarımı teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. TATUTA, ekolojik tarımla ilgilenen veya bu tür konularda bilgi edinmek isteyen insanlara, bir çok farklı bölgede kurulmuş bireysel çiftliklere veya eko-köy oluşumlarına, belirli bir ücret karşılığında giderek tecrübe kazanabilmelerini sağlamaktadır. TATUTA projesinin ana faaliyeti, çiftliklere uzun dönemli veya kısa dönemli ziyaretler tasarlamaktır. Ziyaretler bağlamında kişiler "gönüllü" ve "konuk" olarak adlandırılmaktadır. Gönüllü ziyaretçiler, işgücü, bilgi ve/veya tecrübe desteği sağlayarak çiftlikte çalışan kişidir. Çalışma karşılığında gönüllünün konaklama ve yemek ihtiyaçları, çiftlik sahipleri tarafından karşılanmaktadır. Konukların ise, çiftlikte konaklayabilmek için mali destek sağlamaları gerekmektedir ve çiftlikte çalışma zorunlulukları yoktur. Tez kapsamında ele alınan Türkiye'deki eko-köy girişimlerinin çoğu TATUTA ağına üyedir.

EKOYER (Eko-Yerleşkeler Ağı): Türkiye'deki ekolojik yerleşkeleri desteklemek ve geliştirmek üzere kurulan Ekoyer'in fikirsel geçmişi, Türkiye'nin de üyesi olduğu GEN-Avrupa (Küresel Eko-köyler Ağı- Avrupa – GEN-Europe) ile ilişkilerin başladığı tarihlere uzanmaktadır. EKOYER'in amacı, "ekolojik yerleşkeleri desteklemek, ekonomilerinin gelişmesine katkı sağlamak; deneyimlerin paylaşılması için bir ağ kurmak; düzenli toplantılar, eğitimler, festivaller ve şenliklerle eko-yerleşkeler ağını güçlendirmek ve kutlamak"(ekoyer.org). olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de EKOYER'e üye olan toplam 9 adet ekolojik yerleşim girişimi (Buğday Çamtepe,

Dedetepe iftliği, Dutlar Kollektifi, Gneşky, Knidia Eko-iftliği, Marmariç Eko-Yerleşkesi, Pastoral Vadi, Bayramiç Yeniköy) bulunmaktadır. Bu yelerden bazıları, GEN kuruluşuna üyedir. Bazıları ise sadece yerel bir kuruluş olan EKOYER'e ye olmayı tercih etmektedir.

EKOYER kuruluşunun aılımlında bulunan "eko-yerleşke " kavramı dikkat çekmektedir. Eko-yerleşke kavramının, eko-köy veya eko-yerleşim kavramlarından farklı bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Tez için yapılan "eko-köy" ziyaretleri sırasında kendilerini "eko-köy" olarak değil "eko-yerleşke" olarak tanımlayan yerleşimlere rastlanmıştır. Bu tip bir yaklaşım, Türkiye'de kavramlar ve kavramlara verilen anlamlar konusundaki tartışmalara dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Türkiye'deki örnek girişimler, tez boyunca kendilerini adlandırdıkları şekilde ele alınmıştır.

Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği: Dernek, İzmir ili, Bayındır ilçesi, Dernekli mahallesine bağlı, terk edilmiş bir köy olan Mersinli (Marmariç) köyü ve civarında bulunan köylerin sosyal, ekonomik, kültürel, yerleşimsel, teknolojik ve üretimsel açıdan doğa ile uyumlu ve yerel değerlerin gözetildiği, sürdürülebilir bir insan yerleşimi haline getirilmesi amaçlanmaktadır (Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği Tüzüğü,2.Madde,<http://marmaric.org/wordpress/wp-content/uploads/pub/Tuzuk.pdf>). Bu dernek, Türkiye'de örnek olarak gösterilen eko-köyler arasında yer almakta olan Marmariç Eko-Yerleřkesi¹⁸ girişimcileri tarafından kurulmuştur.

Türkiye Permakültür Enstütüsü: Bir tasarım bilimi olan permakültürün Türkiye'de tanınması ve uygulamaların yaygınlaşması için çalışmak üzere kurulduğu belirtilmektedir (marmaric.org). Enstitü'nn ana faaliyetlerinden biri permakültür ve içerdiği konularla ilgili kurslar düzenlemektir. Enstitü'nn diğer faaliyetleri ise, eko-sistemik tasarım uygulamaları¹⁹ yapmak; tarımda, ormancılıkta, mimarlıkta ve enerji üretiminde sürdürülebilir yöntem ve teknikleri denemek, rnelemek; bu alanlarda oluşturulan birikim ve deneyimi, konferanslar, seminerler ve yayın yoluyla paylaşmak, yaşadığımız yerlerin sürdürülebilir yerleşimlere dönüştürülmesi konusundaki girişimleri desteklemek

¹⁸ Marmariç Eko-Yerleşkesi girişimi, Tezin 5. bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

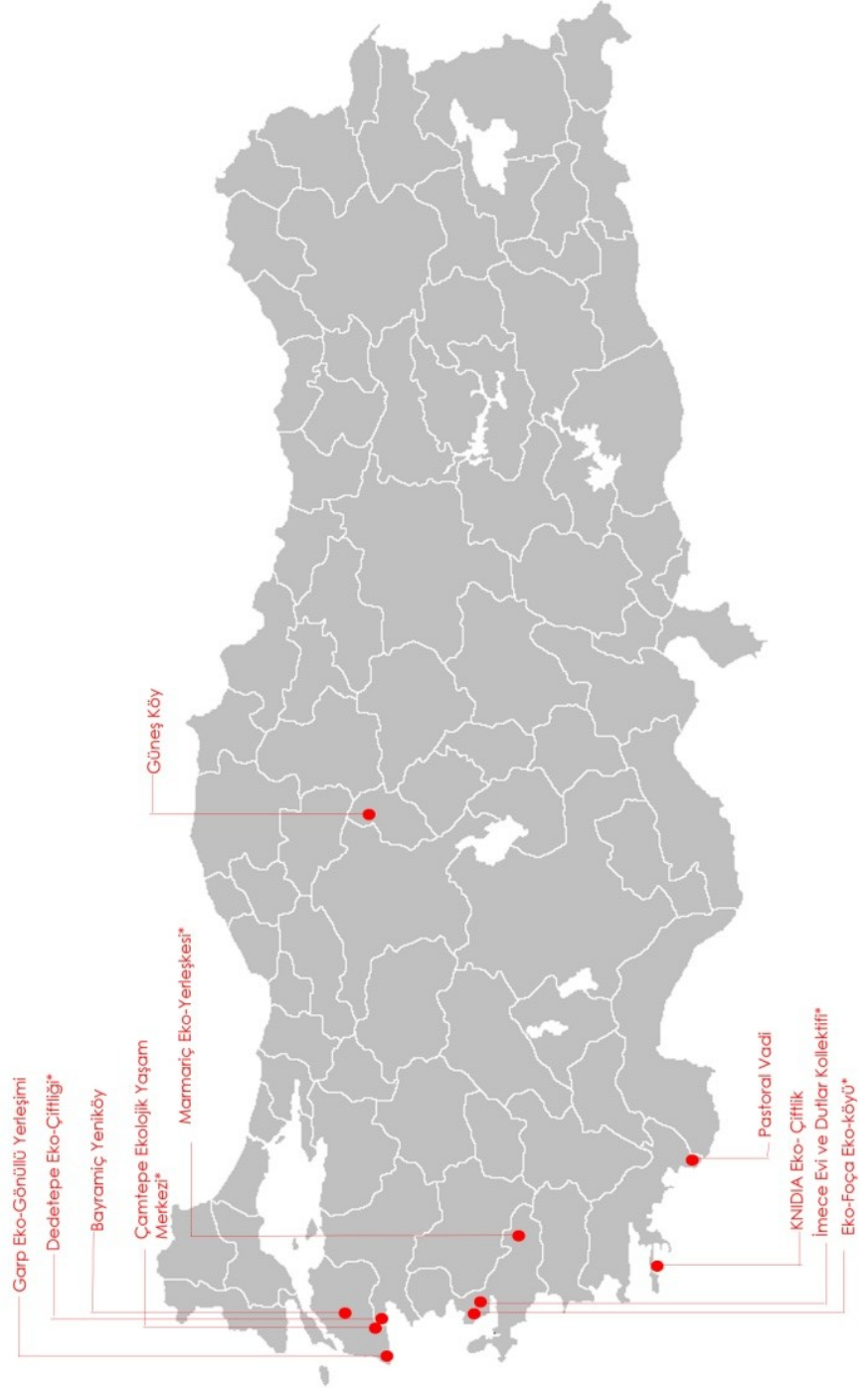
¹⁹ Eko-sistemik uygulamalar, ekosistemin korunması ve iyileştirilmesi üzerine yapılan uygulamalar olarak tanımlanabilir. Belirli bir alanda bulunan canlılar ile bunları saran cansız çevrelerinin karşılıklı ilişkileri ile meydana gelen ve süreklilik arz eden ekolojik sistemlere **ekosistem** denir.

olarak sıralanabilir. Enstitü, dünyanın çeşitli yerlerindeki Permakültür Araştırma Enstitüleriyle bağlantı halindedir.

Yukarıda bahsedilen dernek ve kuruluşların genel anlamda, Türkiye’de oluşturulmaya çalışılan girişimlerde, ekoloji ve sürdürülebilirlik bilincini arttırmayı amaç edindiği söylenebilir. Bu tür yerel dernek ve kuruluşların da katkısıyla veya sadece girişimcilerin bireysel yatırımları ile Türkiye’de birkaç eko-köy girişim denemesi yapılmış bazıları başarısız olup dağılmış, bazıları ise halen sürdürülebilir bir yerleşim kurma çalışmalarına aktif olarak devam etmektedir.

Türkiye’de tez kapsamında belirlenen eko-köy girişimleri, bir sonraki sayfada bulunan haritada işaretlenmiştir (Şekil 5.1). Türkiye’de eko-köy girişimlerinin, genellikle Türkiye’nin batı ve güney bölgelerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Türkiye’de GEN’e veya yerel derneklere (Buğday, EKOYER) üye 10 girişimin içinde bulunan Dedetepe Eko-çiftliği, Eko-Foça Eko-köyü, İmece Evi ve Dutlar Kolektifi, Marmariç Eko-yerleşkesi, Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi isimli girişimler, tez kapsamında ziyaret edilmek üzere seçilmiştir. Ziyaret edilen yerleşimler fiziksel, ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Güneş Köy, Pastoral Vadi, KNIDIA Eko-Çiftliği, Garp Eko-Gönüllü Yerleşimi, Bayramiç Yeniköy isimli girişimler ise özellikleri ve çalışma kapsamında, eko-köy olarak ayrıntılı ele alınmama nedenleri bağlamında aşağıda kısaca özetlenecektir.

Şekil 5.1. Türkiye’de ekolojik yerleşim girişimlerinin bölgelere göre dağılımı (Gülyüz, 2013)

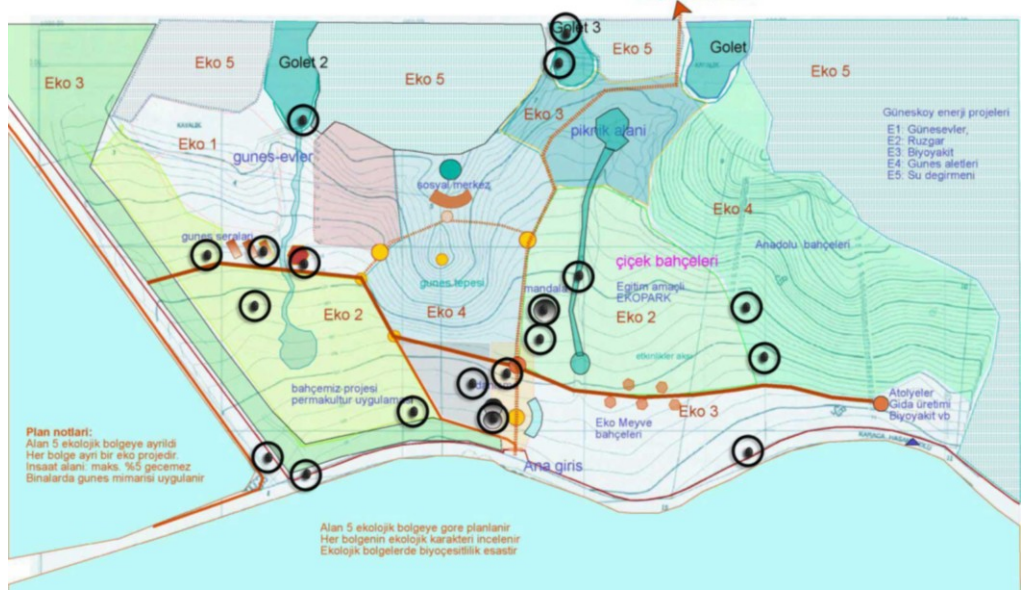
Güneş Köy

GEN kuruluşuna “eko-köy” olarak üye olan, 2000 yılında Kırıkkale’de ODTÜ Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Ali Gökmen, Prof. Dr İnci Gökmen ve dokuz kişilik bir grup tarafından kurulan Güneş Köy uygulaması, eko-köy yerleşimlerinin ana özelliklerinden biri olan birlikte (komünal) yaşam şekline henüz geçiş yapmamış, sadece organik tarım, permakültür ve ekolojik sürdürülebilirlik konusunda yaptığı çalışmalara odaklanmıştır. Mimari yapı olarak, halen alanda birkaç adet küçük kerpiç ev bulunmaktadır(Şekil 5.2). Bu özellikler dikkate alındığında, tezin Türkiye girişimlerini inceleme kriterleriyle çelişmesi nedeniyle, Güneş Köy uygulaması, GEN kuruluşuna “eko-köy” olarak üye olmasına rağmen ayrıntılı olarak incelenmemiştir.

Şekil 5.2. Güneş Köy’de saman balyasından oluşturulmuş ev ve alanın genel görünümü (www.guneskoy.org.tr)

Güneş Köy’ün misyonundan ve gelecek projeleri bağlamında düzenlediği bir yerleşim planından bahsetmek mümkündür. Bu yerleşim planında, alan5 ekolojik bölgeye ayrılmıştır. Her bölgenin biyolojik çeşitliliğine göre uygulamalar yapılmaktadır. Eko1 alanı, Güneş evler olarak adlandırılan, güneş enerjisinden yararlanma prensibiyle inşa edilecek konutlara ayrılmıştır. İnşaat yapılan alan, tüm alanın %5’ini geçmeyecek şekilde kurgulanmıştır (Şekil 5.3). Geri kalan alanlar, ekolojik prensiplere uygun olarak tarımsal aktiviteler ve enerji etkin sistem tasarımları için ayrılmıştır.

Şekil 5.3 Güneş Köy Arazisinin Gelecek projelerini içeren yerleşim planlaması (www.guneskoy.org.tr).

Uluslararası GEN kuruluşu ile Türkiye bağlamında önemli bağlantılara sahip olan, bazı GEN toplantılarına ev sahipliği yapan bu girişimin, geleceğe dair planlarında komünal yaşam şekline geçişten, topluluk oluşturmaktan ve gelişmiş mimari yapılanmalardan bahsedilmektedir.

Pastoral Vadi

Yerleşim, "Pastoral Vadi Organik Tarım ve Ekolojik Yaşam Çiftliği" adıyla faaliyet göstermektedir. Fethiye'nin Yanıklar Köyünde 42 dönüm büyüklüğünde bir arazi üzerinde yer almaktadır. Yerleşimde, geleneksel köy mimarisine uygun, ekolojik mimari prensipleri göz önünde bulundurularak tasarlanmış taş, ahşap ve kerpiç evler bulunmaktadır. Bu evlerde ekolojik ve köy yaşamını deneyimlemek isteyen kişiler ücret karşılığında konaklayabilmektedir (Şekil 5.5).

Şekil 5.4. Pastoral Vadi'de bulunan bazı konut binaları (www.pastoralvadi.com)

Pastoral Vadi girişimine ait web sitesinde, yerleşim şu şekilde tanımlanmaktadır: “kent yaşamının ve teknolojinin getirdiği stres ve sıkıntıları doğal, sakin ve huzurlu bir ortamda unutmak isteyenler için ‘köye dönüş’ tadında bir tatil çiftliği”. Bu bakımdan yerleşimin, bir eko-turizm kurumu olarak faaliyet gösterdiği söylenebilir. Pastoral Vadi Çiftliği, Ekolojik Çiftlik ziyaretleri düzenleyen Buğday Derneği’ne ait TATATU girişimine üyedir. Dahası, geleneksel turizm yapan turlarda ve bazı veritabanlarında “otel” veya “tatil köyü” olarak yer almaktadır (Şekil 5.6).

Şekil 5.5. Oda iç mekan görüntüsü (www.pastoralvadi.com)

KNIDIA Eko-Çiftliği

2000 yılında Ali Sömer tarafından Datça Değirmen bükü bölgesinde oluşturulmuştur. 48 dönümlük bir arazi üzerine kurulan alanda bulunan eski Yunan mimari örneği olan taş evler, restore edilerek kullanıma açılmıştır. Bu evlerden bir tanesi halen zeytinyağı üretimi tesisi olarak kullanılmaktadır. Yerleşimin, su ve elektrik şebekesi yoktur. Elektrik ihtiyacı, güneş panelleri ve rüzgâr tribünleri kombinasyonu ile çözümlenmektedir. Su ihtiyacı ise, yağmur sularından ve yakında bulunan doğal kaynak suyundan elde edilmektedir. Küresel Eko-Köyler Ağına üye olan KNIDIA Eko-çiftliği, eko-turizm konusuna odaklı bir yerleşimdir. Yerleşim, TATUTA uygulamasına da üye bir çiftliktir.

Garp Eko-Gönüllü Yerleşimi

Garp Eko-Gönüllü yerleşimi, Çanakkale ilinin Babakale köyünde, deniz kenarında bir alanda balıkçılık odaklı bir ekolojik yerleşim oluşturulma amacıyla kurulduğu söylenmektedir. Ancak, tez kapsamında bilgilerine ulaşılmaya çalışılan girişimden, tüm çabalara rağmen hiçbir kişiyle irtibata geçilememiş, web sitesinin de aktif olmaması nedeniyle yeterli bilgi edinilememiştir. Buna rağmen, Garp Eko-Gönüllü

Yerleşimi adındaki girişim, GEN (Küresel Eko-Köyler Ağı) veritabanında halen kayıtlı olarak gözükmemektedir. Aynı şekilde araştırmalar sırasında Türkiye'deki girişimler arasında bulunan Dutlar Kolektifi ve Eko-Foça girişimi de aktif olmamalarına rağmen GEN veritabanında kayıtlı olarak gözükmemektedir. Bu nedenle araştırma sürecinde, teorik bilgiler ile pratikteki uygulamaların aynı olmadığı tespit edilmiştir.

Bayramiç Yeniköy

Bayramiç Yeniköy girişimi, "permakültür felsefesini gözeterek tasarım yapan ve uygulayan, yerel tohumlara sahip çıkarak, doğal tarım uygulamaları yapan, öğrendiklerini, ürettiklerini paylaşarak, kendi kendine yeten bir köy kurma girişimi" olarak tanımlanmaktadır (bayramic.org). Kazdağı eteklerindeki yerleşim tez çalışmasının başladığı 2011 yılında kurulmaya başlanmıştır. Yeni bir oluşum olduğu gerekçesiyle tez kapsamında ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.2. Türkiye'deki Eko-köy Yerleşimlerinin İnceleme Kriterleri Bağlamında Analizi

Tez kapsamında bilgilerine ulaşılabilen toplam on adet GEN'e veya ulusal dernek ve kuruluşlara üye olan ekolojik yerleşim oluşturma girişiminden, sadece beşi yerinde ziyaret edilmiş, girişimlerin kurucuları ve üyeleri ile kişisel görüşmeler yapılmıştır. İncelenen girişimlerden dördü (İmece Evi, Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi, Dedetepe Eko-çiftliği, Marmariç Eko-yerleşkesi) aktif olarak yerleşim kurma çalışmalarını devam ettirmektedir. Eko-Foça eko-köyü ise bu girişimi başlatanların başarısız olduklarını düşünmeleri nedeniyle dağılmıştır. Girişimler arasından hem aktif, hem de aktif olmayanların tercih edilmesi ile eko-köylerin kurulma aşamalarında karşılaştıkları sorunların ve bu sorunlarla başa çıkma şekillerinin anlaşılmasının mümkün olacağı düşünülmüştür.

Ziyaret edilen ve kurucuları veya üyeleri ile kişisel görüşmeler yapılan yerleşimlerin seçilmesindeki kriterler şu şekilde sıralanabilir:

- Literatürde "eko-köy" kavramının tanımlanma biçimlerine uygun yapıya sahip olması,
- Girişimin başlangıcından bu yana en az 5 yıllık bir süreç geçirmiş olması,
- Yeterli kullanıcıya sahip olması veya bir süre için yerleşimde yaşamış kişilerin bulunması,

- Mimari bağlamda incelenebilecek derecede fiziksel uygulamalar yapmış olması,
- Bir topluluk oluşturma vizyonuna sahip olması,
- Ortak ve komünal olarak yaşama şeklini benimsemiş olması.

Tezin 5.1 bölümünde kısaca anlatılan diğer 5 adet girişim, inceleme kriterleriyle uyum sağlamayan ve sadece ticari amaçlı eko-turizme dayanan veya sadece organik tarım uygulamaları yapılan örnekler oldukları için, “eko-köy” tanımlamaları ile çeliştikleri gerekçesiyle tartışmalı bulunmuş ve eko-köy olarak örnek verilmeye uygun görülmemiştir.

Örnek olarak ele alınan beş eko-köy girişiminin öncelikle kuruldukları alanlar, kurulum hikâyeleri anlatılacak, ardından bu girişimler fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikleri bağlamında analiz edilecektir.

5.2.1. Marmariç Eko-Yerleşkesi

Marmariç Eko-Yerleşkesi, incelenecek diğer dört girişimden farklı olarak GEN kuruluşuna üye değildir. Kendine ait “Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği” adında bir derneğe ve “Türkiye Permakültür Araştırma Enstitüsü” adında bir enstitüye sahip olan yerleşim, permakültürün hem sosyal hem ekolojik faaliyetlerine büyük önem vermekte ve bu nedenle kendisini “Marmariç Permakültür” olarak da adlandırmaktadır. Girişimin kurucularıyla yapılan görüşmelerde, kendilerini “eko-köy” olarak adlandırmadıkları, bunun yerine “eko-yerleşke” kavramını tercih ettikleri belirtilmiştir.

Marmariç Eko-yerleşkesi, İzmir ilinin Bayındır ilçesinin Dernekli köyüne bağlı ve 20 sene önce terk edilmiş bir geleneksel köyü, permakültür esaslarına dayanarak yeniden canlandırmayı ve bu sayede örnek bir sürdürülebilir yerleşim kurmayı amaç edinmiştir.

Marmariç Eko-yerleşkesi kurulmadan önce, aralarında İbrahim Murat Akhuy, Ümit Kılıçgedik, Erkan Buğday, Füsün Köksal, Selen Akhuy, Yasin Sancak, Mete Hacaloğlu, Pınar Anıl Hacaloğlu, Mustafa Fatih Bakır, Saydam Beyazıt, Lale Pelin Beyazıt, Hayrettin Çağrı Gürbüz, Fahri Ulus Atayurt, Yalkın Yanık’ın bulunduğu girişimcilerden bazıları, 1999 yılında Kuzguncuk’ta bir evi, ortaklaşa kullanmaya başlamışlardır. Bu tip bir yaşam şekli, kentte oluşturulmuş bir ortak kullanılan ev (cohousing) olarak görülebilir. Saydam Beyazıt, Marmariç grubunun yıllar

öncesinde, farkında olmadan ortak kullanılan bir ev yaşamını tercih ettiklerinden ve gerçek anlamda komün şekilde hareket edildiğinden ve o yıllarda “cohousing” kavramı veya bu tip bir yaşam şekli hakkında bilgileri olmadığından bahsetmektedir (Saydam Beyazıt ile kişisel görüşme, 13.12.2011). Bu ortaklaşa yaşam deneyimi, 2003 yılında başka arkadaşların da katılımıyla İzmir’in Bayındır İlçesine bağlı Dernekli köyünün terk edilmiş Marmariç (Mersinli) mevkiine taşınmış, 22 dönümlük arazi Marmariç üyeleri tarafından devletten 49 yıllığına kiralanmıştır. Üyeler, 2003 yılından bu yana ekolojik bir yaşam kurma deneyimine ve faaliyetlerine devam etmektedir.

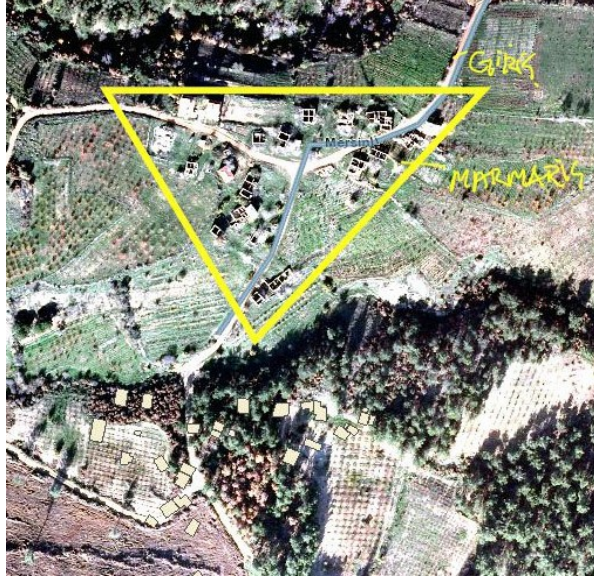

Şekil 5.6. Marmariç Eko-Yerleşkesi, (Güleryüz, 2011)

Fiziksel Özelliklere İlişkin Bulgular

Türkiye dışında, terk edilmiş kırsal alanların veya geleneksel köylerin yeniden canlandırması amacıyla faaliyet gösteren bazı girişimler mevcuttur. Türkiye için Marmariç (Şekil 5.6) yerleşimi bu tip bir yeniden canlandırma girişim örneği olarak tanımlanabilir.

Marmariç Mahallesiindeki köyde bulunan yapılı çevre, Marmariç Eko-yerleşkesi üyeleri tarafından geleneksel bilgiler ve güncel bilgiler harmanlanarak yeniden restore edilmektedir. Girişimin kurucuları arasında bulunan Mimar Mustafa BAKIR ve Saydam BEYAZIT'ın yönetiminde gerçekleştirilen restorasyon işlemleri, hem çevresel hem de kültürel veriler dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir.

Şekil 5.7. Marmariç Eko-yerleşkesinin kurulduğu, terk edilmiş köy alanının hava fotoğrafı, 2010 ((İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

DOĞAL VE AĞAÇLIK KARAKTERİ KORUNACAK ALAN ORMAN ALANI

Şekil 5.8. Marmariç Eko-yerleşkesinin kurulduğu, terk edilmiş köyün nazım imar planı, 2010 ((İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

Marmariç yerleşiminin büyük bir bölümünün, İzmir Büyükşehir Belediyesi Nazım İmar Planında, ormanlık alanda kaldığı, bir bölümün de doğal ve ağaçlık karakteri korunacak bölgede kaldığı görülmektedir (Şekil 5.7). Şekil 5.8'te nazım imar planından da anlaşıldığı üzere Marmariç yerleşiminin alanı, imara açılmamıştır. Bu nedenle üzerinde kurulan ve kurulacak tüm binalar, "köy evi" statüsünde olmalıdır. Bu binalar, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği hususları dikkate alınarak inşa edilebilmektedir.

Şekil 5.11. Bina Görüntüleri, Marmariç Yerleşimi (Güleryüz,2011).

Ziyaret sırasında, bazı yapıların kısmen harap olduğu, taş yığınları haline dönüştüğü görülmüştür. Yine de bu tip bazı binaların kalıntılarından, plan tipleri hakkında bazı bilgilere ulaşmak mümkündür. Harabeye dönmüş yapıların, eskiden konut fonksiyonuna sahip binalar olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12. Harap olmuş Bina Görüntüleri, Marmariç yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Yapılan tüm tadilat, yenileme ve restorasyon işlerinde, yerel malzemelerin kullanıldığı belirtilmiştir (Erkan Buğday, Kişisel Görüşme, 2012). Binalar, yığma taş yapı sistemine göre düzenlenmekte, malzeme olarak, yöreye özgü ve yerel olarak temin edilebilen yumuşak bir yapıya sahip kayrak taşı ve yerel malzemelerden elde edilen toprak sıva ve harç kullanılmaktadır.

Taş ev olarak adlandırılan ve konut yapısı fonksiyonuyla kullanılan (A3), tümüyle kayrak taşından inşa edilmiştir (Şekil 5.13). Yığma taş yapı tekniğiyle restore edilen binanın çatı malzemesi olarak da ince tabakalar halinde kayrak taşı kullanılmıştır. Binanın kuzey cephesinde taş duvar, tümüyle topraktan elde edilen özel bir sıva ile sıvanmıştır. Bu uygulamada, toprak malzemenin yüksek yalıtım özelliğinden faydalanılmaktadır (Şekil 5.14).

Şekil 5.13. Kayrak taşlarından elde edilmiş konut yapısı (A3), (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.14. Kuzey Cephesi Toprak Sıvayla Sıvanmış Taş Ev (A3), (Güleryüz, 2012).

Şekil 5.10'daki yerleşim planında görülen, eski okul binası (Şekil 5.15) (A1) ve lojman binası (Şekil 5.16) (A2) yeniden onarım yapıldıktan sonra kullanıma açılmıştır. Eski okul binası, özgün fonksiyonuna uygun olarak üyelerin bir araya geldiği toplantıların düzenlendiği, Türkiye Permakültür Araştırma Enstitüsü'nün kurslarının yapıldığı bir merkez haline dönüştürülmüştür. Eski lojman binası ise, konut fonksiyonuyla kullanılmaktadır. Marmariç üyeleri araziyi kiraladıklarında, okul binasının ve lojmanın kötü durumda olduğu kaydedilmiştir. Tadilatlar sırasında binalara, ahşap çatı karkası, kiremit çatı örtüsü ve kapı, pencere doğramaları eklenmiştir.

Şekil 5.15. Eski Okul Binası, A1 (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.16. Eski Lojman Binası, A1 (Güleryüz, 2011).

Eski lojman ve okul binasının arasında geleneksel bir mimari öge olan avlu tipi açık bir alan mevcuttur. Avlu, sosyal bir mekân olarak hizmet vermektedir (Şekil 5.17).

Şekil 5.17. Eski lojman ve Okul Binaları Arasında Yer Alan Avlu, (Güleryüz, 2011).

Yerleşimde, avlunun bağlandığı bir ortak sosyal alan daha mevcuttur. Bu sosyal alanın, ortasında ateş yakılabilen ve taşlar ile yuvarlak bir form kazandırılmış tanımlı bir alan olduğu görülmüştür. Bu alan, “yerleşimin meydanı” olarak tanımlanabilir (Şekil 5.18).

Şekil 5.18. Marmariç Yerleşimi'nin “Meydan”ı (Güleryüz, 2011).

Yerleşime yapılan ziyaret sırasında, inşaatına başlanacak bir misafirhane yapısından bahsedilmiştir. 2011 yılında başlanan yenileme süreci, 2012 yılında tamamlanmıştır. Misafirhane yapısı (A5) olarak düzenlenecek yapının önemli bir kısmının, yıkılmış durumda olduğu, sadece plan şemasını gösteren temel kalıntılarının kalmış olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5.19).

Şekil 5.19. Misafirhane Olarak Düzenlenecek Yapının Kalıntıları (Güleryüz, 2011).

Yerleşime yapılan ziyaretler sırasında, misafirhane yapısının inşaatına başlanmamıştı, ancak planlama evresi tamamlanmış olduğundan yapım süreci ve amaçlarla ilgili bilgiler elde edilebilmiştir. Bu bilgilere göre, misafirhane yapısında kullanılacak taşlar, Şekil 5.19 ' da işaretlenen çatısı tamamen yok olmuş ve taş yığını haline dönüşmüş binalardan elde edilecektir. Binanın yapımında yerel ormanlardan elde edilen ahşap malzeme de yapı malzemesi olarak kullanılacaktır.

Marmariç'te yapılan bu uygulama, sürdürülebilir mimarlıkta vurgulanan geri dönüştürülebilir malzemelerin kullanımı konusuna örnek olarak gösterilebilir. Misafirhane'nin tuvalet alanı, kuru tuvalet olarak adlandırılan kompost tuvalet uygulaması ile çözülecektir. Kompost tuvaletin duvarları ahşap karkas üzerine şerbetli saman ve toprak (cob) malzeme doldurularak örülecektir (Şekil 5.21) (marmaric.org).

Yerleşime yapılan ziyarette, özel bir aile konutu olarak yeniden restore edilmiş ve inşaat süreci tamamlanmış bir binayı gezme ve fotoğraflama fırsatı bulunmuştur. Bu konut yapısında da geleneksel yöntemler ile ahşap ve kayrak taşı kullanılmıştır.

Şekil 5.22. Marmariç'te bir Konut Binası Görüntüleri (Güleryüz, 2011).

Marmariç yerleşiminde mimari olarak "eski köy"e ait binaların yenilenme faaliyeti yanında yeni ve doğaya uyumlu binaların yapımı işlerine de rastlanabilmektedir. 2012 yılında yaklaşık bir buçuk aylık kısa bir sürede, ziyaretçilerin kişilerin konaklayabileceği 4 adet ahşap bungalov²⁰ inşa edilmiştir.

Şekil 5.23. Marmariç'te İnşa Edilen Ahşap Bungalovların İnşası Sırasında Çekilmiş bir Fotoğraf 1 (www.marmaric.org).

²⁰ Bungalov, Hindistan'da tek katlı, genellikle tahtadan yapılmış, veranda ile çevrili ev olarak tanımlanabilir.

Şekil 5.24. Marmariç'te İnşa Edilen Ahşap Bungalovların İnşası Sırasında Çekilmiş bir Fotoğraf 2 (www.marmaric.org).

Marmariç'in etrafı kızılçam yetiştirme ormanlarıyla çevrilidir. Bu nedenle inşa edilen bungalovlar, yerel ahşap malzemeden elde edilmiştir. Bungalovlar, betonarme pabuçlara bağlı ahşap dikmeler üzerinde yükseltilmiştir (Şekil 5.25). Çatıda talaş, geri dönüştürülmüş mukavvanın üstüne saç çatı malzemesi yerleştirilmiştir(Şekil 5.26).

Şekil 5.25. Betonarme Pabuç Üzeri Ahşap Dikmelerin Yerleştirme İşlemi (www.marmaric.org).

Şekil 5.26. Bungalov Çatı Uygulamaları (www.marmaric.org).

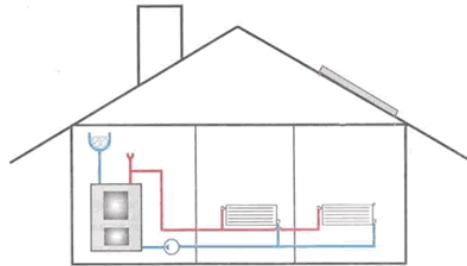
Yerleşimde, aktif güneş enerji sistemlerinin seyrek olarak kullanıldığı söylenebilir.

Güneş panellerinden sadece evlerde kullanılacak suyu ısıtmak için yararlanılmaktadır (Şekil 5.27). Buna karşın pasif enerji tasarım ve permakültür tasarım prensipleri, yerleşimin tüm alanlarında etkisini göstermektedir.

Şekil 5.27. Su Isıtıcı Güneş Paneli Kullanan bir Konut Binası, Marmariç Yerleşimi (Gülyüz 2011).

Mekanları ısıtmak için ise, Bulgaristan üretimi patentli bir soba sistemi olan Prity tercih edilmiştir. Bu tip soba, kurulduğu odada odun kullanılarak yakılmakta, diğer odalarda da radyatör sistemiyle ısıyı dağıtmaya olanak sağlamaktadır. Sistemin işleyişi Şekil 5.28'de görülmektedir.

Şekil 5.28. Prity Marka Şömine Isıtma Sistemi İşleyiş Şeması (www.marmaric.org)

Şekil 5.29'da Kirazlık, elmalık, cevizlik alanları gibi ağaçlandırılmış bölgeler ile yağmur hendeklerinin ve göletin birbirine göre konumu görülebilmektedir. Yağmur hendeği uygulaması, arazideki eş yükselti eğrilerini takip ederek kazılan su toplama hendeği olarak tanımlanmaktadır (marmaric.org). Yağmur hendeklerinin kurulmasındaki amaç, arazi üzerinde akıp giden yağmur suyunu yakalayıp toprağın içinde emilmesi sağlamaktır. Bu sayede toprağın tarımsal değeri artırılmaktadır ²¹.

²¹ Bu konuyla ilgili detaylara, Bill Mollison'un, *Permaculture: A Designers' Manual* ve Brad Lancaster'ın *Rainwater Harvesting for Drylands and Beyond: Water-Harvesting Earthwork* kitaplarından ulaşılabilir.

Şekil 5.31. Tarımsal faaliyet alanlarından görünüşler (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.32. Gölet, Marmariç Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Ekonomik Özelliklere İlişkin Bulgular

Marmariç yerleşiminde tarım faaliyetlerinin sıklığı dikkat çekicidir. Yerleşimde halen inşaatlar, tadilatlar, alternatif enerji sistemleri ve tarımsal alanlar ile ilgili çalışmalar sürmektedir. Bu nedenle yerleşimin üyeleri, bu çalışmaların gerçekleşebilmesi için gerekli maddi yatırımı yapmak zorunda kalmaktadır.

Yerleşim, kentten tamamen ekonomik bağlamda kopmamıştır. Marmariç yerleşiminin zaten elverişsiz olan toprağının, permakültür prensipleri ile düzenlenerek verimli hale getirilmesi için uzun bir süreye ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Bu süre zarfında gündelik yaşam ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için maddi bir desteğin sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle üyeler, hem kırdan hem de kentte çalışmaktadır. Marmariç yerleşiminde yaşayan üyeler, kıra yerleşmeden önce kentlerde yaptıkları işlerine dışarıdan devam etmektedir. Üyelerin arasında farklı meslek gruplarına mensup kişiler vardır. Örneğin, mimar olan üyeler, kentlerde mimarlık mesleğini, projeler bazında devam ettirmekte, bazı üyeler, kitap çevirisi yaparak maddi gelir elde etmektedir.

Yerleşim üyeleri kendilerini “komün” olarak tanımlamamaktadır. Komün olabilmek için tüm gelirlerin bir havuzda toplanması ve eşit bir şekilde paylaşılması gerektiğini savunan Marmariç yerleşimi üyesi Erkan Buğday, yerleşimde bu şekilde bir paylaşımın söz konusu olmadığını, üyelerin farklı yollardan elde ettikleri gelirleri, kendi ihtiyaçları bağlamında değerlendirdiklerini, kalanını ise yerleşim için yapılacak yatırımlar için kullandıklarını belirtmektedir (Erkan Buğday ile kişisel görüşme).

Yerleşimin geleceğe yönelik planlarından biri tarım faaliyetlerinin yerleşimin

ihtiyacını karşılaması, hatta ihtiyaç fazlası tarımsal ürünlerin, yerleşimin ana gelir kaynağı haline dönüşmesidir. Yerleşim üyeleri, ürettikleri tarım ürünlerinin satışı için, *Marmariç Toplum Destekli Tarım Projesi (TDT)* adında bir proje üretmişlerdir. Bu proje, “temelde üretici ve tüketicinin aracısız bir ortamda birbirini desteklediği bir üretim ve tüketim yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (marmaric.org). Bu yöntem ile organik tarım ürününü tüketen kişi, bu ürünü kimin ürettiğini de bilebilmektedir. Proje sayesinde, üretim ve tüketim safhaları şeffaflaşmakta ve yaygınlaşmakta, organik tarım tüketici ve üreticilerinin arasında sürdürülebilir bir alışveriş ağı oluşturulmaktadır.

Yerleşimin bir diğer gelir kaynağının, yerleşimde verilen kurs ve eğitimler olduğu söylenebilir. Eğitimler sayesinde sürdürülebilirlik ve permakültür konularında ilgililer ve diğer girişimciler bilgilendirilmektedir. Kurslar ve eğitimler sırasında, farklı kişiler yerleşimi ziyaret etmektedir. Bu ziyaretler sırasında “konaklama ücreti” olarak değil, “eğitim ücreti” adı altında ücret talep edilmektedir. Ücret konusundaki bu tanımlama farkı sayesinde, Marmariç yerleşiminde eko-turizm uygulamasının olmadığı anlaşılmaktadır. Marmariç yerleşimi üyeleri, eğitim kurslarından elde ettikleri gelirleri, yerleşimin gelişmesi için kullanmaktadır. Gelişim ve yenilenme süreci devam eden yerleşimin, sistematik bir şekilde ilerlediği söylenebilir.

Sosyo-Kültürel Özelliklere İlişkin Bulgular

Marmariç yerleşimindeki sosyal ilişkileri anlamak için öncelikle kurucu üyelerin, çok uzun süreden beri yakın arkadaşlık ilişkisinde olduklarını belirtmek gerekmektedir. Marmariç yerleşiminde yaşayan kişiler, yakın bir sosyal iletişime sahip 13 kişilik bir grup olarak tanımlanabilir. Yerleşimde kısa süreli veya uzun süreli yaşamak için gelen yeni bir kişinin, sıkı ilişkilere sahip bu grubun içine girmekte ilk başlarda zorlandığı belirtilmektedir. Bu bakımdan kendilerini “kapalı bir topluluk” olarak da adlandırmaktadırlar (Erkan Buğday Kişisel Görüşme).

Yerleşim içinde yaşanan geleneksel bir köye yakın konumda yer almaktadır. Ancak, Marmariç yerleşiminin civar köylerle iletişimi kısıtlı olup, civar köylerden sadece inşaat işleri gibi konularda iş gücü elde edilmektedir. Marmariç yerleşimi üyelerinden Mustafa Bakır’ın civar köyleri gezerek kahvehanelerde, permakültür ve sürdürülebilir tarım konularında eğitimler verdiği, ancak, köylüler tarafından hiçbir geri dönüşün olmadığı ifade edilmiştir. Marmariç yerleşimde yaşayan kişiler ile civar köylerde yaşayan köylüler arasında keskin bir sosyo-kültürel ayrım olduğu söylenebilir. Ziyaretler sırasında geleneksel köylerde yaşayan kişiler ile yapılan görüşmelerde

kişiler, Marmariç grubunun ne için uğraştıklarını anlamadıklarını belirtmekte ve grubu, “İstanbulcular” olarak adlandırmaktadır. Bu adlandırmadan grubun kırsala ait olup olmadığı konusunda sorgulandığı anlaşılmaktadır. Buna karşın Marmariç’te yaşayan üyelerden bazıları çocuklarını, eğitim için yakınlarında bulunan geleneksel köye ait okula yollamayı tercih etmektedir (TRT, Bir Avuç Toprak Belgeseli, 2010). Bu gibi kararlar bağlamında üyelerin, içe dönük bir sosyal yapıyı benimsemedikleri ve çevreyle sosyal ilişki kurmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Yerleşimde “gönüllülük” kavramı sıklıkla kullanılmaktadır. Gönüllü olarak gelerek yerleşimde konaklayan kişilerden ücret talep edilmemektedir. Yerleşimde yapılan tadilat, inşaat ve tarım işlerinde kişiler gönüllü olarak çalışabilmektedir. Bu kavram sosyal ilişkilerin maddiyata bağlı kalınmadan gerçekleştirildiğinin bir göstergesi olarak görülebilir

Marmariç yerleşimini oluşturan çekirdek grubun sahip olduğu kuvvetli sosyal bağlar sayesinde, sosyal bağlamda sürdürülebilirlik konusunda önemli gelişmelerin sağlandığı söylenebilir. Yerleşimde, karar alma mekanizmasının kendiliğinden oluştuğu ve tüm üyelerin düşünceleri doğrultusunda kararların verildiği belirtilmiştir (Erkan Buğday ile kişisel görüşme, 2011). Marmariç üyeleri bu yerleşimde yaşama amaçlarını, “birlikte yaşamı paylaşmak” olarak tanımlamaktadır. Bu birlikte yaşama eyleminin kentte veya kırsal olmasının bir önkoşul oluşturmadığını, kırsal bir alanda yaşamayı seçmelerinin, sadece bu eylemi daha organik, ekolojik, kolay ve mümkün kıldığını açıklamaktadırlar.

5.2.2. İmece Evi ve Dutlar Kolektifi

İmece Evi girişimi, günümüzde aktif olmayan Dutlar Kolektifi girişiminin devamıdır. İki girişimin de gelecek planı, İzmir ilinin, Menemen ilçesine bağlı terk edilmiş ve eski adı Dutlar Köyü, şimdiki adı ise Turgutlar Köyü olan yerleşimi yeniden canlandırmak olarak tanımlanmıştır.

2007 yılında 10 kişilik bir grup “Dutlar Kolektifi” girişimi adıyla 80 dönümlük bir arazi üzerinde terk edilmiş bir köy olan Dutlar köyünü tekrardan canlandırmak ve hem geleneksel mimari mirasa sahip çıkmak, hem de ekolojik, sürdürülebilir bir yaşam oluşturmak amacıyla bir araya gelmiştir. Terk edilen köyde bulunan eski 3 adet konut binasının tadilatı yapılmış, eski köyün canlandırılması için uğraşılmış, ancak üyelerin sayısının 18’e ulaşmasına rağmen yeterli bir ilerleme kaydedilmeyince 6 ay sonra grup dağılmıştır. Bazı ekonomik ve üyeler arasında ortaya çıkan sosyal sorunlar nedeniyle Dutlar Kolektifi üyeleri, girişimlerini sonlandırma kararı almışlardır

(Tülay Ararat ile kişisel görüşme). Dolayısıyla, Dutlar Kolektifi şu anda aktif bir girişim değildir. Ancak, Dutlar Kolektifi girişimi üyesi 17 kişi, yerleşimden ayrıldıktan sonra, kendisi de bu girişimin kurucularından olan İsmail Yenigün arazideki faaliyetleri devam ettirmiş ve girişiminin adını İmece Evi olarak değiştirmiştir. İsmail Yenigün, İmece Evi oluşumunu bir “eko-köy” olarak değil, “çiftlik ve farkındalık okulu” olarak tanımlamaktadır. Asıl amacını ise, Dutlar köyünü, yani terk edilmiş eski köyü “eko-köy”e dönüştürmek olarak açıklamaktadır.

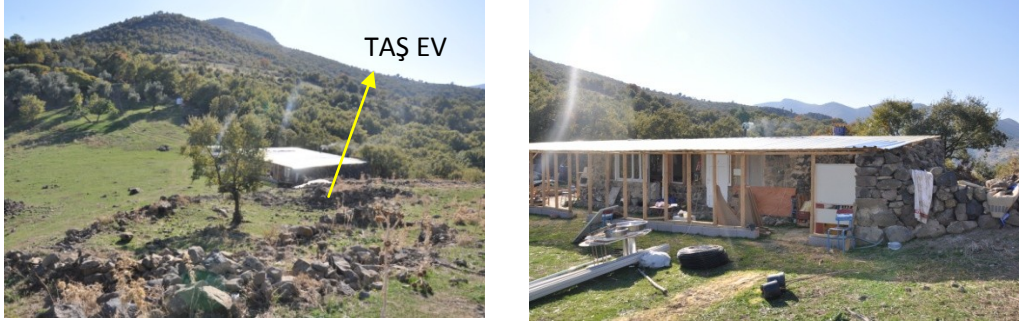
Fiziksel Özelliklere İlişkin Bulgular

İmece Evi, 2007 yılında kamp olarak kurulmuş, sonradan bir çiftliğe dönüşmüştür. İmece Evi şimdilik, Dutlar Kolektifi girişimi tarafından yeniden canlandırılmak üzere seçilen Dutlar Köyü yakınında bulunan bir arazide gelişmektedir (Şekil 5.12). İlerleyen zamanlarda, İmece Evi'nin genişleyerek Dutlar Köyü'nün yeniden canlandırılacağı ve sürdürülebilir bir yerleşimin oluşturulacağı düşünülmektedir (İsmail Yenigün, Kişisel Görüşme). İmece Evi alanında, saman balyasından yapılmış bir misafirhane (A1) binası inşa edilmiştir (Şekil 5.33). Sadece ahşap, saman balyası ve toprak sıvadan oluşan binada yaşam devam etmektedir.

Şekil 5.33. İmece Evi Arazisi ve Dutlar Köyünün konumu, Hava Fotoğrafı, 2010 (İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

İmece Evi arazisi olarak belirtilen alanın, 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı'nda, tarım arazisi alanında kaldığı görülmektedir. İmece Evi arazisinin, çevresinde orman

Şekil 6.36. Taş Ev, İmece Evi (Güleryüz, 2011).

Şekil 6.37. Taş Ev'e ait bir görünüş (Güleryüz, 2011).

Bina plan yapısı bir oda ve bir tuvalet mekânından oluşmaktadır. Taş Ev'deki oda, misafirhane, dinlenme odası, yatak odası, mutfak gibi birçok işlevle kullanılmakta, bir başka deyişle, Aynı oda içinde tüm yaşamsal aktiviteler gerçekleşmektedir. İmece Evinde bulunan bu bina, ortak kullanılan konut (co-housing) ve çok amaçlı bir mekân olarak (multi-functional place) tanımlanabilir. Eğitimler ve toplantılar da evde gerçekleştirilmektedir (Şekil 5.38).

Şekil 6.38. Taş Ev'in iç mekân görüntüsü (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.39. Güneş panelleri, İmece Evi (Güleryüz, 2011)

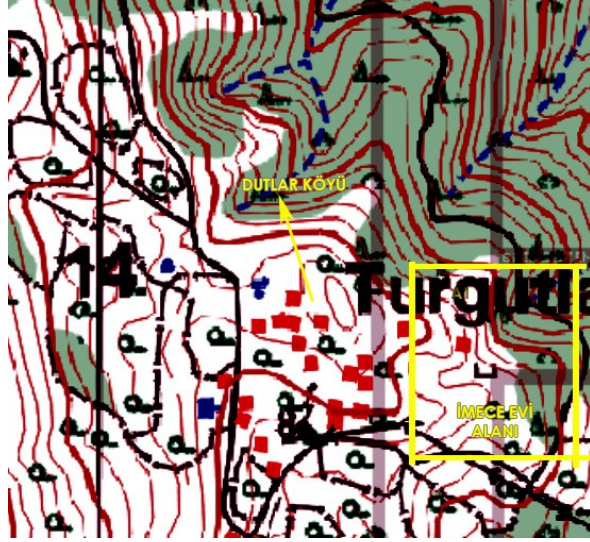
Şekil 5.40. Elektrik enerjisi üretmek için kullanılan bisikletli sistem (Güleryüz 2011)

İmece Evi'nde, güneş panelleri (Şekil 5.39) ve bisikletle oluşturulan bir enerji sistemi aracılığıyla elektrik elde edilmektedir. İki adet eski bisiklet ile kurulan sistemde, bisikletin çevrilmesinden ortaya çıkan kinetik enerjiyi, elektriğe çeviren bir motor bulunmaktadır (Şekil 5.40). İmece Evi kurucusu, ilerleyen zamanlarda rüzgâr tribünü sistemini de hayata geçirmek istediklerinden bahsetmektedir. Yerleşimin su ihtiyacı, Devlet Su İşleri kaynağından sağlanmaktadır. Isınma enerjisi için geleneksel bir yöntem olan soba kullanılmakta, yakacak olarak odun tercih edilmektedir.

Şekil 5.41. Alanın genel görünümü (Güleryüz 2012)

Gelecek planı olarak yeniden canlandırılması planlanan Dutlar köyü (Şekil 5.41), 30-40 yıl önce terk edilmiştir. Köy alanı, hava fotoğraflarından ve ziyaret sırasında görüldüğü üzere birbirinden kopuk binalar şeklinde gelişmiş, tüm binalar arazi boyunca yayılmıştır. Köyün, bu şekilde kopuk ve organik bir yapıya sahip olmasının nedeninin, arazinin topografik yapısı ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Şekil 5.42).

Şekil 5.42. Alanın Raster Hâlihazır Haritası ((İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

Fotoğraflama tekniğiyle, köy yapılarının mevcut durumları gösterilmeye çalışılmıştır. Bakımsızlıktan dolayı binaların kötü durumda oldukları söylenebilir. Alanda, birçok yapının yıkılmış duvar kalıntılarının bulunduğu görülmüştür (Şekil 5.43).

Şekil 5.43. Taş duvar kalıntıları, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2012)

Köyde bulunan yapıların çoğunluğunun yığma taş olduğu tespit edilmiştir. Eski binalara yapılan bazı müdahalelerin varlığı dikkat çekicidir. Bazı bölgelerde, geleneksel taş binaların yapısına uygun olmayan delikli tuğla malzemeyle yapılmış eklemeler görülmektedir. (Şekil 5.43).

Şekil 5.43. Dutlar Köyü'nde binalara yapılan yeni eklemeler (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.44 Kerpiç çatılı evler, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2011).

Bazı eski binaların çatılarında, kerpiç malzeme kullanılmıştır (Şekil 5.44). Yerleşimde bulunan kerpiç ve samanın birleşiminden oluşturulmuş çatıların, kiremit çatılara nazaran daha sağlam durumda olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5.45).

Şekil 5.45. Kerpiç çatılı ve kiremit çatı evler, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2011).

Terk edilmiş köyde, bir geleneksel köyün sahip olması gereken, cami, okul, çeşme, tandır (kuzine), ortak taş fırın gibi birçok geleneksel yapı bulunmaktadır (Şekil 5.46) (Şekil 5.47) Şekil 5.48).

Şekil 5.46. Çeşme ve Kuzine, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2011)

Şekil 5.47. Taş fırın, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2011)

Şekil 5.48. Okul binası, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2011)

Şekil 5. 49.Cami, Dutlar Köyü (Güleryüz, 2012)

Terk edilmiş olmasına rağmen, Dutlar köyünün, bir topluluğun, küçük düzenlemeler yaparak yaşayabileceği mimari öğelere sahip olduğu söylenebilir.

Dutlar köyünde yaşam devam ederken, köyde 100-70 arasında hanenin yaşadığını belirten İsmail Yenigün, terk edilmiş köyde bulunan konutlar ve diğer mekânlarla, İmece Evi arazisinde oluşturdukları “Taş Ev” gibi ayrı ayrı bina gruplarından ve atölyelerinden oluşan, geleneksel köy yapısına sahip bir yerleşim kurmayı amaçlamaktadır.

Ekonomik Özelliklere İlişkin Bulgular

İmece Evi yerleşiminde, organik tarım ve tarımsal faaliyetlere büyük önem verilmektedir. İmece Evi, zeytin (Şekil 5.50), zeytinyağı ve zeytinyağından elde edilen organik sabun yapımı (Şekil 5. 51) gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir. Üretilen ürünlerden ihtiyaç fazlası satılarak gelir elde edilmektedir.

Şekil 5.50. İmece Evi'nde zeytin kırma işlemi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.51. İmece Evi'nde zeytinyağı ve külsuyu ile yapılan sabun (www.imeceevi.org)

Girişimin sahibi İsmail Yenigün, tükettikleri tüm gıdaları organik yollarla elde etmek istediklerini ve bunu başarmak için organik tarım faaliyetlerine önem verdiklerini belirtmektedir. Zeytin, zeytinyağı, sabun satışı karşılığında elde edilen geliri, yerleşimde üretmedikleri, pirinç, tarçın, tuz gibi ihtiyaçları temin etmek için kullanmaktadırlar. Yerleşimde ürettikleri ürünleri, güneş ile kurutma yöntemi ile kurutmakta, böylece ürünlerin bozulmasını engellemektedirler (Şekil 5.52).

Şekil 5.52 Yiyecek kurutma işlemi (Güleryüz, 2011)

Girişimin kurucusu İsmail Yenigün, yerleşimde, eko-turizm uygulamasının olmadığını belirtmektedir. İmece Evi'nde eko-turizm uygulamasının bir dönem yapıldığı, ancak yaşanan sorunlar nedeniyle bu uygulamanın sonlandırıldığı öğrenilmiştir. Eko-turizm konusunda yaşanan sorunlar, tezin "Araştırma Sonuçları ve Öneriler" bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Sosyo-Kültürel Özelliklere İlişkin Bulgular

İmece Evi girişiminde henüz bir topluluk veya grup oluşturabilecek insan sayısına ulaşamamıştır. Yerleşimde konaklamak üzere sadece gönüllüler İmece Evi'ne gelmektedir. Gönüllüler, yerleşimde kısa süreli konaklayarak, üretime katkı sağlamaktadır.

Yerleşimin adından da anlaşıldığı gibi yerleşimdeki iş bölümü imece usulüyle yapılmaktadır. Ziyaret sırasında, yerleşimde, girişimin kurucusu İsmail Yenigün, iki gönüllü ve civar köyde yaşayan bir kişinin bulunduğu görülmüştür. (Şekil 5.53). İsmail Yenigün, civar köylerde yaşayan kişilerle iş yardımı, yapı ustalığı gibi konularda kişisel olarak iletişime geçtiğini, geleneksel köylerde yaşayan kişilerden öğrenilecek çok bilgi olduğunu aktarmıştır.

Şekil 5. 53. Ziyaret sırasında İmece Evi'nde bulunan kişiler (Ertan, 2011)

İmece Evi yerleşiminde, tüm kararlar mutlak uzlaşma (consensus), oybirliği yöntemi ile alınmaktadır.

İmece Evi'nden önceki girişim olan Dutlar Kolektifi'nin kurucularından Tülay Ararat, Dutlar Kolektifi girişiminin dağılma nedenlerinin sosyal konularla ilgili olduğunu düşünmektedir. Dutlar Kolektifi grubunun içinde çözümsüz çatışmaların ortaya çıktığını, farklı kültürlerden ve yaşam şekillerinden gelen kişilerin birbiri ile uyum sağlayamamış olduğunu, bir topluluk oluşturma amacında olmalarına rağmen, topluluğu oluşturan kişilerin bu bilince sahip olmadığını belirtmektedir. Kişisel ilişkilerde bencillik kavramının baskın olmasından dolayı kurdukları topluluğun "ekolojik" değil, "egolojik" bir yapıya dönüştüğünü dile getirmektedir (Tülay Ararat ile kişisel görüşme).

Başarısız olan Dutlar Kolektifi girişiminin 23 sayfalık anayasa gibi yazılı bir vizyona

sahip olduğundan bahseden İsmail Yenigün, İmece Evi girişiminin vizyonunu “Terk edilmiş Dutlar köyünün, İmece evi gibi ayrı ayrı gruplardan ve atölyelerden oluşarak, ortak alanların da olduğu geleneksel köy yapısının yeniden canlandırılması ve bir eko-köy kurulması” olarak özetlemiştir.

İmece Evi’nde bulunan Taş Ev’in duvarında bir tablo içinde İmece Evi yaşayanlarının yazdığı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda, “Eleştirdiğimiz sistemi tüketen, yozlaşan sistemi değiştirmeye önce kendimizden başladık” yazmaktadır (Şekil 5.54). Bu yazı İmece Evi’nin kurulma amacını en iyi bir şekilde özetlemektedir.

Şekil 5.54. Taş Ev’de bulunan girişim kurucuları tarafından yazılan yazı (Güleryüz, 2011)

5.2.3. Eko-Foça Eko-köyü

Eko-Foça eko-köy projesi, İzmir’den 55 km uzaklıkta, Foça merkezden 10 km uzaklıkta 2001 yılında, Tunca Bökesoy tarafından 35 dönümlük bir arazi üzerinde kurulmuştur. Eko-Foça girişimi, tüm maddi yatırımın bir kişi tarafından yapıldığı farklı bir eko-köy girişim örneği olarak ele alınabilir. Tunca Bökesoy, satın aldığı arazi üzerinde 10 adet geleneksel mimari dile sahip, ekolojik prensipleri göz önünde bulunduran bina inşa etmeye karar vermiş ve arkadaşlarına burada yaşamaları için teklif götürmüştür. Bir süre için, 4 aile yerleşime taşınmış ve yaşamaya başlamıştır.

Ancak, halen yerleşimde aktif olarak kimse yaşamamaktadır.

Tunca Bökesoy, Eko-Foça yerleşiminin terk edilmesinin nedeninin ekonomik olduğuna dikkat çekmektedir. “Bir eko-köy girişimi geliştirmek için öncelikle kurucular, kendi ekonomik kaynaklarını harcamak zorunda kalmaktadır. Böyle oluşumlar, kurucularına uzun süre hiçbir şekilde maddi bir gelir sağlamamaktadır. İnsanların çıkarlarına ters düşen bu durum, maddi çıkarları uğruna yaşamaya alışkın olan kişiler için adaptasyon problemleri ortaya çıkarmaktadır”(Tunca Bökesoy, Kişisel Görüşme).

Girişimin kurucusu, Eko-Foça yerleşimini kurma aşamasında, bir ulusal gazeteye, “Bir eko-köyde yaşamak ister misiniz?” diye bir ilan vermiştir. Tunca Bökesoy, bu ilanın ardından Eko-Foça yerleşimine gelerek birkaç hafta yaşayan kişilerin olduğunu, köye yaşamak üzere başvuranların kendisine işveren gibi davrandıkları için tam anlamıyla bilinçli bir topluluk oluşturulamadığını belirtmiştir.

Fiziksel Özelliklere İlişkin Bulgular

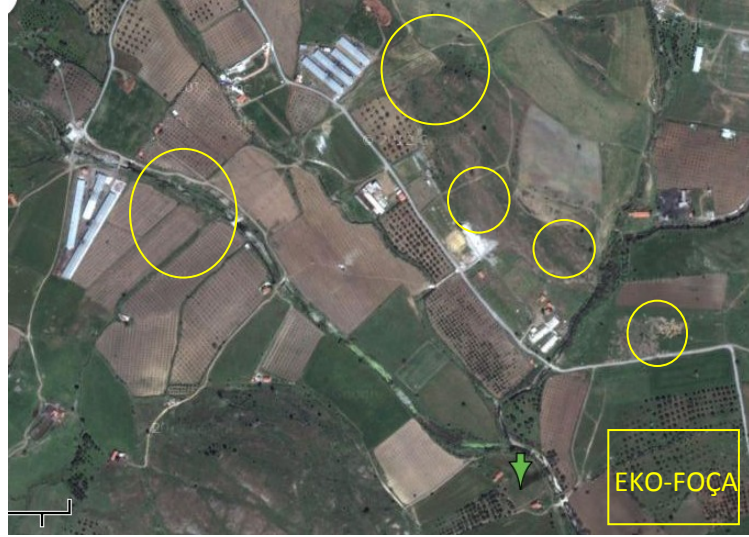
Eko-Foça yerleşimi, Foça merkeze 10 km uzaklıkta olması nedeniyle, gerekli sağlık ihtiyaçlarına ve diğer ihtiyaçlara kolayca ulaşılabilir bir konumda yer almaktadır. Yine de yol güzergâhında toplu taşıma imkânı bulunmadığı için merkezden kopuk bir yerleşim olarak tanımlanabilir (Şekil 5.55). Eko-Foça yerleşiminin kurulduğu arazide yakın bir insan yerleşimi bulunmamaktadır. Arazinin yakınlarında tarım alanları ve hafif sanayi faaliyeti gösteren endüstriyel yapılar mevcuttur (Şekil 5. 57).

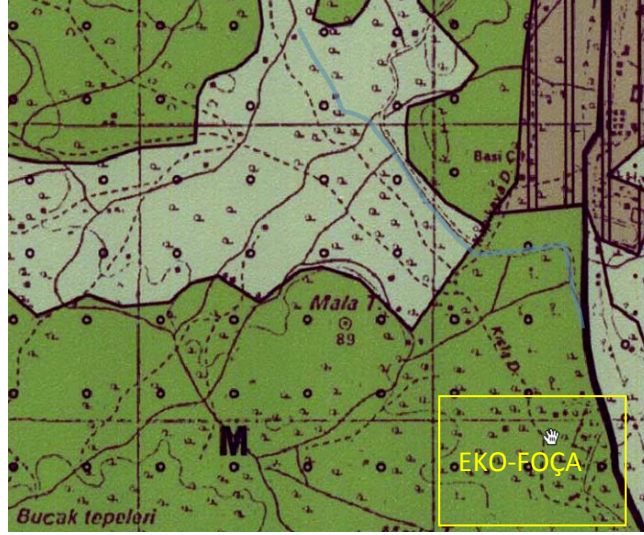
Şekil 5.55. Eko-Foça Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.56. Eko-Foça yerleşimi, 2010 (İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

Şekil 5.57. Eko-Foça yerleşiminin yakınında tespit edilen endüstriyel yapılar, 2010
(İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

Şekil 5. 58. Eko-Foça Arazisi, Nazım İmar Planı (İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak)

Eko-Foça arazisinin, Nazım İmar Planı'nda Çayır- Mera alanının içinde bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.58). Bu nedenle üzerinde inşa edilen binalar en fazla iki katlı, köy evi statüsünde oluşturulmuştur. (Şekil 5.59).

Şekil 5.59. Eko-Foça Genel Görünüm (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.60. Eko-Foça Hava Fotoğrafı, 2010 (İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden aktarılarak).

Yerleşimde, 3 blok şeklinde (B1-B2-B3) 9 adet bağımsız bölüm içeren yapı bulunmaktadır. Tüm binalar geleneksel mimari dilde tasarlanmıştır. Ancak, blokların arasında açık yeşil alan mevcuttur. Bloklar birbirinden oldukça uzak bir şekilde yerleştirildiği için ortada bulunan yeşil alanın tanımlı bir mekâna dönüşmemiş olduğu söylenebilir.

Konut binaları bitişik nizam şeklinde 9 adet bağımsız bölümden oluşmaktadır. Konutlarda konaklayabilecek kişi sayısı toplam 42 kişidir. Çadırlarda konaklama kapasitesi ise 20 kişiliktir. Şekil 5.60'da B1 olarak işaretlenen bloğun bir bölümü, toplantı salonu olarak ayrılmıştır. Salonda masa tenisi ve bilardo masası bulunmaktadır. Eko-Foça'da aktif olarak yaşam sürerken bu ortak kullanımlı toplantı salonu, yemeklerde tüm eko-köy yaşayanları tarafından ortaklaşa kullanılmıştır (Şekil 5.61), (Şekil 5.62), (Şekil 5.63).

Şekil 5.61. Bloкта bulunan Toplantı Salonu ve Konutlar B1 (Güleryüz, 2011)

Şekil 5.62. Ortak kullanımlı toplantı salonu, Eko-Foça Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.63. Ortak kullanımlı toplantı salonu iç mekan, Eko-Foça Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Yerleşimde bulunan tüm binalar, geleneksel Foça mimarisine özgü detaylar içermektedir. Evlerde yapı malzemesi olarak temellerde taş, üst katlarda hımiş kâgir ve ahşap kullanılmıştır.

Evlerin giriş katlarında mutfak, kiler, banyo ve depo gibi birimlere yer verilmiştir. Taşlıktan çıkılan merdivenle de tek mekân şeklinde düzenlenmiş yatak odasına giriş yapılmaktadır.

Şekil 5.64. Evlerin giriş katlarında bulunan mutfak, banyo alanları (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.65. Taşlıktan çıkılan merdivenler (Güleryüz, 2011).

Alternatif enerji sistemleri ile güneş enerjisinden etkin şekilde yararlanılmaktadır. Bölgede elektrik olmadığı için, elektrik ve ısıma için gerekli tüm enerji güneş panellerinden elde edilmektedir (Şekil 5.66), (Şekil 5.67), (Şekil 5.68).

Şekil 5.66. Güneş Panelleri, Eko-Foça Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.67. Güneş Panellerindeki enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren motor (Gülyüz, 2011).

B1 Blok'ta bulunan konut alanları tamamen inşa edilmiş ve bir süre için kullanılmıştır. Ancak, B2 ve B3 bloklarının inşa edilme sürecinde, yerleşimin terk edilmesi nedeniyle binaların eksik kaldığı tespit edilmiştir. B2 ve B3 bloklarında, malzeme olarak ahşap, taş ve pişmiş toprak tuğla kombinlenerek kullanılmıştır (Şekil 5.68), (Şekil 5.69) (Şekil 5.70) (Şekil 5.71).

Şekil 5.68. B2 Konut Binası (Gülyüz, 2011).

Şekil 5.69. B2 Konut binası iç mekan görüntüsü (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.70. B3 Konut Binası (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.71. B3 Konut Binası Ek Bina (Güleryüz, 2011).

Yerleşimde aktif olarak yaşam devam ederken su temini problemi olduğu belirtilmiştir Buna rağmen, yerleşim aktifken organik tarım uygulaması yapılmıştır. Arazide 90 adet zeytin ağacı, 140 adet meyve ağacı vardır.

Ekonomik Özelliklere İlişkin Bulgular

Daha önce belirtildiği gibi Eko-Foça girişimi, ekonomik olarak sorunları aşamadığı için dağılmıştır. İlk etapta Tunca Bökesoy'un kişisel katkısıyla arazi alınmış ve bazı konut binaları inşa edilmiştir. Ardından aktif olarak yaşamın devam ettiği sürede yerleşimde yaşayan kişilerin de maddi katkısı olmuştur. Strüktürel ve yönetsel konulardaki bazı yanlış uygulamalar sonucunda, yerleşimde kişiler arası mülkiyet problemleri yaşanmıştır.

Eko-Foça'da yaşamak üzere gelen kişiler, sosyo-ekonomik özellikler bağlamda kentlerden çok farklı olan kırsal alanda yaşama konusunda adaptasyon sorunu yaşamıştır. Tunca Bökesoy'a göre yerleşime yaşamak için gelen kişiler, kırsal faaliyetlere adapte olamamıştır.

Yerleşimde, güneş enerjisinden etkin bir şekilde faydalanılmış, ısınma ve elektrik için gerekli enerji giderleri azaltılmıştır.

Yerleşim aktif iken, eko-turizm konusunda uygulamalar yapılmıştır. Ancak, bu uygulamalar sırasında eko-köyü ziyarete gelen kişilerin, eko-köy yaşamı deneyimleme düşüncesinde değil, ucuz tatil yapma isteğinde oldukları, girişimin kurucusu tarafından gözlemlenmiştir. Bu deneyimler sonucunda, girişimin kurucusu Tunca Bökesoy, eko-turizm olgusunun ekolojik bir yerleşim için uygun olmadığını düşünerek, bu uygulamayı sonlandırmıştır.

Sosyo-Kültürel Özelliklere İlişkin Bulgular

Eko-Foça yerleşiminde iki yıl boyunca sürekli olarak ikamet eden kişiler olmuştur. Bu iki yıl boyunca çoğunlukla yemekler birlikte yenilmiş, sosyal mekânlarda bir araya gelinmiştir. Tunca Bökesoy, kent yaşamına alışkın olan kişilerin konaklamak üzere yerleşime geldiğini ancak, yaşama adapte olma konusunda birçok sosyal konuda problem yaşadığını belirtmektedir. Örneğin, Eko-Foça arazisinin etrafında yakın bir okul bulunmaması nedeniyle, yerleşimde yaşayan bazı aileler, çocuklarının eğitimi için kentlere geri dönmeye karar vermiştir. Bu gibi sosyal ve kültürel sorunlar, girişimin dağılmasında rol oynamıştır.

5.2.4. Çamtepe Ekolojik Yaşam Kültürü Merkezi

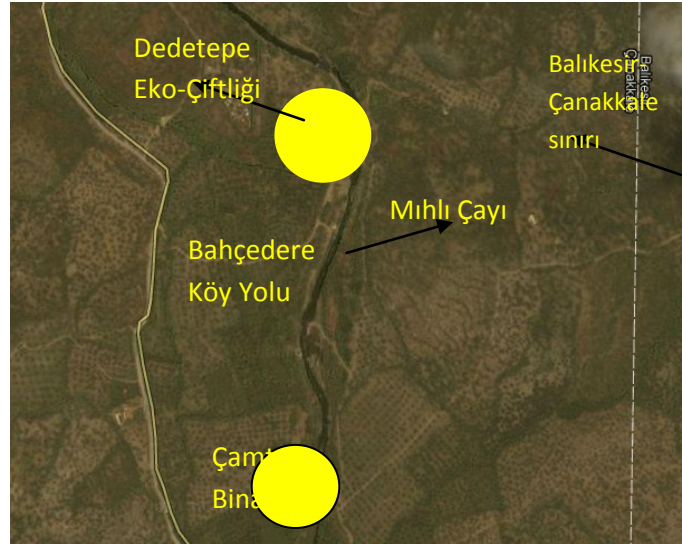
Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi, Çanakkale, Küçükkuyu ilçesine bağlı Kaz Dağlarının eteklerinde bir "müze olmaktan çok, içinde sürdürülen yaşamla, doğa ile barışık, kendi içinde yeterli, döngüleri tamamlanan bir yaşamın mümkün olduğunu

göstermeyi”(www. çamtepe.org), “kendi öz kaynakları ile ayakta duran kırsal bir model oluşturmayı” (http://www.dogadernegi.org) amaçlamaktadır.

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin üyelerinin 2010 yılında kurduğu bu yerleşkede kentteki hayatlarını bırakıp köy hayatını yaşamak isteyen kişilerin geleceği ve konaklayacağı tek bir ortak kullanımlı konut (“cohousing”) tasarlanmıştır. Bina, tez kapsamında ziyaret edilmiştir, ancak komünal yaşama geçiş tespit edilmemiştir. Merkezin, kısa süreli atölyeler ve eğitimler için kullanıldığı ve Buğday Derneği'nin Küçükkuşu'da bulunan bir şubesi gibi görev aldığı söylenebilir. Bu sebeplerle, tez kapsamında bir “eko-köy girişi” olarak ele alınması konusunda şüphe duyulmuştur. Ancak, Türkiye’de ekolojik özelliklerle tasarlanmış ve inşa edilmiş bir ortak kullanımlı bina örneği olduğu ve komünal bir yaşam şeklini benimseyen bir vizyona sahip bir girişim olduğu anlaşıldığı için özellikleri yerinde tespit edilmiş ve aktarılmıştır.

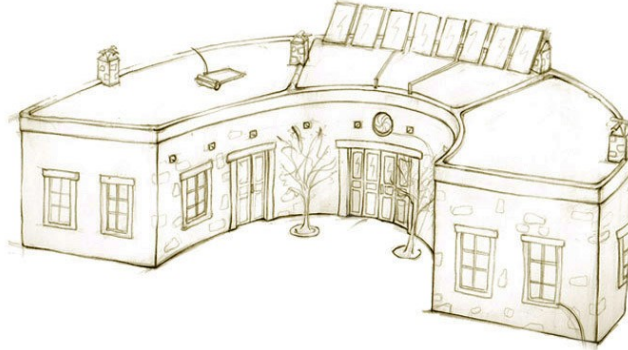
Çevresel Özelliklere İlişkin Bulgular

Çamtepe girişimi, diğer girişimlerden farklı olarak birçok yapıdan oluşan bir yerleşim değildir. Tek bir binadan oluşmaktadır. Çamtepe binası, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin katkılarıyla bütünüyle ekolojik prensiplere uygun şekilde Küçükkuşu'da inşa edilmiştir.

Şekil 5.72. Çamtepe binasının bulunduğu alanın hava fotoğrafı, 2010 (Çanakkale Belediyesin’den aktarılarak)

Şekil 5.72'da görüldüğü gibi, Çamtepe Binası, Balıkesir ve Çanakkale sınırına çok yakın bir yerde, bir köy yolunun üzerinde yer almaktadır. Yakınında, Mıhlı çayı, Dedetepe Eko-Çiftliği²² yer almaktadır.

Şekil 5.73. Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi (www.çamtepe.org)

Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi binası tümüyle geleneksel mimari öğeleri içermektedir. Binanın yapımında yerel olarak elde edilen kireç taşı kullanılmış (Şekil 5.74), 60 cm'lik taş duvarlar örülmüştür.

Şekil 5.74. Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi Ön Cephe (Güleryüz, 2011).

Binanın çatısı, geren damı tekniğine göre inşa edilmiştir. Geren [21] damı, geleneksel Ege mimarisinde sıkça kullanılan bir çatı sistemidir. Bu tip dam sisteminde, sırasıyla, tahta mertek, kamyş, okalıptus mersin, zakkum yaprakları,

²² Dedetepe Eko-Çiftliği, tez kapsamında eko-köy girişim örnekleri arasında yer almaktadır.

²³ Geren: Kuruyunca çatlayan, verimsiz, tuzlu, killi toprak olarak tanımlanmaktadır

Şekil 5.75. Geran Dam, detay kesiti (<http://camtepe.org/wp-content/uploads/2011/04/03.jpg>)

Şekil 5.76. Dam'ın dış görünüşü, Çamtepe Binası (Güleryüz, 2011).

erişte, aktoprak ve geran kullanılmaktadır (Şekil 5.75) (Şekil5.76). Bu tip damlar, 3 yılda bir onarım gerektirmektedir. Rutin onarımlar sayesinde geran damlarının 150 yıla kadar bozulmadan dayanacağı, Geran damı tekniğinin, bina içinde, sıcak ve soğuk hava dengesini sağlayabilmesi amacıyla tercih edildiği belirtilmektedir. Çamtepe Binası'nın kurucuları, damı sağlamlaştırmak adına, I demir profillerle taşıttıkları görülmüştür (Şekil 5.77).

Şekil 5.77. Tavan görüntüsü, Çamtepe Binası (Güleryüz, 2011)

Çamtepe binasında, mutfak ve tuvalet gibi servis mekânları toprağın altında kalan bölümde çözülmüştür. Mekânların aydınlatılması için bazı yerlerde çatı pencereleri de tercih edilmiştir (Şekil 5.78).

Şekil 5.78. Çamtepe Binası'nın toprağın altında kalan kısmı, (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.79. Dış Mutfak (Güleryüz, 2011).

Dışarıda bir mutfak alanı oluşturulmuş (Şekil 5.79), bu dış mutfak sayesinde yemekler odun ateşinde, toprak kaplarla pişirilmekte, ortaya çıkan kül ise temizlikte kullanılmaktadır (çamtepe.org). İçeride de bir mutfak alanı ve kiler mevcuttur (Şekil 5.80).

5.80. Mutfak Mekânı, Çamtepe Binası (Güleryüz, 2011).

İç mekân kurgusuna gelindiğinde, Çamtepe binasının iç mekânında da geleneksel mimari detaylara rastlanmıştır. Kapılarda, pencere doğramalarında ve kepenklerde malzeme olarak yöreden elde edilen çam ağacı malzeme kullanılmıştır (Şekil 5.81). Pencere kepenkleri farklı olarak içeri açılmaktadır. Bu sayede kepenklerin yıpranma süresini uzatmak hedeflenmektedir (Şekil 5.82).

5.81. Çamtepe Binası Dış Kapı (Güleryüz, 2011).

5.82. Pencere ve Kepenkler (Güleryüz, 2011).

Tüm pencere kepenkleri, kapı kolu kancaları ve menteşelerinin geleneksel detaylarla ve sıcak demir dökme tekniğiyle elde edildiği tespit edilmiştir (Şekil 5.83).

Şekil 5.83. Kapı kolu ve menteşe detayları (Güleryüz, 2011).

60 cm'lik taş duvarların içinde nişler oluşturulmuş (Şekil 5.84), bazı yerlerde nişler kamıştan oluşturulmuş kapaklarla kapatılmış ve dolaba dönüştürülmüştür (Şekil 5.85).

Şekil 5.84. Duvar nişleri (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.85. Kamıştan elde edilmiş kapaklar, Çamtepe Binası (Güleryüz, 2011)

Çamtepe binasının plan tipi, ortak kullanımlı konut (co-housing) tipine uygun bir yapıya sahiptir. Binanın girişinde ortak bir alanla karşılaşılmaktadır, bu alan binada yaşayanlar tarafından ortak olarak kullanılmaktadır. Tüm odalar bu ortak alana açılmaktadır. Bu alan, geleneksel Türk evlerinde bulunan “Sofalı Plan Tipi”²⁴ mekan organizasyonlarına benzetilebilir.

²⁴ Eski Türk evlerinde, odanın önünde bulunan bir hizmet alanı veya odalar arası ortak kullanım alanı, “sofa olarak adlandırılmaktadır (Küçükerman, 1991:59).

Şekil 5.86. Güneş Kolektörleri, Çamtepe Binası (Güleryüz, 2011)

Çamtepe binasında, geleneksel şömine ile ısıtma sistemi yenilikçi bir yaklaşım ile yorumlanmış, şöminede yakılan odun ile ısıtılan suyu binada bulunan radyatörlere dağıtan merkezi sistem oluşturulmuştur. Havanın iyi olduğu günlerde çatıda bulunan güneş kolektörlerinden ısı ve sıcak su elde edilmektedir.

Sosyo-Kültürel Özelliklere İlişkin Bulgular

Çamtepe binası, Türkiye’de kurulmuş doğayla uyumlu, ekolojik prensipler ile tasarlanmış bir ortak kullanımlı konut (cohousing) denemesidir. Halen kalıcı olarak binada ikamet eden kişilerin olmaması nedeniyle bir sosyal yaşamdan bahsedilememektedir.

Buğday Derneği ile bağlantılı olarak düzenlenen kurslar, Çamtepe binasında gerçekleştirilmektedir. Kurs ve eğitimler sırasında binada yaşayanların sayısı artmakta ve kısa süreli sosyal ilişkiler kurulmaktadır.

Çamtepe Merkezi’nin kurulduğu arazi, tez kapsamında eko-köy girişimi olarak ele alınan Dedetepe Eko-Çiftliğinin yakınında bulunmaktadır. Bu iki girişimin birbirini desteklediği ve sıkı ilişkiler içinde oldukları belirtilebilir.

Ekonomik Sürdürülebilirlik

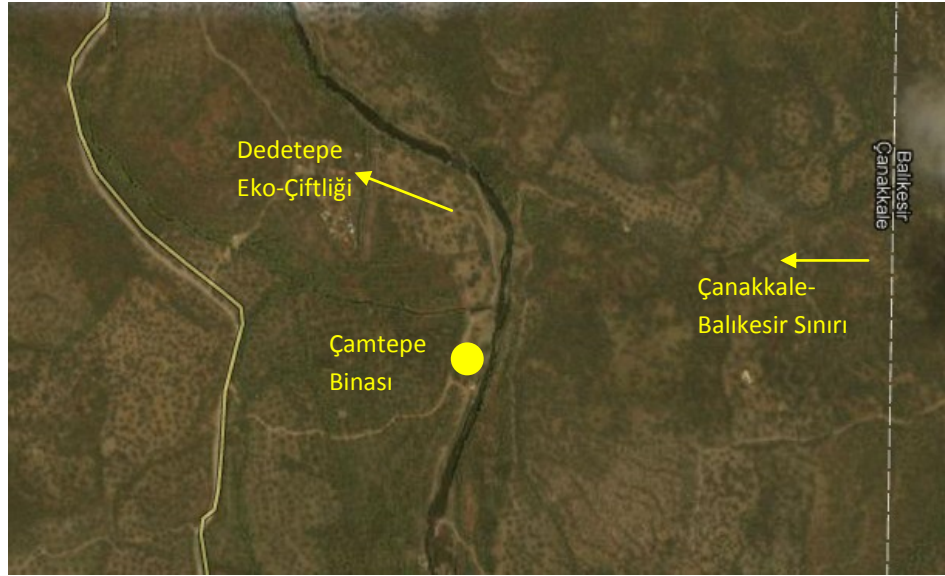
Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi’nin, kentte yaşamayı bırakmayı ve kırsala taşınmayı düşünen kişiler için deneysel bir merkez olarak görev yaptığı söylenebilir. Çamtepe’de yıl boyunca farklı etkinlikler düzenlenmektedir. Etkinlikler, doğa, ekolojik mimari, ekolojik yaşam, organik tarım, yoga teknikleri gibi bir çok farklı konuyla ilgili olabilmektedir. Bu etkinliklere gelenler, konaklama ve eğitim için ücret ödemektedir. Bu gelir kaynağı, hem Çamtepe binası için, hem de Buğday Derneği’ndeki diğer ihtiyaçların karşılanması için kullanılmaktadır.

5.2.5. Dedetepe Eko-Çiftliği

Çanakkale Küçükkuuyu ilçesine bağlı Kaz dağlarının eteklerinde 30 dönümlük bir arazi üzerine Erkan Alemdar ve eşi Tamahine Alemdar tarafından kurulan Dedetepe Çiftliğinde, 2001 yılı itibariyle arazi seçimi ve inşaatlar başlamıştır. GEN'e üye olan yerleşimde Erkan Alemdar, Tamahine Alemdar çiftinin iki çocuğu ve Berkay Atik kalıcı olarak ikamet etmektedir. Yerleşimde sadece, yakında bulunan Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi'nde düzenlenen etkinliklere gelen kişiler ve gönüllüler için konaklama imkânı sunulmaktadır. Girişimin kurucusu, Dedetepe Çiftliği'nin kesinlikle bir "otel" olmadığını vurgulamaktadır.

Çevresel Özelliklere İlişkin Bulgular

Çanakkale ve Balıkesir sınırına çok yakın bir konumda yer alan yerleşim, Mihlı çayının yanında bulunmaktadır. Dedetepe Eko-Çiftliği konum olarak, ormanlarla çevrili bir alanda bulunan, köy yolu ile ulaşımı sağlanan bir yerleşimdir. Yerleşimin yürüme mesafesinde ulaşabileceği aktif bir köy yerleşimi bulunmamaktadır. Yerleşim, Mihlı çayı dikkate alınarak konumlandırılmıştır (Şekil 5.87).

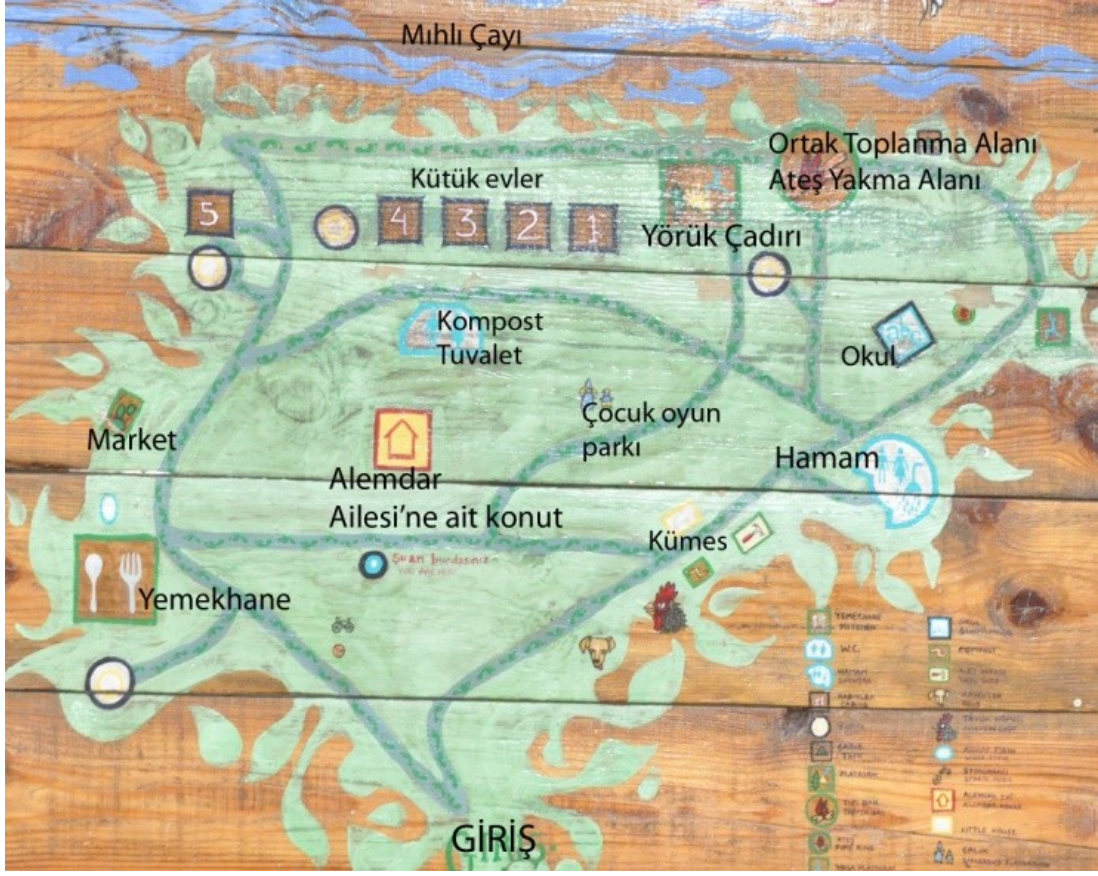

Şekil 5.87 Dedetepe Yerleşimi, Hava Görüntüsü, 2010 (Küçükkuuyu Bld.'den aktarılarak.)

Yerleşim planında çeşitli mimari tarzda binalar bulunmaktadır, ancak tüm binaların, geleneksel teknikler ve malzemeler ile inşa edilmiş olduğu gözlemlenmiştir.

Yerleşimde, ortak olarak kullanılan hamam ve kompost tuvalet, yörük çadırı, yemekhane, çocuklar için bir okul, gönüllü ziyaretçilerin konaklayacağı kütük evler

ve Alemdar ailesine ait özel bir ev bulunmaktadır (Şekil 5.88).

Şekil 5.88. Dedetepe Çiftliği Yerleşim krokisi, 2011 (Güleryüz, fotoğraftan aktarılarak)

Alanda bulunan yapılar, ortak kullanımlı alanlar ve konut alanları olarak sınıflandırılmıştır. Aşağıda, ilk önce sosyal ve ortak alanlar ardından konut yapıları hakkındaki tespitler açıklanacaktır.

Dedetepe'de Bulunan Ortak Alanlar

Toplanma Alanları: Yerleşimde, toplanmayı sağlayacak birçok sosyal açık alan bulunmaktadır. Bu alanlar, ahşap veya taş gibi malzemeler ile sınırlandırılmış olup, buralarda ateş yakılarak gece sohbetleri, toplantılar, yoga ve meditasyon aktiviteleri yapılmaktadır (Şekil 5.89).

Şekil 5.89. Toplanma Alanları, Dedetepe Çiftliği (Güleryüz, 2011).

Yemekhane: Yemekhane olarak belirlenen bölgede, tüm yemekler birlikte yenilmektedir. Bu alan içinde sosyal bir mekân tanımlaması yapılabilir. Mutfak, açık mutfak şeklinde düzenlenmiştir ve tüm yerleşim bu alanı ortak olarak kullanmaktadır (Şekil 5.90) . Mutfağın yanında toprağın altında kalan bir bölüme, kiler alanı yerleştirilmiştir. Toprağın altında oluşturulan kiler, geleneksel uygulamalarda da sıkça görülmektedir. Yerleşimde, buzdolabı, kurutma makinesi, bulaşık makinesi gibi yüksek enerji harcamaya neden olan aletler kullanılmamaktadır. Yemekler, toprak fırında odun ateşinde yapılmaktadır. Mutfakta gereken ısı enerjisi elde etmek için güneş enerjisinden faydalanılmaktadır.

Şekil 5.90. Toplanma Alanları, Dedetepe Çiftliği (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.91. Toprak fırın (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.92. Mutfak bölümünde oluşturulmuş güneş paneli (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.93. Geri dönüşüm varilleri (Güleryüz, 2011).

Dedetepe Çiftliğinde, geri dönüşüme büyük önem verildiği görülmüştür. Tüm kullanılan ürünler ve atıklar farklı varillerde toplanarak geri dönüşüme yollanmaktadır (Şekil 5.93). Mutfakta pişirilen yemeklerden artanlar ise, hayvanların cinsine göre, hayvan yemi olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.93)

Şekil 5.94. Hayvan besinlerinin depolandığı bölüm (Güleryüz, 2011).

Hayvanlara verilmeyen yemek atıklar ise, komposta dönüştürülmekte ve organik tarımda kullanılmaktadır.

Şekil 5.95. Mutfakta yer alan kompostlama bölümü (Güleryüz, 2011).

Yerleşime yapılan ziyaret sırasında bir geri dönüşüm firması Dedetepe'ye gelerek yerleşimde biriktirilmiş, geri dönüştürülebilir atıkları, Dedetepe'de ikamet eden, Berkay Atik'ten teslim alınmıştır (Şekil 5.96). Berkay Atik bu uygulamayı sıklıkla yaptıklarını belirtmiştir (Berkay Atik ile kişisel görüşme, 2011).

Şekil 5.96. Geri dönüştürülebilir Atıklarının, Geri Dönüşüm Firmasına Teslimi (Güleryüz, 2011).

Hamam: Yerleşimde tespit edilen geleneksel kültürü içinde barındıran ve geleneksel mimari tekniklerin kullanıldığı binalardan biri de hamam yapısıdır (Şekil 5.97). Hamam binası, yerleşimde yaşayan tüm kişiler tarafından ortak olarak kullanılmaktadır.

Hamam için gerekli sıcak su, güneş kolektörlerinden elde edilmekte, hamamın arkasında ise, amaşırhane bulunmaktadır. Çamaşır makinesi için gerekli enerji de güneş kolektörlerinden sağlanmaktadır (Şekil 5.98).

Şekil 5.97. Hamam, Dedetepe Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.98. Hamam'ın yanında bulunan güneş kolektörleri ve amaşırhane bölümü (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.99. Hamam iç mekân görüntüsü (Güleryüz, 2011).

Hamamın duvarları kil toprak malzemeden elde edilmiş, çatısı, tarihi hamamlara benzer şekilde, çatıda ışıklıklar bulunacak şekilde oluşturulmuştur. Yer kaplaması olarak mermer malzeme kullanılmıştır (Şekil 5.99).

Okul Binası: Dedetepe yerleşiminde sadece bu yerleşime özgü bir okul vardır. Bu okulun eğitim felsefesi bireysel eğitimi esas alan Montessori eğitim²⁵ modeline dayanmaktadır. Çocukların bireysel olarak eğitilmesi gerekliliğini savunan bu eğitim modelini, Alemdar ailesi çocuklarının eğitiminde uygulamaktadır.

Şekil 5.100. Okul Binası, Dedetepe Yerleşimi (Güleryüz, 2011)

Şekil 5.101. Okul iç mekan görüntüsü (Güleryüz 2011)

Okul binası (Şekil 5.100), tamamen yöresel olarak elde edilen ahşap malzemeden oluşturulmuştur. Binada, kagir ahşap yapı tekniği kullanılmıştır. İç mekânda ise, Montessori eğitim modellerinin uygulandığı okullardaki gibi geniş bir sınıf mekânı bulunmaktadır. Sınıfta, klasik sınıf düzenlemesindeki gibi sıra, öğretmen masası gibi objeler bulunmamaktadır (Şekil 5.101).

²⁵Montessori eğitim modelini bulan İtalyan Maria Montessori tarafından şu şekilde anlatılmaktadır. “Çocuğa hazırlanmış bir çevrede, çocuğun kişiliğini oluşturması için özgürlük tanıyan, kişiliğinin gelişim sürecini destekleyen, çocuğun kendi onuru içerisinde bireyselleşmesi ve sosyalleşmesini ciddiye alan, bireye özgü adil bir eğitimidir” Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için: American Montessori Society (AMS) Websitesi, <http://www.amshq.org/>.

Ortak Tuvaletler: Yerleşimde, bir bayan bir erkek olmak üzere ayrılmış ortak kullanımlı tuvaletler bulunmaktadır. Tuvaletler, konut alanlarından ulaşım için yeterince yakında, kokudan korunmak için ise yeterince uzak bir açık alanda bulunmaktadır. Tuvaletler daha önce ayrıntıları belirtilen kuru tuvalet (“kompost tuvalet”) sistemine sahiptir. Tuvalet binası, yığma taş bir yapı olarak tasarlanmış, taş duvar yapımında yöreden elde edilen taş malzeme ve kullanılmış cam şişeler birlikte değerlendirilmiştir (Şekil 5.102).

Şekil 5.102. Ortak Olarak Kullanılan Kuru Tuvalet (Güleryüz, 2011).

Yörük Çadırı

Alanda bulunan yörük çadırı da ortak alan olarak kullanılmakta, mevsim elverdiği sürece içinde konaklanabilmektedir. Çadırın mekânsal organizasyonu²⁶ ve yapım malzemesi geleneksel Yörük çadırı ile benzer şekildedir. Yerleşime ziyaret yağışlı bir mevsimde yapıldığı için, Yörük çadırının bezinin, muşamba ile kapatıldığı görülmüştür (Şekil 5.103) .

Şekil 5.103. Yörük Çadırı, Dedetepe Yerleşimi (Güleryüz, 2011)

²⁶ Gürbüz, O., 1997, 185-195.

Şekil 5.104. Alemdar Ailesine ait Konut Yapısı (Güleryüz, 2011).

Dedetepe’de bulunan Konut Yapıları

Alemdar ailesine ait özel ev, girişin hemen karşısına konumlandırılmıştır (Şekil 5.104). Binanın, yerleşimde bulunan diğer binalardan hem mimari dil, hem de konum olarak farklılık gösterdiği söylenebilir.

Kütük Evler

Alanda, beş adet kütük ev mevcuttur. Bu evler, tümüyle ahşap malzemeler ile inşa edilmiş olup, ahşap tomruklar ile yerden yükseltilmiştir. Binanın toprakla temas eden yüzeylerinde yığma taş tekniğiyle düzenlenmiş bölümler bulunmaktadır. Kütük evlerde, çatı kaplama malzemesi olarak kamış kullanılmıştır (Şekil 5.105) (Şekil 5.106).

Şekil 5.105. Kütük Evler, Dedetepe Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.106. Kütük Evlerde Kullanılan Kamış Çatı Malzemesi (Güleryüz, 2011).

Kütük evlerde, eğitimler için gelenler veya gönüllüler kısa süreli olarak konaklayabilmektedir. Yerleşime yapılan ziyaret sırasında yerleşimde hem çalışmak, hem de konaklamak üzere Avustralya'dan gelmiş bir gönüllü bulunmaktaydı. Gönüllü, kütük evlerden birinde konaklamaktaydı.

Dedetepe Çiftliğinde kullanılan tüm enerji, alternatif enerji sistemlerinden elde edilmektedir. Yerleşimde, rüzgâr tribünü (Şekil 5.107) ve güneş panelleri mevcuttur. Ayrıca yerleşimde, yel değirmeni gibi geleneksel öğeler de bulunmaktadır (Şekil 5.108).

Şekil 5.107. Rüzgar Tribünü, Dedetepe Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Şekil 5.108. Küçük Boyutta bir Yel Değirmeni, Dedetepe Yerleşimi (Güleryüz, 2011).

Ekonomik Özelliklere İlişkin Bulgular

Dedetepe Yerleşimi'nde organik tarım uygulamaları yapılmakta, bu yöntemle elde edilen mahsuller, internette satışa sunulmaktadır. Bu şekilde bir satış politikası yürütmekte olmalarının, ekonomik açıdan yerleşimin sürdürülebilirliğine katkı sağladığı söylenebilir.

Zeytin ve zeytinyağı üretimi, yerleşimde yaşayan kişiler için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Yerleşimde, zeytin dışında, domates, enginar, çilek, reyhan gibi birçok bitki de üretilmektedir. Yerleşimde yaşayan kişilerin besin ihtiyaçları da organik tarım sayesinde karşılanmaktadır.

Dedetepe yerleşiminin bir diğer gelir kaynağı ise Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi'ne eğitime gelen kişilere konaklama hizmeti sunmasıdır. Bu konaklama hizmetinin diğer geleneksel turizm ve eko-turizm gibi uygulamalardan farklı olduğu ve karıştırılmaması gerektiği belirtilmelidir.

Sosyal Özelliklere İlişkin Bulgular

Yerleşim bir aile tarafından kurulmuştur. Erkan Alemdar, Tahmine Alemdar, iki çocukları ile birlikte yerleşimde sürekli olarak yaşamaktadır. Berkay Atik de yerleşimde ikamet etmektedir. Berkay Atik, Buğday Derneği üyelerinden biridir ve Dernek'te aktif rol oynamaktadır. Farklı ülkelerden veya Türkiye'den gelen gönüllü kişiler de yerleşimde kısa süreli olarak yaşayabilmektedir. Alana yapılan ziyaretler sırasında yerleşimde kısa süreli olarak hem çalışıp hem konaklayan Avustralyalı bir gönüllü bulunmaktaydı.

Dedetepe yerleşiminde yaşayan kişilerin, yakınlarında bulunan Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'ne ait Çamtepe Merkezi'nde yaşayan kişiler ile sıkı sosyal ilişkilere sahip oldukları görülmüştür.

Yerleşimde yapılan aktivitelerin çoğunlukla ortaklaşa yapıldığı söylenebilir. Sosyal ve ortak mekânların sıklığı dikkat çekmekte, yerleşimde, yoga, meditasyon gibi çeşitli ruhsal aktivitelere de yer verilmektedir.

6. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE ÖNERİLER

Türkiye’de bulunan eko-köy yerleşimlerine yapılan ziyaretler sırasındaki gözlemler ve kişisel görüşmeler aracılığıyla elde edinilen, çevresel, ekonomik ve sosyal konulara ilişkin bulgular bu bölüm’de değerlendirilecektir.

Dünyada eko-köy girişimlerinin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri, tezin dördüncü Bölümü’nde ele alınan, üç araştırmacının (Barton, Leaf, Gilman), eko-köyler hakkında yaptığı araştırmalar bağlamında sunulmuştu. Benzer sorunların varlığı, Türkiye’deki girişim örnekleri kapsamında da araştırılmış ve bu araştırmanın sonucunda, Türkiye’deki eko-köy girişimlerinin yaşadığı bazı sorunlar tespit edilmiştir. Bu tespitler, çevresel, ekonomik ve sosyal konular olarak sınıflandırılarak bu bölümde aktarılacaktır.

6.1. Türkiye’deki Eko-köylerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, tez kapsamında ele alınan Türkiye’deki eko-köy girişimlerinin, genel özelliklerine (Ek4), çevresel (Ek5), ekonomik (Ek6), sosyal (Ek7) faktörlere ilişkin bulguları, tablolar aracılığıyla değerlendirilecektir.

6.1.1. Genel Özelliklere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi ve Öneriler

Genel özellikler kapsamı, eko-köylerin kuruluş hikâyeleri, bulunduğu coğrafi konum, iklim, nüfus ve arazi büyüklüğü hakkındaki bilgileri içermektedir.

Genel özelliklere ilişkin bulguların değerlendirilmesi ile bazı önemli noktalara dikkat çekilerek, Türkiye’de eko-köy girişimlerinin durumları ve gelecekleri hakkında bazı yorumlarda bulunulacaktır (Çizelge 6.1).

Çizelge 6.1. Türkiye'deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Girişimin Adı	Kuruluş Yılı	Coğrafi Konum	İklim	Nüfus	Arazi Büyüklüğü
Marmariç Eko-yerleşkesi	2003	Türkiye, Ege Bölgesi, İzmir	Akdeniz İklimi	13	2.2 ha
İmece Evi, Dutlar Kolektifi	2007	Türkiye, Ege Bölgesi, İzmir	Akdeniz İklimi	Dutlar Kolektifi Aktifken En çok:18* İmece Evi:1	8.0 ha
Eko-Foça Eko-köyü	2001	Türkiye, Ege Bölgesi, İzmir	Akdeniz İklimi	Aktifken En çok:10*	3.5 ha
Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi	2010	Türkiye, Ege Bölgesi, Çanakkale	Akdeniz ve Karadeniz İklimi	Henüz kalıcı olarak ikamet eden kişi yok.	Alan, sınırlandırılmamıştır*.
Dedetepe Eko-çiftliği	2001	Türkiye, Ege Bölgesi, Çanakkale	Akdeniz ve Karadeniz İklimi	5	3.0 ha

*Dutlar Kolektifi aktifken, yerleşimde yaşayan sayısı en çok 18 kişiye kadar ulaşmıştır, ancak halen yerleşimde aktif olarak İmece Evi'nin Kurucusu İsmail Yenigün ikamet etmektedir.

**Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi, ormanın içinde bulunan bir arazi üzerinde tek bir ortak kullanımlı konut (co-housing) binasından oluşmaktadır. Etrafındaki alan sınırlandırılmamıştır.

Girişimlere Verilen İsimler: Araştırmalar sırasında, girişimlerin kendilerini tanımlamada farklı sözcükleri tercih etmiş oldukları görülmüştür. Kurucular ile yapılan görüşmelerde de bu konuya özellikle dikkat çekenler olmuştur. Aşağıda yerleşimlerin kendini tanımlama şekillerine ilişkin görüşleri aktarılacaktır.

Dutlar Kolektifi: Dutlar Kolektifi kurucularından Tülay Ararat, girişimlerinde, komün yaşam şeklini benimsemeyi amaç edindikleri için yerleşimlerini bir "kolektif" olarak adlandırdıklarını belirtmiştir (Tülay Ararat, Kişisel Görüşme, 2011).

İmece Evi: İmece Evi'nin kurucusu, İsmail Yenigün, "eko-köy" gibi bir kavramın henüz kendi girişimleri için erken bir tanım olduğunu düşünmektedir. İsmail Yenigün, Dutlar Kolektifi dağıldıktan sonra girişimin adını İmece Evi olarak değiştirmiştir. İsmail Yenigün, İmece Evi oluşumunu bir "eko-köy" olarak değil, "çiftlik" ve

“farkındalık okulu” olarak tanımlamaktadır. Girişimin asıl amacını ise, Dutlar köyünü yani terkedilmiş eski köyü “eko-köy”e dönüştürmek olarak açıklamaktadır (İsmail Yenigün Kişisel Görüşme, 2011).

Marmariç Eko-Yerleşkesi: Marmariç üyeleri, permakültür prensipleri ile oluşturdukları yerleşimlerinin bir “eko-köy” olma çabasında olmadığını belirtmektedir. “Eko-köy” gibi tanımlamaların girişimleri bir kalıba sokma çabasında olduğunu düşünen üyeler, bu kalıpların girişimlerin ruhuna zarar verdiğini düşünmektedir. Bu nedenle kendilerini eko-köy olarak değil eko-yerleşke olarak tanımlamaktadırlar. (Saydam Beyazıt, 2011).

Eko-Foça Eko-köyü: Eko-Foça kurucusu Tunca Bökesoy ise, Eko-Foça dağılmadan önce, hayalinin, yurtdışı örneklerinde olduğu gibi başarılı bir “eko-köy” kurmak olduğunu belirtmiştir (Tunca Bökesoy, 2011).

Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi: Çamtepe girişimi, tek bir binadan oluşmaktadır. Buğday Derneği üyeleri tarafından kurulan binada ortaklaşa bir yaşam kurma isteği anlaşılmaktadır. Binada yıl içinde ekoloji ve sürdürülebilir yaşam teknikleri ile ilgili birçok eğitim ve kurs düzenlenmektedir. Bu bağlamda, girişim bu şekilde adlandırılmıştır.

Dedetepe Eko-Çiftliği: Dedetepe yerleşimi de kendini bir ekolojik çiftlik olarak tanımlamaktadır. Henüz bir aile ve birkaç kişinin yaşadığı yerleşimin, eko-köy olarak adlandırılmasının uygun olmadığı düşünülmektedir.

Yukarıda sıralanan tanımlamalara göre, Eko-Foça girişimi haricinde hiçbir girişim kendini “eko-köy” olarak adlandırmamaktadır. Bu durum, Türkiye’de kavramlara verilen önemin bir göstergesi olarak ele alınabilir. İncelenen bazı eko-köy girişimlerinin kendilerini eko-köy olarak tanımlamamalarına rağmen, (Küresel Eko-köy Ağı) GEN’e üye olmaları tartışmalı bulunmuştur. GEN kuruluşunun, Türkiye’deki eko-köy örnekleri üzerinde etkinliğinde de bazı problemler olduğu tespit edilmiştir. GEN’in veritabanında aktif bir eko-köy yerleşimi olarak görülen bazı yerleşimler, güncel olarak aktif değildir. Teze başlamadan önce yapılan araştırmalarda, GEN’in web sitesinde bulunan bilgiler baz alınmıştır. Ancak, kişisel görüşmeler ve yerleşimlere ziyaretler yapıldıktan sonra, web sitesinde bulunan bilgilerde bazı yanlışlıklar ve eksiklikler bulunduğu görülmüştür.

Kuruluş Yılları: Eko-köy girişimlerinin kurulum yılları dikkate alındığında, Türkiye’de eko-köy, ekolojik yerleşim kurma hareketinin 2000’li yıllardan sonra hızlandığı

anlaşılmaktadır.

Coğrafi Konum ve İklim: Türkiye’de eko-köy yerleşimleri, çoğunlukla Ege ve Akdeniz bölgesi gibi daha ılıman iklime sahip bölgelerde kurulmuştur.

Nüfus: Çizelgede bulunan nüfus sayısı bölümüne “En çok” ve “En az” nüfus değerleri yazılmıştır. Bunun nedeni, aktif olamayan bazı girişimlerin, aktifken kaç üye sayısına ulaşmış olduklarını belirtme isteğidir. Bazı girişimlerde yerleşimde sürekli ikamet eden belirli sayıda kişi bulunmamaktadır. Türkiye’de bulunan eko-köy yerleşimlerinde ikamet eden kişi sayısının değişken olduğu, dönemsel olarak azalma veya artışın gerçekleştiği tespit edilmiştir. Yerleşimlerde, sadece eko-köy girişimi kurucuları kalıcı olarak yaşamaktadır. Hiçbir girişimde, henüz bir “topluluk veya komün” oluşturulabilecek kişi sayısına ulaşamamıştır.

Arazi Büyüklüğü: Arazi büyüklükleri dikkate alındığında, Türkiye’deki eko-köylerin küçük ölçekli yerleşimler şeklinde planlandığı anlaşılmaktadır.

6.1.2. Çevresel Faktörlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi ve Öneriler

Eko-köy girişimlerinin çevresel özellikleri kapsamında, eko-köylerin kentsel alanlara ve çevre yerleşimlere fiziksel yakınlıkları, mimari yaklaşımları, yerleşimlerde bulunan konut tipleri ve sayıları, enerji üretim ve organik tarım faaliyetleri hakkında bilgiler incelenmiştir (Çizelge 6.2).

Çizelge 6.2. Türkiye’deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Çevresel Özellikleri

Girişimin Adı	Mimari Yaklaşım	Yerleşime Özgü Konut Tipi	Enerji Üretim Araçları	Yerleşimde Kullanılan Bina Sayısı
Marmariç Eko-yerleşkesi	Vernaküler* ve Yenilikçi	Taş Evler, Ahşap Bungalovlar	Güneş Kolektörleri, Yakacak Odun Kullanımı	Eski köy evleri: 4 Ahşap Bungalovlar:4
İmece Evi, Dutlar Kolektifi	Vernaküler	Ortak kullanımlı konut (Co-housing)	Güneş Kolektörleri, Bisiklet sistemi, Yakacak Odun Kullanımı	1
Eko-Foça Eko-köyü	Vernaküler	Köy evleri	Güneş Enerjisi	3
Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi	Vernaküler ve Yenilikçi	Ortak kullanımlı konut (Co-housing)		1
Dedetpe Eko-çiftliği	Vernaküler ve Yenilikçi	Kütük Evler, Yörük Çadırı		11

* Vernaküler mimari: yöresel mimari özelliklerin, yerel geleneksel mimari tekniklerin ve yapı

malzemelerinin güncel binalarda yorumlanarak kullanıldığı mimari yaklaşım.

Çevreyle ilişki, kente olan yakınlık: Bir yerleşimin konumu, çevresiyle olan ilişkisini belirlemektedir. Çevresel açıdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde, eko-köylerin kente olan yakınlığı ve çevresinde bulunan diğer yerleşimler ile ilişkisi gibi etkenler önem kazanmaktadır. Bu etkenler, yerleşimin genel karakterini belirlemektedir. Türkiye’de oluşturulmuş tüm eko-köy girişim yerleşimleri kentten çok uzak, kırsal alanlarda oluşturulmuştur. Ziyaretler sırasında tüm yerleşimlere ulaşımın zor olduğu tespit edilmiştir. Yerleşimlere, toplu taşıma sistemiyle ulaşım mümkün değildir. Toplu taşıma sistemlerinin kullanılması durumunda yürünecek uzun mesafelerin varlığı dikkat çekmektedir.

Örnek eko-köy yerleşkelerinin, çevresinde bulunan diğer yerleşimler ile hiçbir fiziksel bağa sahip olmadığı görülmüştür. Yerleşimlerin tümü, çevreden bağımsız ve izole olmuş, küçük ölçekli kırsal yerleşimler olarak planlanmıştır.

Mimari Yaklaşım: Türkiye’deki eko-köy girişim örneklerinde, vernaküler ve geleneksel mimari öğeler yorumlanarak kullanılmış, geleneksel mimari teknikler ve geleneksel, doğal yapı malzemeleri belirleyici olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye’deki eko-köy girişimlerinin ekolojik ve sürdürülebilir mimari konusundaki algısı anlaşılabilirliktedir.

Yerleşime Özgü Konut Tipi: Genel anlamda, Türkiye’de bulunan eko-köy girişimlerinde farklı konut tiplerinin varlığı dikkat çekmiştir. Ancak, mimari anlamda deneysel çalışmaların eksikliği görülmüştür.

Enerji Üretim Araçları: Türkiye’de bulunan tüm girişimlerde, güneş enerjisinden yararlanıldığı tespit edilmiştir. Genel anlamda, yerleşimlerde yenilenebilir alternatif enerji sistemlerine karşı ilginin fazla olduğu görülmüştür.

Güneş enerjisinden farklı olarak İmece Evi yerleşiminde, enerji üretim aracı olarak iki adet eski bisikletin bir motora bağlanmasıyla kinetik enerjiyi elektriğe dönüştüren bir sistem kurgulanmıştır. Bu uygulama, yenilikçi bir yaklaşım olarak görülebilir.

Bazı yerleşimlerde ise, güneş enerjisiyle birlikte, rüzgâr enerjisi kullanılmaktadır. Ancak, rüzgâr tribünleri oluşturmanın pahalı olması ve yerleşimde rahatsız edici bir gürültüye neden olması nedeniyle bazı girişimlerde rüzgâr enerjisi kullanımı tercih edilmemiştir.

Isı enerjisi, yerleşimlerin çoğunluğunda yakacak odundan elde edilmektedir.

Geleneksel soba sistemleri yenilikçi teknolojilerle bütünleştirilerek kullanılmaktadır.

Enerji Üretimi:

Bazı yerleşimlerde, enerji üretimi ve yeterliliği konusunda bir bilgiye ulaşılammıştır. Eko-Foça Eko-köyü'nde, elektrik ve su şebekesi bulunmamakta, bu nedenle yerleşimdeki tüm enerji ihtiyacı yenilenebilir alternatif sistemlerden yararlanarak sağlanmaktadır.

Dedetepe Eko-yerleşkesi'nde, elektrik ve su şebekesi olmasına rağmen, kullanılmamaktadır. Elektrik ve ısınma için gerekli enerjiler güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisinden elde edilmektedir. Dedetepe'nin üyelerinden Berkay Atik, yerleşimde bulunan hamamda kullanılacak suyun, güneş kolektörleri sayesinde ısıtıldığını belirtmiş, güneşin yeterli derecede suyu ısıtamadığı zamanlarda yıkanmadıklarını, güneşin fazla olduğu günlerde sıcak suyu kullandıklarını açıklamıştır (Berkay Atik ile kişisel görüşme, 2011). Bu tasarruf yaklaşımı, yerleşimin, yenilenebilir enerji kullanımını konusundaki ısrarını açıkça göstermektedir.

Organik Tarım Faaliyetleri: Türkiye'de bulunan yerleşimlerin tümü, organik tarım uygulamasında bulunmaktadır. Organik tarım ile üretilen ürünler, yerleşimde yaşayan kişiler tarafından tüketilmektedir. Bu nedenle eko-köy girişimlerinin ilk hedefi, elde edilen ürünlerin miktarının, yerleşimde yaşayan kişilere yeterli olmasıdır. Tüketimden sonra geri kalan ürünler satışa sunulmakta ve yerleşim için gelir elde edilmektedir. Yerleşimlerde genellikle zeytin ve zeytinyağı üretimi ve satışı yapılmaktadır.

Türkiye'de girişim örneklerinde, fiziksel (yapılı) çevre oluşturma konusunda bir problemin yaşanmadığı söylenebilir. Yurtdışı örneklerinde olduğu gibi, Türkiye'deki eko-köy girişimlerinin oluşturduğu yerleşimlerde, ekolojik ve sürdürülebilir bir yaşam için gerekli görülen mimari yaklaşımlar ile donatılmış bina üretiminin gerçekleştirilmiş olduğu görülmüştür. Hatta çoğu yerleşimde, yaşayan sayısına oranla daha fazla konut yapısı inşa edilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak, bazı kişisel görüşmelerde kurucular tarafından, teknik ve fiziksel sorunların, sosyal ve ekonomik konulara nazaran daha kolay bir şekilde çözümlenebildiğini belirtmiştir.

6.1.3. Ekonomik Faktörlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi ve Öneriler

Eko-köy girişimlerinin ekonomik özellikleri kapsamında, kullandıkları para birimi, baskın ekonomik faaliyetler, eko turizm uygulamaları, dışa bağımlılığı hakkındaki bilgileri incelenmiştir (Çizelge 6.3).

Çizelge 6.3. Türkiye’deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Ekonomik Özellikleri

Girişimin Adı	Kullanılan Para Birimi	Yerleşime Özgü Baskın Ekonomik Faaliyet	Eko-turizm	Dışa bağımlılık*
Marmariç Eko- yerleşkesi	TL	Ücretli Eğitim Kursları, Organik Tarım Ürünleri Satışı,	Yok (ziyarete açık)	Bağımlı**
İmece Evi, Dutlar Kolektifi	TL	Ücretli Eğitim Kursları, Organik Tarım Ürünleri Satışı,	Bir dönem için Eko-turizm uygulaması yapılmıştır. Şuan için yapılmamaktadır. (ziyarete açık)	Bağımsız***
Eko-Foça Eko-köyü	TL	(Aktifken) Organik Tarım Satışı	(Aktifken) Eko-turizm uygulaması yapılmıştır.	Bağımlı
Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi	TL	Ücretli Eğitim Kursları	Yok (ziyarete açık)	Bağımlı
Dedetpe Eko-çiftliği	TL	Ücretli Konaklama Hizmeti, Organik Tarım Satışı	Yok (ziyarete açık)	Bağımsız

*Dışa bağımlılık: Bir yerleşiminin ekonomik boyutta kendini sürdürebilmesi için dışarıdan destek alması durumu, çizelgede “dışa bağımlılık” olarak adlandırılmıştır.

**Dışa “bağımlı” yerleşimlerde yaşayan kişileri, yerleşimin dışında bulunan veya kentlerdeki iş olanaklarından da faydalanmaktadır.

****“Bağımsız” olarak adlandırılan yerleşimler ise, sadece yerleşimin sunduğu iş olanaklarından gelir elde edilmektedir.

Yerleşimlere Özgü Baskın Ekonomik Faaliyetler: Türkiye’deki eko-köy girişimlerinin büyük gelir kaynağını, yerleşimlerde yapılan, eğitim atölyeleri karşılığında alınan ücretler ve organik tarım satışları oluşturmaktadır.

Eko-turizm Hizmeti: Dünyada eko-turizm uygulamasının, eko-köylerin ekonomik olarak kalkınmasını sağlayan bir rolü olduğu söylenebilir. Ancak, Türkiye’deki girişimler incelendiğinde, eko-turizm konusunun kurucular tarafından tartışmalı bulunduğu tespit edilmiştir. Kişisel görüşmelerde, eko-turizm konusunda sorular sorulmuştur. Tüm cevaplarda, eko-turizmin Türkiye’de uygulanabilirliği konusunda şüpheli yaklaşımların varlığı görülmüştür.

İncelenen girişimlerin arasında bulunan İmece Evi ve Eko-Foça yerleşimleri, eko-turizm uygulamasını deneyimlemiş, ancak yaşanan bazı sorunlar nedeniyle

uygulamayı sonlandırmıştır. İmece Evi kurucusu İsmail Yenigün, yerleşimde, eko-turizm uygulaması yapmak üzere bazı girişimlerinin olduğunu ancak, yerleşime gelen kişilerin, tıpkı “geleneksel bir tatil köyüne” veya “otel”e gelmiş gibi, kendilerinden hizmet beklediğini gözlemlemiştir. Turizmin her çeşidinin, üretmeden tüketimi desteklediğini, bu nedenle turizm olgusunun, eko-köy hareketinin “üretimi, tüketimin önüne koyma misyonu ile ters düştüğünü” düşündüğü için bu uygulamadan vazgeçtiklerini açıklamıştır.

Eko-Foça'nın kurucusu Tunca Bökesoy ise, yerleşimlerini eko-turizm bağlamında ziyaret eden kişilerin, eko-köy felsefesi ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını sadece doğa içinde “ucuz tatil” yapmak istediklerini, taze meyve ve sebze tüketmek için geldiklerini” gözlemlemiştir. Eko-turizmin ve ziyaretçilerin eko-köylerin gelişimine hiçbir katkısı olmadığını düşünmektedir.

Dedetepe Eko-çiftliği'nde sadece gönüllülere ve yakınlarında bulunan Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezindeki eğitim ve kurslara gelen kişiler için konaklama hizmeti sunulmaktadır. Bu bağlamda, yerleşimde değişik bir anlayışın olduğu anlaşılmaktadır. Yerleşimde yaşayan Berkay Atik, Dedetepe'nin bir “otel” olmadığını, yerleşime gelen kişilerin rutin günlük işlerde çalışması gerektiğini belirtmektedir.

Marmariç Eko-yerleşkesi'nde eko-turizm uygulaması yoktur. Eko-turizm uygulaması yerine, yerleşimde yeni bir konaklama hizmeti uygulaması geliştirilmiştir. Bu hizmete göre, yerleşimde gerçekleştirilen kurs ve eğitimlere gelen kişiler Marmariç'te konaklayabilmekte, ancak hizmet bedeli olarak sadece “eğitim ücreti” ödemektedir. Bu yaklaşımın farklı bir eğitim turizmi çeşidine dönüşebileceği öngörülebilir.

Dışa bağımlılık: Dışa bağımlılık faktörü, bir yerleşimin “kendi kendine yeterliliğinin” bir ölçütü olarak ele alınabilir.

Türkiye'deki eko-köy girişimlerinin çoğunluğunda dışa bağımlılık görülmektedir. Bazı yerleşimlerin gelir kaynağının önemli bir kısmı halen kentlerde yapılan kısmi işlerden elde edilmektedir.

Bazı durumlarda dışa bağımlılığın yerleşimlerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunduğu söylenebilir. Örneğin dünyaca ünlü Ithaca eko-köyünde yaşayan kişiler istekleri doğrultusunda, küresel ekonomiye hizmet veren işlerle uğraşabilmektedir. Kişilerin kendi mesleklerini bırakarak, yabancı oldukları kırsal işlerle uğraşmaya zorlanmaları, bir adaptasyon sorununa neden olduğu ve yerleşimlerin sürdürülebilirliğini tehdit ettiği söylenebilir. Türkiye'deki Eko-Foça yerleşiminin

dağılmasının nedenlerinden biri de kentte yaşamaya alışmış kişilerin, tüm alışkanlıklarını bırakarak yerleştikleri yeni kırsal yerleşimlerde, hem ekonomik hem de sosyo-kültürel açıdan problemler yaşamış olmalarıdır.

Ekonomik konuların eko-köylerin başarısızlıklarına neden olan en önemli sorunların kaynaklarından biri olduğu söylenebilir. Eko-köylerde yaşanan ekonomik çıkmazların çözümü için, yerleşimin kendi içinde veya dışında bulunan iş olanaklarının değerlendirilmesini teşvik etmesi gerekmektedir.

6.1.4. Sosyal Faktörlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi ve Öneriler

Eko-köylerin sürdürülebilirlik konusunda yaşadıkları sorunların toplumsal çatışmalardan kaynaklandığı söylenebilir. Tezin dördüncü Bölümü'nde incelenen Diane Leaf'in, Robert Gilman'ın ve Hugh Barton'ın düşüncesi de bu yöndedir. Yapılan kişisel görüşmelerde de Türkiye'deki girişimlerin karşılaştığı en önemli sorunların, sosyal konularla ilgili olduğu görülmüştür. Bu bulgular nedeniyle, daha önce yapılan bulgu değerlendirmelerinin aksine bu Bölümde, Türkiye'deki örneklerin sosyal konularda yaşadığı problemler değerlendirilecektir.

Sosyal konulardaki sorunlar, insani ilişkiler ve yönetsel konularla ilgili olabilmektedir.

İnsani İlişkiler konular ile ilgili yaşanan sorunlar: Türkiye'deki ilk eko-köy girişimi olan Hocamköy girişiminden başlayarak ele alınan örneklerde, toplumsal problemlerin, grup içi çatışmalarının ve anlaşmazlıkların ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Türkiye'deki eko-köy oluşumlarının sosyal açıdan karşılaştığı üç problemin altını çizmek gerekmektedir.

Toplum Tarafından Yadırganma: Sorunların nedeni, Türk toplumunun aile yapısı ve toplumsal pratiğinin, komünal (ortaklaşa) yaşam şeklini benimsemeye uygun olmayışına bağlanabilir. Eko-köy oluşumlarına yapılan ziyaretlerde, girişimlerin kurulduğu yerleşimlerin yakınında bulunan geleneksel köylerde yaşayan kişilerin "eko-köy'de yaşayanları" yadırgadığı ve kırsala ait olmadıklarını düşünerek dışladıkları gözlemlenmiştir.

Grup içi Çatışmalar: Eko-köy yerleşiminde yaşayan kişilerin birbirleri arasında düştüğü anlaşmazlıklar ve fikir ayrılıkları nedeniyle, grup içi çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Eko-Foça, Dutlar Kolektifi gibi yerleşimler grup içinde oluşan

huzursuzluktan dolayı dağılma kararı almıştır.

Kişilerin Yaşadığı Sosyo-Kültürel Adaptasyon Problemleri: Eko-köy girişimleri genellikle kente uzun yıllar yaşamış kişiler tarafından kurulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kente yaşamaya alışmış bireylerin oluşturduğu kırsal bir yerleşimde, adaptasyon problemlerinin olmasının doğal olduğu söylenebilir.

Adaptasyon sorunlarının neden olduğu huzursuzlukların engellenmesi için önerilerde bulunan araştırmacılar, eko-köylere kabul edilen üyelerin gerçekten sosyal, psikolojik ve fiziksel olarak o eko-köye veya genel olarak eko-köy yaşam tarzına uyum sağlayabilecek özelliklere sahip olması gerektiğini savunmaktadır.

Geleneksel köylerde yaşayan kişilerin sosyo-kültürel yapısı ile kentlerde büyümüş kişilerin alışkın oldukları yapı çok farklıdır. Bu durum, eko-köyün kurulduğu bölgedeki diğer yerel yerleşimlerle sosyal ilişkilere girmesini zorlaştırmaktadır. Kişisel görüşmelerde de bu konu ile ilgili olarak sorulan sorularda ortak bir yaklaşımın varlığından bahsedilebilir. Eko-köy kurucularına sorulan “Geleneksel bir köyde yaşamak ister miydiniz?” sorusuna, kurucuların geneli “hayır” cevabını vermiştir.

Cevapların bu şekilde olması, Türkiye’deki eko-köy yerleşimi kurma girişiminde bulunan kişilerin, geleneksel kır yaşamını veya çevreyle bütünleşmiş bir yerleşim kurma fikrini benimsememiş olduklarını düşündürmüştür.

Yönetimsel konular ile ilgili yaşanan sorunlar:

Eko-köylerin başarısız olmalarındaki önemli nedenlerden biri de yönetimsel konularla ilgili olduğu düşünülmektedir. Yönetimsel konular; yönetici seçimi, karar alma şekilleri gibi özellikler bağlamında incelenmiştir.

Türkiye’deki eko-köy girişimlerindeki yönetimsel özellikler aşağıda bir Çizelge aracılığıyla gösterilmeye çalışılmıştır (Çizelge 6.7).

Türkiye’deki girişimlerin tümünde, “yöneticisiz” bir yönetim şeklinin benimsendiği görülmüştür (Çizelge 6.4). Bu tip bir yönetim şeklinin, kurulma aşamasında olan eko-köy girişimleri için ne kadar doğru bir yaklaşım olduğu tartışmalı bir konudur. Türkiye’deki örneklerde, yönetimsel konularda eksik ve yanlış uygulamalar tespit edilmiştir. “Strüktürel karmaşa” (Christian, 2003) kavramı, eko-köylerin karşılaştığı yönetimsel problemlerin en iyi şekilde tanımlanmasına olanak sağlamaktadır.

Çizelge 6.4. .Türkiye'deki Eko-köy Girişim Örneklerinin Yönetimsel Özellikleri

Girişimin Adı	Yönetici	Karar verme Mekanizması
Marmariç Eko- yerleşkesi	Belirli bir yönetici yoktur. Tüm üyeler yöneticidir.	Oy çokluğu
İmece Evi, Dutlar Kolektifi	Belirli bir yönetici yoktur. Tüm üyeler yöneticidir.	Oy birliği (consensus)
Eko-Foça Eko-köyü	Belirli bir yönetici yoktur. Tüm üyeler yöneticidir.	Oy çokluğu
Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi	Belirli bir yönetici yoktur. Tüm üyeler yöneticidir.	Belirlenmemiştir.
Dedetpe Eko-çiftliği	Belirli bir yönetici yoktur. Tüm üyeler yöneticidir.	Oy birliği (consensus)

Eko-köy hareketi dünya veya Türkiye ölçeğinde değerlendirildiğinde, “Eko-köy felsefesi” olarak ele alınan düşünce sisteminin genelde eko-köy girişimlerine katı kurallar ile sınırlar çizdiği söylenebilir. Bu katı kurallar, bazen, mevcut idari ve ekonomik sistem, sosyal yapı veya insan doğası ile zıt düşünceler ve uygulamalar içerir. Bu katı kurallar, başarısız ve sürdürülemeyen yerleşimlerin ve eko-köylerin oluşmasına neden olan problemlerden biri olarak görülmelidir.

Günümüzde sürdürülebilirlik kavramının sadece ekolojik ve ekonomik konular ile ilgili olduğu konusunda genel bir yanlışlığın varlığından söz edilebilir. Bu yüksek lisans çalışması ile yerleşimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında sosyal boyutların ne kadar etkili olduğunu gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında da belirtildiği gibi, Türkiye'deki eko-köy girişimlerinin gelişmesini engelleyen ortak sorunların ve zorlukların varlığı dikkat çekmektedir. Aşağıda, bu ortak sorunların çözümü için bazı yorumlar ve öneriler ele alınacaktır.

- Eko-köy girişimcileri ve yaşayanları, yerleşimlerinin sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak için çevrelerinde bulunan geleneksel köyler ile daha sıkı bağlar kurabilir.

Türkiye'de eko-köy yerleşimlerinin çevreden izole bir şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Eko-köy kurucularının çoğu, yakın çevrelerinde bulunan geleneksel köyler ile bağlantı kurma fikrini benimsememektedir. Kuruculara yöneltilen kişisel görüşme soru formunda bulunan “Eko-köyün çevresinde bulunan geleneksel köylerde yaşayan kişiler ile ne sıklıkla görüşüyorsunuz? Görüşüyor iseniz hangi amaçla?” sorusuna eko-köy kurucuları, çevreleri ile fiziksel veya sosyal sıkı bir bağ kurmadıkları şeklinde cevap vermiştir.

Soru formunda bulunan “Eğer Eko-köy’de yaşama ve kurma gibi bir olanağınız olmasaydı; geleneksel bir köyde yaşamak ister miydiniz?” sorusuna ise tüm kurucular “hayır” cevabını vermiştir. Kurucular, eko-köy ve geleneksel köylerin fiziksel, sosyal, ekonomik yapı olarak birbirinden çok farklı olduğunu düşünmektedir. Eko-köylerin bilinçli topluluklar olduğu, sürdürülebilirlik, ekoloji gibi kavramlar bağlamında kuruldukları kabul edilebilir. Ancak, kırsalda yıllarca sağlıklı bir şekilde kendini sürdürebilen geleneksel köy yerleşimlerini tamamen yok saymak ve dışlamak, yüzeysel bir bakış açısının ortaya çıkmasına neden olmakta ve eko-köylerin gelişmesini engellemektedir.

- Geleneksel köylerin toplumsal yapısındaki öğeler yorumlanarak eko-köy oluşumlarında kullanılabilir.

Geleneksel köylerde de, eko-köyler gibi çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Ancak köylerde bu sorunların üstesinden gelmek için bazı yöntemler geliştirilmiştir. Örneğin iş bölümü konusunda yaşanan sorunlar için “imece”, “ortakçı” gibi kavram ve yöntemler türetilmiştir. Bu yöntemler yorumlanarak eko-köylerde de kullanılabilir.

- Eko-köy girişimleri, çevrelerinde bulunan geleneksel köyleri bilinçlendirme misyonunu benimseyebilir.

Dünyadaki eko-köylerin çoğu misyon ve vizyon açıklamalarında, sadece kendi yerleşimlerini değil, tüm alanları birer ekolojik yerleşim haline dönüştürmeyi amaç edindiklerini belirtmektedir. Eko-köy hareketinin felsefesinde de, ekolojik yerleşimlerin yaygınlaşmasını sağlama amacı dikkat çekmektedir. Bu amacın yerine getirilmesi için Türkiye'deki eko-köy girişimleri, mevcut geleneksel köyleri, sürdürülebilirlik, permakültür, ekoloji, organik tarım gibi konularda bilinçlendirebilir.

Bu sayede kırsal alandaki yerleşimlerin gelişmesine ve genişlemesine neden olabilir.

- Türkiye'deki eko-turizm uygulamaları konusunda yenilikçi yöntemler geliştirilebilir.

Eko-köy kurucularına yöneltilen "eko-turizm hakkında düşünceleriniz nedir?" sorusuna tüm girişimciler, olumsuz cevap vermiş ve eko-turizm uygulamalarının eko-köy felsefesine ters düştüğünü belirtmiştir. Türkiye'de bulunan eko-turizm uygulamalarının geleneksel turizmden farklı olmadığı görülmektedir. Dünya örneklerinde ise, eko-turizm tam anlamıyla uygulanmakta ve birçok eko-köyün ana gelir kaynağını oluşturmaktadır. Dünyadaki başarılı eko-turizm uygulamaları dikkate alınarak, Türkiye eko-köy girişimlerinde de uygulanması, eko-köylerin sürdürülebilirliğine büyük katkı sağlayabilir.

- Tüm anlaşmaların ve kararların yazılı bir şekilde yapılmasına dikkat edilebilir.

Türkiye'deki eko-köylerde genel olarak grup içi çatışmaların varlığı dikkat çekmektedir. Bu çatışmaların altında yatan önemli sebeplerin, mülkiyet problemlerindeki anlaşmazlık, yönetim şeklindeki belirsizlik, yönetici takımı eksikliği gibi konular ile ilgili olduğu söylenebilir. Anlaşmaların, yönetim kararlarının ve mülkiyet paylaşımlarının yazılı bir şekilde kayıt altında tutulması, grup içi çatışmaları ve karışıklıkları önleyebilir. Türkiye'deki tüm eko-köy girişimlerinde, yazılı anlaşma ve karar alma yönteminin uygulanmadığı tespit edilmiştir. Çoğu girişimci, yazılı anlaşma yapmanın grup içindeki güvensizliği arttıracığı için bu yöntemi tercih etmediklerini belirtmektedir.

- Eko-köylerde yaşayan kişilerin, yerleşime ve topluluğa karşı duydukları aidiyet hissi arttırılabilir.

Geleneksel köylerde yaşayan kişiler, evlerine ve yerleşimlerine karşı aidiyet hissi duymaktadır. Bu aidiyet hissi sayesinde kişiler, fiziksel ve sosyal bağlamda yaşadıkları yere bağlanmaktadır. Eko-köy girişimlerinin karşılaştığı zorluklardan biri, eko-köylerde yaşamak için kırsala yerleşen kişilerin adaptasyon sorunu yaşamasıdır. Kentte yıllarca yaşamış kişilerin, tamamen kentten izole olmuş kırsal alanlara yerleşmesi, kentte yaptıkları meslekleri yapamamalarına, kentin ekonomik ve sosyal olanaklarından yararlanamamalarına, tüm alışkanlıklarının bir anda

değişmesine neden olmaktadır. Bu durum, eko-köylere yeni yerleşen kişilerin yerleşime duyacakları aidiyet hissini azaltmaktadır.

- Eko-köy yerleşimleri kentte daha yakın kırsal alanlarda oluşturulabilir.

Bu sayede, eko-köyde yaşayanlar, kentsel ve kırsal alanın avantaj ve olanaklarından etkin bir şekilde faydalanabilir. Dünyada bazı eko-köy yerleşimleri kente yakın yarı-kırsal alanlarda oluşturulmaktadır ve buralarda yaşayan kişiler kentteki iş olanaklarını, sağlık ve okul hizmetlerini değerlendirebilmektedir. Kente olan fiziksel yakınlık, yerleşimlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

- Eko-köyler kentsel alanlarda da kurulabilir.

Dünya genelinde ve Türkiye'de eko-köylerin sadece kırsal alanlarda oluşturulabileceği düşüncesi yaygındır. Bunun nedeni, eko-köy kavramının içinde "köy" sözcüğünün yer alması olarak görülebilir. Ancak, komünel ortaklaşa ve ekolojik bir yaşam kentsel alanlarda da kurulabilir. Dünyada bazı eko-köylerin yarı kırsal alanlarda kuruldukları görülmektedir. Kente çok yakın konumda ekolojik yerleşim oluşturmaya çalışan girişimler de mevcuttur. Bu girişimlerin sayısının artmasıyla, kentin daha ekolojik ve sürdürülebilir bir alana dönüşmesi sağlanabilir.

Türkiye, halen kendini sürdürebilen önemli sayıda geleneksel köye sahiptir. Ancak, son yıllarda geleneksel köylerde yaşayan genç nüfusun azaldığı ve kente doğru göçün arttığı gözlenmektedir. Bu göç hareketi, hem kırsalın, hem de kentin önemli sorunlar yaşamasına neden olmakta, geleneksel köyler ve kentler de tıpkı eko-köyler gibi sürdürülebilirlik sorunları yaşamaktadır. Bu sorunların çözümü için, eko-köy oluşumları, geleneksel köyler ve kentler birbirleriyle olanaklarını ve deneyimlerini paylaşmalı ve birbirlerini dışlamadan birlikte yaşama fikrini benimsemelidir.

KAYNAKLAR

- Ak, N. 2006.** “Geleceğin Konutu” Tasarımında Ortaya Çıkan Kavramların Belirlenmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akıllı, H. 2004.** *Eko-turizmin Sosyokültürel, Ekonomik, Yönetmel ve Çevresel Etkiler Bakımından İrdelenmesi: Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı Örneği*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Atabay, S. 1991.** “Doğal Çevreye Uyumlu Planlama”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Kasım 1991, İstanbul.
- Atabay, S. 2002.** “Çevre Duyarlı Yerel Yönetimler”, *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, Yayın No: YTÜ.MF.SBP-02.0663, İstanbul.
- Atalık, G. ve Baycan, T. 1993.** “Sürdürülebilir Kalkınma/Kentleşme İikilemine İlişkin Görüşler; Ekolojik Yaklaşım, Kent ve Çevre, Planlamaya Ekolojik Yaklaşım”, Türkiye’de 17. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, 4-6 Kasım 1993, İstanbul.
- Ayman, O. ve Eroğlu, M. 2005.** “Türkiye’de Ekolojik Yerleşimler”, *Buğday Dergisi*, [<http://www.ekolojik.com.tr/ekoloji-turkiyede-ekolojik-yerlesimler>]
- Baek, S. 2010.** “Godin’s Familistere Aiming at Idealistic Community”, *Journal of Architecture and Planning*, Vol:75, p. 219-225.
- Bacon, F. 2006.** *Yeni Atlantis*, (Çev: Cenk Saraçoğlu), Bordo Siyah Klasik Yayınları, İstanbul.
- Bates, A. 2003.** “Ecovillage Roots (and Branches): When, Where, and How We Reinvented this Ancient Village Concept”, *Communities: A Journal for Cooperative Living*, Spring 2003, 25-8, 58-9.
- Batur, A. 1993.** “Ütopya ve Mimarlık”, *İstanbul Dergisi*, Sayı: 5, İstanbul, s. 54-55.
- Batur, K. 2001.** *Mimarlık Teknoloji Etkileşimi*, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Barret, G. W. ve A. Farina. 2000.** “Integrating Ecology and Economics”. *BioScience*, vol: 50, p. 311-312.
- Barton, H. (ed). 2000.** *Sustainable Communities: The Potential for Eco-*

neighborhoods, Earthscan, London.

- Barton, H. Marcus, G. and Richard, G. 2003.** *Shaping Neighborhoods: A Guide for Health, Sustainability and Vitality*, Spon Press, New York.
- Blakley, E. J. ve Synder, M. G. 1997.** *Fortress America: Gated Communities in the United States*, Brookings Institution Press, Washington D.C.
- Bookchin, M. 1971.** *Post-scarcity Anarchism*. Berkeley, California, Ramparts Press.
- Bookchin, M. 1980.** "Toward an Ecological Society", in M. Bookchin, *Toward an Ecological Society*, Quebec, Black Rose Books Ltd. p. 57-71.
- Bookchin, M. 1993.** "Deep Ecology, Anarchosyndicalism, and the Future of Anarchist Thought", in *Deep Ecology & Anarchism A Polemic*, London, Freedom Press, p. 77-58.
- Bookchin, M. 1996a.** *Ekolojik Bir Topluma Doğru*, (Çeviren: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bookchin, M. 1996b.** *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi, Diyalektik Doğalcılık Üzerine Denemeler*, Kabalıcı Yayınları, İstanbul, s. 11.
- Bozlağan, R. 2005.** "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı". *Elektronik İstanbul Üniversitesi Dergisi*, s. 1021-1028.
[<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/sosyalsiyaset/article/view/277>]
- Brindley, T. 2003.** "Village and Community: Social Model for Sustainable Urban Development?" *People, Places and Sustainability*, (Eds: G. Moser, E. Pol, Y. Bernard, M. Bonnes, J. A. Corraliza, M. V. Giuliani), Hogrefe & Huber Publishers, Germany, p. 68-83.
- Brindley, T. 2003a.** "The Social Dimension of The Urban Village: A Comparison of Models for Sustainable Urban Development", *Urban Design International*, Vol: 8. p. 53-65.
- Bridger, J.C. and Luloff, A.E. 2001.** "Building the Sustainable Community? Is Social Capital the Answer?" *Sociology Inquiry*, Vol: 71, p. 458-472.
- Brown, L. R. 2001.** *Eco-economy: Building an Economy for the Earth*, W.W. Norton, New York.
- Bumin, K. 1990.** *Demokrasi Arayışında Kent*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 70-78.
- Benevelo, L. 1967.** *The Origins of Modern Town Planning*, Routledge and Kegan Paul, London. p. 39-65.
- Callenbach, E. 1975.** *Ecotopia*, Berkeley, California.
- Callenbach, E. 1981.** *Ecotopia Emerging*, Berkeley, California: Heyday Books.

- Campanella, T. 2004.** *Güneş Ülkesi*, (Çev: Veysel Atayman), Bordo-Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul.
- Callenbach, E. 2006.** "Ecotopia in Japan?", *Communities Magazine*, Vol: 132 (Fall 2006), p. 42-49.
- Chiras, D. and Christian, L. D. 2003.** "It Takes an Ecovillage", *Mother Earth News*, June/July, 198.
- Christian, L. D. 2003.** *Creating a Life Together: Practicle Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities*, New Society Publishers, Gabriola Island, B.C. Canada
- Christian, L. D. 2007.** *Finding Community: How to Join an Ecovillage or Intentional Community*, New Society Publishers, Gabriola Island, BC. Canada.
- Ciravoğlu, A. 2006.** *Sürdürülebilirlik Düşüncesi – Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir Bakış: "Yer"ın Çevre Bilincine Etkisi*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ciravoğlu, A. 2010.** *Kentte, Yaşamda, Mimaride Ekolojik Perspektifler*, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul.
- Coates, S. and Stetter, A. 2000.** *Impossible Worlds: The Architecture of Prefection*, Birhauser, Basel.
- Cook, J. ve Özkeresteci, İ. 2001.** "Ekolojinin Mimarisi", *Domus Magazine*, sayı: 10, İstanbul, s. 52-57.
- Cordivae, J.S. 2003.** "Why Urban Ecovillages are Crucial", *Communities: A Journal for Cooperative Living*, Vol: 117, p. 37-8.
- Coomer J. 1979.** *Quest for a Sustainable Societ*, Pergamon, Oxford.
- Costanza,R. Cumberland, J. Daly, H. Goodland, R. and Norgaard, R. 1997.** *An Introduction to Ecological Economic*, Boca Raton, Fla.: St. Lucie Press, p. 275.
- .Dawson, J. 2006a.** *Ecovillages: New Frontiers for Sustainability*. Green Books Ltd, Dewton.
- Dawson, J. 2006b.** "How Ecovillages can Grow Sustainable Local Economies?", *Communities Magazine*, p. 56-61.
- Dawson, J. 2007.** "Ecovillages Achieve Lowest-Ever Ecological Footprint Results.", Global Ecovillage Network – Europe Newsletter, Winter 20/06/2007
- Dopfler, K. ,1979.** *The New Political Economy of Development: Integrated Theory and Asian Experiment*. The Macmillian Press Ltd, Melbourne.

- Dostoğlu, N.T. 1986.** *Architectural Deterministic Thinking in the Development of Urban Utopias, 1848-1947*, unpublished Ph.D. Dissertation, University of Pennsylvania, Philadelphia.
- Dostoğlu, N. 1988.** "Utopia and Determinism: The Role of Architectural Deterministic Thinking in Urban Utopias", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakóltesi Dergisi*, 8(2), p.143-152.
- Dostoğlu, N. 2001.** "Ütopya, Kent ve Mimarlık Üzerine Düşünceler", *Arradamento Mimarlık*, Sayı: 2001/5, s. 73-76.
- Dostoğlu, N. 2001.** "Le Corbusier'in Kentsel Ütopyalarına Genel Bir Bakış", *Modern Mimarlığın Öncüleri: Le Corbusier ve Kent*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, s. 9-26.
- Durret, C. ve McCamant, K. 2011.** *Creating Co-housing: Building Sustainable Communities*, New Society Publishers, Gabriola Island, BC. Canada.
- Eraydın, A. 1995.** "Local Development Under the Pressures of Restructuring: The Case of Bursa, Turkey", *Human Resources and Industrial Spaces: A perspective on globalization and localization* (Eds: B. van der Knaap and R. Le Heron), John Wiley Press, Chichester, p. 161-176.
- Galli ve diğ. 2012.** *Türkiye'nin Ekolojik Ayak İzi Raporu*, (Ed: Öztok D. ve Tapan D.), Ofset Yapımevi, İstanbul.
- Gilman, R. 1991a.** "The Eco-village Challenge", *In Context*, Summer vol: 29, [<http://www.context.org/ICLIB/IC29/TOC29.html>]
- Gilman, R. 1991b.** "Guidelines for Eco-village Development" *In Context*, Summer 29, [<http://www.context.org/ICLIB/IC29/TOC29.htm>]
- Gürel Üçer, Z. A. ve Yılmaz, G. 2004.** "Kent Ütopyaları Kapsamında Konut Tipolojileri", *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, Vol: 17(4). s.133-147.
- Gürbüz, O. 1997.** "Türkiye'de Göçebe Mesken Örneği: Çadır", *Türk Coğrafya Dergisi*, sayı: 32, İstanbul, s. 185-195.
- Harvey, D. 1999.** *Postmodernliğin Durumu*, İkinci Baskı, (Çev: Sungur Savran), Metis Yayınları, İstanbul.
- Harvey, D. 2001.** Megacities Lecture 4, [<http://www.megacities.nl/possible.pdf>]
- Harvey, D. 2003.** *Sosyal Adalet ve Şehir*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Howard, E. 1902.** *Garden Cities of Tomorrow*, London: S. Sonnenschein & Co. Ltd.
- Jackson, H. 1998.** "What is an Ecovillage?", Gaia Trust Education Seminar,

- September 1998. [<http://www.gaia.org/gaia/ecovillage/whatis/>]
- Jackson, H. and Karen, S. 2002.** *Ecovillage Living: Restoring the Earth and Her People*, Green Books; Gaia Trust, Denmark.
- Jackson, H. and Jackson, R. 2002.** "Why the Ecovillage Movement is of Political Importance.", *Ecovillage Living: Restoring the Earth and Her People*, (Eds: H. Jackson and K. Svensson), Green Books; Gaia Trust, Denmark, 130-132.
- Jackson, H. 2004a.** "Singing a More Natural Song: Co-housing Structures in a New York State Ecovillage", *Permaculture Magazine*, Winter 42.
- Jackson, R. 2004b.** "The Ecovillage Movement", *Permaculture Magazine*, Vol: 40. p. 1-10.
- Karaman, A. 2009.** "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İstanbul Üzerinde Değerlendirmeler", *XXI. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Kitabı: Doğa, Kent ve Sürdürülebilirlik*, (Ed: Nilüfer Taş, Murat Taş), TMMOB Mimarlar Odası, Bursa Şubesi, Cihan Matbaacılık, Bursa, 20-21 Mart, s. 17-29.
- Kasper, D. V. S. 2008.** "Redefining Community in the Ecovillage", *Research in Human Ecology*, Vol: 15, s. 12-24.
- Kato, S. 1994.** "Salzburg Seminar on Environment and Diplomacy", September 3-10, Working Group on Sustainable Development. Manuscript on file at Salzburg Seminar, Salzburg Austria.
- Kayır, G.Ö. 2003.** *Doğaya Dönüş: Topluma Ekolojik Bakış*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kim, J.S. 2000.** "Creating Community: Does the Kentlands Live up to its Goals?" , *Places*, vol: 13 (2). p. 48-55.
- Korkmaz, M. ve Tolunay, A. 2002.** "Ecotourism as a Tool of Rural Development", First Tourism Congress of Mediterranean Countries, 17-26 April 2002, Antalya.
- Kuban, D. 1982.** "Türk Ev Gelenegi Üzerine Gözlemler." *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat yay. İstanbul, s. 195-209.
- Küçükerman, Ö. 1991.** *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Luke, T. 1994.** "The Politics of Arcological Utopia: Soleri on Ecology, Architecture and Society", *Telos*, vol: 101, EbscoHost Academic Search Premier Databases, p. 55.
- Madge, P. 1993.** "Design, Ecology, Technology: A Historiographical Review",

- Journal of Design History*, Vol: 6 (3), p. 149-166.
- Madge, P. 1997.** "Ecological Design: A New Critique", *Design Issues*, Vol: 13, p. 44-54.
- Madge, P. 2009.** "Ekolojik Tasarım: Yeni Bir Eleştiri", *Mimarist Dergisi*, Sayı: 32, s. 50-58.
- Bakır, M., Akhuy, S. ve Aydemir, G. 2011.** *Marmariç Permakültür El Kitabı*, Mengi Basım Ambalaj Yayıncılık, İzmir.
- Mannheim, K. 1936.** *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, p. 192-196.
- Meier, J. M. A. 2006.** "Being Aurovilian: Constructions of Self, Spirituality and India in an International Community",
[<http://research.jyu.fi/jargonia/artikkelit/jargonia10.pdf>]
- Metcalf, W. 2004.** *The Findhorn Book of Community Living*, Findhorn Press, Forres, U.K.
- Mitlin, D. and Satterthwaite, D. 1996.** "Sustainable Development and Cities" *Sustainability, the Environment and Urbanization*, (Ed: Pugh, C.), Earthscan, London.
- Mollison, B. C. and Reny M. S. 1991.** *Introduction to Permaculture*, Tagari Publications, Tyalgum, Australia.
- Mollison, B. 2011.** *Permakültüre Giriş*, (Çev: Egemen Özkan), Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul.
- More, T. 1997.** *Utopia*, Wordsworth Editions Limited, Hertfordshire.
- Mother, T. 1985.** *Words of Long Ago*. Sri Aurobindo Ashram Trust, Pondicherry.
- Mother, T. 1989.** *The Mother On Herself 1977*, Sri Aurobindo Ashram Trust, Pondicherry.
- Mumford, L. 1928.** *The Story of Utopias*, (11th Edition), Kessinger Publishing, Whitefish, Montana.
- Munasinghe, M. 1992.** "Environmental Economics and Sustainable Development" UN Earth Summit, Rio de Janeiro, Brazil, No. 3, World Bank Press, Washington DC.
- Munasinghe, M. 1993.** *Environmental Economics and Sustainable Development*, The International Bank for Reconstruction and Development, World Bank Press, Washington D.C.
- Ndubisi, F. 2002.** *Ecological Planning- A Historical and Comparative Synthesis*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.
- Newman, O. 1981.** *Community of Interest*, Anchor Press, Garden City, New York.

- Newman, P. 2005.** "Sustainability Assessment and Cities" , *International Review of Environmental Strategies*, Vol 5(2). p.383-398.
- Odum, E. P. 1971.** *Fundamentals of Ecology*. (3.Edition) , W.B. Saunders Comp. London.
- Odum, E.P. ve Barret, G.W. 2008.** *Ekolojinin Temel İlkeleri, Peyzaj Ekolojisi: Tanımı ve Biyolojide Hiyerarşi Düzeni Kavramıyla İlişkisi*, Palme Yayınevi, Ankara, s. 2-3, 375.
- Özkeresteci, İ. 2007.** "Ekolojik Mimariyi Bilimsel Anlayış İle İlişkilendirmeye Yönelik Bir Deneme" , *Ekolojik Mimarlık ve Planlama Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Antalya, 27-28 Nisan 2007, Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayını, Antalya, s. 80-85.
- Öztunalı Kayır, G. 2003.** *Doğaya Dönüş: Topluma Ekolojik Bakış*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Petrin, J. 2004.** "Utopia Reloaded?" (Das Utopische Moment und seine Motive in der Geschichte des Städtebaus)
[http://www.urbanista.de/bettercities/utopia_reloaded.pdf]
- Reboratti, C.1999.** "Territory, Scale and Sustainable Development" , in *Sustainability and the Social Sciences*, (Eds: Becker, E. and Jahn, T.), Zed Books, London, p. 207-222.
- Rees, W. Wackernagel, M. 1996.** *Our Ecological Footprint*, BC:New Society Publishers, Gabriola Island.
- Rees, W. 1997.** "Urban Ecosystems: The Human Dimension", *Urban Ecosystems*, vol: 1, p. 63–75.
- Roseland, M. 1997.** "Dimensions of the Future: An Eco-city Overview" , in *Eco-city Dimensions: Healthy Communities, Healthy Planet*, (Ed: Mark Roseland), New Society Publishers, Gabriola Island, B.C. Canada, p. 1-12.
- Roseland, M. 1998.** *Toward Sustainable Communities: Resources for Citizens and Their Governments*, New Society Publishers, Gabriola Island, B.C. Canada.
- Report of the Fourth International Forum on Urban Poverty (IFUP)**, Productive and Inclusive Cities Towards Cities For All, Marrakech, Morocco, 16-19 October 2001.
[<http://www.unhabitat.org/programmes/ifup/documents/ifupreportf.pdf>]
- Schulz, C. N. 1980.** *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli

International Publications, New York, p. 50-78.

Scotthanson, C. ve Scotthanson, K. 2005. *The Cohousing Handbook: Building A Place For Community*, New Society Publishers, Gabriola Island, BC. Canada.

Sennett, R. 2002. *Kamusal İnsanın Çöküşü*, (Çev. S. Durak ve A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Sev, A. 2009. *Sürdürülebilir Mimarlık*, YEM Yayınları, İstanbul.

Sevinç, A. 2004. *Ütopya: Hayali Ahali Projesi*, Okuyan Us Yayınları, İstanbul.

Sri, Aurobindo . 1999. *The Mother: Sri Aurobindo*, Ashram Trust, Pondicherry.

Striney, M. 2000. "Ecovillage, Ithaca, NY", Hamer Center.

[<http://www.hamercenter.psu.edu/resources/sustainable.html>].

Sobo, D. ve Hoberg, Z. 2010. "Sustainable Living in Auroville",

[[http://www.auroville.org/research/AV Sustainability Study Project by Visiting Students.pdf](http://www.auroville.org/research/AV_Sustainability_Study_Project_by_Visiting_Students.pdf)]

Stokes, S. M. Watson, A. E. and Mastran, S. S. 1997. *Saving America's Countryside: A Guide to Rural Conservation (2nd ed.)*, Johns Hopkins University Press, Baltimore.

Svensson, K. (2002). "What is an Ecovillage?" in *Ecovillage Living: Restoring the Earth and her People*, (Eds: H. Jackson, & K. Svensson) UK: Green Books Ltd. , p.10-12.

Swanson, M.A. 1992. "Eco-tourism: Embracing the New environmental Paradigm", International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) 4. World Congress on National Parks and Protected Areas, Venezuela.

Şencan, H. (çev.) 1996. "Habitat II Gündemi", *Yeni Türkiye*, Sayı: 8 (Habitat II Özel Sayısı), Mart-Nisan, s. 25-34.

Tannen, D. 1994. *Talking from 9 to 5: How Women's and Men's Conversations Styles Affect Who Gets Heard, Who Gets Credit, and What Gets Done at Work*, William Morrow and Company Inc., New York.

Tannen, D. 1995. *Gender and Discourse*, Oxford University Press, New York.

Todd, N.J. Todd, J. 1993. "From Eco-Cities to Living Machines; Principles For Ecological Design", North Atlantic Books, California, p. 82-108.

Tönnies, F. 1955. *Community and Association*, (Translate: C. P. Loomis), Routland & Kegan Paul Ltd., London.

Tönnies, F. 2000. "Gemeinschaft ve Gessellschaft", *Şehir ve Cemiyet*, (Editör ve

Çeviren: Ahmet Aydoğan), İz Yayıncılık, İstanbul, s. 185-217.

- Tönük, S. 2007.** "Ekolojik Yaşam ve Ekolojik İkelere Uygun Tasarım", *Ekolojik Mimarlık ve Planlama Sempozyumu*, Nisan 2007, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Antalya.
- Tönük, S. 2001.** *Bina Tasarımında Ekoloji*, YTÜ Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.
- Tümer, G. 1997.** "Kent Ütopyaları", *Bilim ve Ütopya Dergisi*, Sayı: 55, İstanbul, s. 28.
- UNESCO – MOST, 1996.** Conference Report on Sustainability as a Social Science Concept, Frankfurt.
- UNESCO, 2002.** Accelerating Sustainable Development : Local Action Moves the World, Report of the Commission on Sustainable Development Acting as the Preparatory Committee for the World Summit on Sustainable Development, E/CN.17/2002/PC.2/6/Add.5, Belgium.
- Utkutuğ, G. 2000.** "Yeni Bin Yıla Giderken Sürdürülebilir Bir Gelecek için Ekolojik ve Enerji Etken Hedefler ile Bina Tasarımı ve İşletimi", *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ulusal Enerji Verimliliği Kongresi, Ocak, Ankara, Bildiriler Kitabı*, UNCHS 1996, Habitat 2 Declaration, İstanbul, s.148.
- Ünlü Ç.G. Gültekin, A.B. Harputlugil G. Bedir, M. Tereci, A. 2008.** *Yapı ve Çevre İlişkileri, Eğitim Notları*, TMMOB Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Walker, L. 2005.** *Ecovillage at Ithaca: Pioneering a Sustainable Culture*. New Society Publishers, Canada.
- World Bank, 1992.** "World Development Report", Oxford University Press, New York, quoted from, Sachs, W. 1997. "Sustainable Development", in *The International Handbook of Environmental Sociology* (Eds.Redclift , M. ve Woodgate, G. , Edward Elgar Pub.), United Kingdom, p.71-80.
- World Commision on Environment and Development (WCED), 1987.** *Our Common Future, The Brundtland Report*, Oxford University Press, Oxford.
- World Health Organization (WHO),1992.** *Our Cities, Our Future: Policies and Action Plans for Health and Sustainable Development*, WHO,Copenhagen.

- Wüffel, M. 2012.** "The Ecovillage: A Model for a More Sustainable, Future-Oriented Lifestyle?" in *Realizing Utopia Ecovillage Endeavors and Academic Approaches* (Eds: Marcus Andreas and Felix Wagner), RCC Perspectives vol: 7.
[http://www.carsoncenter.unimuenchen.de/download/publications/perspectives/2012_perspectives/1208_ecovillages_web_color.pdf]
- Yeang, K. ve Richards, I. 2007.** *Eco-Skyscrapers*, Images Publishing, Mulgrave.
- Yılmaz, Z. 2006.** " Akıllı Binalar ve Yenilenebilir Enerji", *Tesisat Mühendisliği Dergisi*, Sayı 91, İstanbul, s. 7-15.
- Yeang, K. 1995.** *Designing with Nature: The Ecological Basis for Architectural Design*, McGraw-Hill, Inc., New York.
- Zelef, H. 2000.** "Ütopya Kent ve Doğa; Frank Lloyd Wright ve Brodacre", *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 291, s. 15-19.

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

- Alemdar, Erkan.** E-mail Aracılığıyla görüşme, 13.07.2011
- Ararat, Tülay.** Kişisel Görüşme,
- Atik, Berkay.** Kişisel Görüşme, 12.12.2011
- Aydemir, Güneşin.** Telefon Görüşmesi, 12.12.2011
- Bakır, Mustafa.** Kişisel Görüşme, 02.12.2011
- Beyazıt, Saydam.** Kişisel Görüşme, 13.12.2011
- Bökesoy, Tunca.** Kişisel Görüşme, 10.10.2011
- Buğday, Erkan.** Kişisel Görüşme, 13.12.2011
- Dinçel, Deniz,** Kişisel Görüşme, 19.06.2012
- Eren, Ayşen.** Kişisel Görüşme, 16.11.2011
- Gökmen, Ali.** E-mail Aracılığıyla görüşme, 20.10.2011
- Gökmen, İnci.** Telefon Görüşmesi, 20.10.2011
- Kabaş, Esin.** Kişisel Görüşme, 10.10.2011
- Marcus, Andreas.** E-mail Aracılığıyla Görüşme, 20.11.2011, 21.11.2011, 22.11.2011, 06.12.2011, 08.12.2011, 29.12.2011
- Hacaloğlu, Mete.** E-mail Aracılığıyla görüşme 20.11.2011, 07.12.2011
- Shapiro, Elan.** E-mail Aracılığıyla görüşme 06.09.2011, 08.09.2011
- Sömer, Ali.** E-mail Aracılığıyla görüşme, 13.07.2011, 14.07. 2011, 20.08.2011
- Urkun, İlknur.** Kişisel Görüşme, 02.12.2011

Yenigün, İsmail. Kişisel Görüşme, 26.10.2011

INTERNET KAYNAKLARI

Arcosanti Eko-kenti: <http://www.arcosanti.org/> (Mayıs 2013)

Auroville Earth Institute, www.earth-auroville.com

Auroville Eko-köyü, www.auroville.org

Buğday Derneği, www.bugday.org

Congress for the New Urbanism (CNU), <http://www.cnu.org>, (Mayıs 2013).

Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi, www.camtepe.org

Findhorn Eko-köyü: www.ecovillagefindhorn.com

Findhorn Vakfı, www.findhorn.org

Global Eco-village Network (GEN), www.gen.ecovillage.org

Güneş Köy Eko-köyü, www.guneskoy.org.tr

Intentional Communities Directory, www.ic.org

Ithaca Eko-köyü, <http://ecovillageithaca.org/evi/>

İmece Evi, www.imeceevi.org

Marmariç Eko-köyü, www.marmaric.org

Sieben Linden Eko-köyü: <http://www.siebenlinden.de/>

United Nations Environment Programme, www.unep.org

<http://architectureandurbanism.blogspot.com/2010/10/ebenezer-howard-garden-cities-of-to.html> (Mayıs 2013)

<http://buddietrich.wordpress.com/tag/broadacre-city/> (Mayıs 2013)

<http://cashewnut.me.uk/WGCbooks/bigImages/web-WGC-books-1925-1-04.jpg>
(Mayıs 2013)

<http://cashewnut.me.uk/WGCbooks/bigImages/web-WGC-books-1925-1-04.jpg>
(Mayıs 2013)

<http://ecoclean.com.tr/> (Mayıs 2013)

<http://edgeecology.wordpress.com/education/upcoming-workshops/permaculture-design-certificate/> (Mayıs 2013)

<http://inhabitat.com/bedzed-beddington-zero-energy-development-london/>
(Mayıs 2013)

<http://inhabitat.com/bedzed-beddington-zero-energy-development-london/>
(Mayıs 2013)

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6d/Phalanst%C3%A8re.jpg>
(Mayıs 2013)

<http://urban-research.blogspot.com/2010/11/roots-and-origins-of-new-urbanism.html>

(Mayıs 2013)

<http://urban-research.blogspot.com/2010/11/roots-and-origins-of-new-urbanism.html> (Mayıs 2013)

<http://www.brandsoftheworld.com/critique/ecobulb> (Mayıs 2013)

<http://www.context.org/ICLIB/IC29/TOC29.htm> (Mayıs 2013)

<http://www.ecotownz.co.uk>, (Mayıs 2013).

<http://www.ernestcallenbach.com/books.htm> 57 (Mayıs 2013)

<http://www.ernestcallenbach.com/books.html> (Mayıs 2013)

<http://www.examiner.com/article/new-harmony-a-utopian-experiment-the-american-wilderness> (Mayıs 2013)

<http://www.familistere.com/category/agenda/> (Mayıs 2013)

<http://www.familistere.com/category/decouvrir-le-familistere/> (Mayıs 2013)

<http://www.familistere.com/la-place/#> (Mayıs 2013)

<http://www.flickrriver.com/photos/13964815@N00/4368139405/> (Mayıs 2013)

<http://www.habitat.org.tr/ecovillages/728-findhorn-ecovillage-history.html> (Mayıs 2013)

<http://www.library.cornell.edu/Reps/DOCS/howard.html> (Mayıs 2013)

http://www.mediaarchitecture.at/architekturtheorie/broadacre_city/2009_broadacre_city_en.html (Mayıs 2013)

<http://www.newurbanism.org/newurbanism.html> (Mayıs2011).

<http://www.scribd.com/doc/50190275/14/URBAN-VILLAGES>(Mayıs 2013).

<http://www.sil.si.edu> (Mayıs 2013)

<http://www.solsken.com/blog/category/architecture/page/2/> (Mayıs 2013)

<http://www.undiscoveredscotland.co.uk/lanark/newlanark/aerial.html> (Mayıs 2013)

VİDEOLAR

The Findhorn Foundation: Straight from the Heart Documentary, 1995

[www.findhorn.org/store]

TRT, Bir Avuç Toprak Belgeseli, 2010- Permakültür Bölümü-

[<http://www.youtube.com/watch?v=DJVz91Mv3s8>]

Visions of Utopia: Experiments in Sustainable Community Documentary, 2002

[<http://fic.ic.org/video>]

EKLER

EK 1: Eko-köy Kurucuları için Kişisel Görüşme Soru Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet :

Medeni Hal:

Yaş:

Doğum Yeri:

Öğrenim Durumu

İş:

Daha önce yaptığı iş/ işler:

Şu anki aylık ortalama gelir:

Eko-köy'e yerleşmeden önceki aylık ortalama gelir:

Buraya taşınmadan önceki yerleşim bölgeniz:

Kaç yıldan beri burada oturuyorsunuz:

EKO-KÖY GİRİŞİMİ HAKKINDA GENEL SORULAR

1. Eko-köy'ün kuruluş hikayesini anlatır mısınız? (Kaç yılında, kaç kişi, kaç dönüm arazi üzerine?)
2. Eko-köyde şu anda ikamet eden kaç kişi bulunmaktadır?
3. İlk kurulduğundan itibaren ulaştığı en fazla kişi sayısı nedir? Kişi sayısı azaldı mı arttı mı?
4. Eko-köy'ü kurarken karşılaştığınız sorunlardan bahsedebilir misiniz?
5. Eko-köy kurma kararı almanıza neden olan en önemli neden nedir? Bir kitap, Eko-köy gezisi, vs.
6. Eko-köyler hakkında bilgiyi nereden elde ettiniz?
7. Eko-köyünüzün vizyonu nedir?
8. Eko-köyünüzün misyonu nedir?
9. Ekoloji, sürdürülebilirlik gibi konulara olan ilginizin nedenlerini açıklayabilir misiniz?
10. Sizce "sürdürülebilirlik" ne anlama geliyor?

FİZİKSEL KONULARA İLİŞKİN SORULAR

1. Eko-köyünüzde ne tip konutlar var(dı)? Kaç adet konut bulunmaktadır ?
2. Eko-köyde oturmadan önce nasıl bir konutta yaşıyordunuz?
3.Eko-köyünde yaşamaktan memnun musunuz?
4.Eko-köydeki konutunuzda yaşamaktan memnun musunuz?
5. Yaşadığınız eko-köyün, kentlere oranla ekolojik açıdan çevreye en az zararı verdiği düşünüyor musunuz?

SOSYAL KONULARA İLİŞKİN SORULAR

1. Eko-köyde ikamet eden komşularınızla hangi oranda görüşüyorsunuz?
2.Eko-köyün çevresinde bulunan geleneksel köy/lerde yaşayan kişiler ile ne sıklıkla görüşüyorsunuz ? Görüşüyor iseniz hangi amaçla?
3. Yaşadığınız eko-köyde yaşamının, kentlere oranla sosyal açıdan kişiler arası ilişkileri güçlendirdiğini düşünüyor musunuz? Neden?
4. Eko-köylerin çevre köylere etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl ?
5. Yaşadığınız eko-köyün çevredeki yerleşimlerle fiziksel açıdan ayrıştığını düşünüyor musunuz?
6. Eko-köy ile geleneksel köy arasındaki farklar nedir?
7. Eğer Eko-köy 'de yaşama ve kurma gibi bir olanağınız olmasaydı; geleneksel bir köyde yaşamak ister miydiniz?
8. Bu tip eko-köylerin geliştirilerek çoğaltılması gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden?
9. Eko-köyünüzü ziyaret eden kişilerden nasıl yorumlar alıyorsunuz?

EKONOMİK KONULARA İLİŞKİN SORULAR

1. Eko-köyde yapılacak şeylere karar vermede nasıl bir yöntem izleniyor? Yönetim şekli nedir?
2. Yaşadığınız eko-köyün yönetim şekline nasıl karar verdiniz?
3. Eko-köyün kurulumu için ne kadar yatırım yapıldı, bu yatırımı nasıl temin ettiniz?
4. Eko-köyünüz de finansal uygulama nasıldır? (ortak harcama, kişisel harcama, vb.)
5. İş bölümü ne şekilde yapılıyor?
6. Eko-köyünüzde ekonomik açıdan sürdürülebilir bir yaklaşım benimseniyor mu?
7. Kullandığınız alternatif enerji sistemleri nelerdir? Tasarruf sağlayabiliyor

musunuz?

8. Eko-turizm hakkında düşünceleriniz nedir? Eko-turizmin eko-köye olan etkisi (sosyal ve ekonomik açıdan)
9. Eko-köyler, sürdürülebilir birer toplum ve yerleşim oluşturmak için kuruluyorlar. Sizce bu amaçlarını yerine getirebiliyorlar mı? Nedenleri ile açıklayınız.

EK 2: Çeşitli Eko-köylerde Bir Dönem Yaşamış Kişiler için Kişisel Görüşme Soru Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet:

Medeni Hal:

Yaş:

Doğum Yeri:

Öğrenim Durumu:

İş:

Daha önce yaptığı iş/ işler:

Buraya taşınmadan önceki yerleşim bölgeniz:

Kaç yıldan beri burada oturuyorsunuz:

GENEL SORULAR

1. "Kısaca ekoloji ve sürdürülebilir yaşam disiplinleriyle ilgilenme hikayenizi anlatabilir misiniz?
2. Eko-köyler ile ilgilenmenize (girişim kararı almanıza) neden olan en önemli neden nedir? Bir kitap, Eko-köy gezisi, vs.
3. Ekoloji, sürdürülebilirlik gibi konulara olan ilginizin nedenlerini açıklayabilir misiniz?
4. Sizce "sürdürülebilirlik" ne anlama geliyor?

FİZİKSEL KONULARA İLİŞKİN SORULAR

6. Şu an nasıl bir konutta yaşıyordunuz?
7. Ne tip konutların eko-köy yerleşimleri için uygun olduğunu düşünüyorsunuz? (Co-housing tipi konutlar, müstakil konutlar, apartmanlar)
8. Geleneksel malzeme mi, Endüstriyel (Teknoloji) yapı malzemelerini uygundur?

SOSYAL KONULARA İLİŞKİN SORULAR

10. Eko-köy yerleşimlerinde yaşamının kentlere oranla sosyal açıdan kişiler arası ilişkileri güçlendirdiğini düşünüyor musunuz? Neden
11. Eko-köylerin çevre köylere etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl ?
12. Eko-köy ile geleneksel köy arasındaki farklar nedir?
13. Eğer Eko-köy 'de yaşama ve kurma gibi bir olanağınız olmasaydı; geleneksel bir köyde yaşamak ister miydiniz?

EKONOMİK KONULARA İLİŞKİN SORULAR

14. Eko-turizm hakkında düşünceleriniz nedir? Eko-turizmin eko-köye olan etkisi, (sosyal ve ekonomik açıdan)
15. Eko-köyler, sürdürülebilir birer toplum ve yerleşim oluşturmak için kuruluyorlar. Sizce bu amaçlarını yerine getirebiliyorlar mı? Nedenleri ile açıklayınız. Önerileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Merve Gülerüz, 1986 yılında İstanbul'da doğdu. 2005 yılında TED İstanbul Koleji'nden mezun oldu ve Yeditepe Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nü kazandı. Mimarlık bölümünden, 2010 yılında Yüksek Onur Derecesiyle mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Kültür Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programına başladı. 2011 yılından bu yana Balvin Yapı firmasında mimar olarak görev almaktadır.

Yayınlar:

Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler:

Gülerüz, M. ve Dostoğlu, N. 2011. "Yüksek Binalar ve Sürdürülebilir Mimarlık: Çelişkiler, Beklentiler", *Yapı Dergisi*, sayı:368 (Temmuz), s. 72-76.

Gülerüz, M. ve Dostoğlu, N. 2011. "Yapıların Strüktürel Sisteminde Malzeme Seçiminin Sürdürülebilir Tasarım Bağlamında Değerlendirilmesi", Küçükdoğu, M. Ş. (yay. haz.), *Mimarlıkta Taşıyıcı Sistemler Sempozyumu*, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 24-26 Kasım 2011, s. 151-159.

Gülerüz, M. 2011. "Mimarlık Eğitiminde Enformellik: Macaristan, Pecs Kentinde Deneysel Bir Çalıştay", *Ulusal Sempozyum: Mimarî Tasarım Eğitimi : "Bütünleşme 2": Sempozyumu*, 20-21 Ekim 2011 YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, İstanbul.